

Argitaratzailearen oharra

EUSKARA BATUA zertan den

TXILLARDEGI

JAKIN

ARANTZAZU

OINATI, 1977

EUSKARA BATUA

zerian den

1974ean lehenengo argitalpena

1975ean bigarren argitalpena

1977an hirugarren argitalpena

TXILLARDEGI

© ED. FRANCISCANA ARANZAZU

N.º REGISTRO 1.692

Dep. Legal: S. S. 657-1977

I.S.B.N. 84-7240-099-9

LIT. ALVAREZ IRAOLA - B.º IGARA (EDIFICIO OLABERRI) SAN SEBASTIAN

Argitaratzailearen oharra

Euskararen batasuna egin gabe dadukagu oraindik, guzior egitekoa da. Asmo horri lagundu nahi dio liburu honek. 1968 tik honakoan Euskaltzaindiak erabaki dituenak jasotzen dira hemen. Lehendabizikoa hartan emandakoak nola osatu diren jakiteko, hangoen parean (ondoko orrialdean) azaltzen dira gerora erabakitakoak: Arantzazu-ko txostenarekin eskuz esku agertzen dira gerokoak ere, guziak begirada batean jabetzeko moduan.

Deklinabide batuari eskaintzen zaizkion orrien ondoren, aditz batua idoroko du irakurleak. Aditza da, noski, orain artean Euskaltzaindiak batasunerako eman digun fruiturik helduena. Argitalpen ofizialaren ondotik, hementxe aurkituko du irakurleak lehenengoz aditz batu hori, gramatika ikasbide bati dagokionez zabaldua. Lau kololetan ematen dugu, ikasketa lana ahalik eta hobekien erraztu nahirik.

Hiztegi aldetik, berriz, beste lagungarri batzuk ere bildu nahi izan ditugu liburuan. Arantzazun aurkeztutako hiztegi laburra, geroago ontzat emana izan den euskal izendegia eta oraindik aztergaia den herri-izenen zerrenda.

Inoren (eta geure) banakako eritzien gaine-
tik, Euskaltzaindiarena nagusiago aitortu dugu-
nontzat, liburu honek funtsezko itxaropen bat da-
karkigu. Euskararen gidari den Elkartea hau izan
bekigun guzior batasunerako artizarra.

Eskerrak Euskaltzaindiari eskaintzen dizkigun
idarokizun hauengatik, eta eskerrak edizio hon-
tarako eman dituen erraztasun guziengatik.

3. ARGITALPENARI OHARRA

Bederatzi urte oso joan dira, Euskaltzaindiak
Arantzazuko batzarre hartan euskara idatziaren
batasunerako urrats tinkoak eman zituenetik.

Bide luzea egin ere egin da urte hauetan.
Idazleek, irakasleek, ikasleek... denek batean
urratu dute bide hau. Euskaltzaindia gidari de-
larik.

Euskara Batua zertan den liburuaren hiruga-
rren argitalpen honek, bederatzigarren urte hon-
etan gauden puntu honetaraino eman diren
urrats horik biltzen ditu.

Hala ere, euskararen batasuna bidetan da
oraindik; denon artean ekingo diogu aurrera.

JAKIN

AURKIBIDEA

Argitaldariaren oharra	5
I. HITZAURRE GISA	11
I. 1. Idazkera	13
I. 2. Deklinabidea	13
I. 3. Aditza	15
I. 4. Leku-izenak	16
I. 5. Pertson-izenak	17
I. 6. Hiztegia	17
I. 7. Fonetika	18
I. 8. Euskal idazleen zina (1970)	18
II. ARANTZAZUKO TXOSTENA (1968)	22
II. 1. Ze batasun bila gabiltzan/Oinarriak	22
II. 2. Ortografiak	28
II. 3. Hitzen formaz. Antzinako euskal hitzak	74
II. 4. Hitz berriak	85
II. 5. Morfologia	90
II. 6. Joskera	100
III. DEKLINABIDE BATUA	105
III. 1. Kasuen gramatikazko izena eta erdal itzulpena	107
III. 2. Bizigabeen deklinabidea	109
III. 3. Deklinabideari dagozkion fonetika legeak	111
III. 4. Lekutasunezko kasuak (B) bizidunetan	112
III. 5. Izen nagusiak	112
IV. ADITZ BATUA	113
IV. 1. Nor	115
IV. 1.1. Indikatibozko orain-aldia	115

IV. 1.2.	Indikatibozko lehen-aldia	116
IV. 1.3.	Indikatibozko baldintza (aurrekoa)	116
IV. 1.4.	Indikatibozko baldintza (ondorioa)	117
IV. 1.5.	Potentzialezko (ahalezko) orain-aldia	117
IV. 1.6.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia	117
IV. 1.7.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna ...	118
IV. 1.8.	Subjuntibozko orain-aldia	118
IV. 1.9.	Subjuntibozko lehen-aldia	118
IV. 1.9.	Subjuntibozko lehen-aldia	118
IV. 1.10.	Inperatibozko orain-aldia	119
IV. 1.11.	Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)	119
IV. 1.12.	Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)	120
IV. 1.13.	Indikatibozko gero-aldi arkaikoa	120
IV. 2.	Nor/Nori	121
IV. 2.1.	Indikatibozko orain-aldia	123
IV. 2.2.	Indikatibozko lehen-aldia	124
IV. 2.3.	Indikatibozko baldintza (aurrekoa)	125
IV. 2.4.	Indikatibozko baldintza (ondorioa)	126
IV. 2.5.	Potentzialezko (ahalezko) orain-aldia	127
IV. 2.6.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia	128
IV. 2.7.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna ...	129
IV. 2.8.	Subjuntibozko orain-aldia	129
IV. 2.9.	Subjuntibozko lehen-aldia	130
IV. 2.10.	Inperatibozko orain-aldia	130
IV. 2.11.	Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)	131
IV. 2.12.	Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)	132
IV. 2.13.	Indikatibozko gero-aldi arkaikoa	132
IV. 3.	Nor/Nork	133
IV. 3.1.	Indikatibozko orain-aldia	133
IV. 3.2.	Indikatibozko lehen-aldia	136
IV. 3.3.	Indikatibozko baldintza (aurrekoa)	137
IV. 3.4.	Indikatibozko baldintza (ondorioa)	137
IV. 3.5.	Potentzialezko (ahalezko) orain-aldia	139
IV. 3.6.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia	140
IV. 3.7.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna ...	142
IV. 3.8.	Subjuntibozko orain-aldia	143
IV. 3.9.	Subjuntibozko lehen-aldia	144
IV. 3.10.	Inperatibozko orain-aldia	144
IV. 3.11.	Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)	145
IV. 3.12.	Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)	146
IV. 3.13.	Indikatibozko gero-aldi arkaikoa	147
IV. 4.	Nor/Nori/Nork	148
IV. 4.1.	Indikatibozko orain-aldia	148
IV. 4.2.	Indikatibozko lehen-aldia	149
IV. 4.3.	Indikatibozko baldintza (aurrekoa)	150

IV. 4.4.	Indikatibozko baldintza (ondorioa)	150
IV. 4.5.	Potentzialezko (ahalezko) orain-aldia	151
IV. 4.6.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia	152
IV. 4.7.	Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna	153
IV. 4.8.	Subjuntibozko orain-aldia	153
IV. 4.9.	Subjuntibozko lehen-aldia	154
IV. 4.10.	Inperatibozko orain-aldia	154
IV. 4.11.	Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)	155
IV. 4.12.	Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)	156
IV. 4.13.	Indikatibozko gero-aldi arkaikoa	156

Aditz sintetikoa	157
--------------------------------	-----

V. ERASKINAK	177
----------------------------	-----

V. 1.	Euskaltzaindiaren agiria euskal hitzei buruz (1959)	179
-------	--	-----

V. 2.	Baionako Biltzarraren Erabakiak (1964-eko abuztuaren 29-30)	182
-------	--	-----

V. 3.	Euskal Herriko leku-izenak	184
-------	-----------------------------------	-----

V. 4.	Estatu izenak	200
-------	----------------------	-----

V. 5.	Euskal izendegia (1972)	209
-------	--------------------------------	-----

V. 5.1.	Gizon izenak	209
---------	---------------------	-----

V. 5.2.	Emazteki izenak	213
---------	------------------------	-----

V. 6.	Hiztegia	219
-------	-----------------	-----

Euskara Beltzari buruz aspaldi honetan hartzen ari diren erabakiak, elkarri erasten zaizkio batez beste, elkarri erotzekitzen; izaki bizidunen eboluzio-katean bezala aurkikunde berriak zaharra osatzen eta borobiltzen, eta ez ukatzen.

Euskara Batua osatuz doa, beraz, eta liburu hau arago da aspiko oinarri, gero baxtergarri gerta litekeen lan alferre baino.

Hots, osaketa jarraiki estengube horretan, norik marka ote dazake? Gokiro eta aginpidex Euskara Batutako bidea? Erantzuna ez da zaila. Euskara Batutaren arazoa, arazo tekniko bat da, osoki

I. Hitzaurre gisa

Liburu honen izenpuruak ongi xamar biltzen bide du egi-learen asmoa.

Jakinaren gainean ez dauden batzuek besterik uste badute ere, *Euskara Batua* ez dago, gaur gaurkoz, zeharo erabakita. *Euskara Batua* orain ari da, Euskaltzaindiaren zuzendaritzapean, sortzen. Puntu batzuk, eta irakurleak berak erepara dezakeenez oso inportanteak, *erabakirik daude*; beste batzuk, berriz *erabaki gabe* oraindik.

Hilabeteak aurrera joan ala, osmosizko mogimendu jarraitutan, *erabakiak ugaltu eta erabakizunak urritu* egiten ari dira.

Liburu honek, horrela, *gaur arteko* erabakiak bildu ditu; baina, uler daitekeenez, osagarri izango zaizkion beste erabaki-bildumak jarraituko dira. Euskara Batuaren lehendabiziko atala baizik ez da, beraz; eta oso egoki letorkioke *Euskara Batua, I* izenpurua. Ez ordea gainditua izango delakoan, errotik ganbiatua edo funtsean aldarazia. Hori ez dugu uste. Baionan bertan (1964) erabaki ziren punturik gehienak, finkaturik eta baietsirik gertatu dira ondoko urteetan; eta Arantzazukoak (1968) xehetasunetan baizik ez dira aldaraziak hurrengo biltzar eta lanetan.

Euskara Batuari buruz aspaldi honetan hartzen ari diren erabakiak, elkarri erasten zaizkio batez beste, elkarri eratxekitzen; izaki bizidunen eboluzio-katean bezala aurkikunde berriak zaharra osatzen eta borobiltzen, eta ez ukatzen.

Euskara Batua osatuaz doa, beraz; eta liburu hau areago da azpiko oinarri, gero baztergarri gerta litekeen lan alferra baino.

Hots, osaketa jarraiki etengabe horretan, nork marka ote dezake, egokiro eta aginpidez, Euskara Baturako bidea? Erantzuna ez da zaila. Euskara Batuaren arazoa, arazo *tekniko* bat da, *osoki*

teknikoa: hitzen itxurarik zabalduena zein den jakin ondoren, eman dezagun, hitz plegu hau edo hura hautatzea; aditz jokoan aniztasunean bidezkoena aukeratzea; hitz batek euskalkien edo eskualdeen arabera adiera desberdinak dituenean, Euskara Batuari buruz egokiena proposatzea; ahozko euskaran eta dokumentuetan ikertuz euskal leku-izenen idazkera aproposa zein den deliberatzea; ideia edo tresna berrientzako hitz berriak moldatzea... Eginkizun horiek guztiok, gauza agiria da, oso dira eginkizun teknikoak; eta euskalariek, euskararen jakintza teknikorik handiena dutenek alegia, erabaki dituzte beren artean.

Hots, beste herritan bezala, euskalariok bildurik dauden Elkarte berezia badugu guk; Euskal Herriak badu, hitz batez, 1918-az geroztik, bere Akademia, bere *Euskaltzaindia*; eta zenbaitek, hizkuntzaren mailako ez diren arrazoin izkutuengatik, txit gogoko ez badu ere, *Euskaltzaindiari* dagokio Euskara Batuaren arazo hau erabakitzea. Euskaltzaindiaren hutsuneak eta eskasiak ongi ezaguturik ere, betebeharrak *tekniko* honi buruz berderen, eta lanean hasia delarik, zeinek hobeki Euskaltzaindiak baino?

Liburu honetan, beraz, *Euskaltzaindiaren erabakiak azaldu eta argitu* baizik ez dugu egingo. Ondoko lerroetan eta kapituluetan, beraz, asmatzaile eta egile baino, moldatzaile eta biltzaile izan nahiago luke liburuaren prestatzaileak. Euskaltzaindikoa eta Aditz-Batuaren Batzordekoa izanik, bestalde, barnetik ezagutu ditut eztabaidak eta gorabeherak; eta bilduma bat egiten ari naizela bistan dela iruditzen zait.

Denen oinarritzat, noski, 1968-ko *Arantzazuko Txostena* dago; baina erabaki haiek osatuz, eta zenbait xehetasunetan xuxenduz, bost urte honetan Euskaltzaindiak hautatu dituen puntuak ere azaltzen ditugu: Idaztarauak eta Aditz Laguntzailea bereziki.

Kapitulu bakoitzaren kondaira apur bat egitea interesgarri izan daitekeelakoan, hona hemen, txit laburzki, Euskaltzaindiaren erabakiok nola mamitu eta burutu diren.

I, 1. Idazkera

Ezjakin galanta izan behar da benetan Euskara Idatziaren ko-rapilo bakarra eta nagusia «H» letran datzala esateko edo uste izateko. Hots, euskal ortografiaren arazo bakartzat «H madari-katu» (?) horren eragozpena zenbait lekutan horren maiz aipatu ohi denez gero, euskarari buruzko eztabaidak beroien artean zein jakintza-mailatan erabiltzen diren errazki soma dezake irakurleak.

Euskaltzaindiak galdeginik, K. Mitxelenak 1968-an *izkribuzko* Euskara Batuari buruz prestatu zuen Txostenak (ikus liburu honen II. kapitulua), eztabaidagarri zegoen puntu asko ikutu zuen, punturik gehienak hobeki esateko, denak konponbidean jarritz.

Eta proposamendu haietatik gehientsuak beren hartan izan dira onartuak; baita aldizkarietan eta liburuetan, euskal ikastaroetan eta ikastoletan, gero eta osokiago errespetatuak.

Arantzazuko Txostenaren arabera idazten den Euskara Batuauren aurrerapena eta garaitzapena zalantzagabe dira benetan; eta urte gutxi barru, dirudienez, idazkera bakar bat izango da.

1968-az gerozko biltzarretan puntu bakan eta xume batzuk aldaturik gertatu dira: *onartu* eta *unatu* idazkerak, esate baterako, *onhartu* eta *unhatu* delakoak baztertuz, aintzakotzat hartzea.

Zenbait aldiz Euskaltzaindiak, bide garbirik ez ikusirik, bi idazkera, bi molde onartu ditu. *Bait*- aurrizkiaren kasoan, esate baterako, idazkera libro uztea erabaki da: *bait dator* edo *baitator*; *bait nekien* edo *bainekien*; eta abar. (II. 15. d).

Gorabehera guztiak, dena dela, zehazki eman ditugu II. kapituluaren argitzapenetan.

Arantzazuko Hiztegi Batuak, berriz (hango Txostenaren eras-

kin gisa presentatua) hitz arrunten artean hautatutako *idazkera bat* ematen du. Han-hemenka hitz batzuek zer adierazten duten zenbaiti zail gerta dakiokelakoan, bi erdal itzulpenak erantsi ditugu. Baina, berriz ere, Arantzazuko Hiztegi horretan *idazkera batua* hautatu zen; ez gero guk liburu honetan, irakurlearen argigarri edo laguntzaile gisa, erantsi dugun erdal itzulpen bikunen mordoan. Inoren barreigarri gerta ez dadin, argi-eta-garbi esan beharra dago; eta argi-eta-garbi esaten dugu.

Hitz batzutan, dena dela, Euskaltzaindiak bide *bakunik* proposatzeko arrazoinik aski ez du aurkitu, eta bikun bat eskaini digu, bi idazkera ontzat emanez beraz (*enara / ainara*); eta Arantzazun 1968-an eman ziren bezala datoz gure bilduma honetan.

Ortografi-atal honen eraskintzat, bi dokumentu hauek bir-argitara ditugu:

- 1 — Idazkerari buruz Baionako Biltzarrean (1964) onartu ziren proposamenduak.
- 2 — Erdal jatorrizko hitzei buruz Euskaltzaindiak 1958-an argitara zuen Agiria.

I, 2. Deklinabidea

Deklinabideari dagokionez, Euskaltzaindiak ez du traba zailegirik gainditu behar izan. Adjetibo erakusleetan irizpide osorik eta garbirik oraindik hartu ez badu ere, gainerako arazoetan 1964-ez geroztik hautatutako bideari eutsi do: «Ongi deritzat-zion Arantzazuko Txostenak - erabat harturik bederen, Baionan izenaren gainean erabaki zutenari».

Diptongoz amaitzen diren hitzei buruz, dena dela, eztabaida

eta ikertzapen batzuk izan dira Euskaltzaindiaren barruan; eta, hauen ondorioz, eta Baionan erabaki zena pitin bat aldatuz, *-ai*, *-ei* eta *-oi* diptongoak batetik, eta *-au* diptongoa bestetik, bi modu desberdinetara hartzea erabaki da.

I, 3. Aditza

Arantzazuko Biltzar Nagusian (1968) gerorako utzi zen aditzaren eginkizun hau.

Lanari ekiteko eta Euskaltzaindiari proposamenduak egiten hasteko, hamar lagunen lan-batzorde bat izendatu zen: L. Akesolo, P. Altuna, G. Aresti, I. Berriatua, J. Intxausti, J. Oregi, X. Quintana, Txillardegi, L. Vilasante, eta, denen buru, K. Mitxelena irakaslea.

Batzorde honek pausuka eta poliki joatea erabaki zuen. Hika-ko aditz-jokoak eta sintetikoak, horrela, ez daude oraindik finkaturik. Gainerako guztia bai, ordea.

Ipar eta Hegoaldean Aditz-Batzordea behin eta berriz bildu ondoren, bi urratsetan bete du bere lana.

Lehenengoa Arantzazuko II. Biltzar Nagusian burutu zen (1972-ko Uztailaren 27-28-29 egunetan); eta Euskaltzaindiak ondoko biltzarretan osaturik geldituko zen aditz-jokoen oinarriak hantxe onartuz, hau adierazi zuen: «Ikusi direnak lirake, Euskaltzaindiaren iritziz, oraingoz Euskara Idatziaren batasunerako aditz jokorik egokienak. Batasunari begira hartzen da, beraz, erabaki hau, euskalkiei dagozkien forma bereziak arbuia gabe».

Bigarren urratsa Bilbon eman da aurtengo Apirilean (ikus 1973/IV/7-ko Agiriaren Fotokopia); eta hau erabaki zuen Euskaltzaindiak: «Bildu direnek azken azterketak egin ondoren, bi aditz laguntzaileak batutzat eman dituzte».

Euskara Baturako bidean Aditzarena zen oztoporik zailena, agian. Lankide batzuek lapurtera (nahiz zaharra, nahiz gaurkoa) proposatzen zuten Batuaren oinarritzat; beste batzuek, berriz, gehienek eta Mitxelenak barne, gipuzkera-nafarrera nahiago zuten osaturik bederen. Azkenean bien arteko erdibidea hautatu da: Indikatiboan, gipuzkera-nafarreratik hurbil; Potentzial-Subjuntiboetan, berriz, lapurteratik hurbilago.

Batasunaren pausuak zehazki segi nahi dituenak, bi iturri dituzke. Bata P. Altunak prestatu duen *Mitxelenaren Idazlan hautatuak* liburua. Hortxe aurkituko ditu, besteak beste, hemen lekurik ezaz bazterturik, Txosten nagusi hauek:

— «Euskal Idazleen Elkarteari», Baionan irakurria (1970-III-27), Bildumako 119-125 orr.

— «Azken ordukoak», 1972, Bildumako 365-401 orr.

Beste bidea, jakina, Euskaltzaindiaren beraren Agiriak eta barne-paperak dira (batzutan *Euskera* aldizkarian agertuak).

I, 4. Leku-izenak

Euskal Herriko Leku-izenen zerrendaren lana, Mitxelenaren zuzendaritzapean, hasia dago.

Bi Batzorde izendatu ditu Euskaltzaindiak horretarako (1971-X-29).

Egile-Atalean hauek daude: K. Mitxelena buru; J. L. Lizundia, X. Garmendia, M. Ruiz-Urrestarazu, J. M. Satrustegi eta J. Haritzelhar.

Eta *Kontseilari-Atalean* beste hauek: J. Etxaide, J. San Martin, G. Lopez Gereñu, O. Apraiz, A. Irigarai, B. Sarobe, L. Dassance, G. Eppherre eta J. B. Merino-Urrutia.

Batzorde hauek lanean ari direlarik ere, Euskaltzaindiak ez du oraindik Agiririk ez zerrenda ofizialik eman.

Gutxi gora-beherako zerrenda bat bederen guttiz beharrezkoa delakoan, Batzorde horietako lagun batzuen iritziez osaturik eta hobeturik, 1964-an Baionako Euskal Idazkaritzak prestatu zuen leku-izenen lerrokada sartu dugu.

Zerrenda hori, beraz, *ez da ofiziala*; baina Euskaltzaindiak berea osatu eta argitara artean erabil daiteke.

I, 5. Pertson-izenak

Oso baliagarria izan daitekeelakoan; horra hor V. 4 kapituluaren Euskaltzaindiak onartua den izendegia.

Lan hau *ofiziala* da, eta J. M. Satrustegi-ren zuzendaritzapean burutu da.

I, 6. Hiztegia

Euskara Batuak ez du, oraindik, bere Hiztegia prestatuak. Hitz funtsezko batzuen idazkera batua badugu, esan dugunez: Arantzazuko Txostenaren ia bi mila hitzak.

Alor honetan ere piskanaka joatea erabaki zen; eta, hortaz, lehenengo mailako *ikastola-Hiztegitik* hastea.

Lan-Batzorde bat izendatu zen: K. Santamaria, J. M. Zumalabe eta X. Garmendia. Batzorde honek, astero Donostian elkartuz, bi mila hitzetako erdal hiztegi bat gertatu zuen aurrenik; eta maila horretarako liburuen itzulpenetan beharrezko ziren 22 hitz-zerrenda bildu. Euskaltzaindiko lankideen laguntzaz baliaturik, proposatuaz doa euskal itzulpen egokiak.

Gaur arte Euskaltzaindiak sei zerrenda onartu ditu; eta beste sei bat laister onartuko bide ditu. Lanaren herena edo laurdena hemen argitaratzea bidezkoa ez zela iruditurik, bidean dagoen Ikastola-Hiztegi hori ez dugu sartu, beraz.

Alde batera utzi ditugu; era berean, onarturik dauden beste hiztegi-atal batzuk: denden izendegia, filatelia, eta abar.

Denok batera hobe, guk uste.

I, 7. Fonetika

Oraingoz *Izkribuzko* Euskara ari gara batzen, ahozko Euskararen Batasunaren arazoak gerorako utziz.

Fonetika-lege batzuk, halere, gaur oso lardazkaturik eta ahazturik itxuraz, eta nahi-ta-ez araukoi eta anti-fonetikoa den idazkera batuak mehatxaturik (baina euskara bizian Euskal Herri guztian barrena hedaturik) beste liburu batetara biltzeko asmoa dut (behin eta berriz agindutako *Sustrai Bila II*-an agertzekoak).

Hori dela-ta, liburu honetan argitara nahi nukeen «Batasunerako Bidea» neure izkribua (Euskaltzaindiak 1958-ko Abenduaren 3-an eratutako Biltzarrean irakurria) beste bilduma horretarako utzi dut. Izan ere, aspaldidanik Mitxelenak ezagutarazitako ideien bilduma labur bat baizik ez da; baina orain, batasunaren asmo *izkutu* eta *itsusiei* buruzko zurrumurruak zabaltzen ari direlarik, gezur askoren ukatzaile ermo eta balios gerta liteke, batasunaren kondaira-hiltoa erakutsiz.

I, 8. Euskal idazleen zina (1970)

Aditz Batuaren eztabaidak gori-gori zeuden mementoan, eta Euskara Batuaren xedeak berak eraso gogorrek hartzen zituen

une zail batez, *Euskal Idazleen Elkartea* sortu zen; eta elkarri laguntzeko asmoaz gain ere, Euskara Idatziaren batasuna helburu nagusitzat harturik, ondoko Agiri hau argitara genuen:

EUSKAL IDAZLEEN ZINA (1970)

Euskal Idazleen Elkarteko lagun garenok, 1970-garreneko Martxoaren 29-an, Batasunaren Kutxa liburuan agertzen diren euskerazko idaz-moldeak aztertu ondoren, erabakiok hartu ditugu:

- 1) Liburuaren argitaraziotik 1971-garreneko azken egun arte, hemen agertzen diren moldeez, eta erregelez baliatuko gara.
- 2) Baldin ta firmatzaileenganik inor ados ez baletor bertoko edozerekin, bere gogara duena erabiltzeko eskubidea ukanen du, baina *Kutxaren Giltzariei* idatziz adierazita.
- 3) Bitarte horretan hartutako zuzenketa guztiak eta liburua bera, *Mitxelena jaunari emanen zaizkio orduan giltzarien eskuetatik, eta berak erabaki beharko duena behin betiko beteko dugu.*
- 4) Premia horretan ikusi ditugu geure buruak Euskal Herriaren ganako aginbide hau betetzen ez dela ikusirik.
- 5) Geure arteko batasun hau Euskal Herriari eta Euskaltzaindiari eskaintzen diegu, ontzat har dezaten erreguarekin batera.
- 6) Hemen hartutako erabakiak beteko ditugula zin egiten dugu, geure ohoreagatik.
Baionan, 1970-garreneko Bazko-igandean.
Eibarren, 1970-garreneko lehen maiatzean.

ALTUNA Patxi
ALVAREZ ENPARANTZA, J. L.
AMUNDARAIN Jesus Mari
AMUNDARAIN Markos
ARANBURU Joxe Mari
ARANBURU M. Karmen
ARESTI Gabriel
ARGINARENA Jon
AROMA Juan A.
ARREGI Begoña
ARTZA Jose Antonio

BASAURI Serafin
BEOBIDE Iñaki
BEREZIBAR Bernabe
BERISTAIN Iñaki
BERISTAIN J. M.
BERRIATUA Imanol

CAMBLONG Ramuntxo

EGIREUN Jose Luis
ENBEITA Kepa
ERROTAETXE Karmele
ETXEBARRIA Begoña
ETXEBARRIA Felix

GANDIAGA Lurdes
GARMENDIA Mari Karmen
GARMENDIA Xalbador
GEREÑO Xabier

HERAS Enrike

IRIONDO Julian
ITURRIOZ Jose Mari

LANDART Daniel

LARREATEGI Eduardo
LASA Amaia
LASPIUR Imanol
LERTXUNDI Anjel
LETAMENDIA Juan Antonio
LETE Xabier
LIZUNDIA Jose Luis

MENDIGUREN Xabier
MITXELENA Koldo
MUNIATEGI Abel

OLANGA Jose Mari

QUINTANA Xabier

SAGARNA Andoni
SAIZARBITORIA Ramon
SAN MARTIN Juan
SANTAMARIA Anton
SARASOLA Ibon
SARRIEGI Andoni
F. SETIEN Jaxinto

TAUER Norbert
TOLOSA Jon
TORREALDAI Juan Mari
TXINTXURRETA Josune

UGALDE Mikel
URKIZU Patri

ZABALETA Patxi
ZELAIETA Anjel
ZORROZUA Jon
ZUBIAURRE Xabier
ZUBIZARRETA Xabier
ZULAIKA Juan
ZUMALABE Iñaki

(886) Eskatzen genuen bide hura finkaturik dago. Argitzapenak

Hots, Euskara Idatziaren batasunaren arlo honetan erantzukizun eta pisu larriak ditugu idazleok, jakina.

Horregatik, neurekin *Zina* egin zuten guztiei (eta egin ez zutenei ere bai) pittin bat ahantzi edo nahi litzatekeen agintza hura berriro gogorazi nahi nieke, orduko batasun izpirituaren aide bala hozkirri batzuk sendi eraziz.

—
Eta besterik ez.

Batasunaren beharrak eta euskararen ikasleen eskabideak bultzatu gaituzte bilduma hau prestatzera.

Euskal Herriak horren beharrezkoa duen batasun izpia biltzen lagunduko ahal du agian Euskara Idatziaren alorrean bederen!

Hendaia, 1974

Berez, inoiz, hobe litzateke betarik euskaldun baten hitzak, euskalkiak, erabiltzea, hangoak eta horien antzinarik ez erabiltzea. Agian, bago, hartik, zain eta bakoitzak berea erabiltzea. Honek berea ere erabiltzea horrelakorik euskalkiak euskaldun bati erabiltzea, bago, hartik, zain eta bakoitzak berea erabiltzea. Ez da gai zera: erabiltzea, bago, hartik, zain eta bakoitzak berea erabiltzea. Ez da gai zera: erabiltzea, bago, hartik, zain eta bakoitzak berea erabiltzea.

Euskara Baturik gabe, euskara ezin daiteke gure arteko mintzabidea izan; eta mintzabidea ez izanik, ez lekiguke bere horretan aragozkarririk eta traba baizik; eta urte guxitan hiltzera kondenaturik geldituko litzateke.

II. Arantzazuko Txostena (1968)

II, 1. Ze batasun bila gabiltzan/Oinarriak

II.1.1. Ezinbestekoa, hil edo bizikoa, dela uste dugu euskara batasun bidean jartzea. Haur eta gazteei euskaraz irakasten baldin bazaie, eta euskaraz irakatsi behar euskara biziko baldin bada, premiazkoa da guztiei batera edo bateratsu irakatea. Nahi eta behar dugun batasun hori, lehen urratsetan behintzat, euskara idatziarena, izkribuzkoarena da. Eta, euskara idatziaren barrutian, irakaste lanean dugu beharrenik batasun hori, irakurlearen atseginerako egiten den literatura «ederrean» baino areago.

II.1.2. Berez, noski, hobe litzateke besterik: euskaldun baikoitzak, alegia, euskalkiak oro ezagutzea, hangoak eta hemengoak, antzinakoak eta oraingoak. Agerian dago, haatik, ezin eska dakiokela horrelakorik euskalari bati baizik. Honek berak ere aski du gehienetan bereak ez dituen euskalkiak, euskalduna baldin bada, ulertzearekin. Ez da gai izaten beste euskalkiz mintzatzeko, ahoz nahiz izkribuz.

II. Arantzazuko Txostena: Argitzapenak

II, 1. Ze batasun bila gabiltzan/Oinarriak

II. 1. 1. Euskara biziko bada, hizkuntza idatziaren mailan beziki biziko da Euskara Batu gisa: hona hemen Txostenaren ideia nagusia. Beharrezko den euskarazko irakaskintza, «batera» egin behar da; edo «bateratsu» bederen. Euskal irakaskintza ezin daiteke bestela aurrera eraman (ez irakaskintzarik ere: Europako irakaskintzak oro batuak dira).

Arantzazuko Txosten honetan euskara idatziaren hauzia ikeru zen (izkribuzko euskararena, beste hitz batez esateko). Ahozko euskararen batasuna ez zen Arantzazuko bileretan aztertu.

Azken ohar bat egiten du Txostenak: euskaraz «batera edo bateratsu» irakasteko, irakaskintza-liburuaren batasuna lortu behar dela lehen-lehenik. Helburu horri buruz ari dira Santamaria, Zumalabe eta X.Garmendia jaunak, horretarako Euskaltzaindiak izendaturik; eta laister erabakiko da zortzi urte arteko Hiztegi Batua (22 hitz-lerrokada, hau da, bi mila hitz).

II. 1. 2. Euskara euskaldunen arteko mintzabide izan dadin, elkar ulertu behar dute euskaldunek. Euskaldun guztiok euskalki guztiez idazteko eta mintzatzeko gauza bagina (bizkaieraz, xubereraz, nafarreraz, eta abar, batera) ez legoke, agian, Euskara Baturaren beharrik. Xede hori funsgabe eta ezinezkoa izanik, ordea, eta inon ez ikusia, hizkera bakar bat behar dugu geure herriarentzako. Euskalariak berek, Mitxelenak apalki aitortzen duenez, nekez menderatzen dituzte eskualde guztietako euskalkiak.

Euskara Baturik gabe, euskara ezin daiteke gure arteko mintzabidea izan; eta mintzabide ez izanik, ez lekiguke bere horretan eragozkarri eta traba baizik; eta urte gutxitan hiltzera kondenaturik geldituko litzateke.

II. 1. *Historia de la Lengua Vasca*

... eta ...

II. 1. 3. Inoiz batera bagaitez, bada, huskeriak baino zer bait gehiago galduko du gure hizkuntzak: begi-belarrientzat hain atsegina den aldakortasun ugaria. Halarik ere, euskarak azal nabar hori kaltegarri duenez gero, nahiago dugu euskara bizia edozein axaleko edertasun baino.

...

...

II. 1. 4. Ez luke gai honetan inor mindu nahi Euskaltzaindiak, baina ezin daiteke batasunera jo, inor —geurok lehenik garela— mindu gabe. Batasun osorik egiteko, ordea, ez du Euskaltzaindiak ez eskurik ez indarririk, ez berez ez besteren bitartez. Gidari eta bide erakusle agertu nahi luke orain, gauden egoeran, egin daitekeenaren neurrian.

...

...

Aurrenik, beraz, euskara idatziaz egin behar da batasuna; eta gero, dudarik ez du honek, euskara mintzatuaz ere beharko da bide bat erabaki (juduek, esate baterako, fonetika-bide bat erabaki zuten bezala). Euskara euskaldunen zerbitzutan jartzeko, eta ez alderantziz, mintzabide den aldetik hartu eta prestatu behar da. Hots, bi mailetan behar da prestatu: idatzian eta gero mintzatu.

II. 1. 3. Zalantzarik gabe, gaur gaurkoz batez ere, Euskara Batua hotza da, oraindik sustrairik gabea; eta euskalkiak, berriz, mintzatuak diren heinean, kresal eta garo usainez oratuak, biziak, eta askoz ere xarmangarriagoak. Hau ez du euskaldunek ukatzen; eta Arantzazuko Txostenak ere ez.

Euskalki guztiek dute, ordea, bizitasun eta kolore-kutsu hori; ez euskalki honek edo harek bakarrik. Bermeoko euskarak piperra badu ere, ez dute piper txikiagoa Arrasatekoak, Barkoxekoak edo Garraldakoak. Denoi batera ezin atxikirik, ordea, eta oraingoz euskara idatziari gagozkiolarik, guk geuk ere, beste herrik bezala, euskalki bakar bat hautatu behar dugu, gainerakoen erasakinez eta laguntzaz osatuz eta indartuz.

II. 1. 4. Erdira behar horretan, nahi-ta-nahi-ez urrundu behar dugu gaur arte ahozko tradizioz heldu zaizkigun euskalkietatik; eta, alderdi honetatik, euskalkion mintzatzailleak mintzeko arriskutan jartzen gara. Ez dago, ordea, inor mindu gabe eta euskalkietatik ezertan urrundu gabe euskara idatziaren batasunera eraman gintzakeen biderik.

Euskaltzaindiak, gainerakoan, inor ezertara behartzeko indarrik ez, eta proposatu egiten du bide bat, idaroki, «gidari eta bide-erakusle agertuz».

Euskararen batasunaren arazoa jakinduri eta giza-jakintza arazo hutsa denez, aztergai tekniko bat da, eta Euskaltzaindiari dagokio bidea proposatzea. Ez, inolaz ere, kirolen, folkloreaken, politikaren edo ekonomiaren mailetan bestelako aginpiderik, os-

II. 1. 5. Erabakien bidez erdietsi nahi lituzkeen helburuak hauek dira:

- a) Euskalkiak ez daitezzen elkarrengandik gehiago urrun eta alden, lehenik;
- b) Ahal daitekeen neurrian, elkargana bil daitezzen, gero.

II. 1. 6. Ez da nor Euskaltzaindia, oraingoz behintzat, oinarritzat zein euskalki hautatuko den erabakitzeko. Badirudi, halarik ere, euskara idatziaren beharretarako egokiagoak direla, besteak beste (eta Bilbao euskaldun ez delarik), erdi aldeko dialektuak bazterretakoak baino. Nolanahi ere, amore eman beharrean aurkituko gara guztiok, zeinek gehiago zeinek gutxiago, horretara heldu nahi badugu.

II. 1. 7. Azaleko hauzietan lortu behar dugu aurrenik batasuna, mamiari dagoztenetan baino lehenago, errazago delako eta premiazoago gainera. Egia da hizkuntza bat sistema dela, eta sistema horren zatiak edo osagarriak ez direla deus sistemaz kanpora. Aitortu beharrean gara, ordea, mamira bagoaz, euskara ez dela oraingoz sistema bat, diasistema bat baizik, eta diasistema horren itxura batera heldu behar dugula, gero mamia batuko baldin badugu.

II. 1. 8. Euskaltzaindiari hemen aurkezten zaizkion eskabi-deak honela mugatuko ditugu, errazenetik zailenera:

perik edo eraginik dituzketen euskaldun ez-jakinei. Are gutxiago gure hizkuntzaz mintzatzen ere ez dakiten erdaldunei.

II. 1. 5. Euskalkiei dagokienez, Euskaltzaindiak jokabide hau proposatu du gidaritzat: euskalkiak areago urrundu ez, baina el-kargana hurbiltzea.

II. 1. 6. Errazkiago ulertzen dute euskaldunik gehienek Leitzeko edo Sarako euskara, Eskiulakoa edo Urdulizkoa baino. Eta gisa da horrela gertatzea: euskaldun eremuko muturretan, arkaismo asko gorde da; eta, denbora berean, hiztegia arrotzu eta erdal-
dundu ere bai. Muturretako euskalkiak, hortaz, zailago zaizkie gaurko euskaldun gehienei (Atenas-ko greziarrek Kretako hizke-
ra nekez uler dezaketean bezala, adibide bat ematekotan).

Bidezkoa da, beraz, erdialdeko euskalkiak oinarritzat hauta-
tzea.

Baina ongi dakigu, eta Euskaltzaindiak daki inork baino ho-
beki, zuberera eta bizkaiera, esate baterako, arkaismotan abe-
ratsak direlako, argi-iturri aparta izan daitezkeela; eta jatorrizko
bideen erakusle bikain gerta askotan. Hau guztia hartzen da
gogotan Euskara Batuaeren prestaeran.

II. 1. 7. Errazenetatik zailenetara joan beharra dago. Horre-
tan funtsatu ditu Txostenak bere urratsak. Eta horretan funtsatu
behar da ere gaur gaurkoz Euskara idatziaren batasunaz ardu-
ratzea.

Euskara mintzatuaren fonetika-bideak gerorako utzi dira.

II. 1. 8. Arantzazuko Txostenaz geroztik, pausu inportante
batzuk egin dira; eta liburu honetara bildu ditugu hiztegi-arazo

- a) Idazkera edo ortografia.
- b) Antzinako euskal hitzen formak.
- c) Hitz berrien eraketa eta bestetandik hartuen forma.
- d) Morfologia: izena (izenordea) eta aditza.
- e) Joskera.

Zenbaitetan, ez dago oraingoz deus egiterik, horretarako behar genituzkeen istudioak ez baititu inork egin. Beste zenbaitetan, berriz, euskalkien arteko batasuna egitea gaitz bada ere, batasuna behar genduke euskalki bakoitzaren barrenean behinik behin, eta hori gure esku dago.

II, 2. Ortografiaz

1964-an Baionan egin zen biltzarraren erabakiak hartzen ditut oinarritzat, punturik gehienak astiroago ukituaz.

II. 2. 1. Letra hauek erabili behar genituzke gutxienez: *a, b, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m n, ñ, o, p, r, s, t, u, x, z*, eta, erdal hitzak eta izenak idazteko behinik behin, *c, qu, v, w*, eta *y*, gainera.

F, noski, ontzat hartzekoa da eta, erdaratikako hitzetan ez ezik (*fede, faltsu*, etc.), baita ere bestelakoetan. Zuzenago dirudi, hain zuzen, *afari, alfer, Nafarroa* idazteak beste edozein idazkerak baino.

II. 2. 2. Euskaraz maiz erabili behar diren digramak (bi letra berdin nahiz ezberdinen elkarteak hots bakarra edo adieraz-

ez direnak (Aditz Batua, Idaztarauak).

II, 2. Ortografiaz

Baionako Bilkuraz geroztik bederatzi urte igaro dira (1964-1973); eta orduko proposamenduak erdi ahaztuta dagoenez gero, eraskin gisa eman ditugu liburu honen atzekaldean (ikus V. 2 Eraskina: ortografiari buruz onartu zena).

II. 2. 1. 'F' onartua da, beraz; eta bereziki aipatzen dugu hau, bolada batez bederen euskarak berezko 'F' jatorrik ez duela esan ohi baitu zenbaitek.

Gaur Hegoaldeko eskualderik gehienetan galdurik ere (ez denetan halere; eta are gutxiago 'H'aren ondorio diren fenomeno batzuk) hor dugu, Arantzazuko Txostenean, 'H' famatua. Literaturaren, leku-izen zaharren eta euskalkien zientzi-ikerketak hizki horren hedadura eta funtsa argituak ditu. Eta Euskara Batuari buruz, era berean, beraren beharra behin eta berriz frogaturik gelditu da. (Ikus, esate baterako, Villasante-ren Hacia la lengua literaria común, VIII. kapitulua).

II. 2. 2. Bokaleen arteko 'R' gogorra 'rr' idatziko da aurrera-koan (nahiz batzuen 'r' idazkera ez bereziki arbuatua izan): arra-

teko) hauek dira: *rr*, zenbaitek *ř* idazten duena *r* gogorra adierazteko; *dd* (*y* horretarako gordetzen ez badugu, bestetarik kendu dugunez gero), *tt* eta *ll*, *ñ* bezala, hots «bustiak», aho sapaikoak adierazteko, premiarik denean; *ts*, *tx* eta *tz*, aspaldidanik bezala, *s*, *x*, eta *z*-ren kide gogorren ezaugarri.

d) Morfologia: izena (izenordea) eta aditzak.

e) Jostura.

Zenbaitetan, ez dago oraingoz deus egiterik, horretarako behar gaituzkeen istudioak ez baititu inork egin. Beste zenbaitetan, berriz, euskalkien arteko batasuna egitea gaitz bada ere, batasuna behar genduko euskalki bakoltzaren bitartean behinik behin, eta hori gure esku dago.

II. 2. 3. Ahoz eta izkribuz darabilgun hizkuntza bizi baten idazkera ezin izan daiteke hots eta letren arteko bana banako egokitasunaren gainean eraikia: linguistika lanetan usatu ohi diren transkripzioak, fonetikoak nahiz fonologikoak, gehienez ere, hel daitezke horretaraino. Ez da ere komeni, ordea, besteak beste, aho hizkuntza batera eta irakurgaietako bestera ibiltzerik. Fonetikaz eta fonologiaz gainera, bestalde, morfonologia edo delakoa kontuan hartu ohi da: alemanez *Tod*, *Todes* idazten da eta rusoz *rog*, *roga* nahiz bi *d* eta bi *g* horiek, hitzarte eta azkenekoak, ezberdin ebaki.

II. 2. 4. Kontuan eduki behar da, batipat, neutralizazio delakoa: bi fonema berezi, alegia, ez direla noiz eta nonnahi berezi eta bereizgarri. Gaztelaniaz esaterako, *r* eta *rr* hitz barrengo silaba hastean dira bereizgarri, eta vokalaren ondoren xoil xoilik, eta ez bestetan (*rosa*, *arte*, *honra*, *pagar*, etc.).

Euskaraz sarri ikusten da horrelakorik:

II. 2. 4. a. Sudur hotsetan, silaba bukaeran, hitz barruan nahiz azkenean. Aski da, beraz, letra bakar bat erabiltzea, *n*, ohi-turari segituaz: *ganbara*, *andana*, *antxu*, *zango*, eta abar.

no, gorri, harrapatu, urruti...

Gainerakoak, kontsonanteen ondokoak eta hitz-amaierakoak, 'r' bakarraz idatziko dira beti: argi, ederki, lur, sator, ur, gogor.

'T' bustia 'tt' idatziko da (ttoro); 'L' bustia 'll' (llabur); eta 'N' bustia 'ñ' (ñirñirari).

Bustidura horiek, halere, 'i' baten ondoan gertatzen direnean (baiña, pittar, hillabete), 'N', 'T' eta 'L' bakarraz idatziko dira, baina aurretik 'i' ahaztu gabe. (Ikus honi buruz II. 2. 8. puntua).

Zuberoako 'S' soinuduna (paradisu, gisa, esne) idazteko, ez du Arantzazuko Txostenak idazkera berezirik batere eskaini, galdua duten euskalkiak eredutzat hartuz. Honela jokatuz errazpi-dea hartu du Arantzazuko Txostenak. Eta hau ez puntu honetan bakarrik, bestalde.

kalpar	kalparra
aker	akerra
kirkir	kirkirra
listor	listorra
zakur	zakurra
makur	makurra

Hitz bakan batzuek, ordea, ez dute bikoitzketa lege hori se-
gitzen:

(h)ur (=agua, eau)	(h)ura
(h)or (=perro, chien)	(h)ora
paper (=papier, papier)	papere
plater (=plato, assiette)	platera
zur (=medera, bois)	zura
zer (=qué, quoi)	zeri, zeran, ... ezer...
nor (=quién, qui)	norri, noren, ... inor...

Horretan funtsatu da idatz-araua: 'R'z amaitzen diren hitz guz-
II. 2. 4. a. Gangara eta trenpu hitzetan, batetik; eta zango
kur, lur, kalpar, listor, gogor, lehor, kapar, opor, eta aber.

II. 2. 4. b. Orobat *r* (*argi*, *erdi*, *prestu* eta Errongarin izan ezik, *ur*, *hur*, eta abar). Hemen, *r* soila erabili izan da hitz barnean. Azkenean, ordea, delako morfonologiak bereizkuntza eskatuko luke: *paper-a*, *zer-a* baina *ederr-a*, *izarr-a*, direnez gero, *eder*, *izar* idaztea. *R* samurrarekin bukatzen diren hitzak urri ditugularik, ordea, gehienak bestelakoak baitira, merkeago dirudi, eta begientzat atseginago, *r* bakarra erabiltzea horietan ere. Ez nuke deus aldatuko orain arte bestela egin izan balitz, baina ia erabat *hamarrak* eta *hamar* idatzi denez gero, gauzak dauden daudenean uzteari hobe deritzat.

II. 2. 4. Kontuan aduki behar da, batzuetan, neutralizazio delakoa: bi fonema berezi, alegia, ez direla inoliz eta nonnahi berezi eta bereizgarri. Gaztelaniaz esaterako, *r* eta *rr* hitz barrengo silaba batean dira bereizgarri, eta bokalaren ondoren xolil xolilik, eta ez bestetan (*rosa*, *erfe*, *honra*, *pagar*, etc.)

Euskaraz sarri ikusten da horrelakorik:

II. 2. 4. a. *argi*, *erdi*, *prestu* eta Errongarin izan ezik, *ur*, *hur*, eta abar. Hemen, *r* soila erabili izan da hitz barnean. Azkenean, ordea, delako morfonologiak bereizkuntza eskatuko luke: *paper-a*, *zer-a* baina *ederr-a*, *izarr-a*, direnez gero, *eder*, *izar* idaztea. *R* samurrarekin bukatzen diren hitzak urri ditugularik, ordea, gehienak bestelakoak baitira, merkeago dirudi, eta begientzat atseginago, *r* bakarra erabiltzea horietan ere. Ez nuke deus aldatuko orain arte bestela egin izan balitz, baina ia erabat *hamarrak* eta *hamar* idatzi denez gero, gauzak dauden daudenean uzteari hobe deritzat.

eta ondo hitzetan bestetik, bi soinu dagozkio 'N' hizkiari. Denok, ordea, erraztu beharrez eta tradizinoari jarraikiz, 'N' idatziko dira beti: enparantza, enbata, hanpatu.

II. 2. 4. b. Kontsonanteen ondoko 'R' guztiak, xamurrak eta gogorrak, 'r' bakarraz idatziko dira (ikus II. 2. 2.).

Bi bokaleren artean, berriz, soinuaren arabera idatziko dira: gogorra, ederra, zakurra, xamurra; baina zura, nora, gara, eta arantza.

Hitz amaieran, bukatzeko, beti 'r' bakar batez: zur, lur, gor, makur, zer. Zergatik, errazpide hau? Euskarazko hitzak, 'R'-az bukatzen denean, ia beti 'R' hori bikoiztu egiten duelako:

kalpar	kalparra
aker	akerra
kirkir	kirkirra
listor	listorra
zakur	zakurra
makur	makurra

Hitz bakan batzuek, ordea, ez dute bikoizketa-lege hori segitzen:

(h)ur (=agua, eau)	(h)ura
(h)or (=perro, chien)	(h)ora
paper (=papel, papier)	papera
plater (=plato, assiette)	platera
zur (=madera, bois)	zura
zer (=qué, quoi)	zeri, zeren,... ezer...
nor (=quién, qui)	nori, noren,... inor...

Horretan funtsatu da idatz-araua: 'R'-z amaitzen diren hitz guztiak, berezkuntzarik gabe, 'r' bakar batez idaztea: zakur, makur, lur, kalpar, listor, gogor, lehor, kapar, opor, eta abar.

Ohar bat (r/rr) berezketari buruz:

Hegoaldeko euskaldunek ez dute berezketa honetan zailtasunik batere somatzen: *gori/gorri* bikotea, esate baterako, erraz berezten dute bizkaitarrek eta gipuzkoarrek.

Iparraldeko euskaldunek, berriz («H» kontuan gonbarazio batera oso iaioak), frantses esakeraren eraginez gehienez (eta lehenagoko fenomenoengatik ere bai Zuberoan) gero eta maizago nahasten dituzte «r» eta «rr» idazkerak. Hauen laguntzan, beraz, on izango da ondoko hitz-lerrokada hau ematea:

<i>Bare</i> (tranquilo, calme)	/	<i>Barre</i> (irri)
<i>Lera</i> (trineo, traîneau)	/	<i>Lerra(tu)</i> (resbalar, glisser)
<i>Sari</i> (premio, prix)	/	<i>Sarri</i> (berehala)
<i>Zori</i>	/	<i>Zorri</i> (piojo, poux)
<i>Hura</i> (aquél, celui-là)	/	<i>Urra(tu)</i> (desgarrar, déchirer)
<i>Era</i> (modo, façon)	/	<i>Herra</i> (gorroto)
<i>Hari</i> (hilo, fil)	/	<i>Harri</i> (piedra, pierre)
<i>Haitz</i> (roca, roc)	/	<i>Haritz</i> (roble, chêne)
<i>Ere</i> (también, aussi)	/	<i>Erre</i> (quemar, brûler)
<i>Zoro</i> (ero)	/	<i>Zorro</i> (vaina, gaine)
<i>Oro</i> (guzti)	/	<i>Orroa</i> (fragor, bruit)
<i>Eri</i> (gaiso)	/	<i>Herri</i> (pueblo, peuple)
<i>Hiri</i> (ciudad, ville)	/	<i>Irri</i> (risa, rire)
<i>Ura</i> (el agua, l'eau)	/	<i>Urra</i> (la avellana, la noisette)
<i>Arantza</i> (espina, épine)	/	<i>Arrantza</i> (pesca, pêche)
<i>Haro</i> (giro)	/	<i>Harro</i> (orgullosa, orgueilleux)
<i>Ero</i> (zoro)	/	<i>Erro</i> (sustrai)
<i>Erein</i> (sembrar, semer)	/	<i>Errain</i> (nuera, bru)
<i>Eran</i> (hil)	/	<i>Erran</i> (esan)
<i>Eratu</i> (antolatu)	/	<i>Herratu</i> (galdurik, ibili)
<i>Ezari</i> (piskanaka)	/	<i>Ezari</i> (ipini)
<i>Gora</i> (arriba, en haut)	/	<i>Gorra</i> (el sordo, le sourd)
<i>Gori</i> (oso beroa)	/	<i>Gorri</i> (kolorea)

II. 2. 4. c. 'S', 'X' eta 'Z'-ren ondoren datozen 'B', 'D' eta 'G' soinuak, gogortzeko joera ezaguna dute euskaraz (alegia, 'bodega' soinu-multzoa, 'petaka' bihurtzen da):

hitz + bide = hizpide

haitz + buru = haizpuru

esan daiteke, kontseilu moduan, hobe litzatekeela, dudakoetan, erregela hori kontuan edukitzea; *Aizkorri* Gipuzkoan esate baterako, hobeki dagoela *Aitzgorri* baino. Ez dugula, hots, etimologiaren zaintzaile izan behar horrelakoetan, baizik eta mendeen joanak errotu dituen hots legeen aldeko.

II. 2. 4. d. Xixtu hotsekin, sibilanteekin, ere bada horrelakorik, *Aizkorri/Aitzgorri*-k erakutsi digun modura. Lehenik, egungo egunean, euskalkirik gehienek, guztiek behar bada, ez dute *tz/z* eta antzekorik bereizten silaba bukaeran, silaba hori hitzaren azkena ez baldin bada (*apaiz/appez*, baina *arrats*, *zorrotz* eta abar maizago): horietan, *z*, *s*, *x* soilki idaztea hobe, betiko modura (*hotz*, baina *hoztu*, *huts*, baina *hustu* eta abar). Silaba aitzinean, berriz, *n*, *l*, *r*-ren ondoren, *ts*, *tx*, *tz* ebaki ohi da gehienik orain (*entzun*, *altzo*, *altxatu*, *hartz*, *saltsa*, *suntsitu*); *r*-ren ondoren, halarik ere, ez dut uste erregela hori zorrozki betetzen denik guztietan.

II. 2. 4. e. Sibilanteei gagozkiela oraindik, bada bereizkuntza nabarmen bat euskalkien artean. Guztiek, nik uste (zenbait hitz bitxi eta bere gisako ken badaitez), *z* eta *s* erabiltzen ditugu soilki hitz hastean. Guk, ordea, *tx* nahiz *x* erabil dezakegu, hitzaren indarrari dagokionez (*tximist*, *txori*, baina *xamur*, *xuxen*); beste zenbaitek, berriz, *x* bakarrik. Norbaitek besterengana ma-

hotz + bera = hozpera
 haitz + gorri = Haizgorri
 lats + bihur = Laspi(h)ur
 amets + gaitz = ameskaitz

Etimologiari ez baina fonetikari atxikitzeko eskatzen digu Arantzazuko Txostenak (Aizkorri hobe Aitzgorri teorikoa baino). Baina -garri atzizkiak, eta bestez, gertatzen diren zalantzak ikusita, fonetika-lege hori hertsikiegi ez hartzeko ere gomendatzen digu: 'ikusgarri' onartu behar da, esate baterako; eta 'pozgarri', eta abar, teoriarako 'ikuskarri', 'pozkarri', eta abarren orde.

II. 2. 4. d. *Bide horretatik, beraz, hau dugu:*

$N + S = NTS$; $N + X = NTX$; $N + Z = NTZ$
 $L + S = LTS$; $L + X = LTX$; $L + Z = LTZ$

Adibidez:

entzun (ez 'enzun')
 ahandzi, ontzi, antzara;
 altzo, haltz, holtz, arraultza;
 altxa, untxi;
 saltsa, suntsitu.

'R'-ren ondoren Txostenak ez du aholku zindorik ematen; baina Arantzazuko Hiztegi Batuan bertan hauek irakur daitezke: hartz, artzain, ortzegun, gartzela, ertz, hertze...

Badirudi, beraz, funtsean lege berbera onartzen dela:

$R + S = RTS$; $R + X = RTX$; eta $R + Z = RTZ$.

II. 2. 4. e. *Hitz-haseran 'S' eta 'Z' erabiltzen dira; behin ere er, ordea, 'TS' eta 'TZ':*

zakur, ez 'tzakur'
 zorne, ez 'tzorne'
 zoko, ez 'tzoko'

min samur, ez 'tsamur'
 hotz soro, ez 'tsoro'
 latz sartu, ez 'tsartu'

Hitza 'X'-ez hasten delarik, berriz, Hegoaldeko euskaldunok 'TX' erabiltzen dugu askotan, baina lpartarrek (eta muturretako euskalkiek) beste sibilanteez bezala jokatzeari eutsi diote: ximist, xori, eta abar, 'X' soilaz. Horretatik Txostenean irakurtzen den iritzia: «norbaitek besterengana makurtu behar balu, zuzenago litzateke agian guk besteri amor ematea».

Hobeki idatzirik dagoz, beraz, lehenengo lerroan agertzen diren idazkerak, bigarrenekoak baino:

Haak (empez)	xertatu	hobe	(txertatu)	baino
Asti (denboraz)	ximist		(tximist)	
Hesi (ingurua)	xirla		(txirla)	
Esker (eskerr)	xistu		(txistu)	

(Arantzazuko Hiztegi Batuak horrelako 28 hitz dakazki)

Villasantek eskema argitsu bat eman du erregela honi buruz (ikus haren Hacia la Lengua Literaria Común, 57)

hitz-haseran	hitz-erdian	hitz-amaieran
S- Soro (landa)	$\left[\begin{array}{c} -s- \\ -ts- \end{array} \right]$	-ts Zeta (orben, latxa)
Z- Su (etxer)		$\left[\begin{array}{c} -z- \\ -tz- \end{array} \right]$
X- Sail (multzo)	$\left[\begin{array}{c} -x- \\ -tx- \end{array} \right]$	-tx Zu (ala ni) Zail (erraza ez dena) Zuhur (Salomonen)

Hitzen osaketan, berriz, «-s», «-x» eta «-z» dira erroa; eta ez teoriazko (sasi-teoria txarrezko, hobe) «-ts», «-tx» eta «-tz» osoak:

Apez (arnasa)	apez	apeztu
Atoz (ata agura)	poz	poztu

Hits (trista, ilun)	mingots	mingostu
Latsa (errreka)	hotz	hoztu
Hots (soinu)	latz	lazu
	kirats	kirastu
	garratz	garrastu

II. 2. 5. Bistan da: berezketa hau gorde duten euskalkiak hartu behar dira gidari (beste kasuetan bezala), eta ez galdu dutenak. 'S/Z' berezketa euskalkirik gehienetan eta literaturan errespetatua izan denez gero, atxiki egin behar zaio.

Hona hemen, gehienak Arantzazuko Hiztegitik beretik harturik, 'S/Z' berezketa garrantzitsua den hitz-bikote batzuk:

Hasi (empezado, commencé)	/	Hazi (crecido, développé)
Asti (denboraz ari)	/	Azti (sorginez ari)
Hesi (inguruan)	/	Hezi (eskolatu)
Esker (eskerrik asko)	/	Ezker (eta eskuin)
Espal (sorta)	/	Ezpal (zur)
Ikusi (begieiz)	/	Ikuzi (garbitu)
Sagar (fruitua)	/	Zahar (eta gazte)
Sai (putre)	/	Zai (beha, haiduru)
Saindu (ala gaiztagin)	/	Zaindu (kontuz artatu)
Sei (hiru + hiru)	/	Zeia (azoka)
Seta (tema)	/	Zeta (orban, tatxa)
Soro (landa)	/	Zoro (ero)
Soro (landa)	/	Zoru (eta sapai)
Su (eta gar)	/	Zu (ala ni)
Sail (multzo)	/	Zail (erraza ez dena)
Sudur (aurpegian)	/	Zuhur (Salomon omen)

Baita 'TS/TZ' bereztea beharrezko den multzo hau:

Ametz (gauean egin ohi)	/	Ametz (landare)
Hats (arnasa)	/	Hatz (hankan)
Atso (eta agure)	/	Atzo (ayer, hier)
Etsi (amore eman)	/	Etzi (bihar igarota)

Hits (<i>triste, ilun</i>)	/	Hitz (<i>berba</i>)
Latsa (<i>erreka</i>)	/	Latz (<i>leuna ez dena</i>)
Hots (<i>soinu</i>)	/	Hotz (<i>beroa ez dena</i>)

Eta, besteak beste, hona hemen askotan gaizki idatzi ohi diren hitz batzuk:

- (S) garesti, simaur
- (TS) kokots, itsu, itsaso, itsusi
- (Z) buztin, ezkaratz, gaizto
- (TX) itxura

II. 2. 6. Erdibidea bilatu nahiz, hauxe izan zen Baiona-ko proposamendu nagusia:

— 'H' soila dagoen kasuetan, 'H' hori idaztea: *hau, hura, han, hats, ohar, bahe, zuhur, mihi.*

— Kontsonante ondoko 'H' guztiak kentzea:

ph /	ophor	opor
	aphez	apez
	apho	apo
th /	urthe	urte
	othe	ote
	gothor	gotor
kh /	khar	kar
	ikhara	ikara
	bekhatu	bekatu
lh /	alhaba	alaba
	alhatu	alatu
	olha	ola
nh /	senhar	senar
	lanho	lano
	unhatu	unatu

rh / arhan aran
 orhe ore
 erhi eri

Gure Hizkuntza eta batasunerako urratsak ongi ezagutzen ez dituzten batzuek diotenaren aurka, hortaz, Baionako proposamenduaren arabera (eta Arantzazukoaren arabera lau urte beranduago) kontsonante ondoko 'H' guztiak erauztea erabakiaz, 'H'-rik gehienak kendu direla aitortu behar da egiaren ohoretan.

Eta hau eginez, Zuberoako 'S' soinudunaren kasuan bezala, erraztasunaren fagoretan euskalkirik kaskartuenak eta erdaldun-
 duenak hartu direla gidari eta eredu. Gauza bera sudur-hotsez.

Fonetikaren mailan, bestalde, kh/k/g egitura hirukunetik k/g bikunera pasatzean, euskal egituratik erdal egiturara pasa gara (frantses eta gaztelarazko egituretara zehazki mintzatzeko).

Ez da segur, hortaz, erraztu-behar eta nahi horretan urrunegi ez garela joan. Geroak erranen.

II. 2. 6. a. Hona hemen Arantzazuko Hiztegi Batuan aurki daitezkeen bikoitzak:

- aha- / ahaide, ahal, ahalke, ahantzi, ahardi, ahari, aharrausi, ahate, ahaztu, lahar, mahain, mahats, nahasi, sahats, zahagi, zahar (16 hitz)
- ehe- / behe, behere, lehen, leher, mehe, zehe (xehe) (7)
- ihi- / ihi, ihintz, ihizi, mihi, mihise, zihi (6)
- oho- / ohol, ohore (2)
- uhu- / zuhur (1)

Guztira: 32 hitz.

II. 2. 6. b. Hona hemen Arantzazuko Hiztegi Batuan aurki daitezkeenak:

- ahe- / bahe (1)
- ahi- / ahi, ahitu, ahizpa, bahi, nahi, nahiz, zahi (7)

abar. Horrek, gutxienez, erakutsiko digu, nahiz *h* zenbaitek irakurriko ez duten, zenbat silaba behar dituen izan euskal hitzak.

II. 2. 6. c. Batasunera bagoaz, ez dezagun sekula erabil vokal artean *g* eta antzekorik (*r*, *d*, etc.) horrelakoetan: *ehun* '100', ez *egun*, eta, *leihor* (*beihar*, etc.) ipintzen ez badugu ere, *lehor* bederen, behinere ez, ordea, *legor*. Eta are gutxiago *legun h*-dun euskalkietako *leun*-en ordez.

II. 2. 6. d. Hitz hastean, hirugarrenik: *hats*, *hede*, *hitz*, *hots*, *hotz*, *huts* eta abar. Premiazkoa dugu, horretarako, hiztegi ortografiko labur bat, dudako hitzen idazkerarekin. Eta *h* hori ez dedila *abc*-ordenan kontuan har; bestela gure aldekoek ez bailukete jakingo hitzak non bila.

- aho- / aho, ahotz (2)
- ahu- / ahuntz, ahul, ahur, mahuka, xahu (5)
- eha- / behar, beharri, behatz, behaztopa, behazun, eha-, se-
haska, zehar, zehatu (9)
- ehi- / behi, behin, behintzat, lehiatu, sehi (5)
- eho- / eho, ehortzi, lehoin, lehor (4)
- ehu- / ehun (1)
- iha- / bihar, biharamun, giharra, ihar, ihardun, iharrausi, ihau-
rri, ihaute, zihatu (9)
- ihe- / ihes (1)
- iho- / bihotz, liho (2)
- ihu- / bihur, bihurri, mihura (3)
- oha- / bohatu, dohain, ohar (3)
- ohe- / ohe (1)
- ohi- / lohi, ohi, ohitura, zohi (4)
- ohu- /
- uha- / suhar, uhal, zuhar, zuhaitz (4)
- uhe- /
- uhi- / suhi, uhin (2)
- uho- / uholde (1)

Guztira, beraz: 55 hitz.

II. 2. 6. d. Arantzazuko Hitzegi Batuan.

- ha- / haatik, habaila, habe, habia, haga, hagin, hagoan, hain,
haitz, (h)aitzur, (h)aize, (h)aizkora, hala, halaber, haltz,
hamar, (h)amu, han, handi, (h)anitz, hanka, har,
(h)aragi, haran, (h)arbi, harea, hari, harik eta, haril,
haritz, harma, (h)aro, (h)arotz, harpoin, harramazka,
harrapatu, harri, harro, hartu, hartz, haserre, hasi,

hats, hatz, hau, hausnar, hautatu, hauts, hautsi, hauzi, (h)auzo, hazienda, (h)aztatu.

Guztira: 53 hitz.

he- / *hebaindu, hedatu, hede, hegal, hegaztin, hegi, hegoa, heldu, hemen, herbal, herdoil, herenegun, herensuge, herio, heriotze, herratu, herri, hertsu, herstu, hertze, hesi, heze, hezi, hezur.*

Guztira: 24 hitz.

hi- / *hi, hibai, hidoi, higuatu, higitu, higuin, hil, hilabete, hildo, hiraka.*

Guztira: 10 hitz.

ho- / *hobe, hoben, hobi, hodei, hoge, hondar, hondo, hontza, hor, hordi, hori, horma, hornitu, horrela, hortz, hosto, hots, hotz, hozitu.*

Guztira: 19 hitz.

hu- / *(h)umil, hun, huntz, (h)ur, hura, hurbil, hurren, huts.*

Guztira: 8 hitz.

Hastapeneko 'H' duten itzen kopurua, beraz: 114 hitz.

II. 2. 6. f. Diptongo hauen arazoak aldakuntza batzu izan dira: bai Azkue-ren eta besteren liburuetan, bai gaur egun Euskara Batuaz arduratu diren euskalariengan (ikus Altuna, esate baterako: Mitxelenaren Idazlan hautatuak, 101).

Nagusitu den irizpidearen arabera (ikus Villasante-ren Hacia una lengua literaria común, 63, Mitxelenaren iritzi ezaguna ematen duelarik) -ai-, -ei-, -oi-, -ui- diptongoak bokale gisa erabiltzen dira eskuarki euskal morfologian; -au-, -eu-, diptongoak, berriz, aw eta ew idatzirik balegoz bezala.

etsayik idazten bide dute, kontsonante ondoan bezala, y letra horretarako gordeaz.

Kasu horietako *h*-ri buruz, gauza bat eduki behar dugu go-
goan: ez ditugula, horrelakoetan, silabak berdin bereizten eus-
kaldun guztiek: batzuek *er-ho*, *ai-hen*, etc., besteek *e-ro*, *a-ien*, etc.

-ai, -ei-, -oi- eta -ui- diptongoak, hortaz, bokale gisa hartuz gero; eta -au-, -eu- diptongoak kontsonante gisa, lehenengoan ondoko 'H'-a idatzi behar da, eta bigarrenen ondokoa ez da idatzi behar.

Arantzazuko Hiztegiari gagozkiolarik, beraz, auen idatzi behar da (ez auhen). Eta diptongo-ondoko 'H'-ak hauek dira: aihen, aihar, deihadar, leiho, oihal, oihan, oihu, saihets.

Guztira: 8 hitz.

'H'-aren bilduma eginez, beraz, hau dugu:

Bikoitzen artean	32 hitz	(% 1,6)
Hiatotan	55	(% 2,75)
Hastapenean	114	(% 5,70)
Diptongoen ondoan	8	(% 0,4)

Hiztegi osoari buruz: % 10,45

Hamar hitzetatik batek du 'H' euskara batuan.

Hona hemen, bukatzeko, 'H' berezgarri gertatzen den hitz batzuk:

Ahaide (senide)	/	Aire (aire, air)
Ahardi (zerri-eme)	/	Ardi (artaldekoa)
Ahari (carnero, béliér)	/	Ari izan (ihardun)
Ahate (pato, canard)	/	Ari izan (ihardun)
Hagin (hortza)	/	Ate (puerta, porte)
Hari (hilo, fil)	/	Agin(du) (mandar, commander)
Ai (garrasia)	/	Ahi (janaria)
Hala (halaxe da)	/	Ala (hau ala hori)
Ahala (el poder, le pouvoir)	/	Ala(tu) (pacer, paître)
Har (zizarea)	/	Ar (ar eta eme)
Haran (mendartea)	/	Aran (fruitua)
Harea (hondar)	/	Are (incluso, même)

Bikotzen artean	32 hitz (% 1,8)
Hiztaren	55 (% 2,75)
Hiztarenen	114 (% 5,70)
Diptongoen ondoan	8 (% 0,4)

Hitztegi osoari buruz: % 10,45

II. 2. 7. Kontsonante horien (*l, r, n*) eta diptongoen ondoan *h*-rik ez idaztea erabakiko balitz, eta oraindik hobe hauzia erabaki baino lehen, gogoan eduki behar ditugu hitz elkartuak (*oinhatz, onhartu*). *Hartu* baina *onartu* ezartzea ez legoke ongi, bate-tik, eta *onhartu* bai baina *unhatu* ez, ezta ere, beste alde batetik.

Hitz elkartuen eragozpen hau berau agertzen zaigu gorago (*4, b*) aipatu dugun hitz azkeneko *-r* gogorrarekin, *itur aldean, itur-aldean*, edo nahiago baldin bada, *iturraldean* idatzi beharko bailitzake, *gor* baina *gorraire, gorreria* eta abar.

II. 2. 8. Direlako hots bustiez hau esan daiteke: arras leku gutxi gelditzen zaiela, daramagun bidetik bagoaz. Batasunerako onenik, bide honi deritzat:

a) Idatz dezagun, gutxienez, *iñ* eta *ill*, *ñ* eta *ll*-ren ordezt, hitz adierazkor (*expressif*) horietakoak ez baldin badira, behin-

Harotz (<i>maisturua</i>)	/	Arrotz (<i>atzerritar</i>)
Haur (<i>ume</i>)	/	Ahur (<i>esku-ahurra</i>)
Bahi (<i>garantía, gage</i>)	/	Bai (<i>bai ala ez</i>)
Behi (<i>eta zezena</i>)	/	Begi (<i>ojo, oeil</i>)
Bihi (<i>grano, graine</i>)	/	Bi (<i>bi eta bi lau</i>)
Heda(tu) (<i>zabaldu</i>)	/	Edan (<i>beber, boire</i>)
Hegi (<i>mendi-hegia</i>)	/	Egia (<i>eta gezurra</i>)
Higa(tu) (<i>gastar, user</i>)	/	I(g)az (<i>joan den urtean</i>)
Hiraka (<i>landare gaiztoa</i>)	/	Iratze (<i>garo</i>)
Lehor (<i>idor</i>)	/	Leun (<i>suave, lisse</i>)
Lohi (<i>basa, lokatz</i>)	/	Lodi (<i>gizen</i>)
Nahiz (<i>aunque, malgré</i>)	/	Naiz (<i>ez naiz inoiz izan</i>)
Ohol (<i>tabla, planche</i>)	/	Ola (<i>fábrica, usine</i>)
Hondo (<i>zola</i>)	/	Ondo (<i>zuhaitz</i>)
Ohore (<i>honor, honneur</i>)	/	Ore (<i>pasta, pâte</i>)
Sehi (<i>zerbitzari</i>)	/	Sei (<i>hiru eta hiru</i>)
Hurren (<i>próximo, prochain</i>)	/	Urrun (<i>urruti</i>)
Huts (<i>vacío, vide</i>)	/	Utz(i) (<i>dejar, laisser</i>)
Zahi (<i>salvado, son</i>)	/	Zai (<i>beha, itxaroten</i>)

II. 2. 7. (II. 2. 6. f.) puntuan aipatu dena kontutan hartuta, kontsonanteen ondoko H-rik ez idaztea erabakita gelditu da, ezta jatorrizko hitz bikunetan ere: onartu, oinatz, unatu, eta abar.

Baina, hori bai, arrazoin batengatik edo besterengatik bi hitzetan idatziz gero, bigarren atalak bere H-a atxikiko du: onartu = on hartu, esate baterako.

Hauxe zen, bestalde, Arantzazuko Txostenaren joera, 'iturralde'ren adibidean agertzen denez.

II. 2. 8. Gogoan hartu behar da II. 2. 2. puntuan esan dena.

Bustidura aurreko l-ak ekarria ez denean (*andere/andereño; kantu / kantuño; labur / llabur; ur tanta bat / ur ttantta bat*) hizki palatalari dagokion idazkeraz idatziko da; hau da DD, LL, Ñ, TT, TX eta X erabiliz.

tzat (-ño atzizkia daramatenak eta): *baña, baiño, oillo*, etc., ez *baña, baño* eta *oillo*. Hitz azkenean, gainera, beti *-in, il: gain, zail*.

b) Hobe, ordea, *il, in* idaztea soil soilik, aski bailitzake hori edozein ohar dedin *i* hori dela medio, bere euskalkian, hurrengo *l* eta *n* bustiak direla: giputzen artean, esaterako, *ibili, baina, gainetik, laino, min-ondo* idazten dena *ibilli, baña, gaiñetik, laiño* (edota *baña, gaiñetik, laiño*), *miñondo* irakurri ohi dela.

Irakurri (garo)	Irakurri (landare garatza)
Leun (suave, lisse)	Leun (idori)
Lodi (gizen)	Lodi (basa, lokatza)
Nair (ez nair inoliz izan)	Nair (lauque, maigre)
Ola (fábrica, usina)	Ola (tabla; planche)
Ondo (zuhaitz)	Ondo (zola)
Ore (pasta, pále)	Ore (honor, honneur)
Sei (hiru eta hiru)	Sei (zerbitzari)
Urtan (uruti)	Urtan (próximo, prochain)
Urti (behar, laisser)	Urti (vacío, vide)
Zai (beha, tixeroten)	Zai (salvado, son)

Hitz hauek, ordea, gutxi dira:

- dd / edder, onddo, Maddi
- ll / llabe (= labetxo), llabur (= laburtxo), lloba (= iloba),
pollit (= polit)
- ñ / laño (lanho jatorriz, eta ez teoriarako 'laino'); ñabar
(= nabar), garaño (= irendu ez den zaldia). Baita, ja-
kina, atzizki ezaguna denean: -ño (= -txo), andereño (ez
'andereino'); kantuño, baño (=bat), haurño (=haurtxo),
maiteño (= maitetxo), xoriño (ez xorino). Gauza bera
aditzekin = deño (= deno, denartean), bizi gareño
(= bizi gareno, bizi garen artean)
- tt / ttantta (= tanto); ttoro (= arrain-zopa); ttipi (= txiki);
ttottorika (en cuclillas, accroupi); ttu egin (= listua bo-
ta); tturrindu (= diru gabetu); baita, jakina, -TTO atzizkia
(= txo, -ño).
llara honetan jarri behar da ere oihu ezaguna:
petto! (= huts!)
- tx / baratxuri, gutxi, kutxa, eta abar.
Baita bitxi, itxura, ditxa.
- x / Haserakoak, noski: xamur, xamar, xori, eta abar.
Baita S edo Z-ren bustidura direnak: goxo (= gozo), ba-
xoerdi (= baso-erdi), xoxa (= sosa); paxa (= mahats-
pasa), eta abar.

Gainerako kasuetan (gehienetan, beraz, batez ere haserako
hizki ez denean) soinu bustiak honela idatziko dira: ID-, IL-, IN-,
IT-, ITS, IS-:

- il / hilabete, oilo, uzailean, beilari
- in / baina, oina, morroina
- it / pitar, aita, garaitu, aditu
- its / itsusi, itsaso, itsu
- is / isil, isats, iseka.

Esakerari dagokionez, berriz, Arantzazuko Txostenak argi-

II. 2. 9. *J* idatzi behar dugu, noski, beti bezala, oraingoz nork bere moldera ebakitzen duela: *jakin, jende, jo*, etc. Halaber, *bir-jina, ebanjelio*, etc. Badirudi, beraz, kontsonante ondoan *dd*-ren orde ez erabil daitekeela, beste aldekoek egiten duten gisan: *onjo = onddo*.

II. 2. 10. Antzinako hotsa *x* denean (antzinakoa Euskal herri osoan eta egungoa anitz eskualdetan), *x*-i lotu behar gatzazkio, batasunera bagoaz: *axola*, ez *ajola*, etc.

II. 2. 11. Puntuazio kontuan, inguruko paretsuan ibiltzea aski genuke, ezaugarri bereziak (koma goratuak eta) bazter-

eta-garbi dionez, nork bere modura irakurriko du (H-zko hitzei buruz gertatu den bezala):

hartu = irak. (hartu / artu)
baina = irak. (baina / baña)
oilo = irak. (oilo / ollo)
kitatu = irak. (kitatu / kittatu)

Bustidura bat, dena dela, bereziki markatu eta ager erazi nahi denean, hizki bustia erabil daiteke:

*jan zak hori, eta kitto!
gaur bapo geudek: xalda eta pittarra!*

II. 2. 9. Kasu eman behar, ordea, (G)-zko J batzu, IH baizik ez direlako:

jardun (G) = ihardun (eusk. bat.)

Berriz ere, nahiz denok aurrerakoan J hizki berbera idatziko, nork bere erara esango du soinua:

jan = irak. (jan / yan / xan)
joan = irak. (joan / yoan / xoan)

Gipuzkerazko soinua (gaurko espāñeraren kide hertsia) berri-xamarra da gure hizkuntzan, eta hedadura txikia du erdialdean bakarrik.

Baina fonetika-erregelak gerorako utzi behar dira oraingoz.

II. 2. 10. Badira plegu horretarako hitz batzu:

jautu (AN) = xahutu
taju (G) = taxu
tajutu (G) = taxutu

II. 2. 11. Hona hemen geroztik Euskaltzaindiak erabaki duena: «Harridura eta galdera markak - (j ?)

tuaz. Gai batean gaude hautatu beharrean, eta nik ? eta ! esaldi azkenean erabiliko nituzke, horretan frantsesa hobetsiz, gainerako Europako hizkuntzekin bat datorrenez gero.

II. 2. 12. Apostrofo delakoa (') hobe litzateke hotsen (letraren) bat «jaten» dela adierazteko gordetzea: *t'erdia* eta abar. Gainerakoan, -egokiago dator bereizgarri bezala.

II. 2. 13. Izen propioetan aurrenik: *Axular'ek*. *Orio'n* baino *Axular-ek*, *Orio-n* hobe. Halarik ere, badirudi bereizkuntza hori

«Harridura eta galdera markak esaldien hasieran eta bukaeran jarri behar ote dira, ala bukaeran bakarrik? Gaztelaniak lehenbiziko bidea segitu du, frantsesak bigarrena. Kontu honetan euskaraz, gaurko egunez, idazlerik gehientsuenek bigarren bidea harturik daukate, hau segitzen bait dute gaztelaniak ez, beste hizkuntza guztiek. Euskaltzaindiak ohitura edo joera hau ontzat ematen du. Beraz,

Erregela: *Harridura eta galdera ezaugarriak esaldiaren bukaeran bakarrik jarriko dira*. (1971 - V - 28)

II. 2. 12. Hona hemen geroztik Euskaltzaindiak erabaki duena: «Apostrofua (')

«Apostrofua noiz erabili behar da? Honetan ohitura bat baino gehiago izan da eta oraindik euskaraz idaztekoan. Adigarri honen zeregina eta marratxoarena ongi mugatu eta berezi behar dira bata bestetik, bakoitzari bere balio eta esanahi jakina ezarri. Berezketa hori egin nahiz, eta gaur idazlerik gehienek harturik duten bidea onartuz, Euskaltzaindiak erregela hau proposatzen du: hitz batean letra bat edo beste jan dela adierazi nahi denean, orduan jarriko da apostrofua.

Esate baterako: Bederatzi t'erdiak.

Arrazoia: hau da inguruko hizkuntzetan marka honi ematen zaion balioa edo esanahia. Gure artean ere franko ugariak dira bide honi jarriak direnak, eta marratxoaren eta apostrofuaren zereginak ongi berezteko, bide hau hartu eta finkatu behar dela dirudi. Beraz:

Erregela: *Hitz batean hotsen bat ezabatu dela adierazi nahi denean, apostrofuaz aditzera eman bedi*. (1971 - V - 28).

II. 2. 13. Hona hemen geroztik Euskaltzaindiak erabaki duena: «Marratxoa (-)

ez dela beharrezkoa, beti behintzat. Ez baitakigu, maiz aski —nik behinik behin—, non berezi behar diren: batzuek *Paris-en* idatziko genduke, besteek *Parise-n*. Eta artikuludun leku izenetan, non? *Iruine-an* ala *Iruinea-n* *Bizkai-an* ala *Bizkaia-n*? Izen propio ezagunetan ez da, bada, premiazko bereiztea (*Axularrek*, *Orion*, *Parisen*, *Bizkaian*, etc., zilegi delarik); idazleak egoki baderitza, ordea, bereiz dezake, irakurleari lana erraz dakion, batez ere izen arrotzetan: *Scott-ek*, *Piaget-ek*, *Calmette-k*, *Bremen-en*.

Marratxoa da, zubi antzo, lokarria adierazteko erabiltzen den marra txikia. Bi hitzen artean edo hitzaren eta atzizkiaren artean jartzen da. Ez ordea beti. Adigarri honetzaz euskara idatzia gehiegi zama ez dezagun, kasu beharrezkoenetan bakarrik jarri behar dela uste dugu. Kasu horietaz landara, bat ere markarik ez erabiltzea hobe. Hona hemen, bada, kasurik beharrezkoenak.

a) *Pertsona edo toki izen propioetan. Arrotzak, ezezagunak edo guti ezagunak direnean bakarrik. Adibidez: «Scott-ek», «Bremen-en», «Hitler-ek». Gainerakoetan, deus ez: «Orion», «Bolibarren», «Gernikatik», «Parisen», «Mogelek», «Axularren irakurria».*

b) *Aldizkari eta liburu izenetan, aipamenetan eta abar. Komatxorik ez denean eta atzizkiren bat segitzen baldin bada, tartean marratxoa jarri beharra dago. Adibidez: Garoa-n irakurtzen da, Frantsesezko corps-ek.*

d) *Atzizkia edo aurrizkia soilik aipatzen denean. Adibidez: -tu atzizkia, ber- aurrizkia.*

e) *Hitz elkarteetan. Ez ordea beti. Hitz elkarteak beti sortzen ari da euskara. Beti horrelakoetan marra jarri beharra, aspergari eta are itsusi ere litzateke. Aipa ditzagun kasurik beharrezkoenak. Horietaz landa ez jartzea hobe:*

— *Hitz elkarteetan bigarren zatia lehenbizikoaren oihartzuna denean. Adibidez: Tarteka-marteka, nahas-mahas, duda-mudatan.*

— *Marratxoa jarri gabez, hitz elkarteak ote den garbi ageri ez denean. Adibidez: Kandela-argia, batzar-agiria, andre-sendagile, haur-saltzaile. Beti, ordea, horrelakoetan jarri beharrik ez da: hitz laburrak direnean edo lehenbiziko hitzaren bokala galdu ez, baina aldatu egiten denean, hobe da dena loturik idaztea. Adibidez: Ahazabal, buruhandi, sudurluze.*

— *Bikotea osatzen duten esaldietan. Adibidez: senar-emazteak, seme-alabak, nagusi-langileak.*

II. 2. 14. Izenak artikulua erantsia badarama, itsuski dirudi bereizkuntzak gehienetan: *Jaungoikoak* edo *Jainkoak*, *Euskal herrian*, *Euskal herritik*, etc., ez *Jainkoa-k* edo *Jainko-ak*, etc., zenbaitetan ikusten denez.

II. 2. 15. Hitzartean nahiz hitz zatien artean daude istilu larriak. Zenbait aipatuko ditut, adibide antzera, gaia erabil dezagun:

II. 2. 15. a. Honako hau dago garbienik. Bestetan ere bai, baina batez ere aipamenetan (gramatikazkoetan eta), hitza *usatu* beharrean aipatu edo izendatu besterik egiten ez dugunetan («*Homo*» est *dissyllabus*, etc.), premiazkoa dugu zerbait zatiak bereizteko eta orobat juntatzeko: «*luze-ri -tu* atzikia eransten bazaio», «*x*-ren ordez *x' + a* ipintzen badugu», *Euskera*-tik hartu dugu artikulua hau», eta abar. Horietan, izen propioetan bezalatsu, baina noraezean oraingoan, -daiteke, bereizgarri nahiz juntagailu baktzat.

II. 2. 15. b. Baiezko eta badaezpadako *ba* (*bai*, *ba da* / *baldin bada*) bitara idatzi behar ote genituzke, gaztelaniazko *solo* eta *sólo*-ren gisan? Gisa horretako bereizkuntzek erraztuko dute agian irakurlearen lana; haatik idazlearena gehituaz. Beti batera egitea litzateke errazten eta, *ba* horrek ondorengo hotsik aldatzen ez duenez gero, beti elkaturik idaztea: *bai*, *badator* eta *baldin badator*.

II. 2. 15. c. Ez eta *bait*-ekin nola joka? Ez dut hemen argi ikusten Baionakoen arrazoia. Biek aldakuntza berdintsuak eragiten dizkiotenez gero darraienari (eztu: *baitu*, etzuen: *baitzuen*, eluke: *bailuke*, enizuke: *banizuke*, etc.), badirudi biak berdinean erabili behar genituzkeela: biak loturik ala biak askaturik.

II. 2. 15. d. Askaturik erabiltzeak bi alde gaizto agerian ditu. Simetria, batetik, ez da osoa, *bai du* eta antzekoak idatzi ohi baitituzte bai etxeko eta umetandikako ez dutenek (Gipuzkoako Be-

Bukatzeko, hau izan bedi erregela nagusia: Marratxoaren enplegua kasurik beharrezkoenetarako utz bedi. Aipatu diren hauek dirudite beharrezkoenak». (1971-V-28)

II. 2. 15. b. Irizpide hauxe izan da azkenean, eztabaida bazuen ondoren, Euskaltzaindiak onartu duena: biak loturik. Beraz: baldin badator; eta bai, badator. Edo baldin badakite euskaraz; eta bai, badakite euskaraz, eta ongi jakin. (1971-XI-26). Honi buruz Euskaltzaindiak egin zuen inkestak, erantzun hau eman zuen: 11 euskaltzainek bi ba horiek lotuta idaztearen alde, eta euskaltzain bakar batek bereiz idaztearen alde.

II. 2. 15. c. Ez hitza beti bereiz idaztea erabaki du Euskaltzaindiak, fonetika-aldakuntzak idazkeran ez markatuz (1971-IX-24). Honela idatziko dugu, hortaz: ez dakit, ez zekien, ez dira. ez litzateke, ez noa, ez habil ongi; nahiz fonetikaren arauz (ez ofizialki erabakita) horien esakerak hauek izan eskuarki: [eztakit], [etzekien], [eztira], [elitzake], [enoa], eta [ehabil ongi].

II. 2. 15. d. 'BAIT' delakoari buruz, arazoa zaila da. Alde batetik (fonetikazko aldakuntzei dakokienez) ez-en kidea da; baina bestetik ('hika'ko formei buruz, esate baterako) ba (baldintzaz-

territik hasi eta sartalderunzkoak), baita ere XVIII garren mendez gero edo, Bidasoaz haraindiko zenbait idazlek. Beste aldetik, berriz, eta are okerrago, *ez du, ez zuen*, etc., ebakitzea (ahoz esatea!!) dotoreagotzat hartu du zenbaitek. Eta, letrak duen miragarritzko indarra lagun, beldur naiz ez ote litzatekeen, askaturik idaztekotan, mintzaera hori nagusituko gure artean.

II. 2. 15. e. Elkarturik idaztekotan, ordea, duda-mudakoak ugari sortuko lirateke: *eluke, enuke* ez da non- eta noiznahi idatzi, *baikabiltza* gogor irudituko litzaioke bati baino gehiagori, eta abar. Hizkuntza idatziari dagokionez, nik uste, hobe litzateke, oro har, ez eta *bait*, biak, askaturik ezartzea, *bait*-en ondoan *bai* ere zilegi dela adieraziaz.

II. 2. 15. f. Lehen ere ahotan hartu ditugun hitz elkartuak, berezi behar ahal dira ala ez? Ingelesez ere maizegi gertatzen den bezala, ikus daitezke gure artean, elkarrengandik urrun ez dabiltzala, *elkarrizketa, elkar-izketa* eta, agian, *elkar hizketa: hitzegin, hitz-egin* eta *hitz egin; dirugose, diru-gose* eta *diru gose*. Ez dirudi hemen (eta orobatsu puntuazio gaietan) erregela zorrotik ezar daitekeenik. Honelako zerbait, gehienez ere: 1. hitzaren sortzea urruti dagoenèan, zatiak ez banatzea hobe (*amuarrai (n)*, etc., *otordu* edo *oturantza, galbide*, etc.); 2. zati horiek batzuetan berezirik agertu behar dutenetan, nahi ta ez, askaturik idaztea hobe: *hitz egin, hitzik ez du egin* esaten denez gero; *on*

koa) delakoaren kidea da. Irizpideak maila berean daude Euskaltzaindian eta Mitxelenak berak ez daki zein hautatu. Gauzak horrela bait hori libro uztea erabaki zen: bait dakit/baitakit, bai genekien/baikenekien, bait zen/baitzen, eta abar. (1971-XI-26). Honi buruz Euskaltzaindiak egin zuen inkestak hau eman zuen: lotuta idaztearen alde, 8 euskaltzain; eta bereiz idaztearen alde, 7.

Jakina: lotuta idatziz gero, fonetika-aldakuntzak errespeta-tuz idatzi behar da: baitaki (ez baidaki), baitziren (ez baiziren), bailitzateke (ez baitlitzateke), eta abar. Hona hemen hizki-elkar-ketetan gertatzen diren aldakuntzak:

bait n-	=	bain-	(bainaiz, bainabil)
bait h-	=	baih-	(baihaiz, baihator)
bait d-	=	bait-	(baitira, baitaude)
bait g-	=	baik-	(baikara, baikinen)
bait z-	=	baitz-	(baitzen, baitzekiten)
bait l-	=	bail-	(bailuan, bailirake)

II. 2. 15. f. Hona hemen honi buruz geroztik Euskaltzaindiak erabaki duena:

«Hitz elkarteak. Marratxoa jarri behar denekoak alde batera utziz (ikus hemengo II. 2. 13. atala) honako beste kasuok gogoratu behar dira:

a) Jatorriz hitz elkartua izan arren, osagarriak elkargana bildu baldin badira eta hitz sinplea bezala erabiltzen bada, orduan dena loturik jar bedi. Adibidez: Sagardo, Amorraí.

b) Hitz elkartuaren osagarriak osorik eta garbi ageri dire-

egin, ez dio onik egin esaten baita, etc.

II. 2. 15. g. Aditzarekin, esaldiaren buruan, doazen atzizki batzuek ere lanak ematen dituzte, *Jainkoak agindu duenez gero(z)* idazten dute batzuek, eta *duen ezker(z)* besteek: lehen partiketa zaharragoa da, noski, eta zentzuari hurbilago lotzen zaiona, baina, gureganatzen badugu, *atzoz gero(z)* ere idatzi beharko dugu, ez *atzo ezker(z)*.

II. 2. 15. h. Bestea Goierri eta Bizkai aldeko *-ta (-da)* da: *haserretuta etorri da*, batetik, eta *ez du egin, ez daki-ta*, bestetik. Lehenbiziko horrek badu kide zaharragoa eta hedatuagoa, noski (*haserreturik*), eta erabiltzekotan ere, beti bezala hitz batean idaztea aski dugu. Bigarrena (*ez daki, eta ez du egin. Ez daki (e)ta, ez du egin. Ez du egin, ez daki (e)ta*), nahi bada, aparte ere idatz daiteke.

OHARRA: II. 2. 16., II. 2. 17... II. 2. 23. puntu hauek, ez ziren 1968ko Txostenean sartu. Geroago erabaki dira.

nean, bereiz jartzea hobe. Adibidez: Hitz egin, Elkar hizketa.

d) Aurreko hitzak bilketan letraren bat galdu baldin badu, eta aurreko zein atzeko hitza, laburra baldin bada, biak loturik idaztea hobe; bestela, berriz, bereiz. Luzea bezala jotzen da bi silabatik gora duen hitza. Adibidez: Abendats, Elizgizon, Giza-bide, Gizalan, Gizatalde, Itsasertz. Baina: Anai maitasuna, Arnas gaitzaldia, Ekonomi arazoa, Eliz agintariak, Filosofi saila, Giza eskubideak, Kultur gaiak, Euskal kantari, Literatur irakaskintza.

Baina bilketa egitean bi hotsek, euskaraz elkartzen ez diren horietakoak, elkar joko balute, hori gerta ez dadin kasu horretan hitzok bereiz idatziko dira. Adibidez: Eliz zerga, Itsas xori. (1971-VIII-4)

II. 2. 15. h. Hona hemen geroztik Euskaltzaindiak onartu duena: 'ETA' partikularen zenbaiz kasu.

a) -ik edo -rik atzizkien sentidu bera edo antzekoa duenean, loturik idatziko da, TA edo DA formak hartuz. Adibidez: nekatuta dago, hilda aurkitu nuen, ohean etzanda zegoen.

b) BAIT partikularen sentidu bera edo antzekoa duenean, aparte idatziko da, eta behar denean koma bat ezarriko zaio atzetik. Adibidez: Haur nire gorputza da eta. Hau dela eta, pozik etorri naiz gaur Donostiara. Eta honek badu bariante arrunta: 'TA'.

d) Oraindik bada beste hirugarren kasu bat: eta abar-en orde, ta edo eta soilki jartzea. Adibidez: Pedro ta, joan ziren (= Pedro eta abar, Pedro eta honen lagunak, Pedro eta gainera-

II. 2. 16. Zenbakiak

II. 2. 16. a. *Ehuneko hainbeste* adierazteko marka, zenbakiaren aurretik jar bedi. Adibidez: % 5 = ehuneko bost. Arrazoa: euskararen izakerak ordena hau eskatzen bait du.

II. 2. 16. b. *Ordinalak*: Erromatar zenbakiz idazten direnean, zenbakiaren ondoan puntua jarriko da ordinala adierazteko. Adibidez: X. mendea (Hamargarren mendea). Deklinazio kasua jarri behar denean, puntuaren ondoan atzizki soila jartzea aski da. Esate baterako: XX.ean (Hogeigarrenean), X.aren (Hamargarrenaren).

Zilegi bedi, ordea, honako beste era hau ere: garren beti osorik idaztea, zenbakitik tarte batez aldentua. Adibidez: X garren, XX garrenean.

Arabitar zenbakiz idazten direnean, puntu soila jarriko da azken zenbakiaren ondoan, ordinala adierazteko. Adibidez: 200. urteburua (Berrehungarren urteburua). Eta deklinazioan, berdin: puntuaren ondoan atzizki soila jartzea aski da. Esate baterako: «Berrehungarrenean», era hontara idaz diteke: 200.ean (edo CC.ean). Hala ere, ez da baztertzen beste era: garren osorik idaztea, zenbakitik tarte batez aldentua: 17 garren, 17 garrenaren. Bat-i dagokion ordinala, Lehen da, eta ahal dela, letraz idaz bedi.

II. 2. 16. d. *Kardinalak*. Nahiz eta zenbakiaren ondoren atzizkiren bat etorri, zilegi izan bedi tartean ezertxo ere ez jartzea, Adibidez: 8an (zortzian), 5ean (bostean). Arrazoa: Sinpletasuna eta premiarik eza.

koak esan nahi du). Ta/eta horren ondoren, zerbait jartzekotan, koma bat jar daiteke, baina beti ez da beharrezkoa. Pedrok eta guztiz ondo egingo lukete hau. Pedrok eta egin dute hau. (1971-VIII-4)

II. 2. 16. a. Honela idazten da, beraz:

Ehuneko hamar: % 10 (eta ez %-eko 10)

Ehuneko zazpi: % 7 (eta ez %-eko 7)

II. 2. 16. b. Hogeigarren mendea: XX. mendea edo 20. mendea
Hamalagarren mendea: XIV. mendea edo 14. mendea

Ehun-da-hogeigarren: CXX. edo 120.

Ehun-da-hogeigarrenean: CXX.ean edo 120.ean

Deklinazio osoan berdin: 120.a, 120.ak, 120.aren, 120.etik, eta abar.

II. 2. 16. d. Ilarakoak bezala, beraz, baina punturik gabe.

120.etik = ehun-da-hogeigarrenetik

120tik = ehun-da-hogeyitik

5.ean = boskarrenean

5ean = bostean

II. 2. 17. *Komatxodun hitzen ondoren*, nahiz eta atzizkiren bat egon, zilegi izan bedi, orobat, tartean ez deus jartzea. Adibidez: «Anaitasuna»n, «Jakin»era, «Zeruko Argia»tik. Arrazoa: Sinpletasuna eta gehiagoren beharrik eza. Komatxorik ez denean, era hontara gomendatzen da: *Garoa*-n.

II. 2. 18. *Siglez osatutako hitzak*, letra maiuskulez jar daitezke, eta deklinazioan, atzizkia letra arruntez, bat ere tarterik gabe. Adibidez: UNESCOren, USAko. Arrazoa: Sinpletasuna eta gehiagoren premiarik eza. Letra arruntez idazten direnean, era hontara gomendatzen da: *Usa*-ko. (1971-V-28).

II. 2. 19. «*Gabe*» atzizkia. Bereiz jar bedi. Gainerakoan, hala izan da ohitura. Adibidez: «Ez naiz egiteko gabe» (Ax 9). «Premia gabe» (Ax 262).

Beste hitz batekin bilketa eginik izen berezia sortzen duenean, ordea, loturik idatziko da. Adibidez: «Paregabe», «Errugabe», «Lotsagabe», «Etengabe».

II. 2. 20. «*Baitan*», «*Baitara*» eta abar. Deklinazio kasuak loturik jartzen dira. «*Baitan*» sail honek, ordea, ezepezioa egiten du. Sortaldeko euskalkietan «inesivo» kasua, pertsona izakiekin, «*Baitan*» horrekin egiten da gehienetan; eta hurrengoak «*Baitara*», «*Baitarik*»...; -gan, -gana, -gandik eta abarren ordaina da. Adibidez: «*Amarengan*» / «*Amaren baitan*»; «*amarengana*» / «*amaren baitara*»; «*amarengandik*» / «*amaren baitatik*». Sortaldekoek bereiz jarri dute beti *baita* delakoa. Hala izan da eta da ohitura, eta hala segitzeko erabakitzen da.

II. 2. 21. «*Arazi*» / «*Erazi*». Hitz honekin gertatzen diren kasu bereziak kontuan hartuz, honako bide hauek proposatzen dira:

a) *Arazi* nahiz *Erazi*-ren aurreko aditza osorik dagoenean, orduan hobe da biak aparte jartzea. Adibidez: irau*n* arazi (erazi), eman arazi (erazi), hil arazi (erazi).

b) *Arazi* nahiz *erazi*-ren aurreko aditza mozturik badago, eta, R letrarekin bukatuz, T bat hartzen ez badu, orduan hobe da

II. 2. 20.

Amarengan, *beraz*; *baina* amaren baitan
Aitarengana; *baina* aitaren baitara
lagunarengandik, *baina* lagunaren baitatik.

II. 2. 21. *Erregela hori bere horretan ikusita ez da aisa uler-
tzen. Funtsean, ordea, erraza da.*

*Alde batetik hau hartu behar da kontutan: arazi/erazi hitz
hori, aditzaren infinitiboari erasten zaiola, eta ez partizipioari:
helarazi (ez helduarazi); adierazi (ez adituerazi); sarrerazi (ez
sartuerazi); eta abar. (Ikus Sustrai Bila).*

Araza, beraz, infinitiboen forman datza.

biak aparte idaztea. Adibidez: eror arazi (erazi), har arazi (erazi), isur arazi (erazi), sar arazi (erazi), sor arazi (erazi). Baina: sortarazi, sorterazi.

d) *Arazi*-ren aurreko aditza mozturik badago eta A bokalarekin bukatzen baldin bada, loturik idatziko da, A biekin bat egirik. Adibidez: aldarazi, benedikarazi, jokarazi, koordinarazi, obligarazi, sozializarazi, trabailarazi, ukarazi.

Berdin egingo da, aurreko aditza, A bokalarekin bukatu ez arren, laburra baldin bada edo T bat hartzen badu. Adibidez: Adiarazi, ezagutarazi, galarazi, geldiarazi, helarazi. Baina: nabarmen arazi, ihardets arazi, iharros arazi.

e) *Erazi*-ren aurreko aditza mozturik badago eta laburra bada edo T bat hartzen badu, orduan biak loturik idatziko dira. Adibidez: adierazi, aldaerazi, bukaerazi, ezaguterazi, galerazi, geldierazi, helerazi, jokaerazi, ukaerazi. Baina: aldara erazi, benedikarazi, koordina erazi, obliga erazi, publikarazi, sozializarazi, trabaila erazi.

II. 2. 22. *Hitz eta aditz ondoko «Edo»*. Bai sortaldeko eta bai sartaldeko euskaldunen artean ere maiz gertatzen dira honelako esaldiak: «Joakinek edo esango zuen hori». «Entzun edo zerbait egin du harek». Kasu honetan ere, EDO horren ondoren, zerbait jartzekotan, koma jarriko da; baina gehienetan ez da beharrezkoa ezer jartzea.

II. 2. 23. *Aditz aurrean edo ondoan jartzen den beste zerbait hitz: «Ahal», «Bide», «Omen», «Ote»...* Denak bereiz jartzea hobe. *Ote-k* eta *Omen-ek* «ba» aurretik dutenean, bereiz hoiak ere: «Ba ote». Eta aurretik duena «ez» baldin bada, «ez» hori ere bereiz jarri behar da: «Ez omen», «Ez ote». Adibideak: «Egin ahal dezake». «Egin ahal baleza». «Etorri omen da». «Ba omen daki». «Ba ote da inor?». «Egin bide du». «Etorri da antza».

1/ *Aditz batzutan* (-n, -l, -o, hizkiez bukatzen direnetan) *infinitiba* eta *partizipioa* berdinak dira. *Esate baterako*: hil/hil, eraso/eraso, jo/jo, esan/esan, jasan/jasan, jan/jan, edan/edan, eta *abar*.

Kasu honetan bi hitzak bereiz *idaztea proposatzen da*: hil arazi, eraso arazi, jo arazi, esan arazi, jasan arazi, jan arazi, edan arazi.

2/ *Beste aditz batzutan, berriz, partizipioa -A batez bukatzen da*: gerta, harrapa, uka, barka, bota.

Arazi erabiltzen bada, elkarketari dagozkion bi a horiek bakar bat bihurtuko dira, eta hitza lotuta idatziko da: gertarazi, harraparazi, ukarazi, barkarazi, botarazi.

Erazi erabiliz gero, berriz, ae bikotea ez idazteko, bi hitzetan idatziko da: gerta erazi, harrapa erazi, uka erazi, barka erazi, bota erazi.

3/ *-r batez bukatzen diren partizipioen kasuetan*: isur, eror, sor, sar, jar, agor, eta *abar*, bereiz *idatziko dira bi hitzak*: isur arazi, eror arazi, sor arazi, sar arazi, jar arazi, agor arazi.

4/ *Partizipioaren eta arazi-aren artean 't' bat sartzen bada, eta gainerako kasuetan ere, lotuta idatziko da*: sortarazi, ezkonarazi, geldiarazi, helarazi, galarazi.

II, 3. Hitzen formaz. Antzinako euskal hitzak

II. 3. 1. «Euskal hitza» ez da hemen, behinola Euskaltzaindiak erabaki zuenari gagozkiola, aspaldidanik euskaldunok darabilgun hitza baizik, datorren lekutik datorrela.

II. 3. 2. Antzinatasunak ematen dio soil-soilik hitz bati ja-tortasuna. Azken iturburuen ardura hiztegi etimologiko bati dago-kio, ez hizkuntza ahoz nahiz izkribuz darabilenari. Mintzabide eta adierazpide da honentzat hizkuntza, ez historia eta prehistorieta-ko harremanen jakinbide.

II. 3. 3. Batasunik baldin bada gure artean gai honetan, hots, hitzen bat euskaldun guztiek edo gehien-gehienek badarabilte, hori da, besterik gabe, onartu behar duguna.

II. 3. 4. Batasunik ez denean, bi moldetakoak izan ohi ditugu desberdintasunak: edota 1. alderdi bateko eta besteko hitzek ez dute itxuraz elkarrekin zer ikusirik (*ahaide eta askazi, ate eta borta, eta belar, boronde, bekoki eta kopeta, etorri eta jin, irten eta jalki, dai(ke), dezake eta diro, etc.*), edota 2. erro batekoak izanik, badute elkarren eitea, elkarren senide dira, baina hots-aldaketa bereziek saihestuak (*barri/berri, bertze/beste, erran/esan, hertsu/itxi, heuragi/ugari/jori, irten/urten, itzi (etxi)/utzi*). Bada legeren bat bigarren hauetan: *arrazoi(n), arrazio eta arrazu*, esate baterako, ez daude bakarrik, bukaerako desberdintasun hori berori (*-oi(n) / -io / -u*), euskalkiari dagokala, gisa berean agertzen baita beste zenbait hitzetan (*arratoi(n) / arratio / arratu*, etc.).

II. 3. 5. Lehenbizikoetan (eta ez hain errazki besteetan: ikus, haatik, *ugari / jori* geure eskualdeko idazlanetan) berez daitekeen gauza da guztiez baliatzea, Azkuek eta nahi zuten gisara, bakoi-tzaren adiera, zentzua eta esan-nahia geure oldearen eta gogoaren arabera mugatuaz: erabil dezagun *aurkitu*, adibidez, galdu zitzaiz-

II, 3. Hitzen formaz. Antzinako euskal hitzak

II. 3. 1. Euskaltzaindiak arazo honi buruz 1959ko Apirilaren 2an argitara zuen Agiriari buruz mintzo da hemen Arantzazuko Txostena. (Ikus, osorik, gure I. Eraskinean).

II. 3. 2. Eliza hitz jatorra da, beraz, eta txadona ez da inondik ere hitz jatorra: toki eta pertsona izen zaharrak ikertu besterik ez baita behar, eliza hitzaren zabalera eta antzintasuna frogatzeko.

II. 3. 3. Horixe da eliza-ren kasua.

II. 3. 4. Ahal delarik, Azkueren bideari eutsi behar zaio. Baina horretarako Euskaltzaindiak prestatu behar lituzke, ahalik eta azkarrenik, hitz-lerrokada horiek, berezkuntzak eta liferentziak ongi argituz.

gun papera berriz hatzematen dugunean, eta *eriden* (edo *idoro*) lege ezezagunen bat, fisikan edo, asmatzen badugu. Baina ez da aski nahi izatea, ahal izatea ere beharrezkoa baita. Honelako mugaketak, egia, egunorokoak dira egiunez eta tratuz finkatzen diren (zati-)hizkuntza artifizialetan, hau da, jakite- eta teknika hizkuntzetan, baina ez dira gertaera usuak hizkuntza bizi eta naturalatan. Haietan ere, eskolak-eta landatu eta sendotu behar ditu.

II. 3. 6. Euskaltzaindiak ezin arbuia dezake euskal hitzik, ez hangorik ez hemengorik, ez zaharrik ez berriagorik. Nahiago ditu bizi bizirik dirautenak zaharkituak baino; gehiago erabiltzen direnak eta zabalago hedatuak daudenak. Aberastasunari begira dago beti, garbitasunari baino areago.

II. 3. 7. Euskara idatziaz ari garenez gero, hedadura zabalago hori hitzek *euskal literaturan*, *euskal irakurgaietan*, duten eta izan dutena da. Oraindik orain zenbaitek hain gogoko izan dituen hitzak, xoko galduren batean baizik, diotenez, erabiltzen ez direnak (*adei*, *dedu*, *jeben* eta horien bideak), ez dira gauza euskal literaturan (hots, euskara idatzian) zabalduenekin borrokan has-teko.

II. 3. 8. Elkarren itxuraldatze besterik ez direnetan, zenbait iritzi daitezke oinarri, bide garbirik maizegi ikusten ez bada ere:

II. 3. 8. a. Zenbait adiera —aski eta gehiegi dira— besterik gabe baztertu beharrak dira euskara idatzian: *biar*, *bier* 'behar',

II. 3. 7. Puntu hau zenbait garbizaleren kontra har badaiteke ere, mordoiloizaleen kontra ere erabili behar da.

Esate baterako: baserritarrek iragazki erabiltzen dutenez gero, pasadore edo pazuarra erabili beharrik ez dago; eta hunil hitza badagoenez gero, hobe da hori enbutu eta entonuarra (biak batera, baina eskualde desberdinetan) onartzea baino.

Idatzi hitz berriak (berria delako, nunbait, eta nork asmatua den jakin delako, areago nik uste) gorroto biziak sortzen bide ditu oraindik batzuegan; eta beste hainbeste idazle hitzak. Ordain gisa proposatzen zaigun eskritore hitza, ordea, ez da Euskal Herrian zaharrago, ez errotuago, ez hedatuago. Euskal hitz zaharrak izkiriatu eta izkribatu direnez gero, izkiriataile edo izkribataile jar litezke agian idazle-ren orde (ni neu ere ez nintzateke batere aurka); baina ez eskritore hori bederen.

II. 3. 8. a. Hemen aipa daitezke, zeharo arbuizatzeotan, behin batean oso modan egon ziren mendija, mendija, mendixe,

biño 'baino', *abitu* 'abiatu', *zun* 'zuen, zuan', *ero, eo, o* 'edo', *ixen* 'izan', *abua* 'ahoa', *uetu* 'ohatu', etc. Horrelako dialektu-formak gehienez ere har daitezke jatorrizko eskualdean duten adiera berezian: *itzal-etik* datorren *itzel* 'berebiziko', gaztelaniazko *jurga* (= *huelga*, formaz) edo frantsesezko *rescapé* bezala.

II. 3. 8. b. Jatorragotzat maizegi hartu izan ohi diren laburpenak, oro har, arbuiagarriak dira, eskualde bakoitzak bere gisara egiten baititu: antzinako *legez*, Bizkaitik kanpora ere bizi zena eta oraindik ulertzen dena, *lez* (eta ttikittua *letxe*) bihurtu da, Bizkaitar ez direnen kaltean, ez baitute hor lehen ikusten zuten *lege*-a ikusten. Horixe gertatzen da Zuberoako *-r-* askorekin eta, alde guztietan non gehiago non gutxiago, vocal arteko *b, d, g* eta *r*-ekin batez ere (*nipe, nik e, nik (b)ere*-tik, etc.).

II. 3. 8. c. Euskalki guztiek (euskarak berak, horrenbestez) egin dituen aldakuntzak, nahiz modua ez beti arras berdina izan, dira hain zuzen, onartzekoak: *arima*, beraz, antzina bakar bakarrik agertzen dena, ez *anima*.

II. 3. 8. d. Forma zaharrago eta berriagoen artean, zein zein den nabari denean, zaharragoei dagokie nagusitasuna. Batzuetan, haatik, zaharrak zaharregiak dira (*azeari*, esate baterako), eta beste batzuetan elkarren etsai agertzen zaizkigu zahartasuna eta jatortasuna, euskal forma berezia (*probetxu / progotxu / protxu*).

iñauterik, bilkur bat, euzkerea, galduk, eta abar. Arloteria eta trakeskeria baizik ez diren laburketa horiek erauzi egin behar dira euskara izkiriatutik.

II. 3. 8. b. Esate baterako:

Ez	Bai
----	-----

lez	legez
oai, oñ	orain
bapez	bat bere ez
esateittu	esaten ditu
antxu	abantxu
Beskoitze	Beraskoitze
Aiña	Aginaga

II. 3. 8. c. Esate baterako:

Ez	Bai
----	-----

eskina	izkina
sako	zaku
konparazio	gonbarazio, gomarazio
korriente	korronte
espiritu	izpiritu

Ikus honi buruz Batasunerako Bidea (Bilbon irakurria, 1958-XII-3); eta ene izkribu haren oinarri izan zen Mitxelena-ren Las antiguas consonantes vascas; baita geroko Fonética Histórica Vasca delakoa.

II. 3. 8. d. Oso gogoangarria da irizpide hau Euskal Herriko leku-izendegiari buruz: La Reina (=Larraina), Ibarla (=Ibarrola), Descarga (=Ezkarraga), Las Barrietas (=Olabarrieta), Gallarta (=Gallarreta). Aspaldidanik pentsatzen dut, hildo beretik baina gaurkoz frogakaririk gabe, (La) Arga ez ote den Laharraga, eta

II. 3. 8. e. Hitz anitzetan, erdal etorkikoetan gehienbat baina horietarik kanpo ere bai, maiz aurkitzen da hitz buruan honelako aldaera: *b-*, *d-*, *d-* / *p-*, *t-*, *k-*; orobat hitz barruan, / eta *n*-ren ondoren. Hobestekoak dira, ene ustez, hori izan baita inoiz euskararen isuria, *bake*, *barkatu*, *bekatu*, *bike*, *daratulu (-uru)*, *dolare*, *dorre*, *gapirio*, *gerezi*, *gapelu*, eta abar, *p-*, *t-*, *k-*-dun kideen aldean; era berean, *aldare*, *denbora*, *jende -mentu* hobe *altara*, *denpora*, *jente*, *-mentu* baino. Hori, jakina azkenekoak txit zabalduak ez daudenean: ezin has gaitzekke berriz *baradizu* edo *dipula* idazten.

II. 3. 8. f. Aldaera sailak (sail luzeagoak edo laburragoak, baina sailak baitira beti) luzaz eta banan begiratu behar lirateke: oraingoz ez dugu gehienetan oinarririk aski erabakiak hartzeko: bilduak eta sailkatuak daude zenbait liburutan (neronen FHV-n, esaterako, bestetarako egin banuen ere). Horrela *honek/hunek* eta horiei dagoztenak, *bertze/beste* (*uso*, agian, aukeratzekoa litzateke *urzo*-ren kaltetan), etc., batez ere, antzinako *-n-* batek sortu dituen itxuraldatze ugariak: *ardao*, *ardo*, *arno*, etc., *liho/liñu*, etc., *-ai(n)*; *-ae*, *-ai*, *-ain*; *oi(n)*, *-io*, *-u*; *-ino(e)*, *-io*, *-ione*, (*n*) *ehor/inor*, eta beste hainbeste.

La Rioja Larreola. Honetzaz guztiaz, jakina denez, Euskaltzaindiko teknikoek eman beharko dute azken hitza.

Malla honetako puntu bat gerbitu bide du sahetsetik, ordea, Arentzazuko Txostenek: batzu (pas.) / batzuek (act.) elkarren ondoan ematen baititu. Berezketa hori, bestalde, bizirik dago Iparraldeko euskalkiatan:

batzu joan dira / batzuek erran dute
lagun batzu galdtu ditut / etsai batzuek galdtu naute

II. 3. 8. f. Honek, honen... / hunek, hunen... arazoa ez dago oraindik ofizialki erabakirik. Halaz ere, Bizkaiko aunek saila hon-sailaren alde mintzo ote da? Villasantek bide horretatik jo du berriki (La Declinación del Vasco Literario Común, 76): honek, honi, honen, honentzat... Hontan/honetan bikotean, zein hauta? Joera ahul bat nabaritzen bide da honetan (-e-kin, alegia) saila-ren alde; baina Villasantek honela idatzi ditu horrelakook: hon(e)tan, hon(e)tako,...

Hirugarren erakuslean, berriz, ez dago horrelako arazorik: hark, hari, haren, harentzat, harekin, hartaz / hartaz, hartako, hartatik...

Pluralean, jakina denez, badugu hautakizun bat. Euskaldun klasikoek hauk/hauek, horik/horiek eta hek, haik/haiek berezten zituzten:

hauk joan dira	/	hauek ekarri dute
horik etorri ziren	/	horiek saldu naute
haik ikusi nituen nik	/	haiek ikusi ninduten ni

I. Berriatuaren gidaritzapean, berezketa zahar horri eustean aldera jo dute Anaitasuna-koek eta idazle gazte batzuek. Euskaltzaindiak berak, arte horretan, ez du bere iritzia eman; eta bi idazkerak ontzat eman daitezke beraz gaur gaurkoz.

*Villasantek, halere, bere Declinación delakoan (XIV. kapitulu-
tulan) puntu hau aipatuz ere, berezpidearen kontra jotatuz pro-
posatzen du deklinabide batua: hauek, hauek (77) eta haiek,
haiek (79).*

*Maila honetako puntu bat garbitu bide du sahetsetik, ordea,
Arantzazuko Txostenak: batzu (pas.) / batzuek (act.) elkarren
ondoan ematen baititu. Berezketa hori, bestalde, bizirik dago
Iparraldeko euskalkietan:*

*batzu joan dira / batzuek erran dute
lagun batzu galdu ditut / etsai batzuek galdu naute*

*II. 3. 8. g. Formarik zaharrena zein den ezin jakinik (zaharre-
nak bazterretan baitaude eskuarki), ulergarriena eta erdikoena
hartzen da Euskara Batuarentzat.*

*II. 3. 8. h. Formarik zaharrena bazterretan bilatzerakoan, ba-
kar bat aurkitzen da bi muturretan; erdialdeetan, berriz, forma
horren antzeko bat bai, baina lardazkaturik. Inoiz bat euskalki
guztietakoa izan delakoan, horretara, bazterretakoa hartzen da
Euskara Batuarentzat. Txostenak, hiztegiak mintzo, burdina/burni
bikotea argitzen du, burdina aukeratuz. Ezaguna da ere urtarrila
(S, L, B) / ilbeltza (G) kasua.*

*Fonetikaren mailan eta morfologian argi-iturri aparta izango
dira guretzako xiberera eta bizkaiera.*

*II. 3. 9. Bide hauxe hartu da españeraz, esate baterako; hiz-
ketaren mailan v/b bikotea ez da gaur Balearietan baizik berez-
ten. Halaz ere, denek izkiriartzen dituzte burro, beber baina vaca,
vivir.*

II. 3. 10. Erdaratikako hitzetan ageri da nagusi, bestetan baino areago, nahaspila larria. Bi arrazoigatik, noski. Etorki bereko bikoteak (hirukoteak, etc.) maiz ditugulako (*arima/anima, goilare/kutxare, kanpare/kanpara, zeinu/sinu*, etc.), eta berdintsu zaiolako zenbaiti, arrotzak direlakoan, hitz horiek batera nahiz bestera erabili, euskal hiztegieta ere ez baitira sarritan agertzen.

II. 3. 11. Hitz horiek, ordea, besteak bezain euskaldunak dira eta besteak bezain premiazkoak ditugu. Forma ere ongi erabakia behar dute, bada, izan, ez nolana hikoia, xehetasun guztietan: azken -a berezkoa duten ala ez, bukaera -o ala -u den (*artikulu, minutu* baina *katoliko, soldadu/-o*), ala z-rekin idatzi behar diren (*zopa, ez sopa, zaku, ez saku* edo *sako*, etc.).

II. 3. 12. Beharrezkoa dugu, bederen, hiztegitxo bat, ia ortografiarekikoa huts hutsik, nahitaezko badu ere hitzen esan nahia laburzki adieraztea, zertaz ari den jakin dezagun. Orain idazten diren euskalkiak kontuan edukitzekoak dira, noski, batasun osorik ez duguino eta, euskara idatzia duenez gero oinarri, zenbait idazle hautaturen hiztegiaren gain eraiki behar litzateke.

II. 3. 13. Oroit gaitezen beti euskalkiak gero eta gehiago bereizten ari zaigun mugaz, batez ere hiztegi aldetik. Nahiz Lapurdikoa, adibidez, Giputzaren kide hurbilagoa izan hizkuntzalari bantentzat Bizkaitarra baino, maiz aski baterago gatoz hitzetan Giputz-Bizkaitarrak Giputz-Lapurtarrak baino, erdal giro batean bizi garelako Hego-aldekoak eta bestean Iparraldekoak.

II, 4. Hitz berriak

II. 4. 1. Hizkuntza bizia hitz berrien premian da beti: bere baitarik sortzen ditu batzuetan, besterengandik hartu besteetan. Bi bideak zilegi eta beharrezko dira eta nork taxutuko ditu alde aurretik bakoitzaren neurria eta mugak? Euskaltzaindiak behinola

II. 3. 10. *Euskal fonetika legeak segitzen dituzten hitz-pleguak onartu beharko lirateke, ene ustez (arima, gartzela, mainu, gatu, mandil); erdal fonetikari nagusitu ez zaizkion pleguak baztertuz (anima, karzela, katu, bainu, bandil).*

Arantzazuko Hiztegi Batuan, ordea, ez da irizpide hau beti errespetatu (boltsa, familia, kalamu, aurki ditzakegu, moltsa, famelia, galamu-ren ordez).

II. 3. 11. *-a itsatsiari buruz, baditugu gaur hitz-lerrokada seguruak. -o/-u zalantzari buruz, ordea (kaso ala kasu? banko ala banku?) umezurtz eta Euskaltzaindiaren zai gagoz.*

II. 3. 12. *Xede honetan prestatu zen Arantzazuko Hiztegi Batua (bi mila hitz), inolako itzulpenik gabe beren hartan.*

II. 3. 13. *Erdarakada berriak ontzat emanez gero, euskaldunen arteko elkar-ulerketa hondatzen dugu, Hegoalde eta Iparraldekoen arteko hizkera-hesiak gotortuz: eskritore/ekriben, alambre/fildefer, erretratu/portreta, gastu/fresa, arrozkonletxe/riole, huelga/greba. Badago horretan presa duen arazo bat.*

II, 4. Hitz berriak

II. 4. 1. *Erdara gure herriaz jabetu ala, euskal atzizkiak eta aurrizkiak egokiro erabiltzeko dohaina agortzen ari zaigu: antzua da hizkuntza aurrerakoan, ez baita bere buruz eta barnetik ezer berririk sortzeko gauza. Deklinatzen eta aditz-jokatzen gauza ezin*

II. 3. 10. Erdaratiko hitzetan gero da nola, bestetan ba-
esanak honetarako bakarrik balio zuen: ez dagoela hitz berririk
sortu beharrik adierazteko euskal hitz zahar-jatorrak, erdaratika-
koak direlakoak, baztertzeko asmoz.

II. 3. 11. Hitz horiek, ordea, besteak bezaín euskaldunak dira
guzuzkoak, eta, beraz, ez dira erdaratikak. Hitz horiek, beraz,
ez dira erdaratikak, eta, beraz, ez dira erdaratikak. Hitz horiek,
beraz, ez dira erdaratikak, eta, beraz, ez dira erdaratikak.
(zopa, ez zopa zaku, ez saku edo sako, etc.)

II. 3. 12. Beharrezkoak diren, beraz, hitz horiek, beraz,
ez dira erdaratikak, eta, beraz, ez dira erdaratikak. Hitz horiek,
beraz, ez dira erdaratikak, eta, beraz, ez dira erdaratikak.
diren euskalkiak kontuan edukitzekoak dira, noski, batasun osorik
ez duguino eta, euskara idatzia duenez gero oinarri, zenbait idazle
hautatzen hiztegiaren gain eraiki behar litzateke.

II. 4. 2. Euskal hitzak sortzean, eta normarik sortzen ditu
mintzatzean, gogoan eduki dezagun beti, premia gainera, gure
hizkuntzaren moldea, beti izan baitugu horretarako erraztasuna,
hitz elkartzearen bitartez, batez ere. Noraezekoa du hizkuntzak
sor-iturri horrek bizirik iraun dezan, bere izatean iraungo baldin
badu.

II. 4. 3. Hitz elkartze berrietan, eta orobat zaharren artean
hautatzekoan, bi indar ari zaizkigu beti lanean. Eredu zaharrak,
batetik, eta analogia delakoa, bestetik: *luze-k*, antzinako patriari
segituaz, *luza-tu*, *luza-ro*, *luza-mendu* eta abar eskatzen du; ana-
logiak, berriz, kidea kidearekin daramala, *luze* nonnahi agertzea

nabarmenagoa da gure gurasoek eta aiton-amonek guk baino aisa hobeki egiten zutela. Nor harrituko, beraz, hitz berrien moldakuntzan hutsaren hurrena garelako aitortzean?

Euskaldunen euskal sena kamustu ala, hitzak euskaraz sortzeko joera ahuldu eta erdaratik barra-barra hartzekoa gotortu egiten dira. Gaur, beraz, erdalkuntza betean barrena abiatuak, hitz-urritasuna, euskaldun ezikasien artean batez ere, erdarara joaz konpondu nahi izaten da.

Gertakari hau oso nabarmen dago, esate baterako, leku-izen berrien prestatzean: gaur arte jakin bagenuen ere, gaur ez daki herri xeheak, jakin, euskal morfologiaren erregelak nola erabili izan diren mendeetan zehar.

Bide errazena, hitz batez, beharrik ere gabe erdaretara jotzea da, euskarak atzizkizko hizkuntza delako hitz berriak sortzeko dituen gaitasunak ahaztuz. Erosoago zaigu, jakina, erdarengatik hitza hartzea, irakaskintza hitzaz jabetzea baino. Bigarren hitz honek, ordea, ez dio lehenengoari ezertan zorrik, eta erdararen laguntzarik gabe osatua da. Zergatik arbuatuko, beste adibide bat emateko, eraskin hitza, erdal apendizeko edo onartzeko?

II. 4. 2. Hizkuntzaren egiturak eta moldeak ahoz eta tradizio-bidez ez datozkigunez gero, nahi-ta-nahi-ez ikasiaz lortu beharko dugu galdutako euskal sena.

Pentsalari hitza asmatu zuenak, gomarazio baterako, hoberik egingo zukeen asmaketan hasi baino lehenago Azkueren Morfologia ikasi balu. Gauza bera esan genezake erail delakoaz, eta beste anitz aldrebeskeriaz.

II. 4. 3. Esate baterako:

lore	lorategi
maite	maitagarri
gozo	gozatu
baso	basamortu

nahi luke. Gehiegizkorik gabe, nik uste, lehenbiziko joerari eusten ekin behar genuke eginahalean, oraingo isuriak bestera baikaramazki.

II. 4. 4. Kultura gaietan hartzaile —bestearen zordun, bezaraz— garenez gero, bidezko da, noski, hiztegian ere hartzaile eta zordun agertzea. Gogoetak geurok sortu bagenitu, ez genuke, gabiltzan bezala jakite gauzetan eta, beste hizkuntzetan sortu dituzten hitzak itzuli nahian ibili beharrik. Gauden gaudenean, ordea, maiz nabaritzen dugu premia hori. Badu euskarak hitz sorbide ugari, baina baita ere huts nabarmen bat bederen aldameneko hizkuntzen ondoan. Ez dugu (*des-* eta horren antzekoren bat edo beste kenduz geroz) aurrizkirik, latinezko *ad-*, *ab-*, *co(n)-*, *de-*, *dis-*, *ex-*, eta gainerakoen indarra bihur dezakeenik. Erremedio bat baino gehiago izan dezake huts horrek, baina ongi pentsatu behar litzateke gerora gabe nola joka.

II. 4. 5. Bestetariko hitzak lehen hartu ditugu, eta ez dago beste biderik, aurrera ere. Hitz horien itxuraz, ordea, bi iritzi dabilta gure artean: itxura hori, etorkizkoa alegia, gorde nahi lukete batzuek eginahalean, frantsesaren arabera edo, eta itxura aldatzea, xinpletzea, gogokoago dute besteek, gaztelaniaren arabera.

II. 4. 6. Nik, egia esan, lehen bidea hartuko nuke arras ikasientzat ari bagina, baina ez da hori gertatzen. Xinpletasunera joko nuke areago, edo bide erdira behintzat, *y*, *kh*, *th* (*psykholo-gia*, etc.) eta gisa horretako idazkerak baztertuaz.

II. 4. 7. Horiek, noski, izen propioetan behintzat gorde behar lirateke (orobat, *c*, *qu* eta antzekoak). Beste hizkuntzetako izenen

Axaleko soegileak atzerakoikeria soma dezake beharbada Txostenak proposatzen duen jokabidean. Gauza bat ez da ahaztu behar, ordea: azkeneko bi mendeetan batez ere euskara ahultzen eta galtzen ari dela: bai hedaduraz, bai barne-muinez. Eta euskara bizi, mardul eta euskaldunaren legeak bilatu nahiz, hortaz, atzera begiratu behar dugula. Ongi aztertuz gero, bestalde, analogia askotan, erdarakadetan bezala, erdal logika izkutuaren jarraipideari ustekabeen ematen zaion bedeinkazioa baizik ez dago.

II. 4. 4. Hitz berrien prestaeraren mailan, askoz hobeki ezkontzen omen da euskal sena germaniko joerekin, frantses edo espainolarekin baino. Hori diote, besteak beste, gure Kruttwig-ek, Mendizabalek eta bestek. Joxe Azurmendik bide horretatik jo du bere hitz moldaketan; eta zer egina franko legokeela dirudi.

Gure aurrizkiez gain (bir-, arra-, ez-), Azurmendik aurrizki gisa erabili du kontra hitza; eta Lhandek bere hiztegian zekarkien hitz-dozena ugalduz, kontrajarri, kontraesan, kontraspilatu, eta abar, moldatu ditu. Gauza bertsua egin du gain eta azpi hitzak aurrizki gisa erabiliz.

Txostenak dionez bideren batzu bilatu behar lirateke azkar jokabide horretatik.

II. 4. 5/6. Betidanik bide dagoz gure artean bi joerok.

Kruttwig-ek, Leizarraga-ren hildotik, Europako hizkuntza askoren bide berbera jarraitzea nahi luke, batera jakintza-bidea delako: psikologia, kybernetika, thermodynamika, eta abar. Arantzazuko Txostenak, berriz, Axularren hildotik, euskaltzale askoren irizpideari atxikiz, erraztasunaren bidea proposatzen du eta, horrekin batera, ahalik eta gehienik hitzen euskalkuntzarena: erritmu, esate baterako, eta ez rythmo.

II. 4. 7. Erdal izenen idazkerak presa larriegirik ez badu ere, euskal izenenak handia du.

transkripzioa (letra berak usatzen ez dituzten hizkuntzetakoa) erabaki beharko da egun edo bihar, baina ez dugu hori lanik presakoena. Euskal izenak berak nolakoak diren erabaki eta irakatsi behar genuke aurrenik.

II. 4. 8. Hitzei eta izenei dagokienez ez deritzat ongi mugaz haraindikoek egiten dutenari: *Mozku*, *zozializta* eta horien gisa-koak idazteari. Hor aho hizkuntza (frantsesa) dabil nagusi hizkuntza idatziaren eta batasunaren kaltetan.

II. 4. 9. Nik bidezkoztat aitortuko nuke erdaratikako hitz berrietan *v* gordetzea (eta kontsonante multzoak aldatu gabe uztea, nahiz ez zorrozki agindu: *vektore*) eta *-logia* azken buruz duten-tan eta antzekoetan, *g* gordeko nuke, bakoitzak bere erara esan dezan: *jeologia*, etc., hobeak lirateke belarriarentzat; ez, ordea, begientzat. Eta hizkuntza idatzia begiek jasotzen dute bestek baino lehenago.

II, 5. Morfologia

II. 5. 1. Hemen morfologia diogunean, forma hutsez ari gara adierazi nahi litzateke, ez formen balioez.

II, 52. Bi sailetan bereizi ohi da, gure gramatikan, morfologiaren eremua: izen jokoa, deklinazioa, batetik, eta aditz jokoa, konjugazioa, bestetik.

II. 5. 3. Izenari buruz, Baionako erabakietan hain gogoan duten bereizkuntza guk ere gorde eta indartu behar dugu, betidanikakoa eta alde guztietakoa denez gero: erabilbide bat duela

J. M. Satrustegiren bitartez urrats garrantzitsu bat eman du Euskaltzaindiak, eta badugu, Euskaltzaindiak onartua, pertsonizendegia (Ikus V. 4 kapitulua).

Leku-izenen lerrokada osoa prestatzen ari da orain Euskaltzaindikoko beste batzorde bat. Bere lanen fruitua eman artean, zilegi bekigu irakurleari 1963-1964 urteetan Baionako Euskal Idazkaritzak prestatu zuen toki-izenen lerrokada, hoberik ezean, eskaintzea (Ikus V. 3 kapitulua).

II. 4. 9. Birjina (ez virgina) proposatzen zaigu; baina vektore (ez betore). Kasu askotan zaila izango da hautakizuna: theologia/teologia/teolojia, philosophia/filosofia, teknika/teknika, eta abar. Puntu hau zail da bere horretan xuxenki ulertzen, eta argitu eta osatu beharra dagoela garbi dago. Non hasten da hitz berria? Bertute bai, virtute ez; baina, bitamina ala vitamina?

II, 5. Morfologia

II. 5. 1. Gauza bera liburu honetan ere. Atzizki bakoitzari dagokion balioaz jabetzeko, ikus Azkueren Morfologia.

II. 5. 3. Ikus honi buruz III. Kapitulua. Lehenengo lerroa, jakina, mugagabe edo indeterminatu horri dagokio; bigarrena mugatu-bakarra edo singularra da, eta hirugarrena mugatu-anitza

izenak mugatzailearekin doanean eta bestea, oso bestea gero, mugatzailearik gabe dagoenean. Hori baita gure artean, Gipuzkoan batez ere, idazle berriek ahanntzi dutena: *zenbait gizon, edozein lekutan, bi mendiren erdian, zein ikaslek, ez du begik ikusi*, eta abar, alegia.

II. 5. 4. Horretarako, nahi ta ez, beharrezkoa da hitz batek azken buruan daraman *-a* berezkoa duen ala erantsia jakitea. Eta duda-mudakoak ere badirenez gero, banan banan agertu behar lukete dagokien itxuran euskal hiztegi batean.

II. 5. Morfologia

II. 5. 1. Gure hitzaren morfologia, hau da, hitzaren eraketa, bereziki dagokion balioez jabetzeko, ikas Aizkaren Morfologia.

II. 5. 2. Bi sailetan bereizi da gure gramatikaren morfologiaren eremua: izen jokoaren, deklinazioaren, batetik, eta aditz jokoaren, konjugazioaren, bestetik.

edo plurala. Oraindik ere deklinabidearen hirukuntasun honen berri ez duten batzuek gaitzeko kritikak botatzen dituzte Euskara Batuaren eta Euskaltzaindiaren kontra...

Nahasketarik handiena, behin eta berriz azaldu denez, Indeterminatuaren eta Pluralaren artean gertatu ohi da. Ikus, honi buruz, Larresoro-ren Sustrai Bila; edo, Baionako Biltzarra prestatzekotan, Euskal Idazkaritzak 1964an zabaldu zituen txostenak.

II. 5. 4. Gaurko gipuzkeraz batez ere, oso ohitura handia dago hitzen azkeneko -a, nahiz hitzaren parte izanik (-a «organiko» edo itsatsia) artikulutzat jo, eta kentzeko. Esate baterako: gauz bat entzun daiteke, elizera joan, ez dago kabirik, bi anai gera, eta abar (gauza bat, elizara joan, ez dago kabiarik, bi anaia gera, esan beharrean). Eta esan bezalaxe idatzi ohi dute bertako idazle batzuek.

Euskara Batuaz arduratzen diren euskalariak behin eta berriz aipatu dute puntu hau (ikus Alfabetatze Taldeen Lehen Urratsak, 36-39; Villasante-ren La Declinación del vascuence literario, 37-44; edo Larresororen Sustrai Bila).

Hitz batzuen ebakidura gauza ageria da: ama bat esaten da (ez am bat); haga bat (ez hag bat); ahizpa bat (ez ahizp bat). Beste kasu batzutan, ordea, zalantzakoa gerta daiteke hitzaren amaia.

Hona hemen, hitz-amaiaren arabera taldekaturik, Arantzazuko Hiztegi Batuan onartu diren -a itsatsiak (dudarik ez dutenak ez ditugu ematen):

-la / habaila, abantail(a), arbola, axola, bala, beila, bela, bola, bonbil(a), erregela, eskola, ezkila, gartzela, gela, kaiola, kamamila, kandela, kukula, maila, makila, okela, ola, pila, sakela, sala, sugandila, teila, tipula, zola.

-rra / amarra, atorra, barra, ferra, gerra, ginarra, kabarra, kittarra, marra, zerra.

- ta / kopeta.
- tsa / baltsa, boltsa, lotsa, saltsa.
- txa / bortxa, kutxa, mitxa, (t)xarrantxa.
- tza / arantza, arrau(l)tza, balantza, baratza, dantza, heriotza, esperantza, giltz(a), ontza, segurantza.
- na / birjina, borrai(n)a, burdina, dupina, erregina, estre(i)na, gatzina, gona, grina, imajina, intziri(na), irrintzi(na), kamaina, kana, labaina, lami(n)a, magi(n)a, maina, makina, sardina, (t)xilina, zigoina.
- sa / arrosa, kausa.
- xa / toxa, xixa, urrixa.
- za / arraza, aza, boz(a), eliza, gauza, geriza, geza, lauza, matza, meza, plaza.
- ea / harea, balea, kate(a), ordea.
- oa / hegoa, koroa, orroa.
- ua / kua.
- ia / (sail honetan egiten dira hutsik gehienak)
 habia, agonia, atxakia, alegia, animalia, anaia, antsi(a),
 egia, errabia, erromeria, familia, fantasia, feria, furia,
 gazteria, grazia, loria, ideia, inbidia, kontzientzia, laia,
 malezia, peria, premia, tirria.

II. 5. 5. Baionako Biltzarrean bertan -tarik horrekin batera onartzea proposatu zuen P. Laffittek; baina, batasunik osoena bilatu nahiz, bat bakarra onartu zen.

-gaz/-kin atzizkiez semantika berezketa bat egin nahi izatekotan, beharrezkoa litzateke Azkuek aipatua duen desberdintasunaz oroitzea (Morfologia Vasca, 321-322).

Diptongoei buruz, dena dela, II. 2. 6 f puntuan azaldu dugunez, aldatu egin da Baionako Erabakia. -i letraz bukatzen diren diptongozko hitzak (zelai, hodei, hidoi), bokalezko hitzak bezala (mendi, seme bezala) deklinatzen dira; eta -u letraz bukatzen diren diptongozko hitzak (gau, letrau), -aw eta -ew idatziko balira bezala eta, hortaz, haran, gizon sailen arabera.

II. 5. 6. Instrumental delakoa, nik uste, gordetzen saiatu behar genuke. Hor, formaz kanpora gabiltzalarik, adierazi behar litzateke *ezpataz jo*, adibidez, *ezpatarekin jo* baino garbiago dela; orobat, eta are gehiago, *ezpataz jo* eta *ezpataz* (= *ezpataren gainean*) *mintzatu* berdin esan eta esaten dela kasu hori bizirik zeukaten eta daukatenen artean.

II. 5. 7. Gogoan hartu eta eduki behar dugu, nahiz izenaren deklinabidea argi xamar dagoen, istilu larriak ditugula oraindik izenorde edo izen ordainekin. Erakusleak aipatuko ditut (*hau, hori, hura*, eta horien ondorengoak) gai honetan dauzkagun nahasketen oroigarri.

II. 5. 8. Goaz aditzera. Oraingoz, egia esan, ez zait iruditzen batasuna irispidean dagoenik. Forma-kontu hutsean ere, alde gehiegi dago batetik bestera: batzekotan, berea utzi beharko lukete askok, amore eman eta besterenera makurtu. Ez diot, ordea, horrenbestez, gauzak bertan behera utzi behar ditugunik. Zenbait presta lan eskura behar genituzke alde zurretik:

II. 5. 8. a. Euskalki bakoitzeko (lehen aipatu ditudanetakoak edo) paradigma osoak. Baditugu, zatika eta apurka bederen, horrelakoak, baina astiro eta ongi miratuz aztertu behar genituzkeenak.

Loturazko -r- eta -e- letrak, Baionako Biltzarretan erabaki zen bezala, Indeterminatuan ez bestetan agertzen dira eskuarki.

Singular eta Pluralean, berriz, Baionako Agirian eman ziren hiru erregelaren arabera moldatzen dira bokal-erasketak. (Ikus III. Kapitulua).

II. 5. 7. II. 3. 8 f puntuan esan dugunez, Euskaltzaindiak ez du arazo honetzaz bide bakarrik hautatu. Villasantek, halere, bere buruz, bide bat hautatu eta proposatu digu erakusleen deklinabide batuarentzako (ikus La Declinación del V. L. C., XVI. kapitulua).

II. 5. 8. Liburu honen laugarren kapituluan agertzen da, xeheki, aditz batuaren eginkizuna gaur zertan den.

Aditzaren arazoa, horrela, funtsean bederen, konpondutzat eman daiteke eta eman behar da.

II. 5. 8. e. Infinitiboaren eta partizipioaren artean dagoen liferentzia gauza nabarmena eta ezaguna da, batzuek oraindik erreparatu ez badute ere; eta behin eta berriz azaldua (ikus Sustrai Bila, esate baterako).

Bi denbora mota berezten ditu gaurko euskarak: kondaira-ri dagokion denbora (Kondairan gertatu direnena), eta kondairaren mailan obratu ez dena. Lehenengoari partizipioa datzeko; bigarrenari infinitiboa.

II. 5. 8. b. Paradigma horietan, hautatzea merezi duten formak izan bitez beti, ahal delarik, beste euskalkietakoetarik gutxien saihesten direnak: *ditu(z)*, ez *dauz*, *gaitu(z)*, ez *gauz*, Bizkai-aldean, etc. Gipuzkoako (ez Gipuzkoa osoko, ez hurrik eman ere) hitano bitxia (*natxegok*, etc.) noski, zeharo baztertze-koa litzateke.

II. 5. 8. c. Zahar eta berrien artean hautatzea ez da erraz, baina forma zaharrari, euskal literaturan aspaldidanik erabiliari, begiramena zor zaio beti. Berriari berea ematen zaiolarik ere, arestiko berrikeriak (gure arteko *zetozten* eta) salatu behar ginituzke, hobe ustean dabiltzanak kontura daitezen.

II. 5. 8. d. Aditz sistema ere, denboren balioa, ez da berdina alde guztietan, berdintsua izan arren. Gai horretan, ordea, itsu itsuan gabiltxa, nor bere euskalkitik irten bezain laster. Zenbait bereizkuntzari iraunerazten saiatzea alferlana litzateke, agian, baina, halarik ere, ez litzateke hori beti ihardunbide zuzena. *On da* eta *on litzake*, adibidez, ederki bereizten ditugunez gero, zergatik ez gorde, galduxe dugunok, *egin dezake* eta *egin lezake*-ren

sartu da / etorri zen / harrapatu zuten / ez zuten saldu /
ez nau barkatu / itzuli dira / ez zara ezkondu
baina, era berean:
sar daiteke / etor bedi / harrapa zak / ez zazu etxea sal /
barka gaitzala / itzul hadi / ez zaitez ezkon

Funtsezko liferentzia hau bizkaieraz galdu da gehienik, eta ez oso aspaldian; eta Gipuzkoan ere franko. Gainerako euskalkietan bizirik dago. Eta gipuzkeraz ere oso bizirik iraun du orain-tsu arte (irakur Asteasuko Agirre edo G. Arrue, esate baterako) Bidezkoa da, beraz, horri eustea.

(Berezketa sakonagoa izan zen XVI. mendean. Ikus Sustrai Bila II; baita Lafon-en Système du verbe basque au XVIème siècle ikertzapen aparta).

Erreferentziak

«Los ordenismos más graves y frecuentes empleados por los escritores euskaldunes son, sin disputa, los que se refieren a la sintaxis». (Severo Altube, 1930).

Euskaltzaindikak besterik edo zehatzagorik eman arteen, beraz, on luke irakurle ikasi-nahiak Altubaren Ordenismos liburua

artekoa (*dai(ke)/lei(ke), diro/llo*)?

II. 5. 8. e. Aditza darabilgunean, beharrezkoak ditugu, gero eta gehiago, adizkiez gainera, «izenkiak» ere, hala nola *sar, sartu, sartzen*, etc. Lehenbiziko biak honelatsu erabiltzen dira bereizten diren lekuetan, eta usuario hori bizirik zegoen, nora-ezekoa ez bazen ere, bizkaiera zaharrean: *sar bedi, sar daiteke, sar dadin, iraul beza, iraul dezake, iraul dezan*, baina *sartu da, sartu behar du*, eta abar. Hori da, hain zuzen, batasunerako bidea, neure iritziz, baina, batasunera nahi ez dutenek ere ikas bezate, berderen, noiz kendu behar diren *-tu* eta *-i* horiek eta noiz utzi dauden daudenean. Nahasmendura goaz bestela, ez batasunera.

II. 5. 9. Ez letorke kalte handirik oraingoz, beste puntuetan bateratsu bagentoz, aditz laguntzaile molde bat baino gehiago usatzetik. Egizta baitaiteke aditz laguntzaile horiek isomorfoak edo direla euskalki bakoitzean, eta euskalki batetik bestera ere bai, beharrik: *diot*-etik *nion*-era pasatzeko era ederki erakutsiko genioke, buru hauste gogorrik gabe, oraingo makina kalkulatzailer bati, eta orobat *deutsat*-etik *neutsan*-era, eta *diot*-etik *deutsat*-era.

II, 6. Joskera

II. 6. 1. Buru honetan sar daitezke bai sintasisekiko bai estilistikarekiko hauziak: gramatika-formen balioa eta erabiltzeko moldea, hitz ordena, esaerak, etc. Hor, bestetan baino areago, oinarri hutsetan gelditu behar, handik aurrera urratsik egin gabe.

II, 6. Joskera

Arantzazuko Txostenak, irakurleak berak errepara dezakeenez, ez du joskerari buruz bide zehatzik proposatu.

Huts handiak eta ugariak egiten dira, ordea, euskal joskerari dagokionez. Baliteke, hain zuzen, maila horretantxe gertatzea desegokitasunik eta erdarakadarik larrienak: «Los erderismos más graves y frecuentes empleados por los escritores euskaldunes son, sin disputa, los que se refieren a la sintaxis». (Severo Altube, 1930).

Euskaltzaindiak besterik edo zehatzagorik eman artean, beraz, on luke irakurle ikasi-nahiak Altuberan Erderismos liburura

artekoa [de/(ke)/ie/(ke), diro//lro]?

II. 5. 3. e. Aditza darabilgunean, beharrezkoak ditugu gero eta gehiago, adieriez gainera, «izenkiak» ere, hain nola ser, sartu, sartu.

II. 6. 2. Bistan dago, nahiz batasunaren aldeko formak berak legezko duten itxuran erabili, ez garela euskaraz ari —euskara garbiz ez, behintzat— behar bezala ez badarabiltzagu. Halarik ere, euskara bizi delarik eta euskara bizi deino, ez du beti batean irauten eta ez du iraungo. Lege zaharrei eginahalean eustea da, noski, Euskaltzaindiaren eginbidea eta ez du amorerik emango ezinbestean baizik. Euskal autore gailenak ditu eredu eta, haien buruzko iritziak denborak gutxi edo gehiago aldatzen baditu ere, badu hor oinarri sendoa.

II. 6. 3. Maila edo mota bat baino gehiago daude euskara idatzian. Poesi mintzaera landua dugu aspaldidanik eta orain ere lantzen ari zaizkigunak baditugu; bide bat baino gehiago badugu sail horretan eta ez zaio inori debekatzen bide berrietan barrena abiatzea. Orobat esango nuke, hainbestean ez bada ere, elkar hizketari dagokionez, aho mintzaerari lotuago ageri den elkar hizketari: teatroak, ipuin-eleberriek erakutsi digute zer den eta zer izan daitekeen.

II. 6. 4. Euskaldunik gehienak, hoberenak ez badira ere, M. Jourdain-en antzera mintzatzen garenez gero izkribuz eta geure iritziak, zuzenak nahiz okerrak, elkar hizketarik gabe agertzen ditugularik, euskal prosa arruntaren izatea, egoera eta huts-beteak aztertu nahi genituzke, «gramatikatasunean» landaturik baina «gramatikatasun» soilean oinak itsasten ez zaizkigularik.

II. 6. 5. Nolabait esan, bi errenteriar desberdin aipatzea zilegi bazait, askozaz ere hobeki zekien euskaraz Xenpelarrek nik baino. Xenpelarren hizkerak, haatik, hain egokia izanik, ez du netzat balio. Bestela eta erabatago esanik, sartaldeko hizkuntzetako prosa zenbait bidetan barrena ibiltzen ikasia eta trebatua da, latinaren ondotik, jakina, goragokorik aipatu gabe. Era berean, hainbeste ez bada ere, geure hizkuntza.

II. 6. 6. Ibilaldi horiek hizkuntza, edozein hizkuntza, arinago, zailuago, malguago bihurtu dute. Euskaldunok ez dugu, herri gaietan izan ezik, kultura berezirik: mendeko gara, kultura barruti horretan bizi gara. Ezin izan dezakegu, beraz, askatasunik hizkuntzaren aldetik: askatasun hori erdiets zitekeen VIII. mendean, XIII.an eta XVI.an ere bai oraindik, agian; ez, ordea, oraingoan eta are gutxiago hurrengoan. Latinaren, eta erabat sortaldeko hizkuntzen, kutsua geure bekokian daramagu. Aitor dezagun, onar dezagun, eta goazen aurrera bide horretarik.

II. 6. 7. Egungo prosa, gaiak bereizten ez duenean, ez da hizkuntza batekoa eta batena, nazio artekoa baizik: B. L. Whorfek «standard average European» deitu zuena. Euskal idazlerik gehienek ere ez dute bestela jokatu. Ezin bazter eta arbuia dezakegu zor diegun hizkuntzaren lantzea, beti irabazle izan ez bagara ere.

II. 6. 8. «Euskal usaina», «euskal kutsua» deritzatena ongi dago, noski, euskal gaiak darabiltzagunean, Euskal herriko mendi giroa irakurleari sumarazi nahi diogunean. Hortik kanpora, ordea, badirudi ur garbiaren pare behar duela izan behar bezalako prosak: inongo usainik, kolorerik eta zaporerik gabea. Euskal kutsua badario, barren muinetarik dario, ez axaleko edergarrietarik.

II. 6. 9. Hitz ordenaz eta aurkitu diren legeak ez dira idazlea estekatzeko gateak, honen kemenak gehi ditzaketan lanabesak baizik, hitzen indar izkutua nabarmenduaz. Idazlearen eginkizuna erraz da adierazten, gaitz betetzen: hizkuntzari bere burua menderatuaz, hizkuntza menderatu, hizkuntz legeen lokarriak eta trabak, airea hegaziarentzat bezala, sostengu eta laguntza bihurtu daitezten.

III. 1. Kasuen gramatikazko izena eta erdal itzulpena

A 1 - Pasibo

Mendia ikusi dut = he visto el monte,
j'ai vu la montagne

A 2 - Ergatibo

Mendiak nekatu gaitu = el monte nos ha cansado,
la montagne nous a fatigué

A 3 - Datibo

Mendiarri eskaini die bertara = ha ofrecido el verso al monte,
il a offert son vers à la montagne

A 4 - Posesibo

Mendia-ri edertasuna = la hermosura del monte,
le beauté de la montagne

A 5 - Asoziatibo

Zakurrarekin joan da = es ha ido con el perro,
il est allé avec le chien

A 6 - Destinatio

Zakurrarentzat esne edo haragi hori = ha comprado ese carne para el
perro, il a acheté cette viande
pour le chien

A 7 - Instrumental

Mendiaz baliatu ziren = **III. Deklinabide batua**
il se servirent de la montagne

III, 1. Kasuen gramatikazko izena eta erdal itzulpena

A 1 - Pasibo

Mendia ikusi dut = he visto el monte,
j'ai vu la montagne.

A 2 - Ergatibo

Mendiak nekatu gaitu = el monte nos ha cansado,
la montagne nous a fatigué.

A 3 - Datibo

Mendiari eskaini dio bertsoa = ha ofrecido el verso al monte,
il a offert son vers à la montagne.

A 4 - Posesibo

Mendiaren edertasuna = la hermosura del monte,
la beauté de la montagne.

A 5 - Asoziatibo

Zakurrarekin joan da = se ha ido con el perro,
il est allé avec le chien.

A 6 - Destinatibo

Zakurrarentzat erosi du haragi hori = ha comprado esa carne para el
perro, il a acheté cette viande
pour le chien.

A 7 - Instrumental

Mendiaz baliatu ziren = se aprovecharon del monte,
il se servirent de la montagne.

Lekutasunezkoak

B 1 - Inesibo

Mendian izan gara = hemos estado en el monte,
nous avons été à la montagne.

B 2 - Ablatibo

Menditik iritsi ziren = llegaron del monte,
ils arrivèrent de la montagne.

B 3 - Direktibo 1

Mendira joan da = se ha ido al monte,
il est allé à la montagne.

B 4 - Direktibo 2

Mendiraino hurbildu nintzen = me acerqué hasta el monte,
j'approchai jusqu'à la montagne.

B 5 - Lokatibo

Mendiko xoriak = los pájaros del monte,
les oiseaux de la montagne.

Bi kasu berezi (mugagabeen bakarrik)

D 1 - Partitibo

Mendirik ez dago herri honetan = en este pueblo no hay montes,
il n'y a pas de montagne dans
cette contrée.

D 2 - Prolatibo

Menditzat hartu zuen = lo tomó por monte,
il le prit pour montagne.

III, 2. Bizigabean deklinabidea

Mugagabe (indet.)

Sing.

Plur.

(a) zenbat...

b) hainbeste...

d) bost, zazpi...

(dakigun...)

(aipatu ditugun...)

(A 1) mendi-

mendi-**a**

mendi-**ak**

(A 2) mendi-k

mendi-**ak**

mendi-**ek**

(A 3) mendi-ri

mendi-**ari**

mendi-**ei**

(A 4) mendi-ren

mendi-**aren**

mendi-**en**

(A 5) mendi-**rekin**

mendi-**arekin**

mendi-**ekin**

(A 6) mendi-**rentzat**

mendi-**arentzat**

mendi-**entzat**

(A 7) mendi-z

mendi-**az**

mendi-**ez/etaz**

(B 1) mendi-**tan**

mendi-**an**

mendi-**etan**

(B 2) mendi-**tatik**

mendi-**tik**

mendi-**etatik/rik**

(B 3) mendi-**tara**

mendi-**ra**

mendi-**etara**

(B 4) mendi-**taraino**

mendi-**raino**

mendi-**etaraino**

(B 5) mendi-**tako**

mendi-**ko**

mendi-**etako**

(D 1) mendi-**rik**

(D 2) mendi-**tzat**

Deklinabide honen arabera, erabiltzen dira **bokalez** bukatzen diren hitzak, baita -ai, -ei, -oi, -ui diptongoez bukatzen direnak.

(A 1)	haran-	haran- a	haran- ak
(A 2)	haran- ek	haran- ak	haran- ek
(A 3)	haran- i	haran- ari	haran- ei
(A 4)	haran- en	haran- aren	haran- en
(A 5)	haran- ekin	haran- arekin	haran- ekin
(A 6)	haran- entzat	haran- arentzat	haran- entzat
(A 7)	haran- ez	haran- az	haran- ez/etaz
(B 1)	haran- etan	haran- ean	haran- etan
(B 2)	haran- etatik/rik	haran- etik	haran- etatik/rik
(B 3)	haran- etara	haran- era	haran- etara
(B 4)	haran- etaraino	haran- eraino	haran- etaraino
(B 5)	haran- etako	haran- eko	haran- etako
(D 1)	haran- ik		
(D 2)	haran- tzat		

Deklinabide honen arabera, **kontsonantez** bukatzen diren hitzak eta **au** diptongoaz bukatzen direnak (ikus **Sustrai Bila**).

Mugagabe

Esate baterako:

zenbat **menditan** izan zara? zenbat **haranetan**?
 hainbeste **menditan** / **haranetan** egon ondoren
 zazpi **menditan** / **haranetan** ibili naiz gaez

Singular

guk dakigun **mendian** harrapatu dituzte

Plural

aipatu ditugun **mendietan** akabatu dituzte otsoak

Oharra: jakina denez:

zazpi **menditan** \neq zazpi **mendietan**

zazpi **mendi** \neq zazpi **mendiak**

(ikus: **Sustrai Bila**)

III, 3. Deklinabideari dagozkion fonetika legeak

1/ Mugagabeen

1.1 - bi bokaleren artean : -R-

mendi + **ik** = mendirik

etxe + **en** = etxeren

1.2 - bi kontsonanteren artean: -E-

haran + **k** = haranek

haran + **tan** = haranetan

1.3 - kontsonante eta bokaleren artean, loturazko letrarik ez:

mendi + **tan** = menditan

haran + **ik** = haranik

2/ Singularrean

2.1 - Loturarik ez eskuarki:

mendi + **a** = mendia

haran + **az** = haranaz

2.2 - Lekutasunari dagozkion kasuetan (B), bukaerako kontsonantearen eta atzizkiaren artean: **-E-**.

haran + **an** = haranean

bihotz + **ko** = bihotzeko

haritz + **ra** = haritzera

gau + **ko** = gaueko

2.3 - «A itsatsia» duten hitzetan: A + A = A.

alaba + **ak** = alabak

atorra + **an** = atorran

birjina + **ari** = birjinari

eliza + **aren** = elizaren

3/ Pluralean

3.1 - Pluralean ez dago **inoiz** loturazko letrarik:

mendi + **etan** = mendietan

buru + **ei** = buruei

3.2 - «A itsatsia» duten hitzetan: A + A = A

A + E = E

atorra + **ak** = atorrak

egia + **en** = egien

3.3 - «E» batez bukatzen direnetan, elkarri atxikiak:

seme + **ek** = semeek

larre + **etako** = larreetako

III, 4. Lekutasunezko kasuak (B) bizidunetan

-t- ren ordeaz -g- agertzen da, deklinabide honen arabera:

(B 1)	seme-(ren)gan	seme- a (ren) gan	seme-engan
(B 2)	seme-(ren)gandik	seme- a (ren) gandik	seme-engandik
(B 3)	seme-(ren)gana	seme- a (ren) gana	seme-engana
(B 4)	seme-(ren)ganaino	seme- a (ren) ganaino	seme-engaino
(B 1)	gizon-(en)gan	gizon- a (ren) gan	gizon-engan
(B 2)	gizon-(en)gandik	gizon- a (ren) gandik	gizon-engandik
(B 3)	gizon-(en)gana	gizon- a (ren) gana	gizon-engana
(B 4)	gizon-(en)ganaino	gizon- a (ren) gaino	gizon-engaino

III, 5. Izen nagusiak

(A) sailean deklinabide berbera:

Maddi - k	Ogutx - ek
Maddi - ri	Ogutx - i
Maddi - ren	Ogutx - en
Maddi - rekin	Ogutx - ekin
Maddi - rentzat	Ogutx - entzat
Maddi - z	Ogutx - ez

(B) sailean honela:

Tolosa - n	Eibar - en
Tolosa - tik	Eibar - tik
Tolosa - ra	Eibar - a
Tolosa - raino	Eibar - aino
Tolosa - ko	Eibar - ko
Maddi - (ren)gan	Ogutx - engan
Maddi - (ren)gandik	Ogutx - engandik
Maddi - (ren)gana	Ogutx - engana
Maddi - (ren)ganaino	Ogutx - engaino

(D)

Tolosa - rik	Eibar - ik
Tolosa - tzat	Eibar - tzat

EUSKALTZAINDIA

ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA :- ACADÉMIE DE LA LANGUE BASQUE

(Fundada en 1918 bajo el patrocinio de las Excmas. Diputaciones de Navarra, Vizcaya, Guipúzcoa y Alava)

Bulego nagusia { Ribera, 6 - BILBAO-5
Oficinas centrales { Teléfono 21 27 45

Arabako Ordezkaritza { Institución «Sancho el Sabio»
Delegación de Alava { Plaza de la Provincia VITORIA

Gipuzkoako Ordezkaritza { Palacio de la Diputación
Delegación de Guipúzcoa { Provincial SAN SEBASTIAN

Bilbon, Euskaltzaindiaren etxean, Apirilaren 7an, goiseko hamaketan bildu dira: Villasanten buru, Mixelena, Lafitte eta Irigoyen euskaltzainak; Altuna, Aresti, Berriatua, Intxausti, Kintana eta Oragi laguntzaile eta adits batzordekoak; Satrustegi jaunak azken orduan iritriko dela adierazi du; Lekuona (D. Manuel) eta Txillardegik beren ezin etorria adieraziaz baren oharra bidali dituzte; Haritzelbar, San Martin, Diharoa eta Iraisoz euskaltzainek beren ezin egotria adierazi dute. Txillardegik bere botoa adits batzordeko beste, Mixelena jaunaren eskutian uzten du, A. Diharoek bere poderioa Lafitteri ematen dio eta San Marinek Satrustegiri.

Bildu direnek azken asteketak egin ondoren bi adits laguntzaileak batzarat eman dituzte eta Euskaltzaindiak bere birrespensa legez eman duen, beste erabakiek hartu dira: Mixelena, batzorde buru eta Altuna, batzorde idazkariak egin dezatela onartuak diren adiski gutien zerrenda, ze azken eta zortiarako aditza batu den azaldurik; 2) Zerrenda hau euskaltzain oso gutxi eta batzordekoak ez baldakiela, Gasteizko batzarrean denoi barraiatu eta hamabost egun buruan beren iritzirik eman ditzaten. 3. Maiatzaren 25ean, Donostian egingo den batzarrean Euskaltzaindiaren birrespen ofiziala izango da.

Besterik gabe bukatzen da bilkura eta batzarkideek agiri hau isenpetuz dutelarik.

Handwritten signatures and names:
Villasanten
Mixelena
Lafitte
Irigoyen
Aresti
Berriatua
Intxausti
Kintana
Oragi
Satrustegi
Lekuona
Txillardegik
Haritzelbar
San Martin
Diharoa
Iraisoz
Mixelena
Diharoa
Lafitteri
San Marinek
Satrustegiri

OHARRA:

Atzoko Gasteizko batzarrean opea luzatzea erabaki zen, Maiatzeko batzar eguneraino, 25erata, eta birrespensa Ekaizko batzarrean ematea.

1973-IV-28
IDAZKARI-ORDEA

IV, 1. NOR

(Aditz hauek, beraz, intransitiboak dira)

IV, 1.1. Indikatibozko orain-aldia

bak.	1	ni	—	na iz
	2	hi	—	ha iz
	3	hura	—	da
an.	1	gu	—	ga ra
	2	zu	—	za ra
	2'	zuek	—	za rete
	3	haiek	—	di ra

Aditz-joko honetaz baliaturik, **hiru** aldi osa daitezke:

hurbildu naiz	=	me he	acercado	j'ai approché
hurbiltzen naiz	=	me	acerco	j'approche
hurbilduko naiz	=	me	acercaré	j'approcherai

Oharra = Atzetik atzizki bat datorrelarik, **e** batez egingo da lotura.

Adibidez = naizela, haizela, dela, garela, zaretela, direla.

IV, 1.2. Indikatibozko lehen-aldia

1	—	nin	tzen
2	—	hin	tzen
3	—	z	en
1	—	gin	en
2	—	zin	en
2'	—	zin	e ten
3	—	zi	ren

Aditz-joko honetaz baliaturik, beste **hiru** osa daitezke.

hurbildu nintzen	=	me	acerqué	j'approchai
hurbiltzen nintzen	=	me	acercaba	j'approchais
hurbilduko nintzen	=	me	acercaría	j'approcherais

Oharra = Erdarazko itzulpenak erdarakada bat sör dezake, eta kontuz ibili behar da.

Si tuviera dinero me **acercaría** } Dirurik banu, hurbilduko **nintzateke**
Si j'avais de l'argent j'**approcherais** }

Había dicho que me **acercaría** } Hurbilduko **nintzela** esan nuen
J'avais dit que j'**approcherais** }

Ohar itzazu bi esaera hauek; funtsean berdinak:

Hurbilduko **naizela** esan **dut** // Hurbilduko **nintzela** esan **nuen**.

IV, 1.3. Indikatibozko baldintza (aurrekoa)

Aditz-joko hau 2 tik atera daiteke

1 — ba **nintz**

2 — ba **hintz**

3 — ba **litz**

1 — ba **gina**

2 — ba **zina**

2' — ba **zinete**

3 — ba **lira**

IV, 1.4. Indikatibozko baldintza (ondorioa)

Aditz-joko hau ere, 2 tik atera daiteke

1 — **nin** tzateke

2 — **hin** tzateke

3 — **li** tzateke

1 — **gin** ateke

2 — **zin** ateke

2' — **zin** atekete

3 — **li** rateke

Oharra = Hiru baldintza-mota osa daitezke:

Sartu banintz, hurbildu(ko) nintzatekeen =

= si me hubiera metido, me hubiera acercado,

si j'étais entré, j'aurais approché.

Sartzen banintz, hurbiltzen nintzateke =

= si me metiera, me acercaría / si j'entrais, j'approcherais.

Sartuko banintz, hurbilduko nintzateke =

= si me metiera, me acercaría / si j'entrais, j'approcherais.

— «nintzatekeen» saila lortzeko, aski da 4 sailari **-en** erantsi, eta 3. pertsonetan:

litzateke → zatekeen (irreg.)

lirateke → ziratekeen (reg.)

— Oso huts ezaguna gaurko euskaraz, «nintzakeen» sailaren ordeaz, «nintzen» saila erabiltzea:

Sartu banintz, hurbilduko «nintzen» (= erdarakada).

Baldintza baten ondorioak, ordea, beti eraman behar du «-ke» atzizkia.

IV, 1.5. Potentzialezko (ahalezko) orain-aldia

1 — **na** ite ke

2 — **ha** ite ke

3 — **da** ite ke

1 — **ga** ite z ke

2 — **za** ite z ke

2' — **za** ite z ke te

3 — **da** ite z ke

hurbil naiteke = puedo acercarme, je peux approcher

gerta daiteke = puede suceder, il peut arriver

Oharra=(orain, berehala, gaur...) hurbil naiteke.

IV, 1.6. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia

(gaur gero-aldi gisa erabilia)

1 — **nin** te ke

2 — **hin** te ke

3 — **li** te ke

1 — **gin** te z ke

2 — **zin** te z ke

2' — **zin** te z ke te

3 — **li** te z ke

hurbil ninteke = podría acercarme, je pourrais approcher

gerta liteke = podría suceder, il pourrait arriver

Oharra = (bihar, egunen batez, datorren astean) hurbil ninteke.

IV, 1.7. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna

1 — nin te ke en

2 — hin te ke en

3 — zi te ke en

1 — gin te z ke en

2 — zin te z ke en

2' — zin te z ke ten

3 — zi te z ke en

hurbil nintekeen = hubiera podido acercarme, j'aurais pu approcher

gerta zitekeen = hubiera podido suceder, il aurait pu arriver

Oharra = (atzo, iaz, hara iritsi ginenean) gerta zitekeen hori.

IV, 1.8. Subjuntibozko orain-aldia

1 — na di n

2 — ha di n

3 — da di n

1 — ga ite z en

2 — za ite z en

2' — za ite zten

3 — da ite z en

hurbil nadin = que me acerque, que j'approche

gerta dadin = que suceda, qu'il arrive

Oharra = joan dadin nahi dut

IV, 1.9. Subjuntibozko lehen-aldia

1 — nen di n

2 — hen di n

3 — ze di n

1 — gin te z en

2 — zin te z en

2' — zin te zten

3 — zi te z en

hurbil nendin = que me acercase, que j'approchasse
 sar zedin = que entrase, qu'il entrât
Oharra = joan zedin nahi nuen / joan ledin nahi nuke.

IV, 1.10. Inperatibozko orain-aldia

1 — (subj.)

2 — ha di

3 — be di

1 — (subj.)

2 — za ite z

2' — za ite zte

3 — b ite z

hurbil hadi = acércate, approche-toi
 sar bedi = entre, qu'il entre

IV, 1.11. Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)

1 — ba na di

2 — ba ha di

3 — ba da di

1 — ba ga ite z

2 — ba za ite z

2' — ba za ite zte

3 — ba da ite z

(oraintxe) hurbil banadi, gogorak entzungo dituzu =
 = si me levanto, vas a oír gordas,
 si je me lève, tu vas entendre quelque chose.

(gaur) sar badadi = si entra,
 s'il entre.

Oharra = hurbil banadi (beraz = benetan hurbil naiteke)

sar badadi (beraz = benetan sar daiteke)

(Ikus **Sustrai Bila** eta Omaetxebarria, 1959)

IV, 1.12. Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)

1	—	ba	nen	di
2	—	ba	hen	di
3	—	ba	le	di
1	—	ba	gin	te z
2	—	ba	zin	te z
2'	—	ba	zin	te zte
3	—	ba	li	te z

(halako batez) hurbil banendi = si me acercara, si j'approchais
(egunen batez) sar baledi = si entrara, s'il entrait

Oharra = hurbil banendi (= benetan hurbil ninteke)
sar baledi (= benetan sar liteke)

— Indikatibo eta Subjuntibozko baldintzak ez dira berdinak. (Ikus honi buruz Sustrai Bila; edo Omaetxebarriaren Euskera, 1959).

IV, 1.13. Indikatibozko gero-aldi arkaikoa

1	—	na	iza	teke
2	—	ha	iza	teke
3	—	da		teke
1	—	ga	ra	teke
2	—	za	ra	teke
2'	—	za	ra	teke te
3	—	di	ra	teke

(Aditz-joko hau ia ahaztuta dago Zuberoan eta Baxenabarren ezik)

etorri da = ha venido (objetivamente)
il est venu (objectivement).

etorri dateke = habrá venido, puede que haya venido, supongo, (subj.)
il serait venu (je suppose, subject.), il se peut qu'il soit arrivé.

Oharra = Aditz-joko hau ez da potentziala; eta partizipioaren laguntzaz erabiltzen da = etorri dateke, gertatu dateke (ez 'etor dateke', ez 'gerta dateke'). (Ikus Sustrai Bila).

IV, 2. NOR/NORI

A **Nori**-ri dagozkion -T (niri), -K eta -N (hiri) artizki (= infijo)-en ondoren, beste letra bat datorrenean, aldakuntza hauek gertatzen dira:

BETI :	— T —	→	— DA —
	— K —	→	— A —
	— N —	→	— NA —

Adibidez = zait → zaidala, zaidanean
 hatzait → hatzaidanean
 natzaik → natzaiala
 gatzaizkin → gatzaizkinalako
 zatzaizkidate

B **Nori**-ren ezagugarriak hauek dira =

1	— niri	— T
2	— hiri	— K / N
3	— hari	— O
1	— guri	— GU
2	— zuri	— ZU
2'	— zuei	— ZUE
3	— haiei	— E

D **Nor / Nori** aditz jokoak beti dira **bi** pertsona desberdinetakoak =

1 / 2, 3	2 / 1, 3	3 / 1, 2, 3'
ni / hiri	hi / niri	hura / niri
ni / hari	hi / hari	hura / hari
ni / zuri	hi / guri	hura / beste bati
ni / zuei	hi / haiei	hura / guri
ni / haiei		hura / zuri
		hura / zuei
		hura / beste batzuri

1 / 2, 3 2 / 1, 3 2' / 1, 3 3 / 1, 2, 3'

gu / hiri	zu / niri	zuek / niri	haiek / niri
gu / hari	zu / hari	zuek / hari	haiek / hiri
gu / zuri	zu / guri	zuek / guri	haiek / hari
gu / zuei	zu / haiei	zuek / haiei	haiek / guri
gu / haiei			haiek / zuri
			haiek / zuei
			haiek / beste batzuri

E **Nor** eta **Nori** pertsona berberari buruzkoak direnean, «...re burua» erabiltzen da:

ni neure buruari hurbildu natzaio
 gu geure buruari urrikaldu gatzazkia

Beraz: 1 / 1, 2 / 2 eta 3 / 3 ez dira koadroen araberaren egiten, «...re burua» ren bidez baizik (3 / 3 bi pertsona **desberdinen** artean ezik).

F Zuek (bigarren pertsona) delakoari dagokion **-te** atzizkia, **Nor**-i dagokio; eta ez **Nori** delakoari :

zuek zatzazki	DA te	niri
zuek zatzazki	O te	hari
baina ni natzaizue		zuei
gu gatzazkizue		zuei

G Ondoko koadroak, horretara, **ilaran** irakurri behar dira, erraran; **Nori** pertsonarekiko, ordea, **lerroz** aldatuz:

1	→	2 / 3
2	→	3 / 1
3	→	1 / 2

IV, 2.1. Indikatibozko orain-aldia

NOR

- 1. na tzai
- 2. ha tzai
- 3. zai
- 1. ga tzai zki
- 2. za tzai zki
- 2'. za tzai zki
- 3. zaiz zki

NORI

- T
- K/N
- O
- GU
- ZU
- ZUE te
- E

hurbildu naiz / hurbildu natzaio hari
 hurbilduko haiz / hurbilduko hatzait niri
 hurbiltzer gara / hurbiltzen gatzazkie haiei

ERABILKERA

1. ni naiz

natzaik/n hiri
 natzaio hari
 natzaizu zuri
 natzaizue zuei
 natzaie haiei

2. hi haiz

hatzait niri
 hatzaio hari
 hatzaigu guri
 hatzaie haiei

3. hura da

zait niri
 zaik/n hiri
 zaio hari
 zaigu guri
 zaizu zuri
 zaizue zuei
 zaie haiei

1. gu gara

gatzazkik/n hiri
 gatzazkio hari
 gatzazkizu zuri
 gatzazkizue zuei
 gatzazkie haiei

2. zu zara

zatzazkit niri
 zatzazkio hari
 zatzazkigu guri
 zatzazkie haiei

2'. zuek zarete

zatzazkidate niri
 zatzazkiote hari
 zatzazkigute guri
 zatzazkiete haiei

3. haiek dira

zazkit niri
 zazkik/n hiri
 zazkio hari
 zazkigu guri
 zazkizu zuri
 zazkizue zuei
 zazkie haiei

IV, 2.2. Indikatibozko lehen-aldia

NOR

- 1. nin tzai
- 2. hin tzai
- 3. zi tzai
- 1. gin tzai zki
- 2. zin tzai zki
- 2'. zin tzai zki
- 3. zi tzai zki

NORI

- T
- K/N
- O
- GU
- ZU
- ZUE
- E

} N

hurbildu nintzen / hurbildu nintzaien haiei
 erori zen / erori zitzaidan niri
 errukitu ginen / errukitu gintzaizkion hari

ERABILKERA

1. ni nintzen	2. hi hintzen	3. hura zen
2. nintzaian/nan	1. hintzaidan	1. zitzaidan
3. nintzaion	3. hintzaion	2. zitzaian/nan
2. nintzaizun	1. hintzaigun	3. zitzaion
2'. nintzaizuen	3. hintzaien	1. zitzaigun
3. nintzaien		2. zitzaizun
		2'. zitzaizuen
1. gu ginen	2. zu zinen	3. zitzaien
2. gintzaizkian/nan	1. zintzaizkidan	
3. gintzaizkion	3. zintzaizkion	
2. gintzaizkizun	1. zintzaizkigun	
2'. gintzaizkizuen	3. zintzaizkien	
3. gintzaizkien		
2'. zuek zineten	3. haiek ziren	
1. zintzaizkidaten	1. zitzaizkidan	
3. zintzaizkioten	2. zitzaizkian/nan	
1. zintzaizkiguten	3. zitzaizkion	
3. zintzaizkieten	1. zitzaizkigun	
	2. zitzaizkizun	
	2'. zitzaizkizuen	
	3. zitzaizkien	

IV, 2.3. Indikatibozko baldintza (aurrekoa)

		NOR	NORI		
}	BA	1. nin tzai	T		
		2. hin tzai	K/N		
		3. li tzai	O		
		1. gin tzai zki	GU		
		2. zin tzai zki	ZU		
		2'. zin tzai zki	ZUE	te	
		3. li tzai zki	E		

hurbildu banintz / hurbildu banintzaio hari
 erori balira / erori balitzaizkigu guri
 galduko balitz / galduko balitzaizue zuei

ERABILKERA

1. ni banintz	2. hi bahintz	3. hura balitz
2. banintzaik/n	1. bahintzait	1. balitzait
3. banintzaio	3. bahintzaio	2. balitzaik/n
2. banintzaizu	1. bahintzaigu	3. balitzaio
2'. banintzaizue	3. bahintzaie	1. balitzaigu
3. banintzaie		2. balitzaizu
	2. zu bazina	3'. balitzaizue
1. gu bagina	1. bazintzaikkit	3. balitzaie
2. bagintzaizkik/n	3. bazintzaikio	
3. bagintzaizkio	1. bazintzaizkigu	
2. bagintzaizkizu	3. bazintzaizkie	
2'. bagintzaizkizue		
3. bagintzaizkie	3. haiek balira	
	1. balitzaizkit	
2'. zuek bazinete	2. balitzaizkik/n	
1. bazintzaizkidate	3. balitzaizkio	
3. bazintzaizkiote	1. balitzaizkigu	
1. bazintzaizkigute	2. balitzaizkizu	
3. bazintzaizkiete	2'. balitzaizkizue	
	3. balitzaizkie	

Oharra = 2 tik 3 ra pasatzeko, aski da **-n** kendu eta aurretik **ba-** jartzea. Hirugarren pertsonen **-z-**, **-l-** bihurtzen da.

IV, 2.4. Indikatibozko baldintza (ondorioa)

	NOR		NORI	
1.	nin tzai		T	} KE te
2.	hin tzai		K/N	
3.	li tzai		O	
1.	gin tzai zki		GU	
2.	zin tzai zki		ZU	
2'.	zin tzai zki		ZUE	
3.	li tzai zki		E	

hurbilduko nintzateke / hurbilduko nintzaioke hari
 eroriko litzateke / eroriko litzai guke guri
 errukituko ginateteke / errukituko gintzaizkiake hiri

Nor soilari buruz eman ditugun oharrek, **nor/nori** honi buruz ere balio dute.

ERABILKERA

1. ni nintzateke	2. hi hintzateke	3. hura litzateke
2. nintzaiake/nake	1. hintzaidake	1. litzaidake
3. nintzaioke	3. hintzaioke	2. litzaiake/nake
2. nintzaizuke	1. hintzaiguke	3. litzaioke
2'. nintzaizueke	3. hintzaieke	1. litzai guke
3. nintzaieke		2. litzai zuke
	2. zu zinateke	2'. litzai zueke
1. gu ginateteke	1. zintzaizkidake	3. litzai eke
2. gintzaizkiake/nake	3. zintzaizkioko	
3. gintzaizkioko	1. zintzaizkiguke	
2. gintzaizkizuke	3. zintzaizkieleke	
2'. gintzaizkizueke		
3. gintzaizkieleke	3. haiek lirateke	
	1. litzai zkidake	
2'. zuek zinatekete	2. litzai zkiake/nake	
1. zintzaizkidakete	3. litzai zkioko	
3. zintzaizkiokete	1. litzai zkiguke	
1. zintaikigukete	2. litzai zkizuke	
3. zintzaizkielekete	2'. litzai zkizueke	
	3. litzai zkieke	

Oharra = 2 tik 4 ra pasatzeko, aski da **-n** ren orde. **-ke** jartzea = nintzaion /nintzaioko. Hirugarren pertsonen **z-** l- bihurtzen da.

IV, 2.5. Potentzialezko (ahalezko) orain-aldia

NOR

- 1 — na ki
- 2 — ha ki
- 3 — da ki
- 1 — ga ki zki
- 2 — za ki zki
- 2' — za ki zki
- 3 — da ki zki

NORI

- T
- K/N
- O
- GU
- ZU
- ZUE
- E

KE

te

hurbil naiteke / hurbil nakioko hari
 erruki daiteke / erruki dakiguke guri

ERABILKERA

- 1. ni naiteke
- 2. nakiake/nake
- 3. nakioko
- 2. nakizuke
- 2'. nakizueke
- 3. nakieke

- 2. hi haiteke
- 1. hakidake
- 3. hakioko
- 1. hakiguke
- 3. hakioko

- 3. hura daiteke
- 1. dakidake
- 2. dakiako/nake
- 3. dakioko
- 1. dakiguke
- 2. dakizuke
- 2'. dakizueke
- 3. dakieke

- 1. gu gaitezke
- 2. gakizkiako/nake
- 3. gakizkioko
- 2. gakizkizuke
- 2'. gakizkizueke
- 3. gakizkieke

- 2. zu zaitezke
- 1. zakizkidake
- 3. zakizkioko
- 1. zakizkiguke
- 3. zakizkieke

- 2'. zuek zaitezketete
- 1. zakizkidakete
- 3. zakizkiokete
- 1. zakizkigukete
- 3. zakizkiekete

- 3. haiek daitezke
- 1. dakizkidake
- 2. dakizkiako/nake
- 3. dakizkioko
- 1. dakizkiguke
- 2. dakizkizuke
- 2'. dakizkizueke
- 3. dakizkieke

IV, 2.6. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia

NOR

1. **nen** ki
2. **hen** ki
3. **le** ki
1. **gen** ki **zki**
2. **zen** ki **zki**
- 2'. **zen** ki **zki**
3. **le** ki **zki**

hurbil ninteke /
erruki gintezke

NORIA

T K/N O GU ZU ZUE E	}	KE te

hurbil nenkiokoe hari
erruki genkizkieke haiei

ERABILKERA

1. **ni** ninteke
2. **nenki**ake/nake
3. **nenki**okoe
2. **nenkiz**uke
- 2'. **nenkiz**ueke
3. **nenkie**ke

2. **hi** hinteke
1. **henki**dake
3. **henki**okoe
1. **henki**guke
3. **henkie**ke

3. **hura** liteke
1. **lekid**ake
2. **leki**ake/nake
3. **leki**okoe
1. **leki**guke
2. **lekiz**uke
- 2'. **lekiz**ueke
3. **lekie**ke

2. **gu** gintezke
2. **genkizki**ake/nake
3. **genkizki**okoe
2. **genkizki**zuke
- 2'. **genkizki**zueke
3. **genkizkie**ke

2. **zu** zintezke
1. **zenkizki**dake
3. **zenkizki**okoe
1. **zenkizki**guke
3. **zenkizkie**ke

- 2'. **zuek** zintezkete
1. **zenkizki**dakete
3. **zenkizki**okete
1. **zenkizki**gukete
3. **zenkizkie**kete

3. **haiek** litezke
1. **lekizki**dake
2. **lekizki**ake/nake
3. **lekizki**okoe
1. **lekizki**guke
2. **lekizki**zuke
- 2'. **lekizki**zueke
3. **lekizkie**ke

IV, 2.7. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna

NOR

1. nen ki
2. hen ki
3. ze ki
1. gen ki zki
2. zen ki zki
- 2'. zen ki zki
3. ze ki zki

NORI

T	}	
K/N		
O		KE
GU		
ZU		EN
ZUE		te
E		

hurbil nintekeen / hurbil nenkioken hari
 erruki gintezkeen / erruki genkizkiekeen haiei

Oharra = 6 tik 7 ra pasatzeko, aski da **-en** erastea, hirugarren pertsonetan
 l- ren ordez **-z-** jarriz.

2' pertsonari dagokion bigarren anitzailean = te+en = TEN.

IV, 2.8. Subjuntibozko orain-aldia

NOR

1. na ki
2. ha ki
3. da ki
1. ga ki zki
2. za ki zki
- 2'. za ki zki
3. da ki zki

NORI

T	}	
K/N		
O		
GU		N
ZU		
ZUE		te
E		

hurbil nadin / hurbil nakion hari
 eror daitezen / eror dakizkizun zuri
 gal ez dadin / gal ez dakigun guri

Oharra = 5 tik 8 ra pasatzeko, aski da **-ke-** ren ordez, **-n** jartzea:

eror dakioken / eror dakion
 gal dakizkieke / gal dakizkien
 hurbil nakizuke / hurbil nakizun

IV, 2.9. Subjuntibozko lehen-aldia

NOR

1. nen ki
2. hen ki
3. ze ki
1. gen ki zki
2. zen ki zki
- 2'. zen ki zki
3. ze ki zki

NORI

T	}	N
K/N		
O		
GU		
ZU		
ZUE te		
E		

mintza zedin nahi nuen / mintza zekigun nahi nuen
 mintza ledin nahi nuke / mintza lekigun nahi nuke

Oharra = 6 tik 9 ra pasatzeko, aski da -ke- ren ordeaz -n jartzea; hirugarren pertsonen l-, z- bihurtuz:

mintza nenkioke	/	mintza nenkion
hurbil genkizkioke	/	hurbil genkizkion
eror leklake	/	eror zekian

IV, 2.10. Inperatibozko orain-aldia

NOR

1. (subj.)
2. ha ki
3. be ki
1. (subj.)
2. za ki zki
- 2'. za ki zki
3. be ki zki

NORI

T	}	N
K/N		
O		
GU		
ZU		
ZUE te		
E		

Oharra = 5 tik 10 ra pasatzea erraza da:

- a) -ke kendu behar da.
- b) Hirugarren pertsonen da-, be- bihurtzen da.
- d) Lehenengo pertsonetan nor ez dago jokorik.

Beraz:

hurbil hakidake	/	hurbil hakit!
gal dakioko	/	gal bekio!
barka dakiguke	/	barka bekigu!
erruki zakizkioko	/	erruki zakizkio!
erruki hakiguke	/	erruki hakigu!

IV, 2.11. Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)

	NOR	NORI
BA	1. na ki	T
	2. ha ki	K/N
	3. da ki	O
	1. ga ki zki	GU
	2. za ki zki	ZU
	2'. za ki zki	ZUE te
3. da ki zki	E	

hurbil banadi	/	hurbil banakio	hari
sar badadi	/	sar badakigu	guri

Oharra = 5 tik 11 ra pasatzeko, aski da **-ke** kendu eta aurretik **ba-** jartzea.

nakioke	/	bañakio
gakizkizuke	/	bagakizkizu
dakiguke	/	badakigu

IV, 2.12. Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)

		NOR	NORI			
}	BA	1.	nen ki	T		
		2.	hen ki	K/N		
		3.	le ki	O		
		1.	gen ki zki	GU		
		2.	zen ki zki	ZU		
		2'	zen ki zki	ZUE	te	
		3.	le ki zki	E		
			hurbil banendi /	hurbil banenkio	hari	
			sar baledi /	sar balekie	haiei	

Oharra = 6 tik 12 ra pasatzeko, aski da **-ke** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea.

nenkioko /	banenkio
lekidake /	balekit

VI, 2.13. Indikatibozko gero-aldi arkaikoa

Ez da erabiltzen. Euskaltzaindiak emana du; baina ez dugu hemen jarriko.

IV, 3. NOR/NORK

A **Nork**-i dagozkion **-T (nik)**, **-K (hik)** eta **-N (hik)** atzizkien ondoren, beste letra edo atzizki bat datorrenean, aldakuntza hauek agertzen dira:

BETI :

{	—	T	/	—	DA	—
	—	K	/	—	A	—
	—	N	/	—	NA	—

Adibidez:

dut	/	dudala
gaituk	/	gaitualarik
ditun	/	ditunalako

B Edozein kasutan:

tu + te = tuzte	(dituzte, gaituzte...)
tu + ke = tuzke	(nituzke, genituzke...)
ke + n = keen	(nezakeen, genitzakeen...)

D Eskuarki hauek dira **nork**-en ezagugarriak:

1.	nik	-T
2.	hik	-K / -N
3.	hark	—
1.	guk	-GU
2.	zuk	-ZU
2'.	zuek	-ZUE
3.	haiek	-TE

Lehen-aldietan, halere, **nor** hirugarren pertsona denean, ez da erregela hau erabiltzen (ikus segidan aldakuntza zertan datzan).

E **Nor / Nork** aditz-jokoak beti dira pertsona desberdinez osatuak:

1 / 2, 3

ni / hik
ni / hark
ni / zuk
ni / zuek
ni / haiek

2 / 1, 3

hi / nik
hi / hark
hi / guk
hi / haiek

3 / 1, 2, 3'

hura / nik
hura / hik
hura / hark (= beste batek)
hura / guk
hura / zuk
hura / zuek
hura / haiek

1 / 2, 3

gu / hik
gu / hark
gu / zuk
gu / zuek
gu / haiek

2 / 1, 3

zu / nik
zu / hark
zu / guk
zu / haiek

2' / 1, 3

zuek / nik
zuek / hark
zuek / guk
zuek / haiek

3 / 1, 2, 3'

haiek / nik
haiek / hik
haiek / hark
haiek / guk
haiek / zuk
haiek / zuek
haiek / haiek (= beste batzuek)

F 1 / 1, 2 / 2, 3 / 3, gertatzen denan, «...re burua» erabiltzen da:

nik	neure burua	egazutzen dut
hark	bere burua	galdu du
guk	geure burua	botako dugu

G Ondoko koadroetan, beraz, aditz-joko hauek balio dute:

1 / 2

1 / 3

2 / 1

2 / 3

3 / 1

3 / 2

3 / 3'

A B-k

IV, 3.1. Indikatibozko orain-aldia

NOR

1. na u
2. ha u
3. d u
1. ga it u
2. za it u
- 2'. za it u zte
3. d it u

NORK

- T
- K/N
-
- GU
- ZU
- ZUE
- TE

ikusi nauzu =	me has visto,	vous m'avez vu
ikusten nauzu =	me ves,	vous me voyez
ikusiko nauzu =	me verás,	vous me verrez

Hiru aditz-joko sor daitezke, beraz.

ERABILKERA

1. ni	2. hi	3. hura
2. nauk/n hik	1. haut nik	1. dut nik
3. nau hark	3. hau hark	2. duk/n hik
2. nauzu zuk	1. haugu guk	3. du hark
2'. nauzue zuek	3. haute haiek	1. dugu guk
3. naute haiek		2. duzu zuk
		2'. duzue zuek
		3. dute haiek
1. gu	2. zu	
2. gaituk/n	1. zaitut	
3. gaitu	3. zaitu	
2. gaituzu	1. zaitugu	
2'. gaituzue	3. zaituzte	
3. gaituzte		
2'. zuek	3. haiek	
1. zaituztet	1. ditut	
3. zaituzte	2. dituk/n	
1. zaituztegu	3. ditu	
3. zaituzte (te)	1. ditugu	
	2. dituzu	
	2'. dituzue	
	3. dituzte	

IV, 3.2. Indikatibozko lehen-aldia

NOR

1. nind u
2. hind u
3. (irreg.)
1. gint u
2. zint u
- 2'. zint u zte
3. (irreg.)

NORK

- T
K/N
—
GU
ZU
ZUE
TE

N

ikusi ninduzuen = me visteis, vous m'aviez vu
 ikuste ninduzuen = me veíais, vous me voyiez
 ikusiko ninduzuen = me veríais, vous me verriez

(ikusiko **nauzuela** esan **duzue** / ikusiko **ninduzuela** esan **zenuten**)

Nor/Nori aditz-jokoan egindako oharrek, honi buruz ere balio dute.

ERABILKERA

1. ni	2. hi	1. gu
2. ninduan/nan	1. hinduan	2. gintuan/nan
3. ninduen	3. hinduen	3. gintuen
2. ninduzun	1. hindugun	2. gintuzun
2'. ninduzuen	3. hinduten	2'. gintuzuen
3. ninduten		3. gintuzten
2. zu		2'. zuek
1. zintudan		1. zintuztedan
3. zintuen		3. zintuzten
1. zintugun		1. zintuztegun
3. zintuzten		3. zintuzte(te)n
3. hura (irreg.)		3. haiek (irreg.)
1. n u en		1. n itu en
2. h u en		2. h itu en
3. z u en		3. z itu en
1. gen u en		1. gen itu en
2. zen u en		2. zen itu en
2'. zen u ten		2'. zen ituz ten
3. z u ten		3. z ituz ten

IV, 3.3. Indikatibozko baldintza (aurrekoa)

		NOR	NORK	
}	BA	1. nind u	T	
		2. hind u	K/N	
		3. (irreg.)	—	
	}	BA	1. gint u	GU
			2. zint u	ZU
			2'. zint u zte	ZUE
		3. (irreg.)	TE	

2-tik 3 ra pasatzeko, aski da **-n** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea:

hindudan / bahindut

gintuzten / bagintuzte

Hirugarren pertsonetan **z-** ken, eta **l-** jar:

zuen / balu

zituzten / balituzte

IV, 3.4. Indikatibozko baldintza (ondorioa)

		NOR	NORK	
}	KE	1. nind u	T	
		2. hind u	K/N	
		3. (irreg.)	—	
	}	KE	1. gint u	GU
			2. zint u	ZU
			2'. zint u zte	ZUE
		3. (irreg.)	TE	

2-tik 4-ra pasatzeko, aski da **-n** kendu, eta **nork-en** aurretik **-ke-** sartzea:

ninduzun / nindukezu zenuten / zenukete

hindudan / hinduket zuten / lukete

gintuzten / gintuzkete zenituzten / zenituzkete

zintuen / zintuzke zituzten / lituzkete

Adibidez = eramango bagintuzu, erosiko genuke.
 barkatuko bahindut, eramango hinduket.
 Ikus, segidan, 3 et 4 ren Erabilkera.
 Itzulpenak, jakina, **nor/nori** jokoetan bezalaxe.

3. ERABILKERA

1. ni	1. gu
2. baninduk/n	2. bagintuk/n
3. banindu	3. bagintu
2. baninduzu	2. bagintuzu
2'. baninduzue	2'. bagintuzue
3. banindute	3. bagintuzte
2. hi	2. zu
1. bahindut	1. bazintut
3. bahindu	3. bazintu
1. bahindugu	1. bazintugu
3. bahindute	3. bazintuzte
3. hura	3. haiek
1. banu	1. banitu
2. bahu	2. bahitu
3. balu	3. balitu
1. bagenu	1. bagenitu
2. bazenu	2. bazenitu
2'. bazenute	2'. bazenituzte
3. balute	3. baituzte

4. ERABILKERA

1. ni	1. gu
2. nindukek/n	2. gintuzkek/n
3. ninduke	3. gintuzke
2. nindukezu	2. gintuzkezu
2'. nindukezue	2'. gintuzkezue
3. nindukete	3. gintuzkete
2. hi	2. zu
1. hinduket	1. zintuzket
3. hinduke	3. zintuzke
1. hindukegu	1. zintuzkegu
3. hindukete	3. zintuzkete
	2'. zuek
	1. zintuzteket
	3. zintuzteke
	1. zintuztekegu
	3. zintuzteke (te)

3. hura

1. nuke

2. huke

3. luke

1. genuke

2. zenuke

2'. zenukete

3. lukete

3. haiek

1. nituzke

2. hituzke

3. lituzke

1. genituzke

2. zenituzke

2'. zenituzkete

3. lituzkete

Ohar: **Nork**-i dagokion **-te** beti atzetik = **KETE**.

IV, 3.5. **Potentzialezko** (ahalezko) **orain-aldia**

NOR

1.

na za

2.

ha za

3.

de za

1.

ga it za

2.

za it za

2'.

za it za

3.

d it za

KE

NORK

T

K/N

—

GU

ZU

te ZUE

TE

bazkal dezakegu	=	podemos comer,
		nous pouvons déjeuner
eraman gaitzakete	=	nos pueden llevar,
		ils peuvent nous amener.
ikus nazakezu	=	me puedes ver,
		vous pouvez me voir.

Oharra = Potencial inmediato, Potentiel immédiat.

ERABILKERA

1. ni

2. nazazek/n

3. nazake

2. nazakezu

2'. nazakezue

3. nazakete

1. gu

2. gaitzakek/n

3. gaitzake

2. gaitzakezu

2'. gaitzakezue

3. gaitzakete

2. hi	2. zu	2'. zuek
1. hazaket	1. zaitzaket	1. zaitzaketet
3. hazake	3. zaitzake	3. zaitzakete
1. hazakegu	1. zaitzakegu	1. zaitzaketegu
3. hazakete	3. zaitzakete	3. zaitzakete (te)
3. hura		3. haiek
1. dezaket		1. ditzaket
2. dezakek/n		2. ditzakek/n
3. dezake		3. ditzake
1. dezakegu		1. ditzakegu
2. dezakezu		2. ditzakezu
2'. dezakezue		2'. ditzakezue
3. dezakete		3. ditzakete

IV, 3.6. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldia

NOR		} KE	NORK	
1.	nint za		} te	T
2.	hint za			K/N
3.	(irreg.)			—
1.	gint za			GU
2.	zint za			ZU
2.	zint za	ZUE		
3.	(irreg.)	TE		

- bazkal genezake = podríamos comer, nous pourrions déjeuner.
 eraman gintzakete = podrían llevarnos, ils pourraient nous amener
 ikus nintzakezu = me podrías ver, vous pourriez me voir.

Oharra = Potencial no inmediato, Potentiel non immédiat.

ERABILKERA

1. ni

2. nintzakek/n
3. nintzake
2. nintzakezu
- 2'. nintzakezue
3. nintzakete

1. gu

2. gintzakek/n
3. gintzake
2. gintzakezu
- 2'. gintzakezue
3. gintzakete

2. hi

1. hintzaket
3. hintzake
1. hintzakegu
3. hintzakete

2. zu

1. zintzaket
3. zintzake
1. zintzakegu
3. zintzakete

2'. zuek

1. zintzaketet
3. zintzakete
1. zintzaketegu
3. zintzakete (te)

3. hura

1. nezake
2. hezake
3. lezake
1. genezake
2. zenezake
- 2'. zenezakete
3. lezakete

3. haiek

1. nitzake
2. hitzake
3. litzake
1. genitzake
2. zenitzake
- 2'. zenitzakete
3. litzakete

Nork-i dagokion **-te** beti atzetik = **-kete**.

IV, 3.7. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna

	NOR		NORK	
1.	nint za	}	}	}
2.	hint za			
3.	(irr.)			
1.	gint za			
2.	zint za			
2'. 3.	zint za (irr.)			
		KE		
			T	
			K/N	
			—	
			GU	}
			ZU	
		te	ZUE	
			TE	
				N

bazkal genezakeen = hubiéramos podido comer,
nos aurions pu déjeuner.

eraman gintzaketan = hubieran podido llevarnos,
ils auriaient pu nous amener.

ikus nintzakezun = hubieras podido verme,
vous auriez pu me voir.

Oharra = 6 tik 7 ra pasatzeko, aski da -n erastea, hirugarren pertsonetan I-ren ordez z- jarritz:

gintzakete	/	gintzaketan
hintzaket	/	hintzakedan
lezake	/	zezakeen

bazkal genezake = podriamos comer,
nous pourrions déjeuner.

eraman gintzakete = podrian llevarnos,
ils pourraient nous amener

ikus nintzakezu = me podrias ver,
vous pourriez me voir.

Oharra = Potencial no inmediato, Potential non immédiat.

IV, 3.8. Subjuntibozko orain-aldia

NOR		NORK		
1.	na za	T	}	N
2.	ha za	K/N		
3.	de — za	—		
1.	ga it za	GU	}	N
2.	za it za	ZU		
2'.	za it za te	ZUE		
3.	d it za	TE		

barka gaitzazun = que nos perdones,
que vous nous pardonniez.

sal ditzagun = que los vendamos
que nous les vendions.

eros dezaten = que lo compren,
qu'ils l'achètent.

Oharra = 5 tik 8 ra pasatzeko, aski da **-ke-** kendu, eta atzetik **-n** erastea:
gaitzakezu / gaitzazun

IV, 3.9. Subjuntibozko lehen-aldia

NOR

1. nint za
2. hint za
3. (irreg.)
1. gint za
2. zint za
- 2'. zint za te
3. (irreg.)

NORK

T	}	N
K/N		
—		
GU		
ZU		
ZUE		
TE		

- barka gintzazun = que nos perdonaras
 que vous nous pardonassiez.
- sal genitzan = que los vendiéramos,
 que nous les vendions.
- eros zezaten = que los compraran,
 qu'ils les achetassent.

Oharra = 6 tik 9 ra pasatzeko, aski da -ke kendu, da atzetik -n erastea:

hintzaket / hintzadan

gintzakezu / gintzazun

sal zezan nahi nuen / sal lezan nahi nuke

IV, 3.10. Inperatibozko orain-aldia

NOR

1. na za
- 2.
3. be za
1. ga it za
- 2.
- 2'.
3. b it za

NORK

- (ez dago)
- K/N
-
- (ez dago)
- ZU
- ZUE
- TE

Oharra: **Nork** bigarren pertsona denean, **b-** galdu egiten da: ezak, ezan...
 Ikus segidan erabilkera osoa:

ERABILKERA

1. ni	1. gu
2. nazak/n	2. gaitzak/n
2. nazazu	2. gaitzazu
2'. nazazue	2'. gaitzazue
3. hura	3. haiek
2. ezak/n	2. itzak/n
3. beza	3. bitza
2. ezazu	2. itzazu
2'. ezazue	2'. itzazue
3. bezate	3. bitzate

sal ezazu = véndelo,
vends-le.

harrapa ezak = agárralo,
attrappe-le.

barka bitzate = perdónenles,
qu'ils les pardonnent.

IV, 3.11. Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)

	NOR	NORK
BA	1. na za	T
	2. ha za	K/N
	3. de za	—
	1. ga it za	GU
	2. za it za	ZU
	2'. za it za te	ZUE
	3. d it za	TE

(oraintxe) puska badezat = si lo rompo (y puedo hacerlo),
si je le casse (et je peux le
faire).

barka bagaitzak = si nos perdonas,
si tu nous pardonnes.

Oharra = 5 tik 11 ra pasatzeko, aski da **-ke-** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea:

dezaket / badezat
gaitzakezu / bagaitzazu
hazakete / bahazate

IV, 3.12. Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)

	NOR	NORK
BA	1. nint za	T
	2. hint za	K/N
	3. (irreg.)	—
	1. gint za	GU
	2. zint za	ZU
	2'. zint za te	ZUE
	3. (irreg.)	TE

(halako batez) puska baneza = si lo rompiera (y podría hacerlo),

si je le cassais
(et je pourrais le faire).

barka bagintzak = si nos perdonaras,
si tu nous pardonnavais.

Oharra = 6 tik 12 ra pasatzeko, aski da **-ke** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea:

gintzakek / bagintzak
lezake / baleza

IV, 3.13. Incikatibozko gero-aldi arkaikoa

	NOR	}	KE	}	NORK
1.	na u	}	KE	}	T
2.	ha u				K/N
3.	d u				—
1.	ga it u				GU
2.	za it u				ZU
2'.	za it u				te ZUE
3.	d it u				TE

Oharra = 1 tik 13 ra pasatzeko, aski da **nork** pilarearen aurretixe **-ke** sartzea:
 dut / duket
 ditut / dituzket
 hau / hauke

Zakurra galdu du = ha perdido el perro
 (hecho objetivo),
 il a perdu le chien
 (fait objectif).

Zakurra galdu duke = habrá perdido el perro,
 es posible que haya perdido
 el perro (apreciación),
 il aurait perdu le chien
 (appréciation).

IV, 4. NOR/NORI/NORK

IV, 4.1. Indikatibozko orain-aldia

NOR	NORI	NORK	
hura DI haiek DIZKI	1. T	T	
	2. K/N	K/N	
	3. O	—	
	1. GU	GU	
	2. ZU	ZU	
	2'. ZUE	ZUE	
	3. E	TE	
	erosten dut /	erosten diot, dizut...	
	ekarri ditut /	ekarri dizkiat, dizkiot...	

ERABILKERA hura

1. niri		1. guri
2. didak/n hik		2. diguk/n
3. dit hark		3. digu
2. didazu zuk		2. diguzu
2'. didazue zuek		2'. diguzue
3. didate haiek		3. digute
2. hiri		2. zuri
1. diat/nat nik		1. dizut
3. dik/n hark		3. dizu
1. diagu/nagu guk		1. dizugu
3. diate/nate haiek		3. dizute
3. hari		3. haiei
1. diot nik		1. diet
2. diok/n hik		2. diek/n
3. dio hark		3. die
1. diogu guk		1. diegu
2. diozu zuk		2. diezu
2'. diozue zuek		2'. diezue
3. diote haiek		3. diete

Oharra = **Haiek** jokatzeko, aski da **di-** ren ordez, **dizki-** jartzea.

IV, 4.2. Indikatibozko lehen-aldia

	NORK		NOR		NORI		
1.	N	}	I (zki)	}	T	N	
2.	H				K/N		
3.	Z				O		
1.	GEN				GU		
2.	ZEN				ZU		TE
2'	ZEN				ZUE		TE
3.	Z				E		TE

erosi nituen / erosi nizkion, nizkizun...

ERABILKERA hura

1. niri	1. guri
2. hidan	2. higun
3. zidan	3. zigun
2. zenidan	2. zenigun
2'. zenidaten	2'. zeniguten
3. zidaten	3. ziguten
2. hiri	2. zuri
1. nian/nan	1. nizun
3. zian/nan	3. zizun
1. genian/nan	1. genizun
3. ziaten/naten	3. zizuten
3. hari	3. haiei
1. nion	1. nien
2. hion	2. hien
3. zion	3. zien
1. genion	1. genien
2. zenion	2. zenien
2'. zenioten	2'. zenieten
3. zioten	3. zieten

Oharra = **Haiek** jokatzeko, i-ren ordezt **-izki-**: diet / dizkiet.

IV, 4.3. Indikatibozko baldintza (aurrekoa)

	NORK	NOR	NORI						
BA	}	1. N	}	I (zki)	}	T	}	TE	
		2. H				K/N			
		3. L				O			
		1. GEN				GU			KE
		2. ZEN				ZU			
		2'. ZEN				ZUE			
		3. L				E			

2 tik 3 ra pasatzeko, aski da **-n** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea:
nion / banio

Hirugarren pertsonetan **z-**ren ordez **l-**.

Bestetan bezala: **-kete** (liokete, lidakete...).

IV, 4.4. Indikatibozko baldintza (ondorioa)

	NORK	NOR	NORI						
	}	1. N	}	I (zki)	}	T	}	TE	
		2. H				K/N			
		3. L				O			
		1. GEN				GU			KE
		2. ZEN				ZU			
		2'. ZEN				ZUE			
		3. L				E			

2 tik 4 ra pasatzeko, aski da **-n** kendu, eta atzetik **-ke** jartzea:

nizun / nizuke
genion / genioke

IV, 4.5. **Potentzialezko** (ahalezko) **orain-aldia**

NOR	NORI	NORK			
DIEZA (zki) -	1.	T	} KE }	1.	T
	2.	K/N		K/N	
	3.	(i) O		—	
	1.	GU		GU	
	2'.	ZU		ZU	
	2.	ZUE		ZUE	
	3.	(i) E		TE	

sal dezaket / sal diezaiket, sal diezazuket...

ERABILKERA hura

<ol style="list-style-type: none"> 1. niri 2. diezadakek/n 3. diezadake 2. diezadakezu 2'. diezadakezue 3. diezadakete 	<ol style="list-style-type: none"> 2. hiri 1. diezaaket/naket 3. diezaake/nake 1. diezaakegu/nakegu 3. diezaakete/nakete 	<ol style="list-style-type: none"> 2. zuri 1. diezazuket 3. diezazuke 1. diezazukegu 3. diezazukete 	<ol style="list-style-type: none"> 1. guri 2. diezagukek/n 3. diezaguke 2. diezagukezu 2'. diezagukezue 3. diezagukete 	<ol style="list-style-type: none"> 2'. zuei 1. diezazuket 3. diezazuke 1. diezazukegu 3. diezazukete
<ol style="list-style-type: none"> 3. hari 1. diezaiket 2. diezaiokek/n 3. diezaioke 1. diezaiokegu 2. diezaiokezu 2'. diezaiokezue 3. diezaiokete 	<ol style="list-style-type: none"> 3. haiei 1. diezaieket 2. diezaiekek/n 3. diezaieke 1. diezaiekegu 2. diezaiekezu 2'. diezaiekezue 3. diezaiekete 			

Plur: diezazkidakek... diezazkiekete.

IV, 4.6. Potentialezko (ahalezko) lehen-aldia

NORK

NOR

NORI

1.	N		T	} KE	
2.	H		K/N		
3.	L		(i) O		
1.	GEN	IEZA (zki)	GU		} TE
2.	ZEN		ZU		
2'.	ZEN		ZUE		
3.	L		(i) E		

eros nezake / eros niezaioke, niezazueke...

ERABILKERA hura

1. niri	1. guri	
2. hiezadake	2. hiezaguke	
3. liezadake	3. liezaguke	
2. zeniezadake	2. zeniezaguke	
2'. zeniezadakete	2'. zeniezagukete	
3. liezadakete	3. liezagukete	
2. hiri	2. zuri	2'. zuei
1. niezaake/nake	1. niezazuke	1. niezazueke
3. liezaake/nake	3. liezazuke	3. liezazueke
1. geniezaake/nake	1. geniezazuke	1. geniezazueke
3. liezaakete/nakete	3. liezazukete	3. liezazuekete
3. hari	3. haiei	
1. niezaioke	1. niezaieke	
2. hiezaioke	2. hiezaieke	
3. liezaioke	3. liezaieke	
1. geniezaioke	1. geniezaieke	
2. zeniezaioke	2. zeniezaieke	
2'. zeniezaiokete	2'. zeniezaiekete	
3. liezaiokete	3. liezaiekete	

IV, 4.7. Potentzialezko (ahalezko) lehen-aldi urruna

	NORK		NOR		NORI					
1.	N	}	IEZA (zki)	}	T	}				
2.	H				K/N					
3.	L				(i)O					
1.	GEN				GU		}	KE	}	EN
2.	ZEN				ZU					
2'	ZEN				ZUE					
3.	L	(i)E	TE							

eros nezakeen / eros niezazukeen

Oharra = 6tik 7ra pasatzeko, aski da -en erastea, hirugarren pertsonetan
 l- ren ordez z- jarritz.
 — te + n = ten

IV, 4.8. Subjuntibozko orain-aldia

	NOR		NORI		NORK						
}	DIEZA (zki)	}	}	}	}	}					
							1.	T	T		
							2.	K/N	K/N		
							3.	(i)O	—		
							1.	GU	GU	}	N
							2.	ZU	ZU		
2'	ZUE	ZUE									
3.	(i)E	TE									

sal dezaten / sal diezaguten, diezazuten...

Oharra = 5tik 8ra pasatzeko, aski da -ke- kendu, eta atzetik -n erastea:

diezaiokegu / diezaiogun
 diezadakete / diezadaten

IV, 4.9. Subjuntibozko lehen-aldia

NORK

NOR

NORI

N
H
L
GEN
ZEN
ZEN
L

IEZA (zki)

T
K/N
(i)O
GU
ZU
ZUE
(i)E

TE
TE

N

sal nezan / sal niezaan, niezaien...

Oharra = 6 tik 9 ra pasatzeko, aski da **-ke** ren ordez, **-n** jartzea:
niezazkioke / niezazkion

IV, 4.10. Inperatibozko orain-aldia

NOR

NORI

NORK

(B) IEZA (zki)

T
K/N
(i)O
GU
ZU
ZUE
(i)E

(subj.)
K/N
—
(subj.)
ZU
ZUE
TE

barka ezazu / barka iezaguzu, iezaiezu...

Oharra = Bigarren pertsonetan **Nork**, **B-** galdu egiten da:

ezazu / ezazue

ERABILKERA hura

1. niri		1. guri
2. ieziadak/n		2. ieziaguk/n
3. bieziat		3. bieziagu
2. ieziadazu		2. ieziaguzu
2'. ieziadazue		2'. ieziaguzue
3. bieziadate		3. bieziagute
2. hiri	2. zuri	2'. zuei
3. bieziak/n	3. bieziazu	3. bieziazue
3. bieziate/nate	3. bieziazute	3. bieziazuete
3. hari		3. haiei
2. ieziakiok/n		2. ieziakiok/n
3. bieziaio		3. bieziaie
2. ieziariozu		2. ieziariozu
2'. ieziariozue		2'. ieziariozue
3. bieziariote		3. bieziariote

IV, 4.11. Subjuntibozko baldintzak (orain-aldia)

NOR		NORI		NORK
	}	T		T
		K/N		K/N
BADIEZA(zki)		(i)O		—
		GU		GU
		ZU		ZU
		ZUE		ZUE
	(i)E		TE	

puska badezat / puska badieziot, badiezasut

Oharra = 5 tik 11 ra pasatzeko, aski da **-ke-** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea: diezazuket / badiezasut

IV, 4.12. Subjuntibozko baldintzak (lehen-aldia)

	NORK	NOR	NORI
BA	1.	N	T
	2.	H	K/N
	3.	L	(i)O
	1.	GEN	GU
	2.	ZEN	ZU
	2'.	ZEN	ZUE
3.	L	(i)E	

IEZA (zki)

puska baneza / puska baniezaio

Oharra = 6 tik 12 ra pasatzeko, aski da **-ke** kendu, eta aurretik **ba-** jartzea:
niezazuke / baniezazu

IV, 4.13. Indikatibozko gero-aldi arkaikoa

Ez da maiz erabiltzen, eta hori dela-ta ez dugu bilduma honetan sartu.

2. NOR / NOR

1. NOR

1.8. Subj. orain-aldia

1.	na	go	ki	T	1.	na	go	ki
2.	ha	go	ki	K/N	2.	ha	go	ki
3.	da	go	ki	O	3.	da	go	ki
1.	ga	z	ki	GU	1.	ga	z	ki
2.	za	z	ki	ZU	2.	za	z	ki
3.	za	z	ki	ZUE	3.	za	z	ki
3.	da	z	ki	E	3.	da	z	ki

1.7. Indik. orain-aldia

1.	na	go	ki	T	1.	na	go	ki
2.	ha	go	ki	K/N	2.	ha	go	ki
3.	da	go	ki	O	3.	da	go	ki
1.	ga	z	ki	GU	1.	ga	z	ki
2.	za	z	ki	ZU	2.	za	z	ki
3.	za	z	ki	ZUE	3.	za	z	ki
3.	da	z	ki	E	3.	da	z	ki

1.10. Inker. orain-aldia

1.	nen	go	ki	T	1.	nen	go	ki
2.	hen	go	ki	K/N	2.	hen	go	ki
3.	ze	go	ki	O	3.	ze	go	ki
1.	gen	go	z	GU	1.	gen	go	z
2.	zen	go	z	ZU	2.	zen	go	z
3.	zen	go	z	ZUE	3.	zen	go	z
3.	ze	go	z	E	3.	ze	go	z

1.9. Indik. jeneraldia

1.	nen	go	ki	T	1.	nen	go	ki
2.	hen	go	ki	K/N	2.	hen	go	ki
3.	ze	go	ki	O	3.	ze	go	ki
1.	gen	go	z	GU	1.	gen	go	z
2.	zen	go	z	ZU	2.	zen	go	z
3.	zen	go	z	ZUE	3.	zen	go	z
3.	ze	go	z	E	3.	ze	go	z

1.11. Indik. betetza (betetza)

1.	nen	go	ki	T	1.	na	go	ki
2.	hen	go	ki	K/N	2.	ha	go	ki
3.	le	go	ki	O	3.	da	go	ki
1.	gen	go	z	GU	1.	ga	z	ki
2.	zen	go	z	ZU	2.	za	z	ki
3.	zen	go	z	ZUE	3.	za	z	ki
3.	le	go	z	E	3.	da	z	ki

1.12. Indik. betetza (betetza)

1.	nen	go	ki	T	1.	na	go	ki
2.	hen	go	ki	K/N	2.	ha	go	ki
3.	le	go	ki	O	3.	da	go	ki
1.	gen	go	z	GU	1.	ga	z	ki
2.	zen	go	z	ZU	2.	za	z	ki
3.	zen	go	z	ZUE	3.	za	z	ki
3.	le	go	z	E	3.	da	z	ki

1.13. Indik. betetza (betetza)

1.	nen	go	ki	T	1.	na	go	ki
2.	hen	go	ki	K/N	2.	ha	go	ki
3.	le	go	ki	O	3.	da	go	ki
1.	gen	go	z	GU	1.	ga	z	ki
2.	zen	go	z	ZU	2.	za	z	ki
3.	zen	go	z	ZUE	3.	za	z	ki
3.	le	go	z	E	3.	da	z	ki

1.14. Indik. betetza (betetza)

1.	nen	go	ki	T	1.	na	go	ki
2.	hen	go	ki	K/N	2.	ha	go	ki
3.	le	go	ki	O	3.	da	go	ki
1.	gen	go	z	GU	1.	ga	z	ki
2.	zen	go	z	ZU	2.	za	z	ki
3.	zen	go	z	ZUE	3.	za	z	ki
3.	le	go	z	E	3.	da	z	ki

Aditz sintetikoak

- 1977ko abuztuaren 26an, ofizialki onhartu zituen Euskaltzaindiak horretarako Batzordeak prestaturiko aditz sintetikoak.
- Aditz horietatik, erabilienak bakarrik jaso ditugu hemen. Ez dira, beraz, Euskaltzaindiak onharturiko guztiak agertzen.
- Aditz laguntzailearen liburu honetako sistema bera jarraituz ematen ditugu aditz sintetiko hauk, baina hango azalpenak errepikatu gabe.

1. NOR

1.1. Indik. orain-aldia

1. na go
2. ha go
3. da go
1. ga u de
2. za u de
- 2'. za u dete
3. da u de

1.2. Indik. lehen-aldia

1. nen go en
2. hen go en
3. ze go en
1. ge un de n
2. ze un de n
- 2'. ze un dete n
3. ze u de n

1.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

1. nen go
2. hen go
3. le go
1. ge un de
2. ze un de
- 2'. ze un dete
3. le u de

1.4. Indik. baldintza (ondorioa)

1. nen go ke
2. hen go ke
3. le go ke
1. ge un de ke
2. ze un de ke
- 2'. ze un de ke te
3. le u de ke

1.7. Potentz. lehen-aldi urruna

1. nen go ke en
2. hen go ke en
3. le go ke en
1. ge un de ke en
2. ze un de ke en
- 2'. ze un de ke te n
3. ze u de ke en

1.8. Subj. orain-aldia

1. na go en
2. ha go en
3. da go en
1. ga u de n
2. za u de n
- 2'. za u dete n
3. da u de n

1.10. Inper. orain-aldia

1. (na go, en)
2. ha go
3. be go
1. (ga u de n)
2. za u de
- 2'. za u dete
3. be u de

1.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

1. ba na go
2. ba ha go
3. ba da go
1. ba ga u de
2. ba za u de
- 2'. ba za u dete
3. ba da u de

1.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

1. na go ke
2. ha go ke
3. da go ke
1. ga u de ke
2. za u de ke
- 2'. za u de ke te
3. da u de ke

2. NOR / NORI

2.1. Indik. orain-aldia

- 1. na go ki T
- 2. ha go ki K/N
- 3. da go ki O
- 1. ga go z ki GU
- 2. za go z ki ZU
- 2'. za go z ki ZUE te
- 3. da go z ki E

2.2. Indik. iehean-aldia

- 1. nen go ki T
 - 2. hen go ki K/N
 - 3. ze go ki O
 - 1. gen go z ki GU
 - 2. zen go z ki ZU
 - 2'. zen go z ki ZUE te
 - 3. ze go z ki E
- } N

2.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

- BA {
- 1. nen go ki T
 - 2. hen go ki K/N
 - 3. le go ki O
 - 1. gen go z ki GU
 - 2. zen go z ki ZU
 - 2'. zen go z ki ZUE te
 - 3. le go z ki E

2.4. Indik. baldintza (ondorioa)

- 1. nen go ki T
 - 2. hen go ki K/N
 - 3. le go ki O
 - 1. gen go z ki GU
 - 2. zen go z ki ZU
 - 2'. zen go z ki ZUE te
 - 3. le go z ki E
- } KE

2.7. Potentz. lehen-aldi urruna

- 1. nen go ki T
 - 2. hen go ki K/N
 - 3. ze go ki O
 - 1. gen go z ki GU
 - 2. zen go z ki ZU
 - 2'. zen go z ki ZUE te
 - 3. ze go z ki E
- } KE
- EN

2.8. Subj. orain-aldia

- 1. na go ki T
 - 2. ha go ki K/N
 - 3. da go ki O
 - 1. ga go z ki GU
 - 2. za go z ki ZU
 - 2'. za go z ki ZUE te
 - 3. da go z ki E
- } N

2.10. Inper. orain-aldia

- 1. (subj.) T
- 2. ha go ki K/N
- 3. be go ki O
- 1. (subj.) GU
- 2. za go z ki ZU
- 2'. za go z ki ZUE te
- 3. be go z ki E

2.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

- BA {
- 1. na go ki T
 - 2. ha go ki K/N
 - 3. da go ki O
 - 1. ga go z ki GU
 - 2. za go z ki ZU
 - 2'. za go z ki ZUE te
 - 3. da go z ki E

2.12. Subj. baldintzak (lehen-aldia)

- BA {
- 1. nen go ki T
 - 2. hen go ki K/N
 - 3. le go ki O
 - 1. gen go z ki GU
 - 2. zen go z ki ZU
 - 2'. zen go z ki ZUE te
 - 3. le go z ki E

2.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

- 1. na go ki T
 - 2. ha go ki K/N
 - 3. da go ki O
 - 1. ga go z ki GU
 - 2. za go z ki ZU
 - 2'. za go z ki ZUE te
 - 3. da go z ki E
- } KE
- EN

1. NOR

1.1. Indik. orain-aldia

- 1. n oa
- 2. h oa
- 3. d oa
- 1. g oa z
- 2. z oa z
- 2'. z oa zte
- 3. d oa z

1.2. Indik. lehen-aldia

- 1. nind oa n
- 2. hind oa n
- 3. zih oa n
- 1. gind oa z en
- 2. zind oa z en
- 2'. zind oa zte n
- 3. zih oa z en

1.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

- 1. ba nind oa
- 2. ba hind oa
- 3. ba lih oa
- 1. ba gind oa z
- 2. ba zind oa z
- 2'. ba zind oa zte
- 3. ba lih oa z

1.4. Indik. baldintza (ondorioa)

- 1. nind oa ke
- 2. hind oa ke
- 3. lih oa ke
- 1. gind oa z ke
- 2. zind oa z ke
- 2'. zind oa z ke te
- 3. lih oa z ke

1.7. Potentz. lehen-aldi urruna

- 1. nind oa ke en
- 2. hind oa ke en
- 3. zih oa ke en
- 1. gind oa z ke en
- 2. zind oa z ke en
- 2'. zind oa z ke te n
- 3. zih oa z ke en

1.8. Subj. orain-aldia

- 1. n oa n
- 2. h oa n
- 3. d oa n
- 1. g oa z en
- 2. z oa z en
- 2'. z oa zte n
- 3. d oa z en

1.10. Inper. orain-aldia

- 1. (n oa n)
- 2. h oa
- 3. bih oa
- 1. (g oa z en)
- 2. z oa z
- 2'. z oa zte
- 3. bih oa z

1.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

- 1. ba n oa
- 2. ba h oa
- 3. ba d oa
- 1. ba g oa z
- 2. ba z oa z
- 2'. ba z oa zte
- 3. ba d oa z

1.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

- 1. n oa ke
- 2. h oa ke
- 3. d oa ke
- 1. g oa z ke
- 2. z oa z ke
- 2'. z oa z ke te
- 3. d oa z ke

2. NOR / NORI

2.1. Indik. orain-aldia

- 1. n oa ki T
- 2. h oa ki K/N
- 3. d(ih) oa ki O
- 1. g oa z ki GU
- 2. z oa z ki ZU
- 2'. z oa z ki ZUE te
- 3. d(ih) oa z ki E

2.2. Indik. lehen-aldia

- 1. nind oa ki T
 - 2. hind oa ki K/N
 - 3. zih oa ki O
 - 1. gind oa z ki GU
 - 2. zind oa z ki ZU
 - 2'. zind oa z ki ZUE te
 - 3. zih oa z ki E
- } N

2.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

- BA {
- 1. nind oa ki T
 - 2. hind oa ki K/N
 - 3. lih oa ki O
 - 1. gind oa z ki GU
 - 2. zind oa z ki ZU
 - 2'. zind oa z ki ZUE te
 - 3. lih oa z ki E

2.4. Indik. baldintza (ondorioa)

- 1. nind oa ki T
 - 2. hind oa ki K/N
 - 3. lih oa ki O
 - 1. gind oa z ki GU
 - 2. zind oa z ki ZU
 - 2'. zind oa z ki ZUE te
 - 3. lih oa z ki E
- } KE

2.7. Potentz. lehen-aldi urrena

- 1. nind oa ki T
 - 2. hind oa ki K/N
 - 3. zih oa ki O
 - 1. gind oa z ki GU
 - 2. zind oa z ki ZU
 - 2'. zind oa z ki ZUE te
 - 3. zih oa z ki E
- } KE EN te

2.8. Subj. orain-aldia

- 1. n oa ki T
 - 2. h oa ki K/N
 - 3. d(ih) oa ki O
 - 1. g oa z ki GU
 - 2. z oa z ki ZU
 - 2'. z oa z ki ZUE te
 - 3. d(ih) oa z ki E
- } N

2.10. Inper. orain-aldia

- 1. (subj.) T
- 2. h oa ki K/N
- 3. bih oa ki O
- 1. (subj.) GU
- 2. z oa z ki ZU
- 2'. z oa z ki ZUE te
- 3. bih oa z ki E

2.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

- BA {
- 1. n oa ki T
 - 2. h oa ki K/N
 - 3. d(ih) oa ki O
 - 1. g oa z ki GU
 - 2. z oa z ki ZU
 - 2'. z oa z ki ZUE te
 - 3. d(ih) oa z ki E

2.12. Subj. baldintzak (lehen-aldia)

- BA {
- 1. nind oa ki T
 - 2. hind oa ki K/N
 - 3. lih oa ki O
 - 1. gind oa z ki GU
 - 2. zind oa z ki ZU
 - 2'. zind oa z ki ZUE te
 - 3. lih oa z ki E

2.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

- 1. n oa ki T
 - 2. h oa ki K/N
 - 3. d(ih) oa ki O
 - 1. g oa z ki GU
 - 2. z oa z ki ZU
 - 2'. z oa z ki ZUE te
 - 3. d(ih) oa z ki E
- } KE EN te

1. NOR

1.1. Indik. orain-aldia

- 1. na tor
- 2. ha tor
- 3. da tor
- 1. ga to z
- 2. za to z
- 2'. za to zte
- 3. da to z

1.2. Indik. lehen-aldia

- 1. nen tor ren
- 2. hen tor ren
- 3. ze tor ren
- 1. gen to z en
- 2. zen to z en
- 2'. zen to zte n
- 3. ze to z en

1.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

- 1. ba nen tor
- 2. ba hen tor
- 3. ba le tor
- 1. ba gen to z
- 2. ba zen to z
- 2'. ba zen to zte
- 3. ba le to z

1.4. Indik. baldintza (ondorioa)

- 1. nen tor ke
- 2. hen tor ke
- 3. le tor ke
- 1. gen to z ke
- 2. zen to z ke
- 2'. zen to z ke te
- 3. le to z ke

1.7. Potentz. lehen-aldi urruna

- 1. nen tor ke en
- 2. hen tor ke en
- 3. ze tor ke en
- 1. gen to z ke en
- 2. zen to z ke en
- 2'. zen to z ke te n
- 3. ze to z ke en

1.8. Subj. orain-aldia

- 1. na tor ren
- 2. ha tor ren
- 3. da tor ren
- 1. ga to z en
- 2. za to z en
- 2'. za to zte n
- 3. da to z en

1.10. Inper. orain-aldia

- 1. (na tor ren)
- 2. ha tor
- 3. be tor
- 1. (ga to z en)
- 2. za to z
- 2'. za to zte
- 3. be to z

1.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

- 1. ba na tor
- 2. ba ha tor
- 3. ba da tor
- 1. ba ga to z
- 2. ba za to z
- 2'. ba za to zte
- 3. ba da to z

1.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

- 1. na tor ke
- 2. ha tor ke
- 3. da tor ke
- 1. ga to z ke
- 2. za to z ke
- 2'. za to z ke te
- 3. da to z ke

2. NOR / NORI

2.1. Indik. orain-aldia

1.	na	tor	ki	T
2.	ha	tor	ki	K/N
3.	da	tor	ki	O
1.	ga	to	z ki	GU
2.	za	to	z ki	ZU
2'.	za	to	z ki	ZUE te
3.	da	to	z ki	E

2.2. Indik. lehen-aldia

1.	nen	tor	ki	T	}	N
2.	hen	tor	ki	K/N		
3.	ze	tor	ki	O		
1.	gen	to	z ki	GU		
2.	zen	to	z ki	ZU		
2'.	zen	to	z ki	ZUE te		
3.	ze	to	z ki	E		

2.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

BA	}	1.	nen	tor	ki	T
		2.	hen	tor	ki	K/N
		3.	le	tor	ki	O
		1.	gen	to	z ki	GU
		2.	zen	to	z ki	ZU
		2'.	zen	to	z ki	ZUE te
3.	le	to	z ki	E		

2.4. Indik. baldintza (ondorioa)

BA	}	1.	nen	tor	ki	T
		2.	hen	tor	ki	K/N
		3.	le	tor	ki	O
		1.	gen	to	z ki	GU
		2.	zen	to	z ki	ZU
		2'.	zen	to	z ki	ZUE te
3.	le	to	z ki	E		

2.7. Potentz. lehen-aldi urruna

KE	}	1.	nen	tor	ki	T
		2.	hen	tor	ki	K/N
		3.	ze	tor	ki	O
		1.	gen	to	z ki	GU
		2.	zen	to	z ki	ZU
		2'.	zen	to	z ki	ZUE te
3.	ze	to	z ki	E		
- EN

2.8. Subj. orain-aldia

}	N	1.	na	tor	ki	T
		2.	ha	tor	ki	K/N
		3.	da	tor	ki	O
		1.	ga	to	z ki	GU
		2.	za	to	z ki	ZU
		2'.	za	to	z ki	ZUE te
3.	da	to	z ki	E		

2.10. Inper. orain-aldia

1.	(subj.)	T		
2.	ha	tor	ki	K/N
3.	be	tor	ki	O
1.	(subj.)	GU		
2.	za	to	z ki	ZU
2'.	za	to	z ki	ZUE te
3.	be	to	z ki	E

2.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

BA	}	1.	na	tor	ki	T
		2.	ha	tor	ki	K/N
		3.	da	tor	ki	O
		1.	ga	to	z ki	GU
		2.	za	to	z ki	ZU
		2'.	za	to	z ki	ZUE te
3.	da	to	z ki	E		

2.12. Subj. baldintzak (lehen-aldia)

BA	}	1.	nen	tor	ki	T
		2.	hen	tor	ki	K/N
		3.	le	tor	ki	O
		1.	gen	to	z ki	GU
		2.	zen	to	z ki	ZU
		2'.	zen	to	z ki	ZUE te
3.	le	to	z ki	E		

2.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

KE	}	1.	na	tor	ki	T
		2.	ha	tor	ki	K/N
		3.	da	tor	ki	O
		1.	ga	to	z ki	GU
		2.	za	to	z ki	ZU
		2'.	za	to	z ki	ZUE te
3.	da	to	z ki	E		
- EN

1. NOR

1.1. Indik. orain-aldia

- 1. na bil
- 2. ha bil
- 3. da bil
- 1. ga bil tza
- 2. za bil tza
- 2'. za bil tzate
- 3. da bil tza

1.2. Indik. lehen-aldia

- 1. nen bil en
- 2. hen bil en
- 3. ze bil en
- 1. gen bil tza n
- 2. zen bil tza n
- 2'. zen bil tzate n
- 3. ze bil tza n

1.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

- 1. ba nen bil
- 2. ba hen bil
- 3. ba le bil
- 1. ba gen bil tza
- 2. ba zen bil tza
- 2'. ba zen bil tzate
- 3. ba le bil tza

1.4. Indik. baldintza (ondorioa)

- 1. nen bil ke
- 2. hen bil ke
- 3. le bil ke
- 1. gen bil z ke
- 2. zen bil z ke
- 2'. zen bil z ke te
- 3. le bil z ke

1.7. Potentz. lehen-aldi urruna

- 1. nen bil ke en
- 2. hen bil ke en
- 3. ze bil ke en
- 1. gen bil z ke en
- 2. zen bil z ke en
- 2'. zen bil z ke te n
- 3. ze bil z ke en

1.8. Subj. orain-aldia

- 1. na bil en
- 2. ha bil en
- 3. da bil en
- 1. ga bil tza n
- 2. za bil tza n
- 2'. za bil tzate n
- 3. da bil tza n

1.10. Inper. orain-aldia

- 1. (na bil en)
- 2. ha bil
- 3. be bil
- 1. (ga bil tza n)
- 2. za bil tza
- 2'. za bil tzate
- 3. be bil tza

1.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

- 1. ba na bil
- 2. ba ha bil
- 3. ba da bil
- 1. ba ga bil tza
- 2. ba za bil tza
- 2'. ba za bil tzate
- 3. ba da bil tza

1.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

- 1. na bil ke
- 2. ha bil ke
- 3. da bil ke
- 1. ga bil z ke
- 2. za bil z ke
- 2'. za bil z ke te
- 3. da bil z ke

2. NOR / NORI

2.1. Indik. orain-aldia

1.	na bil ki	T
2.	ha bil ki	K/N
3.	da bil ki	O
1.	ga bil z ki	GU
2.	za bil z ki	ZU
2'.	za bil z ki	ZUE te
3.	da bil z ki	E

2.8. Subj. orain-aldia

1.	na bil ki	T
2.	ha bil ki	K/N
3.	da bil ki	O
1.	ga bil z ki	GU
2.	za bil z ki	ZU
2'.	za bil z ki	ZUE te
3.	da bil z ki	E

2.2. Indik. lehen-aldia

1.	nen bil ki	T
2.	hen bil ki	K/N
3.	ze bil ki	O
1.	gen bil z ki	GU
2.	zen bil z ki	ZU
2'.	zen bil z ki	ZUE te
3.	ze bil z ki	E

2.10. Inper. orain-aldia

1.	(subj.)	T
2.	ha bil ki	K/N
3.	be bil ki	O
1.	(subj.)	GU
2.	za bil z ki	ZU
2'.	za bil z ki	ZUE te
3.	be bil z ki	E

2.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

BA	}	1.	nen bil ki	T
		2.	hen bil ki	K/N
		3.	le bil ki	O
	}	1.	gen bil z ki	GU
		2.	zen bil z ki	ZU
		2'.	zen bil z ki	ZUE te
		3.	le bil z ki	E

2.11. Subj. baldintzak (orain-aldia)

BA	}	1.	na bil ki	T
		2.	ha bil ki	K/N
		3.	da bil ki	O
	}	1.	ga bil z ki	GU
		2.	za bil z ki	ZU
		2'.	za bil z ki	ZUE te
		3.	da bil z ki	E

2.4. Indik. baldintza (ondorioa)

	}	1.	nen bil ki	T
		2.	hen bil ki	K/N
		3.	le bil ki	O
	}	1.	gen bil z ki	GU
		2.	zen bil z ki	ZU
		2'.	zen bil z ki	ZUE te
		3.	le bil z ki	E

2.12. Subj. baldintzak (lehen-aldia)

BA	}	1.	nen bil ki	T
		2.	hen bil ki	K/N
		3.	le bil ki	O
	}	1.	gen bil z ki	GU
		2.	zen bil z ki	ZU
		2'.	zen bil z ki	ZUE te
		3.	le bil z ki	E

2.7. Potentz. lehen-aldi urruna

	}	1.	nen bil ki	T
		2.	hen bil ki	K/N
		3.	ze bil ki	O
	}	1.	gen bil z ki	GU
		2.	zen bil z ki	ZU
		2'.	zen bil z ki	ZUE te
		3.	ze bil z ki	E

2.13. Indik. gero-aldi arkaikoa

	}	1.	na bil ki	T
		2.	ha bil ki	K/N
		3.	da bil ki	O
	}	1.	ga bil z ki	GU
		2.	za bil z ki	ZU
		2'.	za bil z ki	ZUE te
		3.	da bil z ki	E

EKARRI

3. NOR / NORK'

3.1. Indik. orain-aldia

1.	na kar	T
2.	ha kar	K/N
3.	da kar	—
1.	ga kar tza	GU
2.	za kar tza	ZU
2'.	za kar zte	ZUE
3.	da kar tza	TE

3.2. Indik. lehen-aldia

1.	nind ekar	T	}	N
2.	hind ekar	K/N		
3.	irreg. (1)	—		
1.	gind ekar tza	GU	}	N
2.	zind ekar tza	ZU		
2'.	zind ekar zte	ZUE		
3.	(irreg. (1))	TE	}	N

(1)	1.	n	ekar (tza)	(re)n
	2.	h	ekar (tza)	(re)n
	3.	z	ekar (tza)	(re)n
	1.	gen	ekar (tza)	(re)n
	2.	zen	ekar (tza)	(re)n
	2'.	zen	ekar (tza)	te n
	3.	z	ekar (tza)	te n

3.10. Inper. orain-aldia

1.	—
2.	ekar k /ekar na
3.	bekar
1.	—
2.	ekar zu
2'.	ekar zue
3.	bekar te
1.	—
2.	ekar itzak/itzan
3.	bekartz
1.	—
2.	ekar itzazu
2'.	ekar itzazue
3.	bekartzate

E K A R R I

4. NOR / NORI / NORK

4.1. Indikatibozko orain-aldia

da kar (z) ki	}	1.	T	T
		2.	K/N	K/N
		3.	O	—
da kar (z) ki	}	1.	GU	GU
		2.	ZU	ZU
		2'	ZUE	ZUE
		3.	E	TE

4.2. Indikatibozko lehen-aldia

1.	N	}	ekar (z) ki	}	T	}	N	
2.	H				K/N			
3.	Z				O			
1.	GEN	}	ekar (z) ki	}	GU	}	N	
2.	ZEN				ZU			
2'	ZEN				ZUE te			
3.	Z	}	ekar (z) ki	}	E	}	N	
								te

4.10. Inperatibozko orain-aldia

1.	—	T
2.	ekar (zki)	K/N
3.	bekar (z) ki	(i)O
		—
1.	—	GU
2.	ekar (zki)	ZU
2'	ekar (zki)	ZUE
3.	bekar (z) ki	(i)E
		TE

ERAMAN

3. NOR / NORK

3.1. Indik. orain-aldia

1. na rama	T	T	T	1.	1. —
2. ha rama	K/N	K/N	K/N	2.	2. eramak/eraman
3. da rama	—	—	O	3.	3. berama
1. ga rama tza	GU	GU	GU	1.	1. —
2. za rama tza	ZU	ZU	ZU	2.	2. eramazu
2'. za rama zte	ZUE	ZUE	ZUE	2'.	2'. eramazue
3. da rama tza	TE	TE	E	3.	3. beramate

3.10. Inper. orain-aldia

1. —	1.	1. —
2. eramak/eraman	2.	2. eramaitzak/eramaitzan
3. berama	3.	3. beramatza

3.2. Indik. lehen-aldia

1. nind erama	T	}	N	1.	1. —
2. hind erama	K/N			2.	2. eramaitzazu
3. irreg. (1)	—			2'.	2'. eramaitzazue
1. gind erama tza	GU	}	N	3.	3. beramatzate
2. zind erama tza	ZU			1.	1. —
2'. zind erama zte	ZUE			2.	2. eramaitzazu
3. irreg. (1)	TE			2'.	2'. eramaitzazue

(1)	1. n	erama (tza)	n	1.	1. —
	2. h	erama (tza)	n	2.	2. eramaitzazu
	3. z	erama (tza)	n	2'.	2'. eramaitzazue
	1. gen	erama (tza)	n	3.	3. beramatzate
	2. zen	erama (tza)	n	1.	1. —
	2'. zen	erama (tza)	te n	2.	2. eramaitzazu
	3. z	erama (tza)	te n	2'.	2'. eramaitzazue

ERAMAN

4. NOR / NORI / NORK

4.1. Indikatibozko orain-aldia

	1.	T	T
	2.	K/N	K/N
	3.	O	—
da rama (z) ki	1.	GU	GU
	2.	ZU	ZU
	2'.	ZUE	ZUE
	3.	E	TE

4.2. Indikatibozko lehen-aldia

1.	N	} erama (z) ki	} N	T
2.	H			K/N
3.	Z			O
1.	GEN	} erama (z) ki	} N	GU
2.	ZEN			ZU
2'.	ZEN			ZUE
3.	Z			E

4.10. Inperatibozko orain-aldia

1.	—	T
2.	erama (zki)	K/N K/N
3.	berama (z) ki	(i) O —
1.	—	GU
2.	erama (zki)	ZU ZU
2'.	erama (zki)	ZUE ZUE
3.	berama (z) ki	(i) E TE

ERABIL

3. NOR / NORK

3.1. Indik. orain-aldia

1. na rabil	T	
2. ha rabil	K/N	
3. da rabil	—	
1. ga rabil tza	GU	
2. za rabil tza	ZU	
2'. za rabil zte	ZUE	
3. da rabil tza	TE	

3.2. Indik. lehen-aldia

1. nind erabil	T	}
2. hind erabil	K/N	
3. irreg. (1)	—	
1. gind erabil tza	GU	} N
2. zind erabil tza	ZU	
2'. zind erabil zte	ZUE	
3. irreg. (1)	TE	

3.10. Inper. orain-aldia

1. —
2. erabilk/erabilna
3. berabil
1. —
2. erabilzu
2'. erabilzue
3. berabilte
1. —
2. erabil itzak/itzan
3. berabiltza
1. —
2. erabil itzazu
2'. erabil itzazue
3. berabiltzate

- (1)
1. n	erabil	(tza)	(e)n
2. h	erabil	(tza)	(e)n
3. z	erabil	(tza)	(e)n
1. gen	erabil	(tza)	(e)n
2. zen	erabil	(tza)	(e)n
2'. zen	erabil	(tza)	te n
3. z	erabil	(tza)	te n

ERABILI

4. NOR / NORI / NORK

4.1. Indikatibozko orain-aldia

da rabil (z) ki	}	1. T	T
		2. K/N	K/N
		3. O	—
	}	1. GU	GU
		2. ZU	ZU
		2'. ZUE	ZUE
}	3. E	TE	

4.2. Indikatibozko lehen-aldia

1. N	}	erabil (z) ki	}	T	}	N
2. H				K/N		
3. Z				O		
1. GEN	}	}	}	GU	}	}
2. ZEN				ZU		
2'. ZEN				ZUE		
3. Z	}	}	}	E	}	}
						te
						te

4.10. Inperatibozko orain-aldia

1. —	T
2. erabil (zki)	K/N
3. berabil (z) ki	(i) O
1. —	GU
2. erabil (zki)	ZU
2'. erabil (zki)	ZUE
3. berabil (z) ki	(i) E

3. NOR / NORK

3.1. Indik. orain-aldia

1.	na u ka	T
2.	ha u ka	K/N
3.	da u ka	—
1.	ga u z ka	GU
2.	za u z ka	ZU
2'.	za u z ka te	ZUE
3.	da u z ka	TE

3.2. Indik. lehen-aldia

1.	nind u ka	T	}	N	}	1.	n	eu (z) ka	n
2.	hind u ka	K/N				2.	h	eu (z) ka	n
3.	ir. eg. (1)	—				3.	z	eu (z) ka	n
1.	gind u z ka	GU	}	N	}	1.	gen	eu (z) ka	n
2.	zind u z ka	ZU				2.	zen	eu (z) ka	n
2'.	zind u z ka te	ZUE				2'.	zen	eu (z) ka	te n
3.	irreg. (1)	TE	}	N	}	3.	z	eu (z) ka	te n

3.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

BA	}	1.	nind u ka	T	}	N	}	1.	n	eu (z) ka	
		2.	hind u ka	K/N				2.	h	eu (z) ka	
		3.	irreg. (2)	—				3.	l	eu (z) ka	
	}	1.	gind u z ka	GU	}	N	}	1.	gen	eu (z) ka	
		2.	zind u z ka	ZU				2.	zen	eu (z) ka	
		2'.	zind u z ka te	ZUE				2'.	zen	eu (z) ka	te
3.	irreg. (2)	TE	}	N	}	3.	l	eu (z) ka	te		

3.4. Indik. baldintza (ondorioa)

KE	}	1.	nind u ka	T	}	N	}	1.	n	eu (z) ka	
		2.	hind u ka	K/N				2.	h	eu (z) ka	
		3.	irreg. (3)	—				3.	l	eu (z) ka	
	}	1.	gind u z ka	GU	}	N	}	1.	gen	eu (z) ka	
		2.	zind u z ka	ZU				2.	zen	eu (z) ka	
		2'.	zind u z ka	ZUE				2'.	zen	eu (z) ka	te
3.	irreg. (3)	TE	}	N	}	3.	l	eu (z) ka	te		

3.10. Inper. orain-aldia

1.	—	1.	—
2.	eukak/eukan	2.	euzkak/euzkan
3.	beuka	3.	beuzka
1.	—	1.	—
2.	eukazu	2'.	eukazu
2'.	eukazue	2'.	euzkazue
3.	beukate	3.	beuzkate

M E D U K I

4. NOR / NORI / NORK

4.1. Indikatibozko orain-aldia

3.1.	da	g	(tza)	(s)	ki	} da u (z) ka ki	1.	T	T
3.2.	n	erakutsi	(s)	(s)	ki		2.	K/N	K/N
3.3.	ba	n	erakutsi	(s)	ki		3.	O	—
3.4.	n	eragi	(z)	(s)	ki	}	1.	GU	GU
3.10.	egi	(tza)	(s)	(s)	ki		2.	ZU	ZU
	begi	(tza)	(s)	(s)	ki		3.	E	TE

4.2. Indikatibozko lehen-aldia

3.1.	da	rakuten	(s)	(s)	ki	} eu (z) ka ki	1.	N	T
3.2.	n	erakutsi	(s)	(s)	ki		2.	H	K/N
3.3.	ba	n	erakutsi	(s)	ki		3.	Z	O
3.4.	n	erakutsi	(s)	(s)	ki	}	1.	GEN	GU
3.10.	erakutsi	(s)	(s)	(s)	ki		2.	ZEN	ZU
	borakutsi	(s)	(s)	(s)	ki		3.	ZEN	ZUE
								E	TE

IHARDUN

IHARDUKI

3.1.	d	ihardu	(s)	(s)	ki	}	1.	ek
3.2.	n	ihardu	(s)	(s)	ki		2.	h
3.3.	ba	n	ihardu	(s)	ki		3.	l
3.4.	n	ihardu	(s)	(s)	ki		1.	gen
3.10.	ihardu	(s)	(s)	(s)	ki		2.	zen
	bihardu	(s)	(s)	(s)	ki	3.	zen	
								te

IKUSI

IRUDI

3.1.	da	kus(a)	//	da	kus	ki	d	irudi
3.2.	n	ekus(a)	//	n	ekus	ki	n	irudi
3.3.	ba	n	ekus(a)	//	ba	n	ekus	ki
3.4.	n	ekus	(az)	ke			n	irudi
3.10.	ikus	(tza)	k/n				irudi	k/n
	bekusa	//	bekuski				birudi	

3. NOR / NORK

3.1. Indik. orain-aldia

- 1. da ki (zki) t
- 2. da ki (zki) k/n
- 3. da ki (zki)
- 1. da ki (zki) gu
- 2. da ki (zki) zu
- 2'. da ki (zki) zue
- 3. da ki (zki) te

3.4. Indik. baldintza (ondorioa)

- 1. n eki (z)
 - 2. h eki (z)
 - 3. l eki (z)
 - 1. gen eki (z)
 - 2. zen eki (z)
 - 2'. zen eki (z)
 - 3. l eki (z)
- } KE
- te
- te

3.2. Indik. lehen-aldia

- 1. n eki (zki) en
- 2. h eki (zki) en
- 3. z eki (zki) en
- 1. gen eki (zki) en
- 2. zen eki (zki) en
- 2'. zen eki (zki) te n
- 3. z eki (zki) te n

3.10. Inper. orain-aldia

- 1. ...
- 22. jaki (tza) k/n
- 3. beki (zki)
- 1. ...
- 2. jaki (tza) zu
- 2'. jaki (tza) zue
- 3. beki (zki) te

3.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

- BA
- 1. n eki (zki)
 - 2. h eki (zki)
 - 3. l eki (zki)
 - 1. gen eki (zki)
 - 2. zen eki (zki)
 - 2'. zen eki (zki) te
 - 3. l eki (zki) te

- 1. gen eu (z) ka
- 2. zen eu (z) ka
- 2'. zen eu (z) ka te
- 3. l eu (z) ka te

- 1. sind u z ka KE
- 2. sind u z ka
- 2'. sind u z ka
- 3. Irreg. (3)

- 1. n eu (z) ka
- 2. h eu (z) ka
- 3. l eu (z) ka
- 1. gen eu (z) ka KE
- 2. zen eu (z) ka
- 2'. zen eu (z) ka te
- 3. l eu (z) ka te

3.10. Inper. orain-aldia

- 1. —
- 2. eukak/eukan
- 3. beuka
- 1. —
- 2. eukatu
- 2'. euka zue
- 3. beukatu

- 1. —
- 2. eukak/euzkan
- 3. beuka
- 1. —
- 2. eukatu
- 2'. euka zue
- 3. beukatu

Hona orain Euskaltzaindiak onhartuak dituen beste zenbait aditz sintetiko. Ez ditugu osorik ematen; adierazi bakarrik egiten dugu nola osa daitezkeen: aurreko orrialdeko **Jakin** aditzari begira, eta (**nor**) eta **nork** elementuak aldatuz.

EGIN

- 3.1. **da** gi (tza) **t**
 3.2. **n** egi (tza) (e)n
 3.3. **ba n** egi (tza)
 3.4. **n** egi (z) ke
 3.10. egi (tza) **k/n**
 begi (tza)

ENTZUN

- da** ntzu (zki) **t**
n entzu (zki) en
ba n entzu (zki)
n entzu (z) ke
 entzu (itza) **k/n**
 bentzu (zki)

EROAN

- da** roa (tza) **t**
n eroa (tza) n
 —
n eroa (z) ke
 eroa (itza) **k/n**
 beroa (tza)

ERAKUTSI

- 3.1. **da** rakutsa **t** // **da** rakus ki **t**
 3.2. **n** erakutsa n // **n** erakus ki en
 3.3. **ba n** erakutsa // **ba n** erakus ki
 3.4. **n** erakus ke // **n** erakutsa z ke
 3.10. erakutsa **k/n** // erakutsi tza **k/n**
 berakutsa // berakus ki

EZAGUTU

- da** za(g)u (zki) **t**
n eza(g)u (zki) en
ba n eza(g)u (zki)
n eza(g)u (z) ke
 eza(g)u (itza) **k/n**
 beza(g)u (zki)

IHARDUN

- 3.1. **d** ihardu **t**
 3.2. **n** ihardu en
 3.3. **ba n** ihardu
 3.4. **n** ihardu ke
 3.10. ihardu **k/n**
 bihardu

IHARDUKI

- d** iharduka **t**
n iharduka n
ba n iharduka
n iharduka ke
 iharduka **k/n**
 biharduka

IRAUN

- d** irau **t**
n irau en
ba n irau
n irau ke
 irau **k/n**
 birau

IKUSI

- 3.1. **da** kus(a) **t** // **da** kus ki **t**
 3.2. **n** ekus(a) n // **n** ekus ki en
 3.3. **ba n** ekus(a) // **ba n** ekus ki
 3.4. **n** ekus (az) ke
 3.10. ikus (itza) **k/n**
 bekusa // bekuski

IRUDI

- d** irudi **t**
n irudi en
ba n irudi
n irudi ke
 irudi **k/n**
 birudi

EGIN

4. NOR / NORI / NORK

4.1. Indik. orain-aldia

d egi (zki)	1. T	K/N	O	1. GU	2. ZU	2'. ZUE	3. E	T	K/N	—	GU	ZU	ZUE	TE
								K/N	—	GU	ZU	ZUE	TE	
								—	GU	ZU	ZUE	TE		

4.4. Indik. baldintza (ondorioa)

egi (zki)	1. N	2. H	3. L	1. GEN	2. ZEN	2'. ZEN	3. L	T	K/N	O	GU	ZU	ZUE	E
								K/N	O	GU	ZU	ZUE	E	
								O	GU	ZU	ZUE	E		

te
te

4.2. Indik. lehen-aldia

1. N	2. H	3. Z	1. GEN	2. ZEN	2'. ZEN	3. Z	T	K/N	O	GU	ZU	ZUE	E
							K/N	O	GU	ZU	ZUE	E	
							O	GU	ZU	ZUE	E		
							GU	ZU	ZUE	E			
							ZU	ZUE	E				
							ZUE	E					

4.8. Subj. orain-aldia

1. T	2. K/N	3. O	1. GU	2. ZU	2'. ZUE	3. E	T	K/N	—	GU	ZU	ZUE	TE
							K/N	—	GU	ZU	ZUE	TE	
							—	GU	ZU	ZUE	TE		
							GU	ZU	ZUE	TE			
							ZU	ZUE	TE				
							ZUE	TE					

N

4.3. Indik. baldintza (aurrekoa)

BA	1. N	2. H	3. Z	1. GEN	2. ZEN	2'. ZEN	3. L	T	K/N	O	GU	ZU	ZUE	E
								K/N	O	GU	ZU	ZUE	E	
								O	GU	ZU	ZUE	E		
	GU	ZU	ZUE	E										
	ZU	ZUE	E											
	ZUE	E												

4.10. Inper. orain-aldia

(b) egi (zki)	1. T	2. K/N	3. O	1. GU	2. ZU	2'. ZUE	3. E	T	K/N	—	GU	ZU	ZUE	TE
								K/N	—	GU	ZU	ZUE	TE	
								—	GU	ZU	ZUE	TE		
	GU	ZU	ZUE	TE										
	ZU	ZUE	TE											
	ZUE	TE												

V. 1. Euskaltzaindiaren agiria euskal hitzei buruz

Euskaltzaindiak, idazle eta hizlariet zuzenbide batzu eskaini nahiz, eta asko zuzenbide horien zai dagocela jakinik, honako Agiri hau azaltzen du:

OINARRI-LEGEA

Hiztegi sallean ez da bidezko hitz asmatutara jotzea ezinbestez beizik, eta orduan ere hitzen erabidean hizkuntzaren joerak gordeaz.

Hori hiztegiari gogokiola Gramatikaren herrutian, ordea, ez da sekula zilegi asmatzen ibiltzea edo hizkuntza aldatu nehi izatea.

EUSKAL HITZAK ZEIN DIREN JAKITEKO BIDEA

Eta hiztegiaren hori huy xehetasun gehiagorekin garbitu nahiz, euskal hitzak zein diren, hau da, euskal literaturan erabilizteko hitz jatorrak eta bidezkoak zein diren jakiteko, bidea eta neurria finkatu nahi da aurrenik Euskaltzaindiak.

Euskal hitzak dira euskara bizian sustraturik daudenak.

Sustrai hori zenbat eta eskonagoa izan, hainbat eta eskubide gehiago du hitz batei erabili izateko. Hitz baten zabaluneak, antzintasunak eta idazle zaharrek hitz hori erabili eta duten jakiteak, asko osan nahi du hitzaren sustrala zenbaterainokoa den jakiteko.

Sustrai handiko hitzak, bada euskal hitzak dira, nahiz eta ordararik etorri. Bada gure hiztegiari helako hitzen zabaluneak

V. Eraskinak

V, 1. Euskaltzaindiaren agiria euskal hitzei buruz

Euskaltzaindiak, idazle eta hizlarietara zuzenbide batzuz eskaini nahiz, eta asko zuzenbide horien zai dagoela jakinik, honako Agiri hau azaltzen du:

OINARRI-LEGEA

Hiztegi sailean ez da bidezko hitz asmatutara jotzea ezin bestez baizik, eta orduan ere hitzen erabidean hizkuntzaren joerak gordeaz.

Hori hiztegiari gagozkiola. Gramatikaren barrutian, ordea, ez da sekula zilegi asmatzen ibiltzea edo hizkuntza aldatu nahi izatea.

EUSKAL HITZAK ZEIN DIREN JAKITEKO BIDEA

Eta hiztegiaren hauzi hau xehetasun gehiagorekin garbitu nahiz, euskal hitzak zein diren, hau da, euskal literaturan erabilteko hitz jatorrak eta bidezkoak zein diren jakiteko, bidea eta neurria finkatu nahi du aurrenik Euskaltzaindiak.

Euskal hitzak dira euskara bizian sustraiturik daudenak.

Sustrai hori zenbat eta sakonagoa izan, hainbat eta esku-bide gehiago du hitz batek erabiliä izateko. Hitz baten zabaluneak, antzinatasunak eta idazle zaharrek hitz hori erabili ote duten jakiteak, asko esan nahi du hitzaren sustraia zenbaterainokoa den jakiteko.

Sustrai handiko hitzak, bada, euskal hitzak dira, nahiz eta erdaratik etorri. Bada gure hiztegian holako hitzen piloak: jatorriz

kanpotik sartuak, baina euskaran gogotik erroturik daudenak, alegia. Beraz, etxeko bihurtuak dauzkagu, gure gureak dira hitz horiek. Euskal hitzak dira, bada, erdaratikakoak izan arren. Hitz horiek eskubide osoz erabil daitezke, eta horien lekuan erabiltzeko asmatu diren hitz berriak ez dira gehienetan euskal hitzak eta ez dute haiek hainbat eskubide erabiliak izateko.

Hona hemen holako euskal hitz jatorren zerrenda bat. Erdaritikakoak izan arren, etxeko bihurtuak dauzkagu, eta emandako neurriaren arabera euskal hitz jatorrak dira:

<i>abendu</i>	<i>erregina</i>
<i>aingeru</i>	<i>erlijio / erlegino</i>
<i>alkate</i>	<i>eliza / eleiza / elexa</i>
<i>amodio</i>	<i>eskola</i>
<i>arima / anima</i>	<i>espiritu / izpiritu</i>
<i>abade / apaiz / apez</i>	<i>familia / pamili</i>
<i>apostolu</i>	<i>fedea</i>
<i>arrazo</i>	<i>frutu / fruitu</i>
<i>arrazoi / arrazoin</i>	<i>finkatu</i>
<i>bake / pake</i>	<i>gorputz</i>
<i>balio</i>	<i>gramatika</i>
<i>bekatu / pekatu</i>	<i>gloria / loria</i>
<i>berba</i>	<i>grazia / garazia</i>
<i>bertso</i>	<i>imajina</i>
<i>bedeinkatu / benedikatu</i>	<i>inpernu / infernu</i>
<i>birjina</i>	<i>imitazio / imitazio / imitazione</i>
<i>birtute</i>	<i>jende / jente</i>
<i>borondate</i>	<i>joku</i>
<i>doe / doi</i>	<i>kantatu</i>
<i>damu</i>	<i>kolore</i>
<i>deabru</i>	<i>kafe</i>
<i>denbora / denpora</i>	<i>karidade</i>
<i>dantza / jantza</i>	<i>komunio / komunino / komunione</i>
<i>diru</i>	<i>kanpo</i>
<i>desegin</i>	<i>kontra</i>
<i>errege</i>	<i>kanta</i>

liburu
 lore / lora
 lege
 mundu
 meza
 modu
 molde
 moldatu
 obeditu
 olgeta
 partitu
 paradisu / parabisu

barkatu / parkatu
 bekatu / pekatu
 pentsatu
 pentsamentu / pentsamendu
 Sakramendu / sakramentu
 santu / saindu
 seinale
 testamentu
 umil
 zapata
 zentzu / zentzun
 zeru

Euskaltzaindiak, bada, hitz hauek eta antzekoak diren beste asko eskubide osoz erabil daitezkeela erabakitzen du, euskaldunak, jatorrak eta garbiak direlako. Eta idazle eta hizlarietara erabil ditzatela eskatzen die, hitz asmatutara jo gabe.

Berebat, hizkuntza berezien gaitetik zabaldurik dauden kultura eta zibilizaziozko hitzak ontzat hartzea eta erabiltzea Euskaltzaindiak begi onez ikusten du. Adibidez: *politika, teknika, literatura, liturjia, metro, kilometro*, eta abar.

1959ko Apirilaren 2an

V, 2. Baionako Biltzarraren Erabakiak (1964-eko abuztuaren 29-30)

Baiona'ra euskaldun idazleak eta irakasleak bildurik, hona hemen Biltzarrak ontzat eman dituen puntuak.

Batasunari buruz, euskaltzale guziei erabaki hauek betetzen hasteko eskatzen diegu ; eta bereziki Euskaltzaindiari egiten diogu dei bat, bere aipamen guziaz gure erabaki hauek aztertu ondoren onar ditzan.

IDAZKARITZA'KO HIZKUNTZA SAILLAK.

IDAZKERA

- « **X** » — goxo, xamur, xede, xekatu eta abar onartzen dira.
« sh », « ch », « ss », « s », eta abar, baztertzen dira.
- « **TX** » — etxe, atxiki, amatxo, zakurtxo, txiki eta abar onartzen dira.
« tch », « ts », « ch » eta abar baztertzen dira.
- « **J** » — jin, jan, jario, josi, jarri, jauzi, eta abar onartzen dira. — Nahiz eta euskalki guzietan soinu berbera ez izan.
- « **RR** » — elurra, egurra, irri, farre, zoragarri, arrunt eta abar onartzen dira.
« r' » baztertzen da.
Hitz bukaeran « r » idatziko da beti : haur, ur, ar, zur, elur ; nahiz batzutan « rr » eman (egurra, arra, elurra), eta beste zenbait aldiz « r » (nori, ura, ora).
Elurr, atorr, zakurr, eta honelakoak baztertzen dira.

BUSTIAK.

Palatalizazio edo bustiera deritzan fenomenua, letra bikoiztuz idatziko da.

LL — llabur

DD — Maddalen

TT — ttaka-ttaka, pittarra, aittitta, pottoka.

« l̄ », « d̄ », eta « t̄ » baztertzen dira.

« **NB** » eta « **NP** »

Nahiz « mb » eta « mp » esan, « nb » eta « np » idatziko da : enparantza, denbora, enbata, baldinba, eta abar.

« IÑ » eta « ILL »

Euskalki batean « in » eta « il », eta beste batean « iñ » eta « ill » esaten diran hitzak, beti aurretikako « i » horrekin idatziko dira :

Baino : baiño (ez « baño »).

Oילו : oillo (ez « ollo »).

Arraina : arraiña (ez « arraña »)

« H »

Nahiz euskalki batzuetan letra hau ez esan hitzegitean, idazkeran onartu egiten da; « H »-a gorde duten euskalkien forma eredutzat harturik : Hitz, handi, hodei, hil, hartu eta abar.

Euskaldun askok « H » hori nun dagoen ez dakielako, epeka joatea erabakitzen da.

1) Lehenengo epe batean :

a) Bokal berdinen artean « H » dagonean, idatzi egingo da. Nahastu, mihi, eta abar. (Ondoren doa hitz hauetarik erabillien erroka bat.)

b) Bi adiera nahas ditezkeanean, berealitik idatziko da « H »-kin : Hori-ori; hura-ura; ohol-ola; haur-ahur eta abar.

2) Epe baten buruan :

Gainerako « H »-ak idatziko dira. Baina bitarte huntan bi idazkerak onartzen dira : Hartu edo artu; handi-andi; ahizpa-aizpa eta abar.

« KH », « LH », « NH », « ÑH », « PH », « RH », « TH »

K, L, N, Ñ, P, R, eta T idatziko da : Bekatu, alaba, senar, Aiñarbe epe, eri, eta urte idatziko da; nahiz xubereraz, baxenabarreraz edo lapurteraz bekhatu, alhaba, senhar, Aiñharbe, ephe, erhi, eta urthe esan. — Erabaki hau bidea errezutzearen alde hartzen da, eta irakurtzean zailtzen ez duelako.

BALDINTZAKO « BA »

Lotuta idatziko da : Baldin banator, nere amak baleki, ezkontzen bazera, gertatu balitz, baldin esan balute.

BAIEZTUTZEKO ETA UKATZEKO « BA » eta « EZ »

Bereiz edo aparte, idatziko dira :

Ba dakit, ba datoz, ba zekien, ba dakartzu, ba daude.

Ez dakit, ez datoz, ez zekien, ez dakartzu, ez daude.

Nahiz hauek esan, itzegiterakoan : « eztakit », « eztatoz », « etzekien », « eztakartzu », « eztaude ».

« BAIT »

Lotuta idatziko da : Baitakit edo baidakit, baitzekien edo baizekien, baiñan edo baigñan, eta abar.

V, 3. Euskal Herriko leku-izenak

Izen lerrokada hau 1964-an prestatu zuen Baionako «Euskal Idazkaritza»k.

Euskaltzaindiak izendatu duen Batzordea lanean ari da honi buruz, eta oraindik ez du bere Txostena ezagutarazi.

Artean, beraz, eta Euskaltzaindiak bere leku-izen lerrokada argitara artean, hau erabil daiteke.

— A —

Abadiano: *Abadiño*

Abaigar: *Abaigar*

Abalcisqueta: *Abaltzizketa*

Abando: *Abando*

Abanto: *Abanto*

Abarzuza: *Abartzuza*

Abaurrea Alta: *Abaurregaina*

Abaurrea Baxa: *Abaurrepea*

Abecia: *Abezia*

Abechuco: *Abetxuku*

Abense le Haut: *Omize-gaiñe*

Abense le Bas: *Omize*

Aberasturi: *Aberasturi*

Aberin: *Aberin*

Abitain: *Abitaiñe*

Ablitas: *Orbitas*

Acedo: *Azedo*

Acorda: *Akorda*

Acosta: *Akosta*

Adios: *Adios*

Adiós: *Adios*

Adour: *Atturri*

Aduna: *Aduna*

Aézcoa: *Aiezkoa*

Aguilar: *Agilar, Arnotegi*

Aguinaga: *Aginaga*

Ahaxe: *Ahatsa*

Ahetze: *Ahetze*

Aibar: *Oibarre, Aibar*

Aïcirits: *Aiziritze*

Aincille: *Aintzila*

Aincioa: *Ainzioa*

Ainharp: *Ainharbe*

Ainhice: *Ainhize*

Ainhoa: *Ainhoa*

Aizarnazábal: *Aizarnazabal*

Ajanguiz: *Ajangiz*

Albistur: *Albiztur*

Alciette: *Altzietta*

Alçabéhéty: *Altzabeheti*

Alçai: *Altzai*

Alda: *Alda*

Aldudes: *Aldude*

Alegría de Alava: *Dulanzi*

Alegría de Oria: *Alegi*

Allen (valle): *Allin*

Alli: *Ehari*

Allin: *Allin*

Allo: *Allo*

Alloz: *Aillotz*

Alonsótegui: *Alonsotegi*

Alos: *Aloze*
Alquiza: *Alkitza*
Alsasua: *Altsatsu*
Alza: *Altza*
Alzaga: *Altzaga*
Alzo: *Altzo*
Amendeuix: *Amenduze*
Amescoa Baja: *Amezkoa Bengoa*
Amézaga: *Ametzaga*
Amézqueta: *Amezqueta*
Amoroto: *Amoroto*
Amorots: *Amorotze*
Amorebieta: *Zornotza*
Amurrio: *Amurrio*
Ance: *Arhantze*
Ancin: *Antzin*
Andía (Sierra): *Andimendi*
Andoain: *Andoain*
Andoin: *Andoin*
Andosilla: *Andosilla*
Andrein: *Andreñe*
Anglet: *Angelu*
Angous: *Angastue*
Anguiozar: *Angiozar*
Anhau: *Anhauze*
Ansó: *Berari*
Ansoain: *Antsoain*
Antoñana: *Antoñana*
Anué: *Anue*
Anzuola: *Antzuola*
Aoiz: *Agoitz*
Apatamonasterio: *Apatamonasterio*
Apellániz: *Apiñaniz, Apellaniz*
Apodaca: *Apodaka*
Aquerreta: *Akerreta*
Aracaldo: *Arakaldo*
Aragón (río): *Arago*
Araiz (valle): *Araitz-ibar*

Aramayona: *Aramaio*
Aramits: *Aramitze*
Aranarache: *Aranaratxe*
Aranaz (Cinco Villas): *Aranatze, Arantza*
Arancou: *Errango*
Aranguren: *Aranguren*
Arano: *Arano*
Aránzazu: *Arantzazu*
Araquil: *Arakil*
Arats: *Arats*
Araya: *Araia*
Arbacegui: *Munditibar*
Arbaille (forêt): *Ite-ko oihana*
Arberats: *Arberatze*
Arberoue: *Arbela*
Arbizu: *Arbizu*
Arboniés: *Arbontze*
Arbonne: *Arbona*
Arbouet: *Arboti*
Arcangues: *Arrangoitze*
Arcaraso: *Arkaraso*
Arcaute: *Arkaute*
Arcaya: *Arkaia*
Arce (valle de): *Artzibar*
Arcentales: *Artzentariz*
Arciniega: *Artzeniega*
Arechavaleta (Al.): *Haritzabaleta*
Arechavaleta: *Aretxabaleta*
Aréjola: *Arexola*
Arellano: *Arellano*
(Las) Arenas: *Areeta*
Areso: *Areso*
Arette: *Ereta*
Arga: *Arga, Laharraga*
Argandoña: *Argandoña*
Arguedas: *Arketa*
Arhan: *Arhane*

Arhansus: *Arhantsusi*
Aria: *Aria*
Arriñez: *Arriñiz*
Arive: *Aribe*
Arlucea: *Karreluzea, Arluzea*
Armendarits: *Armendaritze*
Armentia: *Armendiri, Armentia*
Arminza: *Armintza*
Armiñón: *Aramiñon, Armigona*
Arnéguy: *Arnegi*
Aroue: *Arue*
Arraiza: *Arraitza*
Arrancudiaga: *Arrankudiaga*
Arrast: *Urruztoi*
Arrastaria: *Arrastaria*
Arrauntz: *Arruntza*
Arraute: *Arrueta*
Arraya: *Arraia*
Arrazua: *Arratzua*
Arriaga: *Arriaga*
Arriasgoiti: *Arriasgoiti*
Arriba: *Arribe*
Arriola: *Arriola*
Arrigorriaga: *Arrigorriaga*
Arrive: *Arribe*
Arrizala: *Harrizabalaga, Arrizala*
Arrona: *Arroa*
Arroniz: *Illarronitz, Arronitz*
Arros: *Arrotze*
Arroyabe: *Arroiabe*
Arruazu: *Arbazu*
Artajona: *Artaxona*
Artazu: *Artazu, Artatzu*
Arzubiaga: *Arzubiaga*
Ascain: *Azkaine*
Ascarat: *Azkarate*
Ascarza: *Askartza*
Ascoaga: *Azkoaga*

Aspárrena: *Asparrana*
Aspurz: *Aizpurgi*
Asquizu: *Askizu*
Asteasu: *Asteasu*
Astegieta: *Astegieta*
Astigarraga: *Astigarraga*
Astigarreta: *Astigarreta*
Atauri: *Atauri*
Atez (valle): *Atezibar*
Athérey: *Atherei*
Audicana: *Audikana*
Aussurucq: *Altzurükü*
Autevielle: *Autille*
Avellaneda: *Urreiztieta*
Axpe-Marzana: *Axpe Martzana*
Aya: *Aia*
Ayala: *Aiara*
Ayegui: *Aiegi*
Ayesa: *Aihertza*
Ayherre: *Aiherra*
Ayerbe: *Aiherbe*
Azagra: *Azagra*
Azaceta: *Azatzaheta, Azatzeta*
Azcoitia: *Azkoitia*
Azcona: *Aizkona*
Azpeitia: *Azpeitia*
Azpiqueta: *Azpikueta*
Azpilcueta: *Azpilkueta*
Azuelo: *Azuelo*

— B —

Bacaicoa: *Bakaikoa*
Baliarrain: *Baliarrain*
Baños de Ebro: *Baños de Ebro*
Baquio: *Bakio*
Baquiola: *Bakiola*
Baracaldo: *Barakaldo*

Barajuen: *Barasuen*
Barambio: *Baranbio*
Barasoain: *Barasoain*
Barbarin: *Barbarin*
Barcus: *Barkoxe*
(Las) Bardenas: *Bardeak*
Bardos: *Bardoze*
Barétous: *Baretos*
Bargota: *Bargota*
Barillas: *Barillas*
Barlanès: *Sarraltzune*
Baroja: *Barola, Baroja*
Barrica: *Barrika*
Barriobusto: *Orrebusu*
Barrón: *Barboa*
Barrundia: *Barrundia*
Basaburua: *Basaburua*
Basauri: *Basahuri*
Bascassan: *Bazkazane*
Bassussarry: *Basusari*
Bayas (río) *Ibaia, Osingain*
Bayonne: *Baiona*
Baztán: *Baztan*
Béarn: *Biarno*
Begoña: *Begoña*
Béguios: *Behauze*
Béhasque: *Behaskane*
Béhobie: *Pausu*
Béhorleguy: *Behorlegi*
Beire: *Beiria*
Beizama: *Beizama*
Belascoain: *Belaskoain*
Belaunza: *Belauntza*
Berango: *Berango*
Berantevilla: *Berandihuria*
Berástegui: *Berastegi*
Berbinzana: *Berbintzana*
Berganzo: *Bergantzu*

Bergouey: *Burgue*
Bergüenda: *Iberguenda*
Bermeo: *Bermeo*
Bernedo: *Bernedo*
Berraute: *Berrueta*
Berriatua: *Berriatua*
Berrioplano: *Berriobeiti*
Berriz: *Berriz*
Berrobi: *Berrobi*
Berroci: *Berrozi*
Berrogain: *Berrogaiñe*
Berrosteguieta: *Berrostegieta*
(La) Berdueza: *Berrotza*
Betoño: *Betoño*
Bertiarana: *Legaja, Bertizarana*
Beyrie sur Joyeuse: *Bithiriñe*
Betelu: *Betelu*
Biarritz: *Miarritze*
Bidache: *Bidaxune*
Bidángoz: *Bidankoze*
Bidarray: *Bidarrai*
Bidart: *Bidarte*
Bigüezal: *Bigotzari*
Bilbao: *Bilbo*
Bimbalet (pic): *Binbaleta*
Biniés: *Bintze*
Biriadou: *Biriatu*
Biscay: *Bizkai*
Biurrun: *Biurrun*
Bolibar: *Bolibar*
Bonloc: *Lekuine*
Bordeaux: *Bordale*
Boucau (le): *Bokale*
Briscous: *Beraskoitze*
Bujanda: *Bujanda*
Bunus: *Bunuze*
Buñuel: *Buñuel*
Burguete: *Auritze*

Burgui: *Burgi*
Bustince: *Bustintze*
Busto: *Bustia*
Busturia: *Busturia*
Bussunarits: *Duzunaritze*

— C —

Cabanillas: *Kabanillas*
Cabredo: *Kabredo*
Cadreita: *Kadreita, Kadereita*
Cambo les Bains: *Kambo*
Came: *Akhamarre*
Camou (Soule): *Gamere-Zihiga*
Camou (Basse Navarre): *Gamue*
Campanas (Nav.): *Erretako Muruarte*
Campezo: *Kanpezu*
Canala: *Kanala*
Caparros: *Kaparrotsu*
Cárcar: *Karakarre*
Carcastillo: *Zarrakaztelu*
Çaro: *Zaro*
Carranza: *Karrantza*
Carrica: *Karrika*
Casalarreina: *Naharruri*
Cascante: *Kaskante*
Cáseda: *Kaseda*
Castañares: *Kastañares*
Castetnau: *Gazteluberri*
Castillo (Alava): *Gaztelu*
Castillo-Elejabeitia: *Gaztelu Elexabeitia*
Castillo Nuevo: *Gaztelu Berri*
Ceánuri: *Zeanuri*
Ceberio: *Zeberio*
Cegama: *Zegama*
Celhay: *Zelhaia*

Celigüeta: *Zilegieta*
Cemborain: *Zenborain*
Cenarruza: *Zearrotza*
Cendea de Galar: *Galarzendea*
Cerio: *Zerio*
Cerain: *Zerain*
Cestafe: *Zestape*
Cestona: *Zestoa*
Charre: *Xarra*
Charritte de Haut: *Sarrikota gaine*
Charritte de Bas: *Sarrikota pie*
Chéraute: *Sorhueta*
Ciauriz: *Ziaurritz*
Cibits: *Zibitze*
Ciboure: *Ziburu*
Ciérvana: *Zierbana*
Ciga: *Zihiga*
Ciganda: *Ziganda*
Cigoitia: *Zigoitia*
Cildoz: *Zildoiz*
Cilbeti: *Zilbeti*
Cintruénigo: *Zintruenigo*
Ciordia: *Ziordia*
Ciriza: *Ziritza*
Cirauqui: *Zirauki*
Cizur: *Zizur*
Cizúrquil: *Zizurkil*
Comunión: *Komungoni*
Contrasta: *Kontrasta*
Cordovilla: *Kordobilla*
Corella: *Korella*
Corres: *Korrez*
Cortezubi: *Kortezubi*
Costapolo: *Kostapolo*
Crispán: *Kiripan*
Crispiana: *Krispiana*
Cuartango: *Kuartango*

— D —

Dax: *Akize*
Derio: *Derio*
Dima: *Dima*
Desierto-Erandio: *Altzaga*
Desojo: *Desojo*
Deusto: *Deustua*
Deva: *Deba*
Dicastillo: *Deikaztelu*
Domezain: *Domintxaine*
Donamaria: *Ezperun*
Dos Caminos: *Bidebieta*
Durana: *Durana*
Durango: *Durango*

— E —

Ea: *Ea*
Echabbarri - Urtupiña: *Etxabbarri - Urtupiña*
Echavarri de Viña: *Dibiñaga-Etxebarri*
Echávarri (Vizc.): *Etxebarri*
Echagüen: *Etxaguen*
Echalar: *Etxalar*
Echano: *Etxano*
Echarri-Aranaz: *Etxarri-Aranatze*
Echauri: *Etxauri*
Echávarri: *Uribe-Etxebarri*
Echevarría: *Markina-Etxebarri*
Echebacoiz: *Etxebakoitz*
Ega (río): *Aiega, Ega*
Egüés: *Egues*
Eguilaz: *Hegiratz*
Eguileta: *Igelegieta, Egileta*
Eguino: *Egino*
Eibar: *Eibar*

Elanchove: *Elantxobe*
El Burgo: *Burgelu*
El Busto: *Elbusto*
Elcano: *Elkano*
Elciego: *Zieko*
Elcoaz: *Errukaxe*
Elduayen: *Elduaien*
Elgóibar: *Elgoibar*
Elgorriaga: *Elgorriaga*
Elgueta: *Elgeta*
Eliçabery: *Elizaberry*
Elorriaga: *Elorriaga*
Elorrio: *Elorrio*
Elorz (valle): *Elortzibar*
Elosu: *Elosu*
El Regato: *Mendierreka*
Elvetea: *Eluete*
El Villar: *Elbillar*
Eneriz: *Eneritz*
Erandio: *Erandio*
Erasun: *Eratsun*
Ereño: *Ereño*
Ergoyena: *Ergoiena*
Erleches: *Erletxeta*
Ermua: *Ermua*
Erro (valle): *Erroibar*
Escaliers (pic): *Eskaleak*
Escároz: *Eskaroze*
Escoriaza: *Eskoriatza*
Escos: *Eskoitze*
Escota: *Haizkoeta, Haskoeta*
Eslava: *Eslaba*
Esparza: *Espartza*
Espelette: *Ezpeleta*
Espès: *Ezpeize*
Espinal: *Aurizperri*
Espiate: *Azpilda*
Espronceda: *Esprontzeda*

Esquíbel: *Eskibel*
Esquiule: *Eskiula*
Estabillo: *Estabelu*
Estérençuby: *Ezterenzubí*
Estíbaliz: *Estibalitz*
Etaio: *Etaio*
Etcharry: *Etxarri*
Etchebar: *Etxebarre*
Eulate: *Eulate*
Ezcabarte: *Ezkabarte*
Ezcurra: *Ezkurra*
Ezprogui: *Ezporogi*
Ezquioga: *Ezkioga*

— F —

Faido: *Paldu*
Falces: *Falzes*
Féas: *Iñhasi*
Fica: *Fika*
Fitero: *Fitero*
Fontellas: *Fontellas*
Foronda: *Foronda*
Forua: *Forua*
Fruniz: *Fruniz*
Fuenterrabía: *Hondarrabía*
Funes: *Funes*
Fustiñana: *Fustiñana*

— G —

Gabat: *Gabadi*
Gaceta: *Gatzeta*
Gainza: *Gaintza*
Galdácano: *Galdakao*
Galdames: *Galdamiz*
Gallipienzo: *Galpentsu*

Gallués: *Galoze*
Gamarra: *Gamarra*
Gamarthe: *Gamarthe*
Gamiz (Al.): *Gamiz*
Ganzaga: *Gantzaga*
Garaybie: *Garaibi*
Garay: *Garai*
Gardelegui: *Gardelegi*
Garde: *Garde*
Garindain: *Garindaiñe*
Garralda: *Garralda*
Garris: *Garruze*
Gatica: *Gatika*
Gauna: *Gauna*
Gauteguiz de Arteaga: *Arteaga Gautegiz*
Gavica: *Gabika*
Gaviria: *Gabiria*
Gaztelu: *Gaztelu*
Genevilla: *Uxanabilla*
Géronce: *Jeruntze*
Gestas: *Jestasu*
Geüs: *Ustasu*
Gobeo: *Gobeo*
Gojain: *Goiaín*
Goizueta: *Goizueta*
Gomecha: *Gometxa*
Gómez: *Gomiz*
Goñi: *Goñi*
Gopegui: *Gopegi*
Gordejuela: *Gordexola*
Gordoa: *Gordoa*
Gorliz: *Gorliz*
Gorocica: *Gorozika*
Gotein: *Gothaiñe*
Goyaz: *Goiatz*
Gréziette: *Gerezieta*
Guecho: *Getxo*
Guellano: *Gellao*

Güeñes: *Gontze, Gueñiz*
Guernika: *Gernika*
Guèrricaiz: *Gerrikaiz*
Güesa: *Gortza*
Guesalaz: *Gezalatze*
Gueteria: *Getaria*
Guéthary: *Getharia*
Guevara: *Gebara*
Guiche: *Gixune*
Guirguillano: *Girgilano*
Guizaburuaga: *Gizaburuaga*
Gulbizar: *Zubizar*
Gulina: *Gulina*

— H —

Halsou: *Haltsu*
Harambels: *Haranbeltz*
Harriette: *Harrieta*
Hasparren: *Ahazparne, Hazparne*
Haux: *Haunze*
Hélette: *Heleta*
Hendaye: *Hendaia*
Hernani: *Hernani*
Hôpital de S. Blaise: *Ospitalepia*
Hosta: *Hozta*
Huarte - Arakil: *Uharte-Arakil*
Huetos: *Otoeta*

— I —

Ibargoiti: *Ibargoiti*
Ibarra: *Ibarra*
Ibarranguelua: *Ibarrangelua*
Ibarre: *Ibarra*
Ibarrole: *Ibarrola*
Ibarruri: *Ibarruri*
Ibilcieta: *Ibilzieta*
Ibiricu: *Ibiriku*

Icasteguieta: *Ikaztegieta*
Iciz: *Izize*
Ichaso (G.): *Itxaso*
Ichaso (N.): *Itsaso*
Idaux: *Idaunze*
Idiazábal: *Idiazabal*
Idocin: *Idozin*
Idoy: *Ihidoi*
Igal: *Igari*
Igsuiza: *Iguzkitza*
Iholdy: *Iholdi*
Ijona: *Iskona*
Ilarduya: *Ilarduia*
Ilarregui: *Ilarregi*
Ilharre: *Ilharre*
Imbuluzqueta: *Inbuluzketa*
Imízcoz: *Imízkoz*
Imoz: *Imoz*
Irache: *Iratxe*
Irañeta: *Irañeta*
Iragui: *Iragi*
Irissarry: *Irisarri*
Irouléguay: *Irulegi*
Irujo: *Iruxo*
Irún: *Urantzu, Irun*
Iruña (Alava): *Iruña*
Irura: *Irura*
Iruraiz: *Iruraitz*
Irurozqui: *Irurozki*
Iruzun: *Irurtzun*
Isaba: *Izaba*
Isasondo: *Itsasondo*
Iso: *Izu*
Ispáster: *Izpazter*
Ispoure: *Izpura*
Isturits: *Isturitze*
Isurieta: *Izurietza*
Ithorots: *Ithorrotze*

Ituren: *Ituren*
Iturmendi: *Iturmendi*
Iturrioz: *Iturriotz*
Itxassou: *Itsasu*
Iza: *Itza*
Izagaondo: *Izagaondo*
Izalzu: *Itzaltzu*
Izarza: *Izartza*
Izcue: *Izkue*
Izurza: *Izurtza*

— J —

Jaso: *Jatsu*
Jassès: *Jase*
Jatxou: *Jatsu*
Jaurrieta: *Eaurreta*
Javier: *Xabier*; *Exaberri*
Jaunsaras: *Jaunsarats*
Jaxu: *Jatsu*
Jemein: *Jemein*
Josbaig (bois): *Landar- oihana*
Juslapeña: *Txulapain*
Junguitu: *Jungitu*
Juxue: *Jutsi*

— L —

La Bastida: *Hego-Bastida*
La Bastide Clairence: *Bastida*
Labayen: *Labaien*
Labecino: *Labezino*
Labets: *Labetze*
Labraza: *Laberatzá*
Lacabe: *Lakabe*
Lácar: *Lakar*
Lacarre: *Lakarre*
Lacarry: *Lakharri*
Lacorzana: *Logrozana, Lakortzana*
Lacozmonte: *Lakozmendi*

Lacunza: *Lakuntza*
Lacurda (col): *Lakurde*
Lagrán: *Lagaran*
Laguardia: *Biaizteri*
Laguingue: *Liginaga*
Lahonce: *Lehontza*
La Madeleine (pic): *Arhane*
Laminoria: *Laminoria*
Lana (valle): *Lana*
Lanciego: *Lantziengo*
La Négresse (barrio): *Herausta*
La Négresse (lac): *Herausta-ko Aintzira*

Lanestosa: *Lanestosa*
Lanne: *Landa*
Lantabat: *Landibarre*
Lanz: *Lantzé*
Lapiste: *Lapizketa*
La Población: *La Población*
Laquidain: *Lakidain*
Larceveau: *Lartzabale*
La Reineta: *Larrañeta*
Larequi: *Lareki*
Larrabezúa: *Larrabetzua*
Larraga: *Larraga*
Larraona: *Larraona*
Larragueta: *Larrageta*
Larrasoaña: *Larrasoaña*
Larrau: *Larrañe*
Larraun: *Larraun*
Larraya: *Larraia*
Larrayoz: *Larraioz*
Larrebieu: *Larrebile*
Larregui: *Larregi*
Larressore: *Larresoro*
Larribar: *Larribarre*
Larroy: *Larriori*
Larumbe: *Larunbe*

Laruns: *Larhuntze*
Lasarte: *Lasarte*
Las Barrietas: *Olabarrieta. Labarrieta*
Lasse: *Lasa*
Laucariz: *Laukaritz*
Lauquiniz: *Laukiniz*
Laurcain: *Laurkain*
Lazagurría: *Elizagorria*
Lazcano: *Lazkao*
Leache: *Leatxe*
Leazcue: *Leazkue*
Lecabe: *Lekabe*
Lecároz: *Lekarotze*
Lecaun: *Lekaun*
Lecumberry: *Lekunberri (Garazi)*
Lecumberri: *Lekunberri (Larraun)*
Legarda: *Legarda*
Legazpia: *Legazpia*
Legorreta: *Legorreta*
Leire (sierra): *Lexuri*
Leiza: *Leitza*
Lejona: *Lesoa*
Lemona: *Lemoa*
Lemoniz: *Lemoiz*
Léniz: *Leintz, Lenitz*
Leorza: *Leortza*
Leoz: *Leoz*
Lequeitio: *Lekeitio*
Lerga: *Lerga*
Lerin: *Lerin*
Lermanda: *Lermanda*
Lesaca: *Lesaka*
Les Arambeaux: *Arameltze*
Leza: *Leza*
Lezama: *Lezama*
Lezaun: *Lezaun*
Lezo: *Lezo*

Libarrenx: *Irabarne*
Lichans: *Lexantsu*
Licharre: *Lextarre*
Lichos: *Lixoze*
Licq: *Ligi*
Liédena: *Ledia*
Lizarza: *Lizartza*
Lizoain: *Lizoain*
Llodio: *Ludio*
Locen: *Lozen*
Lodosa: *Lodosa*
Lohizun: *Lohitzune*
Lónguida: *Longida*
Los Arcos: *Uranzia*
Louhossoa: *Luhoso*
Lubiano: *Lubiano*
Lujua: *Lojua*
Lumbier: *Irunberri*
Luno: *Lumo*
Luquín: *Lukin*
Luyando: *Luxaondo*
Luxe: *Lukuze*

— M —

Macaye: *Makaia*
Maeztu: *Maeztu*
Mallavia: *Mallabia*
Mañaria: *Mañaria*
Mañeru: *Mañeru*
Maquirriain: *Makirriain*
Marañón: *Marañon*
Marcalain: *Markalain*
Marcilla: *Martzilla*
Margarita: *Margarita*
Marquina: *Markina*
Marquinez: *Markiniz*

Maruri: *Maruri*
Masparraute: *Martxueta*
Matauco: *Matauku*
Mauleón: *Maule*
Maya: *Amaiur*
Mazquiniz: *Mazkiniz*
Méharin: *Mehaine*
Mélida: *Melida*
Mendarozqueta: *Mendarozketa*
Mendata: *Mendata*
Mendavia: *Mendabia*
Mendaza: *Mendatza*
Mendeja: *Mendexa*
Mendibil: *Mendibil*
Mendibieu: *Mendibile*
Mendigorría: *Mendigorría*
Mendiola: *Mendiola*
Mendionde: *Lekhorne, (Mendiondo)*
Menditte: *Mendikota*
Mendive: *Mendibe*
Mendoza: *Mendotza*
Mendy: *Mendi*
Meñaca: *Meñaka*
Méritein: *Meritiñe*
Metauten: *Metauten*
Mezquiniz: *Mezkiniz*
Milagro: *Milagro, Mirari*
Miñano: *Miñano*
Miranda del Arga: *Arga Miranda*
Miravalles: *Ugao*
Mixe: *Amikuze*
Moncayolle: *Mithikile*
Mondragón: *Arrasate*
Monjelos: *Monjolose*
Monjardín: *Deio*
Monreal: *Elo*
Monteagudo: *Mendizorrotz*
Montevite: *Meritiñe*

Montory: *Muntori (Berorize)*
Moreda: *Moreta*
Morentin: *Morentiain*
Morga: *Morga*
Motrico: *Motriku*
Mues: *Mues*
Música: *Muxika*
Mugueta: *Mugeta*
Muguiro: *Mugiru*
Munarrizqueta: *Munarrizketa*
Mundaca: *Mundaka*
Munguía: *Mungia*
Murchante: *Murtxante*
Muréлага: *Murelaga*
Murguindeta: *Murgindeta*
Murieta: *Murieta*
Murillo el Cuende: *Arasatze, Arasaltz*
Murillo el Fruto: *Murillo Frutuko*
Murueta: *Murueta*
Muruzábal: *Muruzabal*
Musculdy: *Müzküldi*
Musques (S. Julián): *Muzkiz*

— N —

Nabas: *Nabarzi*
Nachitua: *Natxitua*
Naguiz: *Nagiz*
Najurieta: *Enaxurieta*
Nanclares: *Langrares*
Narbaja: *Narbaiza*
Narcue: *Narkue*
Nardués: *Nardotze*
Narp: *Narpe*
Navaridas: *Nabarida*
Navárniz: *Nabarniz*
Navarrenx: *Nabarrenkoze*

Navascués: *Nabazkoze*
Navaz: *Nabaz*
Nazar: *Nazar*
(La) Nive: *Errobi*
(La) Nivelles: *Urdazuri*

—O—

Obanos: *Obanos*
Ochagavía: *Otsagabia*, (*Otsagi*,
herr.)
Ochandiano: *Otxandio*
Ochallary: *Otxalarri*
Ocio: *Ozio*
Oco: *Oko*
Odieta: *Odieta*
Oiquina: *Oikina*
Oiz: *Oitze*
Olaeta: *Olaeta*
Olaibar: *Olaibar*
Olaverri: *Olaverri*
Olazagutia: *Olazti*, *Olazagutia*
Olcoz: *Olkoz*
Olejua: *Olexoa*
Olhaiby: *Olhaibi*
Olite: *Herriberrri*
Ollabarre: *Olabarri*
Ollacarizqueta: *Ollakarizketa*
Olló: *Oillo*
Olloqui: *Oilloki*
Ollo (valle): *Oillaran*
Oloriz: *Oloritz*
Oloron: *Oloroe*
Olza: *Oltza*
Ondarrolle: *Ondarrola*
Ondárroa: *Ondarroa*
Ondategui: *Ondategi*
Oneix: *Onaso*

Onraita: *Erroheta*, *Onraeta*
Oñate: *Oñati*
Oquendo: *Okendo*
Oquina: *Okina*
Orbaiceta: *Orbaizeta*
Orbara: *Orbara*
Orbiso: *Urbizu*
Orcoyen: *Orkoyen*
Ordiarp: *Urdinharbe*
Orduña: *Urduña*, *Orduña*
Oreja: *Orexa*
Oreitia: *Oreitía*
Orendain: *Orendain*
Orègue: *Oragarre*
Oricain: *Orikain*
Orin: *Orhi*
Orhy (pic): *Orhi*
Orio: *Orio*
Orisoain: *Orisoain*
Ormáiztegui: *Ormaiztegui*
Ormijana: *Urbilana*
Oronz: *Orontze*
Oroquieta: *Orokieta*
Ororbía: *Ororbía*
Oroz-Betelu: *Oroz-Betelu*
Orozco: *Orozko*
Orquin: *Orkin*
Orsanco: *Ostanko*, *Otsankoa*
Ortuella: *Ortuella*
Osacain: *Osakain*
Osacar: *Osakar*
Oscóz: *Oskoz*
Oscáriz: *Oskaritz*
Ossas: *Ozaze*
Osserain: *Ozagaine*
Ossès: *Ortzaize*
Ostabat: *Izura*
Ostabat (pays de): *Ostibarre*

Ostiz: *Ostitz*
Otazu: *Otatzu*
Oteo: *Oteiu*
Oteiza: *Oteitza*
Oyarzun: *Oiartzun*
Oyeregui: *Oieregi*
Oyhercq: *Oiherezgi*
Oyón: *Oíon*
Ozaeta: *Otzaeta*
Ozcoidi: *Ozkoidi*

— P —

Paganos: *Paganos*
Pagolle: *Pagola*
Pamplona: *Iruñea, Iruñea*
Pariza: *Paritza*
Pasaies: *Pasaia*
 S Juan: *Donibane*
 Ancho: *Aintzio*
Paternain: *Baternain*
Pedernales: *Samikola*
Peñacerrada: *Urizarra*
Peralta: *Azkoien*
Petilla de Aragón: *Aragoiko Petilla*
Peyrehorade: *Peiorrada*
Piedramillera: *Piedramillera*
Pipaon: *Pipaona*
Pitillas: *Pitillas*
Placencia de las Armas: *Soraluze,*
 Plaentxia
Plencia: *Gaminiz*
Portugalete: *Portugalete, Portalde*
Puebla de la Barca: *Puebla de la*
 Barka
Puentealarreina: *Gares, Larrainzubi*
Puentealarra: *Puentelarrarte, Zubila-*
 rraga

Pueyo: *Pueio*

— R —

Racas: *Arrakaxe*
Rala: *Errala*
Régil: *Erretzil*
Rentería: *Erresteria*
Respalditza: *Arrespalditza*
Restoue: *Astüe*
Reta: *Erreta*
Retana: *Erretana*
Ribaforada: *Ribaforada*
Rigoitia: *Errigoitia*
Ripa: *Erripa*
Ripalda: *Erripalda*
Rivareyte: *Arribareita*
Rive Haute: *Arribahaute*
Roncal: *Erronkari*
Roncesvalles: *Orreaga*
Roquiague: *Arrokiaga*

— S —

Sabando: *Sabando*
Sada: *Zare*
Sagüés: *Sagotze*
Ste. Engrace: *Santagarazi*
St. Esteban: *Doneztiri*
St. Etienne: *Doneztebe*
St. Gladie: *Sangladia*
St. Goin: *Sanguañe*
St. Jean de Luz: *Donibane Lohi-*
 tzune
St. Jean de Vieux: *Donazarre*
St. Jean P. de Port: *Donibane Ga-*
 razi
St. Just: *Donaixti*
St. Martin d'Arberoue: *Donamartiri*

St. Martin d'Arossa: *Arrosa*
St. Michel le Vieux: *Eiheralarre*
St. Palais: *Donapaleu: Donapaleu*
St. Pée d'en Haute: *Senpe Gaiñe-koa*
St. Pée sur Nivelles: *Senpere*
St. Pierre d'Irube: *Hiriburua*
Salado (río): *Gesalatz*
Salazar: *Zaraitzu*
Salcedo: *Salzedo*
Saldias: *Saldise*
Salinas: *Gatzaga*
Salinas de Pamplona: *Iruin-Gatzaga*
Salinillas de Buradón: *Buradon-Gatzaga*
Salvada (sierra): *Garobel*
Salvatierra: *Agurain*
Samaniego: *Samaniego, Samaineko*
Sames: *Samatze*
San Adrián: *San Adrian*
Sangüesa: *Zankoza*
San Martín de Unx: *Unxe*
San Millán: *Samillan*
San Salvador del Valle: *Trapaga*
San Sebastián: *Donostia*
Sansoain: *Santsoain*
Sansol: *Sansol*
Santa Cara: *Santakara*
Santesteban: *Doneztebe*
Santo Domingo de la Calzada: *Oz-kabarte*
Santurce: *Santurtze*
San Vicente de Arana: *Arana San Bizenti*
Sare: *Sara*
Sarrasquette: *Sarasketa*
Sarriés: *Sartze*
Sartaguda: *Sartaguda*

Saseta: *Saratseta*
Satoztegui: *Satoztegi*
Satrústegui: *Satrustegi*
Sauguis: *Zalgize*
Sauveterre: *Salbaterra*
Segura: *Segura*
Sesma: *Sesma*
Sestao: *Sestao*
Sibas: *Ziboze*
Sillègue: *Zilhekoa*
Socoa: *Zokoa*
Soccos: *Zokueze*
Sondica: *Sondika*
Sopelana: *Sopelana*
Sopuerta: *Sopuerta*
Soracoiz: *Sorakoitz*
Sorhapuru: *Sorhapürü*
Sorholus: *Sorholuze*
Sorlada: *Suruslada*
Sos: *Sause*
Soule (Basse-): *Petharra*
Soule (Haute-): *Basabürria*
Souraide: *Zuraide*
Subijana: *Zubilana*
Succos: *Zokhozü*
Suhare: *Zuhara*
Suhast: *Zuhazti*
Suhescun: *Suhuskune*
Sumberraute: *Antzumarta*
Sumbilla: *Sunbilla*
Sunhar: *Zünharre*
Sunharrette: *Zünharreta*
Sussaute: *Sosueta, Zohota*

— T —

Tabaille: *Tabaille*
Tabar: *Tabarre*

Tafalla: *Tafalla*
 Tajonar: *Tasore, Tasonare*
 Tardets: *Atharratze*
 Tauste: *Deustia*
 Tiebas: *Tiebas*
 Tirapa: *Tirapa*
 Tolosa: *Tolosa*
 Torralba: *Torralba, Dorrezuri*
 Torrano: *Dorrau*
 Trocóniz: *Trokonitz*
 Tois Villes: *Iruria*
 Trucíos: *Iturriotz*
 Tudela: *Tutera, Muskaria*
 Tulebras: *Tulebras*

— U —

Ubarrundia: *Ubarrundia*
 Ubidea: *Ubidea*
 Ucar: *Ukar*
 Uhart-Cize: *Uharte Garazi*
 Uhart-Mixe: *Uhartiri*
 Ujué: *Utsue, Uxera, Uxue*
 Ulibarri Arana: *Huribarri Arana*
 Ullibarri: *Huribarri*
 Ulzama: *Ultzama*
 Unciti: *Untziti*
 Undurein: *Undüraiñe*
 Unzue: *Untzue*
 Urabain: *Urabain*
 Urbicain: *Urbikain*
 Urcabustaiz: *Urkabustaitz*
 Urcuit: *Urketa*
 Urcuray: *Urkudoí, Urcurai*
 Urdax: *Urdazubi*
 Urdiain: *Urdiain*
 Urduliz: *Urdulitz*
 Urepel: *Urepele*

Uribarri (Aramaio): *Uribarri*
 Urnieta: *Urnieta*
 Urraul Alto: *Urraulgoiti, Parditxerria*
 Urraul Bajo: *Urralbeiti*
 Urrechua (Villar.): *Urretxua*
 Urricelqui: *Urrizelki*
 Urroz: *Urroz*
 Urrugne: *Urruña*
 Urt: *Ahurtiri*
 Urzainqui: *Urzainki, Usteinki*
 Urzante: *Urzan, Urran*
 Uscarrés: *Uskartzte*
 Usechi: *Usetxi*
 Usquain: *Uzkañe*
 Ustaritz: *Uztaritze*
 Ustés: *Ustaize*
 Usúrbil: *Usurbil*
 Uterga: *Uterga*
 Uziat: *Utzieta*
 Uzquita: *Uzkieta*
 Uztarroz: *Uztarroze*
 Uztegui: *Uztegi*

— V —

Valcarlos: *Luzaide*
 Valdegobia: *Gobia*
 Valderejo: *Balderexo*
 Val Dextre (Soule): *Ibar-eskuina*
 Val Senestre (Soule): *Ibar-ezkerra*
 Valmaseda: *Balmaseda*
 Valtierra: *Valterra*
 Vautours (pic): *Bizkartze*
 Vedia: *Bedia*
 Vequi: *Beki*
 Vera: *Beraa*
 Vergara: *Bergara*

Viana: *Biana*

Vidángoz: *Bidankoze*

Vidania: *Bidania*

Vidaurreta: *Bidaurreta*

Vidiain: *Bidegain*

Viloria: *Biloria*

Villaba: *Billaba*

Villabuena: *Billabuena*

Villabona: *Billabona, Amasa*

Villafranca (Nav.): *Alesnes*

Villafranca de Oria: *Ordizia*

Villalba: *Billalba*

Villamayor: *Villamayor*

Villanañe: *Billanañe*

Villanueva de Aézcoa: *Aiezko Hiriberri*

Villanueva de Araquil: *Hiriberri*

Villarreal de Urrechua: *Urretxua*

Villarreal de Alava: *Legutiano, Legutio*

Cinco Villas: *Bortzerrieta, Bortziri*

Villatuerta: *Villatuerta*

Villefranque: *Milafranga*

Villenave (Mixe): *Erriti, Erreiti*

Villodas: *Billodas*

Viñaspre: *Benasperí*

Viodos: *Bildoze*

Virgala: *Birgara*

Viscarret: *Gerendiain*

Vitoria: *Gasteiz*

— Y —

Yabar: *labar*

Yaben: *lbain*

Yanci: *Igantzi*

Yarnoz: *Igarnoz*

Yatabe: *Jatabe*

Yaunsaras: *launtsarats*

Yecora: *Iekora*

Yelz: *Ielz*

Yerequi: *Ieregi*

Yerri (valle): *Jauregi*

Yesa: *Iesa*

Yuarbe: *Iuarbe*

Yurre: *Igorre*

Yurreta: *Iorreta*

— Z —

Zaratamo: *Zaratamo*

Zarauz: *Zarautz*

Zorroza: *Zorrotza*

Zaragoza: *Zaldua, Salduba*

Zudaire: *Zudaire*

Zuazo: *Zuhatzu*

Zumaya: *Zumaia*

Zumárraga: *Zumarraga*

V, 4. ESTATU IZENAK

EUROPA

Estatua	Adjektiboa	Hizkuntza
Albania	Albaniar (eskipetar)	Albaniera
Alemania	Alemaniar Aleman Germaniar	Aleman Alemaniera
Andorra	Andorreatar (1)	
Austria	Austriar	
Belgika (2)	Belgiar	
Britainia Haundia (3)	Britainiar Ingeles	Ingeles
Bulgaria	Bulgarier	Bulgariera
Danimarka (4)	Danimarkar Daniar	Daniera
Errumania	Errumaniar	Errumaniera
Espania	Espainiar Espainol	Espainiera
Finlandia (Suomi)	Finlandiar (Suomitar)	Suomiera
Frantzia	Frantziar Frantses	Frantses
Grezia	Greziar (Heleniar) Greko	Greko
Holanda	Holandar	Nederlandera
Nederlanda	Holandes	
Herbehereak	Nederlandar Herbeheretar	
Hungaria	Hungariar Magyar	Hungariera

1. *Andorrrar* gogorrago eta zailago da ahozkatzeko.
2. Nederlanderez *Belgie*, ingelesez *Belgium*, alemanez *Belgien*.
3. Askok idazten dute *Britainia*. Hitz hau, *Britania* baino egokiagoa dela uste dugu, arrazoi hauen hantatik: Ingelesek *Britain* idazten dute, *Spain* (euskarazko *Espania*) idazten duten bezala / bokal hori *bretoin* hitzean ere agertzen da.
4. Zenbaitek proposatu duen *Danimarka*, zailagoa da ahozteko / bokal hori, *daniar* eta *daniera* hitzetan agertzen da. Italiarrek *Danimarka*, idazten dute.

Ceylan	Cingaliar (1)	Cingaliera
Cypre (2)	Cypriotar	
Formosa	Formosar	
(Taiwan)	(Taiwandar)	
Hong Kong	Hongkongdar	
India	Indiar	Hindiera (3)
Indonesia	Indonesiar	Indonesiera
Iran	Iraniar	Iraniera
Iraq	Iraqiar	
Israel	Israeliar (4)	Hebraiera
	Israeldar	
	Judu	
	Hebraitar	
Japonia (5)	Japoniar	Japoniera
	(Nipponiar)	
Jordania	Jordaniar	
Kambodia	Kambodiar	
Korea	Korear	Korear
Laos	Laosiar (6)	Laosiera
Libano	Libaniar	
Malaysia	Malaysiar	
Madivak (7)	Maldivar	
Maldivak Irlak		
Mongolia	Mongoliar	Mongoliera
Nepal	Nepaliar	
Oman	Omaniar	
Pakistan	Pakistaniar	
Qatar	Qatariar	
Saudi Arabia	Saudiarabiar	
Sikkim	Sikkimdar	
Singapore	Singaportar (8)	
Syria	Syriar	
Thailandia	Thailandiar	

1. Ingelesez *cingalese*, frantsesez *cingalais*, gaztelaniaz *cingali*.
2. Ingelesez *Cyprus*, alemanez *Cyperm*. Adjektiboa: ingelesez *cypríote*, frantsesez *chypriote* eta *cypríote*.
3. Indiako hizkuntza nagusia. Ingelesez *hindi*.
4. *Israeliar*, Israelen jaioa dena. *Israeldar* hitzarl hedadura handiagoa eman lekieke. Zentzu honetan kristauak *israeldar* berriak lirateke.
5. Hala idazten dute iparraldeko euskaldunek.
6. Ingelesez *laotian*, frantsesez *laotien*.
7. Deklinabidean, Maldivak (Maldivek), Maldiven, Maldivei, Maldivetara, Maldivetan...
8. Bukarako *E* bokala ez da ahozkatzen ingelesez eta frantsesez. Gaztelaniaz Singapur esaten da. Euskaraz izen luzeak laburtu egiten dira askotan: adibidez, (Basusarri) *basusartar*, (Sorapurur) *sorapuntar*, (Elizaberri) *elizabertar*... Bestalde, (Arrangoitze) *arrangoiztar*...

Txina
 Vietnam
 Yemen
 Usa
 Guatemala
 Guyana (4)
 Haiti
 Honduras
 Jamaika
Estatua
 Algeria (1)
 Angola
 Boli Kosta
 Botswana
 Burundi
 Dahomey
 Egipto
 Ekuator Ginea (2)
 Eritrea
 Gabon
 Gambia
 Ghana
 Guinea
 Kamerun
 Kanariak (3)
 Kanariar Irlak
 Kenya
 Kongo
 Liberia
 Libya
 Lesotho
 Madagaskar
 Madeira
 Malawi
 Mali
 Marokko
 Mauritania

Txinatar (4)
 Vietnamiar (9)
 Yemeniar
 USAtar
 Guatamatar
 Guyanatar
 Haitiar
 Honduratar
 Sierteonatar
 Somaliar
 Sudaniar (8)
 Swazilandiatar
 Tanzaniar
 Togotar
 Tunisiar
 Txadiar (7)
 Ugandatar
 Voltagatar
 Zambiar

A F R I K A

Adjektiboa
 Algeriar
 Angolar
 Bolikostar
 Botswanar
 Burundiar
 Dahomeytar
 Egiptiar
 Ekuator ginear
 Eritrear
 Gabondar
 Gambiar
 Ghanatar
 Ginear
 Kamerundar
 Kanariar
 Antillar
 Kenyar
 Kongotar
 Liberiar
 Libyatar
 Lesothar
 Malgatxe
 Madeirar
 Malawiar
 Maliar
 Marokkiar
 Mauritaniar

Txinera
 Vietnamiera
 Arabiera
 Mozambike
 Niger
 Nigeriar
 Rhodesiatar
 Rwandatar
 Senhar
 Senegatar
 Sierra Leonatar
 Somaliar
 Sudanatar
 Swazilandiatar
 Tanzaniatar
 Togotar
 Tunisiatar
 Txadatar
 Ugandatar
 Volta Gariatar
 Zambiatar

Hizkuntza
 Somaliar
 Sudanatar
 Swazilandiatar
 Tanzaniatar
 Togotar
 Tunisiatar
 Txadatar
 Ugandatar
 Volta Gariatar
 Zambiatar
 Antillar (1)
 Antillar Irlak
 Argentinatar
 Bahamak (2)
 Bahamak Irlak
 Barbadosatar
 Brijnisk Irlak
 Boliviatar
 Brasilatar
 Kostarrikatar
 Dominikatar
 Dominikar Errepublikatar

9. Fantsesez *vietnamiën*.

1. Alemanez *Algerien*, frantsesez *Algérie*.

2. *Ekuatore* hitzaren bukaerako *E* bokala galdu egiten da hitz elkarteetan.

3. Deklinabidean, Kanariak (Kanarikek), Kanarien, Kanariei, Kanarietara, Kanarietan...

Maurizio
Mozambique
Niger
Nigeria
Rhodesia
Rwanda
Sahara
Senegal
Sierra Leona
Somalia
Sudan
Swazilandia
Tanzania
Togo
Tunisia
Txad
Uganda
Volta Garaia
Zambia

Mauriziar (4)
 Mozabikar (5)
 Nigertar
 Nigeriar
 Rhodesiar
 Rwandar
 Sahauriar
 Senegaldar
 Sierraleonar
 Somaliar
 Sudaniar (6)
 Swazilandiak
 Tanzaniar
 Togotar
 Tunisiar
 Txadiar (7)
 Ugandar
 Voltagaraitar
 Zambiar

A M E R I K A

Estatua

Adjektiboa

Hizkuntza

Antillak (1)
Antillak Irlak
Argentina
Bahamak (2)
Bahamak Irlak
Barbados
Birjinak Irlak
Bolivia
Brasil
Costa Rica
Dominikar Errepublika

Antillar
 Argentinar
 Bahamar
 Barbadosar
 Birjinak
 Boliviak
 Brasildar
 Kostarrikar
 Dominikar

4. (Lekeitio) *lekeitiar* bezala.
5. (Bidarte) *bidartar*, (Zuraide) *zuraidar*, (Mendibe) *mendibar* bezala.
6. Arabiar izena da. Frantsesez *soudanien* ere esaten da.
7. Frantsesez *tchadien*.
1. Deklinabidean, Antillak (Antillek), Antillen, Antillei, Antilletara, Antilletan...
2. Deklinabidean, Bahamak (Bahamek), Bahamen, Bahamei, Bahametara, Bahametan...

Ekvador	Ekvador
Estatu Batuak	Estatubatuar
Usa	USAtar
Guatemala	Guatemaltar (3)
Guyana (4)	Guyantar
Haiti	Haitiar
Honduras	Hondurastar
Jamaika	Jamaikar
Kanada	Kanadar
Kolombia	Kolombiar
Kuba	Kubatar
Martinika	Martinikar
Mexiko	Mexikar
Nikaragua	Nikaraguar
Panama	Panamar
Paraguay	Paraguaytar
Peru	Perutar
Puerto Rico	Portorrikar
Salvador	Salvador
Trinidad	Trinidadetar
Tobago	Tobagotar
Txile	Txiletar
Uruguay	Uruguaytar
Venezuela	Venezuelar

O Z E A N I A

Estatua	Adjektiboa	Hizkuntza
Australia	Australiar	
Fiji	Fijiar	
Gilbert	Gilbertar	
Ginea Berria	Neoginear	
Filipinak (1)	Filipinar	
Filipinar Irlak		
Guam	Guamdar	

3. Gaztelaniaz *guatemalteco*. Euskaraz, bestalde, (Aiherra) *aihter*, (Lekarra) *lekartar*... Eufonia gehiago.

4. Ingelesez *Guiana*, frantsesez *Guyane*, alemanez *Guf(ayana)*.

1. Deklinabidean, Filipinak (Filipinek), Filipinen, Filipinei, Filipinetara, Filipinetan.

Hawai	Hawaiar
Hebrida Berriak	Neohebridar
Kaledonia Berria	Neokaledoniar
Norfolk	Norfolktar
Papuasia	Papuasiar
Samoa	Samoar
Salomon	Salomondar
Tasmania	Tasmaniar
Tonga	Tongatar
Zeelanda Berria (2)	Neozeelandar

ERANSKINA

Afrika	Afrikar	
Ipar Afrika	Ipar afrikar	
Hego Afrika	Hego afrikar	
Eki Afrika	Eki afrikar	
Mendebal Afrika	Mendebal afrikar	
Ertafrika (1)	Ertafrikar	
Aleman Errepublikak	Ekialdeko aleman	
Demokratikoa		
Aleman Errepublikak	Mendebaldeko aleman	
Federatua		
Alsazia	Alsaziar	
Amerika	Amerikar	
Latin Amerika (2)	Latin amerikar	
Aosta	Aostar	
Aragoa	Aragoar	
Asia	Asiar	
Assyria	Assyriar	
Azoreak	Azoretar	
(Azoreak Irlak)		
Balearak	Balear	Baleartar
(Balear Irlak)	Baleartar	
Bavaria	Bavariar	

2. Ingelesez *New Zealand*, alemanez *Neuseeland*.

1. Erdi + Afrika. Ert hori euskal hitz konposatu askotan agertzen da.

2. *Latino* hitzaren bukaerako *O* bokala galdu egiten da hitz elkarteetan.

Bretainia	Bretainiar (Bretoi)	Bretoiera
Celebes	Celebestar	
Chihuahua	Chihuahuar	
Cykladak (Cykladak Irlak)	Cykladar	
Dalmazia	Dalmaziar	Dalmaziera
Erresuma Batua	Britainiar	
Errusia	Errusiar	Errusiera
	Erruso	Erruso
Eskozia	Eskoziar	Eskoziera
Ethiopia	Ethiopiar	
Europa	Europar	
Euskal Herria	Euskaldun	Euskara
Flandes (3)	Flandestar	Nederlandera
Frisia	Frisiar	
Friul	Friuldar	Romantxera
Gales (4)	Galestar	Kymbruera
Galitzia	Galitziar	
Galizia	Galiziar	Galego
	Galego	
Gaztela	Gaztelau	Gaztelania
Georgia	Georgiar	Georgiera
	(Kartveliar)	(Kartveliera)
Groenlandia	Groenlandiar	
Katalunia	Kataluniar	Katalan
	Katalan	
Kaukasia	Kaukasiar	
Kaxmir	Kaxmirtar	
Korsika	Korsiar	Korsiera
	Korsu	
Kroazia	Kroaziar	Kroaziera
Kurdistan	Kurdu	Kurduera
Laponia	Laponiar	Laponiera
Okzitania	Okzitaniar	Okzitaniara
Ozeania	Ozeaniar	
Pertsia	Pertsiar	Pertsiera
Piemonte (5)	Piemontar	

3. Deklinabidean, Flandesen, Flandesi, Flandes(er)ja, Flandes(e)tik...

4. Latinez *Cambria*, bertako hizkuntzan *Kymru*.

5. (Bidarte) *bidartar*, (Zuraide) *zuraidar*, (Mendibe) *mendibar* bezala.

Proventza

Sardinia

Saxonia

Serbia

Sicilia

Sorabia

Txinako Herri

Errepublika

Ukraina

Walakia

Walonia

Proventzal

Sardiar

Sardu

Saxoniar

Serbiar

Siciliar

Sorabiar

Txinatar

Ukrainiar

Walakiar

Waloniar

Proventzalera

Proventzal

Sardiera

Serbiera

Sorabiera

Txinera

Ukrainiera

V. 5. EUSKAL IZENDEGIA (1977)

OHARRAK

- J* Doinu leuna du, hala eskatzen duten hitzetan. Jon (Ion), Joana (Ioana), e. a.
 * Izartxoia daramaten izenak Arana-Eleizalderen Egutegikoak dira.
lit. Euskal Literaturatik hartua.
mit. Mitologi izena (J. M. Barandiarán, *Obras Completas*)

GIZON IZENAK

<i>Abbat</i>	<i>Aketza</i>	<i>Andoni; Antonio*</i>
<i>Abar: Ramos*</i>	<i>Alaon</i>	<i>Aner</i>
<i>Abarrotz</i>	<i>Alain</i>	<i>Anixi: Anisio*</i>
<i>Aberri (mit.)</i>	<i>Alar (mit.)</i>	<i>Anko</i>
<i>Adame</i>	<i>Alarabi (mit.)</i>	<i>Anso</i>
<i>Adei</i>	<i>Alatz: Milagros*</i>	<i>Anter: Antero*</i>
<i>Adon: Abdon</i>	<i>Albi</i>	<i>Anton: Antonio. Antxon</i>
<i>Adur (mit.)</i>	<i>Alexander: Alejandro*</i>	<i>Antxiko: Francisco</i>
<i>Ageio (mit.)</i>	<i>Alots</i>	<i>Antxoka (lit.)</i>
<i>Ager</i>	<i>Altzibar</i>	<i>Apat: Abad</i>
<i>Agosti: Agustín</i>	<i>Allande: Arnaldo</i>	<i>Arano</i>
<i>Agoztar</i>	<i>Ambe</i>	<i>Aratz</i>
<i>Aide (mit.)</i>	<i>Amuruza</i>	<i>Arbante</i>
<i>Aiert</i>	<i>Anaia</i>	<i>Argi: Luz (mit.)</i>
<i>Aimar</i>	<i>Anakoz</i>	<i>Argider</i>
<i>Aingeru: Angel</i>	<i>Anartz</i>	<i>Argina</i>
<i>Aintza: Gloria*</i>	<i>Anaut: Arnaldo</i>	<i>Argoitz</i>
<i>Aioro</i>	<i>Ander: Andrés*</i>	<i>Aritz</i>
<i>Aita</i>	<i>Andima: Antimo*</i>	<i>Arixo (mit.)</i>
<i>Aitor</i>	<i>Andoitz</i>	<i>Arkaitz: Pedro</i>
<i>Aitzol</i>	<i>Adolin: Antolin*</i>	<i>Arnaitz</i>

Arnalt	Berart	Eguen (mit.)
Arotza	Berasko	Ekain
Arrosko	Berbiz: Resurrección*	Ekaitz
Artizar	Berdaitz	Ekhi: Sol (mit.)
Artzai	Berdoi. Berdot	Elazar: Eleazar*
Arzeiz	Beremundo:	Eleder
Asentzio	Veremundo	Ellande: Fernando
Asier	Bernat: Bernardo	Emenon
Asteri (lit.)	Bertol	Enaut: Fernando
Atarrabi (mit.)	Betadur (mit.)	Endura
Atarratze	Beti: Pedro. Betti	Eneko
Aurken: Presentación*	Betiri: Pedro	Enekoitz
Auxkin	Bidari: Viator	Enetz
Axular (lit.)	Bikendi: Vicente	Eñaut. ik. Enaut
Azeari	Bingen: Vicente*	Erauso (mit.)
Azibar	Birila: Virila	Eriz
Aznar	Bixintxo: Vicente	Erlantz
Azubeli	Bladi: Blas	Erramu: Ramos*
Baiardo	Bordat	Erramus
Baiarte	Bortzaioriz	Erramun: Ramón
Bakar: Soledad*	Burni (lit.)	Errando: Fernando
Baladi: Blas	Burutzagi	Errolan: Roldán
Balendin: Valentín*	Dei: Anunciación*	Erroman: Román
Balesio	Denis: Dionisio	Errupin: Rufino*
Baraxil	Deunoro: Santos*	Estebe: Esteban
Bardol	Diagur	Etor: Pentecostés*
Barea	Diegotxe: Diego	Etxahun (lit.)
Batita: Bautista	Dogartzi: Deogracías*	Etxatxu
Bazil: Basilio	Dominix: Domingo	Etxekopar
Bazkoare	Domiku: Domingo	Eusko
Beila	Dunixi: Dionisio*	Ezkerra
Bela	Eate (mit.)	Firmo
Belasko. Ik. Berasko	Eder. Ederra	Fermin
Beltxe	Edorta: Eduardo*	Formerio
Beltza	Edur (mit.)	Fortun
Benat: Bernardo	Egoi (mit.)	Frantx: Francisco
Beñat. Bernat	Egoitz	Frantzes: Francisco

Froila
Gabon: Navidad
Galindo
Gaizka: Salvador*
Gaizko
Galder
Ganix
Gar (mit.)
Garaona
Garikoitz (San Miguel
de)
Garin
Garoa
Gartxot
Gartzea
Gartzzi: Gracia*
Gaskon
Gaston
Gauargi (mit.)
Gaueko (mit.)
Gaxan: Gracián
Gaztea
Geraldo
Geraxan: Gracián
Gergori: Gregorio*
Gilen: Guillermo.
Gillen
Gilesindo
Gixon
Goizeder: Aurora
Gomesano
Gora: Exaltación*
Goren
Gorka: Jorge*
Gorri
Gotzon: Angel*
Gurutz: Cruz*

Gutxi
Haitz: Pedro
Hanni
Hanot: Aniko
Haritz. Ik. Aritz
Haritzeder
Harri
Harriet
Hegoi (mit.)
Herauso (mit.)
Hodei (mit.)
Hustaz
Ibai
Iban
Ibon
Ienego: Eneko
Igon: Ascensión*
Igor
Ihintza: Rocío
Iker: Visitación*
Ilari: Hilario*
Ilazki (mit.)
Ilixo (mit.)
Illart
Imanol: Manuel*
Inge
Inguma (mit.)
Inko (mit.)
Intxixu (mit.)
Iñaki: Ignacio*
Iñautzi
Iñigo: Eneko
loritz
Iraitz
Iratxo (mit.)
Iratzeder
Irkus: Epifanio*.

Irakus*
Isidor: Isidoro*
Istebe: Esteban: Ik.
Estebe
Isusko
Itzaina
Ixaka: Isaac*
Ixonu
Jabier. Ik Xabier
Jaizki
Jakes: Jacob
Jakobe: Santiago*
Jakue: Jacob
Janpier: Juan Pedro
Jatsu
Jaunti
Jaunzuria
Joanes: Juan
Jokin: Joaquín*
Jon: Juan*
Joseba: José*
Josepe: José
Josu: Jesús*
Juandasalbatore:
Ascensión
Juaneizu
Juango
Juantxiki
Julen: Julián*
Jurdan
Jurgi: Jorge
Kaiet: Cayetano
Karmel: Carmen*
Kaxen
Kelemen: Clemente
Kepa: Pedro*
Kimetz

<i>Kiliz</i>	<i>Martxot</i>	<i>Otsando. Otxando</i>
<i>Kismi</i> (mit.)	<i>Marz:</i> Marcos	<i>Otsoa. Otxoa</i>
<i>Kistin:</i> Cristino*	<i>Matei</i>	<i>Otsoko</i>
<i>Koldo:</i> Luis	<i>Maties:</i> Matías. <i>Matia</i>	<i>Oxarra</i>
<i>Koldobika:</i> Luis*	<i>Mattin</i>	<i>Oxel</i>
<i>Kusko</i>	<i>Matxin:</i> Martín	<i>Pagomari</i> (mit.)
<i>Lain</i>	<i>Matxinot:</i> Martín	<i>Panpili</i>
<i>Lander</i>	<i>Maurin:</i> Maurino*	<i>Patxi:</i> Francisco
<i>Larra</i>	<i>Mazuste</i>	<i>Paulo:</i> Pablo
<i>Lartaun</i> (mit.)	<i>Meder:</i> Medardo	<i>Paskal:</i> Pascual*.
<i>Lastur</i> (mit.)	<i>Mederi:</i> Emeterio	<i>Paxkal</i>
<i>Laurendi:</i> Lorenzo	<i>Mikel:</i> Miguel*	<i>Peire:</i> Pedro
<i>Laurentz</i>	<i>Mikelar</i>	<i>Pello:</i> Pedro
<i>Laurentzi:</i> Lorenzo*	<i>Mikelats</i> (mit.)	<i>Perotxe:</i> Pedro
<i>Laurgain</i>	<i>Mikeldi</i> (mit.)	<i>Peru:</i> Pedro
<i>Laurin</i>	<i>Mikolas</i> (mit.)	<i>Peruanton:</i> Pedro
<i>Leheren</i> (mit.)	<i>Milian:</i> Millán	Antonio
<i>Lehior</i>	<i>Min</i>	<i>Perutxo</i>
<i>Lekubegi</i> (mit.)	<i>Mitxaut</i>	<i>Peruxte</i>
<i>Leoiar</i>	<i>Mitxel:</i> Miguel	<i>Pes</i>
<i>Lihor</i>	<i>Montxo</i>	<i>Petri:</i> Pedro
<i>Lohitzun</i>	<i>Munio</i>	<i>Petrigai</i>
<i>Lope</i>	<i>Musko</i>	<i>Pierres</i>
<i>Lordi</i>	<i>Nabar</i>	<i>Polentzi:</i> Florencio*
<i>Lorenz:</i> Lorenzo	<i>Nahia</i>	<i>Premiñ:</i> Fermín
<i>Luar</i>	<i>Nuño</i>	<i>Pudes</i> (lit.)
<i>Lur</i> (mit.)	<i>Nuxila</i>	<i>Pusken:</i> Pusciano*
<i>Luzaide</i> (mit.)	<i>Obeko</i>	<i>Raitin</i>
<i>Luzea</i>	<i>Odon</i>	<i>Remir:</i> Ramiro
<i>Maiorga:</i> Mártir	<i>Oidor</i>	<i>Ruisko</i>
<i>Maju</i> (mit.)	<i>Oier</i>	<i>Sabin:</i> Sabino*
<i>Manez:</i> Juan. <i>Manex</i>	<i>Oihan</i>	<i>Salbatore:</i> Salvador,
<i>Mantzio</i>	<i>Oinatz</i> (mit.)	Ascensión
<i>Manu:</i> Manuel*	<i>Oiñaz</i>	<i>Salluente:</i> San Lorenzo
<i>Maore</i>	<i>Opilano</i>	<i>Sandaili:</i> San Elías
<i>Markel:</i> Marcial*	<i>Orkatz</i>	<i>Sanduru:</i> Santos
<i>Marko</i>	<i>Oroitx</i>	<i>Santi:</i> Santiago
<i>Marin</i>	<i>Orti</i>	<i>Santikurtz</i>
<i>Martie:</i> Martín	<i>Orzaize</i>	<i>Santio:</i> Santiago
<i>Martixa:</i> Martín	<i>Oskitz</i>	<i>Santutxo</i>
<i>Martxel:</i> Marcelo	<i>Osoitz</i>	<i>Santxo, lk. Anso</i>
<i>Martxelin:</i> Marcelino	<i>Ospin</i>	<i>Santxol</i> (lit.)

Satordi: Saturnino
Seber: Severo*
Selatse (mit.)
Semark: San Marcos.
Samark
Seme. Semeko
Semeno
Sendoa
Sengrat: Saint-Grat
Sesuldo
Silban: Silvano*
Sotil
Sugar (mit.)
Sugoi (mit.)
Tello
Teobaldo
Tibalt: Teobaldo
Todor: Teodoro*
Totakoxe
Tristan
Tuste: San Tuste
Txaran. Ik. Txerran
Txartiko
Txatxu

Txerran
Txeru
Tximitx
Txomin: Domingo
Txordon
Txurio
Ubarna (mit.)
Ubelteso (mit.)
Ubendu (mit.)
Udalaiz (lit.)
Ugaitz
Ugutx: Bautista*
Umea
Unai
Unax
Ur
Urbez
Urdaspal
Urdir. Urdintxo
Urko
Urtats (mit.)
Urti
Urtsin: Ursino*
Urtsua (lit.)

Urtun. Urtunio
Urtungo
Urtzi
Uzuri
Xabat
Xabier
Xalbador
Xantalen
Xarles: Carlos
Xefe: Ceferino
Ximun: Simón
Xofre
Xuban (mit.)
Xurdir
Zadornin
Zernis: Saturnino
Zeledon: Celedonio
Zigor
Zohiartz
Zoil: Zoilo*
Zunbeltz (lit.)
Zuri
Zuriko: Albino
Zuzen: Justo

EMAZTEKI IZENAK

Abarne: Ramos*
Abauntza
Abeliñe: Avelina*
Aduna
Agate: Agueda*
Aginaga
Agirre
Agurne: Rosario*
Agurtzane: Adoración
Aiago
Aiala
Ainara
Ainhua

Ainize
Aintzane: Gloria*
Aintzile
Aintziñe: Antigua
Ainuesa
Aiora
Aitziber
Aizkorri
Aizpea
Aizeti
Akorda
Alaine
Alaitz

Alazne: Milagros*
Albiñe: Albina*
Albizua
Alduara
Alduenza
Alize: Alixa. Alicia
Alkain
Almika
Almuza
Alodi: Alodia*
Aloña
Altzagarate
Ama

Amaduena
Amagoia (lit.)
Amaia (lit.)
Amalur (mit.)
Amane: Maternidad*
Amatza
Amelina
Amets (mit.)
Ametza
Amilamia (mit.)
Amuna
Anaeaxi: Ana Engracia
Anaiansi
Anaurra
Ande (mit.)
Anderazu
Andere: Andresa*
Anderexo (mit.)
Anderkina
Andia
Andikoa
Andion
Andoliñe: Antolina*
Andone, Antxone:
 Antonia*
Andregoto
Andrekina, Andrekiña
Andremisa
Andrezuria
Angelu
Anixe: Anisia*
Aniz
Anoz
Anse
Antxone: Antonia
Antziñasko
Añes: Inés*. Añes
Apain
Apala
Aragundia
Araitz. Ik. Arraitz
Arama

Arana
Arandon
Arantza
Arantzazu
Araoz
Arbeiza
Arbekoa
Arburua
Areitio
Areria
Argia: Luz
Argiloain
Argiñe: Luz
Ariñe
Ariturri
Aritzaga
Aritzeta
Arkija
Arlas
Arluzea
Armedaña
Armola
Arnoteği
Arraitz
Arrako
Arrate
Arrazubi
Arrene: Oración*
Arreo
Arriaka
Arrieta
Arrigorría
Arriluzea
Arrizabalaga
Arritokieta
Arrixaka
Arrosa
Arterderreta
Artiga
Artiza
Artzanegi
Artzeina

Asa
Asiturri
Askoa
Atallo
Atotz
Atsegiñe: Consuelo
Atxarte
Azella
Auria
Auriola
Aurkene:
 Presentación*
Axpe
Ayala. Ik. Aiala
Azella
Azitain
Babesne: Amparo
Baiakua
Bakarne: Soledad*
Bañano
Barazorda
Barria
Barrika
Basaba
Basagaitz
Basalgo
Batirtze: Beatriz*
Beatais
Bedaio
Begoña
Belaskita
Belate
Beloke
Beltzane. Beltxane.
Bengoa
Bengoara
Bengolarrea
Beraza
Berberana
Berbixe: Resurrección*
Berezi
Berziana

Betisa: Petra
 Bibiñe: Viviana*
 Bidane: Camino
 Bihotz (mit.)
 Bikarregi
 Bilbañe: Circuncisión*
 Bilebañe
 Bikarregi
 Bingene: Vicenta*
 Biolarra
 Bioti
 Bittori: Victoria
 Buñondo, Buinondo
 Burgondo
 Burne: Bruna*
 Burtzeña
 Deñe, Deñe:
 Anunciación*
 Deio
 Doltza
 Domeka
 Domeke: Dominica*
 Dominixe: Dominica
 Donetzine: Benita
 Doniantsu
 Donianzu
 Dorleta
 Dota
 Dulanto
 Dunixe: Dionisia*
 Ederne: Hermosa
 Ederra
 Edurne: Nieves*
 Edurtzeta
 Egiarte
 Egilior
 Eguene (mit.)
 Eguzkiñe: Sol
 Eider
 Ekhiñe: Sol
 Elduara
 Elixabete: Isabel*
 Elixane
 Elizamendi
 Elizmendi
 Elkano
 Elorriaga
 Elurreta
 Eluska
 Enara
 Endera
 Enea
 Eneka
 Eneriz
 Erdaiñe: Circuncisión
 Erdiñe
 Erdoitza
 Erdoza
 Erguiña
 Eriete
 Erisenda
 Erkuden
 Erlea
 Ermin
 Ermiñe: Erminia*
 Ermisenda
 Ermua
 Erniobe
 Erramune: Ramona
 Erramusa
 Errasabia
 Errasti
 Erregiñe: Reina*
 Erremelluri
 Erromane: Romana*
 Errosali: Rosario,
 Rosalía*
 Erroz
 Errukiñe: Piedad
 Errupiñe: Rufina*
 Ertza
 Eskarne: Mercedes*
 Eskolunbe. Eskorunbe
 Esozia
 Estebeni: Estefanía
 Espoz
 Estibaliz, Estibariz
 Etorne: Pentecostés*
 Etxano
 Etxaurren
 Eukene: Eugenia*
 Eulari: Eulalia
 Eunate
 Eusa
 Ezkurra
 Eztegune:
 Desposorios*
 Ezozia
 Fermina
 Florentxa: Florencia,
 Florentxi
 Frantxa: Francisca
 Frantsesa: Francisca
 Gabone: Navidad
 Gadea
 Gainko
 Gaizkane: Salvadora*
 Garaiñe: Victoria
 Garazi: Graciana
 Garbi: Pura
 Garbikunde:
 Purificación
 Garbiñe: Inmaculada
 Gardotza
 Garoña
 Garralda
 Garrastazu
 Gartze: Gracia*
 Gartzene: Gracia
 Gatzarieta
 Gaxuxa: Graciosa,
 Gracieuse
 Gazeta
 Gaxi
 Gazelu
 Geaxi: Engracia. Geaxi

Gentzane: Paz*	Igotz	Izorne
Geraxane: Graciana	Ikerne: Visitación*	Jaione: Natividad*
Gexina: Graciana	Ikomar	Jasone: Asunción*
Gixane: Encarnación*	Ikuska	Jauregi
Goiatz	Ilargiñe	Joana: Juana
Goikiria	Ilazkiñe	Jokiñe: Joaquina*
Goikoana	Ilja	Jone: Juana*
Goizane	Ilgardia	Josune: Jesusa*
Goizargi: Aurora	Iloz	Jugatx
Goiuria	Intza: Rocío	Julene: Juliana*
Gorane: Exaltación*	Ioar	June
Goratzte: Exaltación	Ipuza	Jurdana
Gorostitza	Iragartze: Anunciación	Karmele: Carmen*
Gorria	Iraia	Katalin: Catalina
Gorritiz	Iride: Iraida*	Kattalin
Gorriza	Irakusne: Epifanía*	Katixa: Catalina
Goto	Irantzu	Katrin: Catalina.
Gotzone: Angela*	Irati	Katerin
Gozo	Iratxe	Kelmene: Clemencia*
Graxi: Graciana	Iriberrri	Keperiñe: Ceferina*
Gure: Guría*	Iristain	Kiles
Guruzne: Cruz*	Iriñuela	Kispiñe: Crispina*
Gurutze: Cruz	Irkusne: Epifanía*, ik.	Kistiñe: Cristina*
Gurutzeta	Irakusne	Kizkitza
Harbona	Irune: Trinidad*	Kodes
Haurramari: Niña	Iruri	Koikille: Cecilia*
María	Irutxeta	Koldobike: Luisa*
Helis	Iruña	Kontxesi: Concepción
Hiart	Isasi	Kontzeziona:
Hoki	Ismene: Isibene	Concepción
Hua	Isurieta	Koru. Koro
Hugone: Hugo	Itoiz	Kupiñe
Ibabè	Itsaso	Laguntzane: Socorro
Ibàne	Iturrieta	Laida
Ibernalo: Ibernaola	Iturrisantu	Lamiaran
Ibone: Ivón*	Itxaro: Esperanza	Lamindao
Idoia	Itziar	Landa
Idoibaltzaga	Iurre. Yurre	Landerra
Idurre	Ixone	Larraintzar
Iera	Izarne: Estrella	Larraitz
Igaratza	Izaro	Larrara
Igone: Ascensión*	Izaskun	Larrauri

<i>Larraz</i>	<i>Mari</i> (mit.)	<i>Nere</i>
<i>Lasagain</i>	<i>Mariaka</i>	<i>Nerea</i>
<i>Lasarte</i>	<i>Marider</i>	<i>Nikole: Nicolasa*</i>
<i>Latsari</i> (mit.)	<i>Maritxu: María</i>	<i>Nora</i>
<i>Latxe</i>	<i>Markele: Marciala*</i>	<i>Nunile: Nunilo*</i>
<i>Legarda</i>	<i>Martiñe: Martina*</i>	<i>Oianko</i>
<i>Legarra</i>	<i>Martixa: Martina</i>	<i>Oiartzta</i>
<i>Legendika</i>	<i>Martxeliñe: Marcelina</i>	<i>Oibar</i>
<i>Legundia</i>	<i>Mauriñe: Maurina*</i>	<i>Oihane. Oihana</i>
<i>Leioar</i>	<i>Mendia</i>	<i>Oilandoi</i>
<i>Leire</i>	<i>Mendiñaña</i>	<i>Oinaze</i>
<i>Lekaretxe</i>	<i>Mendite. Mendikota</i>	<i>Oitia</i>
<i>Leorin</i>	<i>Menga</i>	<i>Oka</i>
<i>Lerate</i>	<i>Menosa</i>	<i>Okon</i>
<i>Letasu</i>	<i>Mentzia</i>	<i>Olaia</i>
<i>Lexuri</i>	<i>Meñaka</i>	<i>Olaiz</i>
<i>Lezaeta</i>	<i>Mikele: Micaela*</i>	<i>Olara</i>
<i>Lezana</i>	<i>Milia</i> (lit.)	<i>Olartia</i>
<i>Lezeta</i>	<i>Mina</i>	<i>Olartia</i>
<i>Libe: Libia*</i>	<i>Mirari: Milagros</i>	<i>Olatz</i>
<i>Lide: Lidia*</i>	<i>Miren: María*</i>	<i>Olite</i>
<i>Lierni. Liernia</i>	<i>Molora</i>	<i>Oloriz</i>
<i>Lohitzune</i>	<i>Monlora</i>	<i>Ollano</i>
<i>Loinaz</i>	<i>Moronda. Ik. Munondoa</i>	<i>Olleta</i>
<i>Lopene</i>	<i>Munida</i>	<i>Onditz</i>
<i>Lore: Flora*</i>	<i>Muniain</i>	<i>Oneka</i>
<i>Lorea: Flor</i>	<i>Muno</i>	<i>Onintza</i>
<i>Lorete: Loreto*</i>	<i>Munondoa</i>	<i>Opakua</i>
<i>Loza</i>	<i>Muntsaratz. Muntxaraz</i>	<i>Orbaiz</i>
<i>Maala: Magdalena</i>	<i>Murgindueta</i>	<i>Ordizia</i>
<i>Maia: María</i>	<i>Muruzabal</i>	<i>Orella</i>
<i>Maialen: Magdalena</i>	<i>Muskilda</i>	<i>Oria</i>
<i>Maidar</i>	<i>Muskoa</i>	<i>Oriz</i>
<i>Maier</i>	<i>Muxika</i>	<i>Oro</i>
<i>Maitagarri</i> (mit.)	<i>Nabarne</i>	<i>Oroitx</i>
<i>Maitane: Amor*</i>	<i>Nabarra</i>	<i>Ororbía</i>
<i>Maite: Amada</i>	<i>Nagore</i>	<i>Orose: Orosia*</i>
<i>Maitena</i>	<i>Nahikari</i>	<i>Orrao</i>
<i>Makatza</i>	<i>Naiara. Naiera</i>	<i>Orreaga</i>
<i>Maldea</i>	<i>Naroz</i>	<i>Orzuri</i>
<i>Mantzia</i>	<i>Nazubal</i>	<i>Osabide</i>
<i>Mañarrieta</i>	<i>Nekane: Dolores*</i>	<i>Osakun</i>

Osane: Remedios*	Toda. Tota	Usmene
Oskia	Toloño	Usoa
Osteriz	Uba	Usue. Uxue
Otsana	Ubaga	Utsune
Otsanda* Otxanda	Ubarriaran	Uxune
Otzaurte	Udane	Uzuri
Pakene: Paz	Udiarraga	Xabadin
Parezi	Udoz	Xaxi
Paternain	Uga	Xemein
Paskalin: Pascuala	Ugarte	Ximena
Pelela	Uguzne: Bautista*	Xixili: Cecilia
Pizkunde:	Ula	Xurdana. Ik. Jurdana
Resurrección*	Uli	Zabal
Poyo	Untza	Zabaleta
Pozne: Consuelo	Untzizu	Zaballa
Premiñe: Fermina	Uraburu	Zaiñe, Zañe:
Pueyo	Uralde	Patrocinio*
Puskene: Pusciana*	Urbe	Zalao
Puy	Urdaiaga	Zamartze
Sabiñe: Sabina*	Urdina	Zandua
Sagarduia	Urdiñe	Zarala (lit.)
Sagari: Sagrario	Uriarte	Zeberiojana
Saioa	Uribarri	Zelai
Sallurtegi	Uriz	Zerran
Santllaurente	Urkia	Zikuñaga
Santutxo	Uronea	Zilia
Santxa. Ik. Ansa	Urraka	Ziortza
Saturene: Saturiana*	Urrategi	Zita
Seiñe: Inocente, Señe*	Urrea	Zohartze
Semera	Urretxa	Zorione: Felicidad
Silbane: Silvana*	Urreturre	Zuberoa
Soiartze	Urrexola	Zufiaurre
Sokorri	Urrialdo	Zumadoia
Sorauren	Urroz	Zumalburu
Sorkunde: Concepción	Ursola	Zuria: Blanca
Sorne: Concepción*	Urtsiñe: Ursina*	Zuriñe: Blanca
Soskaño	Urtune	Zuza
Soterraña	Urtza	Zuzene: Justa
Tetxa	Urtzumu	

V, 6. Hiztegia

ATARIAN

(Batasunerako Hiztegia. 1968)

Arantzazu-ko batzarreko erabakiak, erabatekoak izanik, bana-banako erabaki xeheagoak behar dituzte izan ondoren. Hizkuntza idatziaz mintzatu ginen han, batez ere, eta hizkuntza idatzi horretan erdietsi behar genukeen batasunaz. Eta hizkuntza idatziaren batasuna, gurearena beste zein-nahirena bezanbat, azaletik hasten da: hots, idazkeratik edo ortografiatik.

Badugu beste hauzirik, batasun bidean abiatu garenez gero, larriagorik agian eta gaitzagorik ere bai, baina ez, guk uste premiazkgorik. Horrexegatik bada, han hartu ziren erabakiak nolarebait mamitzeko eta gatzatzeko, legezko iruditu zitzaigun zenbait hitz-zerrenda prestatzea, nolako hitzen forma eta grafia erabili behar litzatekeen azaltzeko, gure iritziz behintzat.

Hau duzu lehena, hitzik usatuenak eta hedatuenak, hizkuntza idatziari dagokionez, biltzen dituena. Badakigu behar baino gehiago baztertuko genituela; badakigu ere sartu behar ziren zenbait ez ditugula, noski, sartu. Huts horiek, ordea, ez dugu uste larriegiak izan daitezkeenik. Hurren datozen zerrendatan izango bait-da leku okerrak zuzentzeko eta hutsarteak betetzeko.

Hemen hitzen formaz ari gara, soil-soilik, ez hitzen erabileraz: hitz batek aurre-aldean nahiz erdian *h* bat behar lukeen ala ez, *s*-kin idatzi behar litzakeen ala ez, azkeneko *-a* berezkoa duen ala erantsia, *-o* duen bukaeran ala *-u*, eta abar. Hauek dira, huts-hutsik, zerrenda hauetan ukitu nahi ditugun gaiak. Zein hitz erabili behar diren, eta nola erabili, ardurazko gaia da, noski, eta guztioi dioakiguna, baina poliki-poliki, urratsez urrats doana urrutiago heltzen omen da maiz aski presaka eta lehiatuki dabilena baino. Eta, batik bat, oinarrietarik hasi behar, etxea eraikiko baldin bada.

Hitz bi, azkenik, erabili den idazkerak zer adierazi nahi duen agertzeko.

1. Osorik idatzirik ez daudenak, honela baizik *ot-*, *sat-*, etc... ez dira hitzak, hitz-zatiak baizik, hitz elkartuen hasieran maiz agertzen direnak; bere eskuko hitz osoa *sagu* da, beraz, baina *sat-*, *satandera*, *satitsu* eta beste batzuetan agertzen den *sagu*-ren euskal-ordezko egokia.

2. Letra bat parentesis-artearen ezartzen dugunean, bitara idatzi daitekeela adierazi nahi dugu: *sasoi*, nahiz *sasoin*, esate baterako. Badakigu hobe litzatekeela beti izkribu-modu bakarria izatea, baina ez dugu indarririk aski aurkitu ez gure baitan ez gure inguruan ohiturak eta usuarioak erabaki beharko dituen puntuak geure buruz gogor eta zorrozki erabakitzeko.

3. Bi forma, bata bestearen ondotik, jartzen ditugunean berdintzat jotzen ditugu, pisu eta balio berekotzat, biak azpi-aldeko lerroz markatuak doazenean: *sehi* eta *sein*; *zihi* eta *ziri*. Ez, ordea, aurrena markatua eta ondokoa markarik gabe agertzen direnean: bata, lehena eta markatua noski, hobestekoa da horrelakoetan: adibidez: «*soro*, *solo*» («*soro*» hobe «*solo*» baino).

4. Hitz-forma edo aldaera horiek leku berean ez datozenean, *hiri* eta *uri* bezala, «ik.», hau da, «ikus» batek zuzentzen du irakurlea batetik bestera. Baina, entzun ongi, «ik.» hori, balio batekoak uste ditugunean bakarrik daramate biek; bestela, xumeenak, mendekoak darama soilik «ikus»; gailenenak, nagusiak, ez. Adibidez: «*solo*, ik. *soro*» («*soro*», «*solo*» baino hobe delako esan nahi du).

5. Izan daitezkeen dudak garbitzeko, zalantzako hitzaren ondoan beste hitz bat jarri da, edo adibide bat: *ai* (deihadar) *ahi* (janari), *ar* (emea ez dena), *har* (zool.).

Zerrenda hau eta honen ondoren etorriko direnak, diogun azkenik, ez dira inolazko maisukeriak eraginak; gure jakinduria urriak ez digu oinik ematen besteren irakasle bihurtzeko. Horre-

lako zerbait egiteko zegoen, eta luzamendurik gabe egiteko gainera, gure hizkuntzak iraungo baldin badu, eta lanean hasi gara haurra lehen urratsak egiten hasten den bezala, hala-hola eta ahal bezala. Hasiak egina omen dirudi ordea, Bizkaiko esan zaharrek dionez, eta oraingoa aurreratzeko, ugaltzeko eta hobetzeko asmoetan hasi gara, ahal dezakegun mailaraino lanean ekiteko asmoetan.

OHARRA: *Azalpen* gisa eskuin aldean ematen diren itzulpenak (españeraz eta frantsesez) ez dira gutxi gora-beherako *laguntzaile bat baizik*. «Abar» hitzak, esate baterako, adierazki asko du; eta ez ditugu hemen denak zehatz eman.

Hiztegi honetan (1958 hitz, guztira), hitzen *idazkera batua* hartu dugu gogoan; adierazkiaren arazoa ikutu gabe utziz.

PRESTATZAILEAREN OHARRA

1. Euskaltzaindiak onhartuak dituen hiru hitz zerrendak —Batasunaren Hiztegia (1968), Merkatalgo Izendegia eta Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia— batera ematen ditugu hemen. Horretarako gure arrazoina, kontsultabidea erraztekoa izan da: hitz baten bila hiru tokitan saiatu ordez, bakarrean aurki dezake irakurleak. Arrazoin horrek berak bultzatu gaitu, halaber, **Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia** ere «euskara — gaztelera — frantsesa» ordenuan ematera, hots: Euskaltzaindiaren argitalpen ofizialarena ez bezalako ordenu batetan. Hala ere, **Merkatalgo Izendegi**-ko «Addenda» bereiz eman da, sail horretako hainbat atal non sartu errazik gabea gertatzen bait da.
2. Nolanahi ere, aski garbi dago zerrenda horretako hitz bakoitzaren jatorria, bereiztekoa dela uste baitugu, hiru hiztegiak xede eta erizpide desberdinez eginak direnez. Hona bereizpideak:
— **Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia**: beltz/borobiletan datoz hitzak, eta zerrenda horren orijinalean duten zenbakia parentesi artean dutila.

- **Merkatalgo Izendegia:** goikoak bezala, beltz-borobiletan ematen dira hauk ere, eta parentesi arteko MI laburkinaz.
 - **Batasunaren Hiztegia (1968):** etzan/borobiletan agertzen diren hitzak dira Arantzazun (1968) onhurturikoak; aurreko edizioetan bezalaxe alegia.
3. Euskal hitz bat bera jatorrizko zerrenda horietako bat baino gehiagotan agertzen denean, honela jokatu dugu:
- **Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia** eta **Merkatalgo Izendegia** zerrendetan agertzen diren hitz berdinak, multzo batean ematen dira, parentesi artean bi iturburuak jarraian aipatuz (Ik. **arroztegi**). Itzulpenetan alderen bat aurkitu dugunean, alde hori ere jasotzen jo dugu. E. b., **bar, taberna** honela itzultzen da **Zortzi urte...-n**: «bar; bar». **Merkatalgo Izendegia-n**, berriz, «bar; bar, café» bezala. Desberdintasun hori honela adierazi da hemen: «**bar, taberna; bar; bar** (1303), **café** (MI)».
 - **Zortzi urte...-n** nahiz **Merkatalgo Izendegia-n** eta **Batasunaren Hiztegia-n** hitz bera agertzen bada, bitan agertuko da delako hitz hori, **Batasunaren Hiztegia**-koa aurrez delarik (Ik. **aditz**).
4. Jatorrizko zerrendetako hainbat multzo bitan eta hirutan agertuko da hemen, hitz multzokide guztiak aurkitzeko era errazten dugulakoan. Bi kasu desberdin gerta daitezke errepikapen honetan:
- **azken, (bazkal) azken** multzo jatorrizkoa, beste leku batetan ere emango da, hots: **(bazkal) azken, azken**, «bazkal» hitzari dagokion lekuan, alegia.
 - **Batasunaren Hiztegia**-ko «**habaila**: honda; fronde» multzoa, jakina denez, haserako A letrari dagokion lekuan agertzen da Arantzazuko zerrendan; oraingo honetan, leku berean (**abade** hitzaren ondoren) eta H letraren zerrendan agertuko da (**haatik** hitzaren ondotik, alegia). Baina bi multzokideak oso antzekoak izanik, errepikatuz elkarrengadik hurbil geratuko lirakeenean, behin bakarrik eman dira, jatorrizkoan bezala. Kasu honetakoa da **altzairu, altzeiru** multzoa.
5. Gaztelaniazko eta frantsesezko itzulpenak puntu eta koma bidez bereizten dira beren artean, koma soilak hizkuntza bereko sinonimoak eta adigai ezberdinak adierazten dituelarik. Cfr. **abestalde**.
6. **Zortzi urte...-ko** hitzek parentesi artean daramatzaten zenbakiak, aipaturiko jatorri adierazle izateaz beste, honako egiteko hau ere badute hitza zein testuingurutan hartu behar den ematen dute aditzera, nolabait bederen. Kasurako, «**dibisio**: división; division (1702)» horretako zenbakiak, delako dibisio hori matematik arlokoa ez baino armadarenekoa dela oharrerazten du. Horretarako, haren 20 zerrenden buruan da-

tozen gai sailak ematen ditugu, halako zenbakitatik halakotarako hitzak zein arlotakoak diren aditzera emanaz.

7. Haserako hitza jatorrizko zerrendakoa ez beste bat denean, errepikatzean, marra luze bat erabili dugu haserako hitz haren lekuan. E. B., **abereak lanerako** — = **lanerako abereak**.
8. **Zortzi urte arteko Ikastola Hiztegia**-ren zerrenda-buruak:
- 1 - 93: Lehen hitz zerrenda**
Geografia fisika. Geologia. Astronomia
- 94 - 176: Bigarren hitz zerrenda**
Materia. Propietateak, egoerak, materien aldakuntzak. Gorputz kimikoak
- 177 - 339: Hirugarren hitz zerrenda**
Bizidunak. Biologia. Botanika. Zoologia
- 340 - 428: Laugarren hitz zerrenda**
Giza soina. Medikuntza. Botika. Higiene
- 429 - 471: Boskarren hitz zerrenda**
Janariak. Jakiak. Edariak
- 472 - 546/A: Seigarren hitz zerrenda**
Jantziak. Oinetakoak. Bizartegia. Toileta
- 547 - 689: Zazpigarren hitz zerrenda**
Etxea. Etxe ezarketak. Tresneria. Lorategia
- 690 - 758: Zortzigarren hitz zerrenda**
Nekazaritza. Abelauskuntza. Hegazti hazkuntza. Ihizia. Arrantza. Meatzeak
- 759 - 869: Bederatzigarren hitz zerrenda**
Industria. Eskulagintza
- 870 - 921: Hamargarren hitz zerrenda**
Eskola. Ikastola. Eskola gauzak eta tresnak
- 922 - 1078: Hamaikagarren hitz zerrenda**
Matematikak
- 1080 - 1128/A: Hamabigarren hitz zerrenda**
Gramatika. Idazkintza
- 1129 - 1198/A: Hamairugarren hitz zerrenda**
Musika. Pintura. Eskultura
- 1199 - 1238: Hamalauugarren hitz zerrenda**
Adimen eta moral zerak. Erligioa edo erlisioneak
- 1239 - 1536: Hamaboskarren hitz zerrenda**
Hiria. Kaleak edo karrikak. Herri-etxeak. Dendak. Bulegoak. Herri zerbitzuak

1357 - 1429: Hamaseigarren hitz zerrenda

Gizartea. Estatu

1430 - 1603: Hamazazpigarren hitz zerrenda

Ibilgailu eta komunikabideak, Errepidea. Burdinbide eta trenak. Itsas eta aireko nabigazioa

1604 - 1638: Emezortzigarren hitz zerrenda

Telekomunikabideak, Prentsa, kazetateria

1639 - 1696: Emeretzigarren hitz zerrenda

Kirolak. Jokoak. Jostetak, jolasak

1697 - 1784: Hogeigarren hitz zerrenda

Armada. Gerra, gerla. Nazioarteko harremanak

A

aha (*aho*: *ahapeka*, *eta abar*)

ahaide: pariente; parent

ahal: poder; puissance

ahalke: vergüenza; honte

ahantzi, *ahaztu*: olvidado; oublié

ahardí: cerda; truie

ahari: carnero; mouton

aharrausi: bostezo; bâillement

ahate: pato; canard

haatik: sin embargo; cependant

ahaztu, *ahantzi*: olvidado; oublié

abade: sacerdote; prêtre

abade, (*apata*): abad; abbé (MI)

habailla: honda; fronde

abantail (a): ventaja; avantage

abar: resto; résidu

abarka: abarca; brodequin

habe: viga; poutre

abel (*abere*: *abelgorri*, *t-a*)

abelazkuntza: ganadería; élevage (716)

(*abelgorri*, *abere*, *t. a.*) *abel*

abelgorri, (*h*)*azienda*: ganado vacuno; bétail

bovin (719)

abel-xehe: ganado lanar; bétail à laine (718)

abendu: diciembre, décembre

aberats: rico; riche

abere: (animal; animal)

(*abere*), *animalia*, *animal*: animal; animal (251)

abere-hiltzaile: matarife; tueur ou moucher d'abattoir (MI)

abereak, (*h*)*aziendak*: ganado, bétail (256)

abereak, *lanerako* —: animales de trabajo (o labranza); animaux de trait (717/A)

aberia, *pane*: pane; panne (1465)

aberri: patria; patrie

aberri, *sorterri*: patria; patrie (1357)

abestalde, *kantaritalde*: coro, masa coral; chorale (1165)

habia (kabia): nido; nid

abiadore: aviador; aviateur (1603)

abiatu: puesto en marcha; mis en route

abioi, *hegazkin*, *aireko*: avión; avion (1591)

abisatu: avisado; averti

abizari: reclamo (instrumento o animal para atraer a la caza); appeau (734).

abokatu, *aldeko* —, *defendatzaile*: defensor; *abokatu*, *aldeko-x*, *defendatzaile*: defensor; défenseur (1416)

absoluto, *balio* —: valor absoluto; valeur absolue (958)

absurdo, *zentzugabeko*: absurdo; absurde, absurdisté (1214)

aburu: opinión; avis
abuztu: agosto; août
ada (ik. *adar*: *adaburu*...)
adabatu: remendado; racommodé
adar (*ada*-): rama; branche
adar: corneta; cornet, clairon (1148)
adats: cabellera; chevelure
adberbio, *adizlagun*: adverbio; adverbe (1110)
adierazi: dado a entender; exposé
adimen: inteligencia; intelligence (1199)
adin: edad, âge
adio: adiós; au revoir
adiskide: amigo; ami
aditu: oído; entendu
aditz: verbo; verbe
aditz: verbo; verbe (1109)
adizlagun, *adberbio*: adverbio, adverbe (1110)
adjetibo, *izenlagun*: adjetivo; adjectif (1107)
adoratu: adorado; adoré
adreilu: ladrillo; brique
adreilu: ladrillo; brique (670)
aduaná; *aduaná*; *douane* (1782)
aduanazain: aduanero; douanier (1783)
afari (*afal*-): ceno; souper
haga: percha; perche
agente, (*agentzialari*): agente; agent (MI)
agentzia: agencia; agence (MI)
agentzia, *berri* —: agencia de prensa; agence de presse (1638)
(agentzialari), *agente*: agente; agent (MI)
ager- (*agertu*: *agerraldi*...)
ageri, *agiri*: evidente; évident
ageriko, *agiriko*, *herriko*: público; public (1391)
ageriko *judizio*: juicio público; audience publique (1426)
(agerraldi, agertu): *ager*-
agertu: aparecido; apparu
agian: ojalá; Dieu le veuille
hagin: diente; dent
hagin: tejo; if (Bot.)
agindu: mandado; commandé
agindu, *errezeta*: receta; ordonnance (388)
agiri, *ageri*: evidente; évident
agiri, *diru* —: recibo, reçu (1076)
agiriko, *ageriko*, *herriko*: público; public (1391)

hagoan: en equilibrio; en équilibre
agonia: agonía; agonie
agor: seco; sec
agorte, *agorraldi*: estiaje; étiage (17)
agudo: ligero; agile
agur: saludo; salut
agure: anciano; vieil homme
aha- (*aho*: *ahapeka*, *eta abar*)
ahaide: pariente; parent
ahal: poder; puissance
ahalke: vergüenza; honte
ahantzi, *ahaztu*: olvidado; oublié
ahardi: cerda; truie
ahari: carnero, mouton
aharrausi: bostezo; bâillement
ahate: pato; canard
ahate: pato; canard (321)
ahaztu, *ahantzi*: olvidado; oublié
ai: grito; cri
ahi: papilla; bouillie de farine
a(h)itu, *akitu*: agotado; épuisé
aho, *aha*-: boca; bouche
ahizpa: (hermana; soeur)
ahosoinu, *harmonika*, *musikitarra*: filarmónica; harmonica (1152)
ahots-behera, *baxo*: bajo; basse (1172)
ahots-zoli, *tenor*: tenor; ténor (1170/B)
ahotz: cascabillo, bale (blé)
ai(h)en: enredadera; plante grim-
ahul: débil, faible
ahuntz: cabra, chèvre
ahur: palma; paume
 pante
ai(h)er: propensión; penchant
hain: tan; aussi
ainara, *enara*: golondrina; hirondelle
aingeru: ángel; ange
aingira: anguila; anguille
aingira: anguila; anguille (308)
aingura: ancla; ancre
aingura: áncora; ancre (1573)
(aintzin): *aitzin*
aintzira: lago; lac

aıntzira, laku: lago, laguna; lac, lagune (19
20)

aipatu: mencionado; mentionné

aire: viento; vent

aire egokitu: aire acondicionado; air condi-
tionné (627)

aireatze: ventilación; ventilation (625)

airedromo: aeródromo; aérodrome (1597)

aireko, abioi, hegazkin: avión; avion (1591)

airenautika: aeronáutica; aéronautique (1585)

aireontzi: aeronave; aéronef (1593)

aireportu: aeropuerto; aéroport (1593) (MI)

aiereratu, aiereratze: despegar, despegue; dé-
coller (1590)

aisa, aise: fácilmente; facilement

aita: padre; père

aitonenseme, noble: noble; noble (1373)

aitortu: confesado; avoué

a(h)itu, akitu: agotado; épuisé

haitz: peña; rocher

(aitzaki): *atxakia*

aitziko, aurkako, kontrako: contrario; con-
traire (1215 A)

aitzin (aintzin): delante; devant

aitzinalde, aurrekalde: fachada; façade (552)

(h)aitzur: azada; bêche

(h)aize: viento; vent

(h)aizkora: hacha; hache

ahizpa: (hermana; soeur)

akabatu: terminado; fini

akademia: academia; académie (MI)

akats: defecto; défaut

(akeita), kafe: café; café (443)

aker: macho cabrío; bouc

aketz: verraco; verrat

akitu, a(h)itu: agotado; épuisé

akorazatu: acorazado; cuirassé (1765)

akordeoi, ausposoinu: acordeón; accordéon
(1153)

akuarela, urmargo: acuarela; aquarelle (1182)

akuilu: aguijón; aiguillon

akusatu: acusado; accusé

ala: o (disy.); ou (disj.)

ala: por...; pour...

hala: de aquella manera; de cette
façon là

alaba: hija, fille

alabaina: empero; mais

halaber: así mismo; de même

alai: alegre; gai

alanbre: alambre; fil de fer

alanbre, -hari: alambre; fil de fer (127)

alargun: viudo; veuf

alatu: atormentado; tourmenté

alba, albait: si; si

albaidu: hilvanar; faufileur (510)

abi(ri)ste: noticia; nouvelle

albistari: reportero; reporter (1633)

albiste lan: reportaje; reportage (1636)

(albo): *alde*

alborengo, pneumonia: pulmonía; pneumonie
(377)

album: album; album (1193)

alda: *(alde)*

alda lasterketa, txanda lasterketa: carrera
por relevos; course de relais (1675)

aldagelak: vestuarios; vestuaires (MI)

aldai, pista: pista; piste (1471)

aldaki, kopia: copia; copie (906)

aldamio: andamio; échafaudage

aldapa: cuesta; pente

aldapa, aldats: pendiente; côte (1486)

aldare: altar; autel

a(l)daska: esqueje; bouture (205)

aldats: cuesta; côte

aldats, aldapa: pendiente; côte (1486)

aldatu: cambiado; changé

aldatu, kopiatu: copiar, copier (1123)

alde, alda: lado; côté

aide (albo): cerca; près

alde (talde): grupo; groupe

alde: lado; côté (1012)

alde: cara; face (1087)

aldekide, triangelu —, *hirualdekide*: triángulo
equilátero; triangle équilatéral (1022)

aldeko abokatatu, defendatzaile: defensor; dé-
fenseur (1416)

aldi: vez; fois

(aldizkarién) kiosko: quiosco (de periódicos);
kiosque (1298)

ale: grano; grain

ale, bateko: unidad (objeto unitario); unite
(objet unitaire) (933/A)

aleazio: aleación; alliage (146)

alegera, alegere: alegre; gai

alegia: fábula, fable
alfabeta: abecedario; alphabet (1080)
alfer: perezoso; paresseux
aliketak: alicate; pincas (659)
(alimale): *animalia*
(alkar): *elkar*
alkate: alcalde; maire
alkate, *mera*, *auzapez*: alcalde; maire (1386)
alki, *aulki*: banco; banc
alkohol, (izpiritu): alcohol, alcool (134)
almendra, *arbendol*: almendra; amande (234)
almendrondo, *arbendolondo*: almendrò; amandier (233)
almurtxa, *bizkailu*, *pizkailu*: fulminante; fulminant (1753)
almute: almud; almud
alor: campo; champ
alper, *zapalgailu*: apisonadora; rouleau compresseur (847)
alpinismo, *mendizalegasun*: alpinismo, montañismo; alpinisme (1669/1670)
altxakor, *zubi* —: puente levadizo; pont-levis (1734)
altxatu: educado; élevé
haltz: aliso; aulne
altzairu, *altzeiru*: acero; acier
altzairu, *altzeiru*: acero; acier (147)
altzo: regazo; sein
alu: órgano genital femenino; orgáne genital féminin
aluminio: aluminio; aluminium (141)
ama: madre, mère
hama: *hamar*
amagiarreba, *amaginarreba*: suegra; belle-mère
amanda, *multa*, *isun*: multa; amende (1341. 1493)
hamar: diez; dix
amaraun: tela de araña; toile d'araignée
amarra: ligadura; ligature
amarru: sagacidad; sagacité
amets: sueño; rêve
ametz: carballo; rouver
amildu: derrumbado; écroulé

amore, *amorio*: (concesión; concessión)
amorratu, *itsu*, *fanatiko*: fanático; fanatique (1235)
(h)amu: anzuelo; hameçon
amuarrai(n): trucha; truite
amuarrai(n): trucha; truite (312)
han: allí; là-bas
anaia: (hermano; frère)
anbulantza: ambulancia; ambulance (400)
and(e)re: señora; dame
andereño: señorita (MI)
handi, (*haundi*): grande, grand
andrakilla, *panpiña*: muñeco, muñeca; poupée (1642)
andura: sauquillo; hièble
anestesia: anestesia; anesthésie (391)
anfibio ([*h*]ur-lehorreko): anfibio; amphibie (263)
angelu: ángulo; angle (1010)
angelu kamuts: ángulo obtuso; angle obtus (1016)
angelu zorrotz: ángulo agudo; angle aigu (1015)
angelu zuzen: ángulo recto; angle droit (1014)
animalia, (*alimale*): animal; animal
animalia, *animale*, (*abere*): animal; animal (251)
animalia... *kaltekor*, *gaizto*: animal dañino; animal nuisible (253)
(h)anitz: muchos; beaucoup
anizkoitz: múltiplo (producto por n); multiple (produit par n) (950)
anizkun: múltiplo (compuesto de n partes); multiple (composé de n parties) (950.A)
hanka: (pierna; jambe)
antena: antena; antenne (1625)
antibiotiko: antibiótico; antibiotique (398)
antiseptiko: antiséptico; antiseptique (417)
antolatatu: preparado; préparé
antsi(a): apuro; anxiété
antz: parecido; ressemblance
antzara, *antzera*: ganso; oie
antze: hábil; habile
antzo: como sí; tel que...
antzoki, *teatro*: teatro; théâtre (1258) (MI)
antzu: estéril; stérile

aho, aha-: boca, bouche
ahotz: cascabillo; bale (blé)
apailatu, maneatu: guisar; cuisiner (432)
apain: elegante; élégant
apaindu, ilea —: arreglar el pelo; (se) coif-
 fer (546/A)
apaingarri: objeto decorativo; objet décora-
 tif (582)
apaingarri, irudi: grabado, ilustración; gra-
 vure, illustration (897)
apaingarriak, arte —: arte y decoración; art
 et décoration (MI)
apain-mahai(n): tocador; table de toilette
 (595)
apaiz, (apez): sacerdote; prêtre
apaiz, apez: sacerdote; abbé (curé) (MI)
apal: modesto; modeste
aparkaleku, (parking): aparcamiento; parking
 (MI)
apartatu: separado; séparé
(apata), *abade*: abad; abbé (MI)
(apez): *apaiz*
apez, apaiz: sacerdote; abbé (curé) (MI)
apezpiku: obispo; évêque (MI)
apiril: abril; avril
apo: sapo; crapaud
apo harmatu: tortuga; tortue (298)
apostolu: apóstol; apôtre
apostu, apustu: apuesta; pari
apostu egin, apustu egin, trabesa egin: apos-
 tar; parier (1676)
apur: un poco; un peu
apustu, apustu: apuesta; pari
apustu egin, apustu egin, trabesa egin:
 apostar; parier (1676)
ar: macho; mâle
har: gusano; ver
har: tomar; prendre
araberatu: regular (verbo); réguler (1204/A)
(h)aragi, (h)arat: carne; chair
aran: ciruela; prune
haran: valle; vallée
arantza, arantze: (espino; épine)
arasa, ontzitegi: aparador (armario); buffet.
 dressoir (594)
(h)arat-: *haragi* (comp.)
arau: regla; règle
arau hauste: infracción; infraction (1494)

arazi, erazi: hecho...; fait...
arazo kriminal: asunto criminal; cause cri-
 minelle (1422)
arazo zibil: asunto civil; cause civile (1421)
arbaso: antepasado; ancêtre
arbondol, almendra: almendra; amande (234)
arbondolondo, almendrondo: almendro; aman-
 dier (233)
(h)arbi: nabo; navet
arbi, zerri —, *frantses arbi*: remolacha; be-
 tterave (227)
arbola, arbore: árbol, arbre
arbola, zuhaitz: árbol; arbre (194)
ardagai, ardaí: agárico; agarique
ardan-: *ardo* (comp.)
ardangela, arandegi: bodegón (bar); taver-
 ne (MI)
ardantze, mahasti: viña; vigne, vignoble
 (236)
ardi, art-: oveja; brebis
ardit: ardite; liard
ardo: *ardan-*: (comp.)
ardo ardan-: (comp.)
ardura: cuidado; soin
arduradun: encargado; contremaitre (MI)
are: incluso; même
are: rastra; herse
harea: arena, sable
aretze, aretxe: ternero; veau
areto, arte-, (*ederti areto*): sala de arte;
 salle d'exposition (MI)
areto girotu: sala climatizada; salle clima-
 tisée (MI)
argal: débil; faible
argazki, foto(grafia): fotografía; photogra-
 phie (1189)
argazki denda, fotografi denda: tienda de
 objetos fotográficos; maison d'appareils
 photographiques (MI)
argazki etxe, fotografi etxe: establecimiento
 de retratos; maison de photo (MI)
argazki, foto(grafia): fotografía; photogra-
 phie (MI)
argi, art-: luz; lumière
argi, fluor —: luz fluorescente; lumière fluo-
 rescente (159)
argi, olio —: lámpara de aceite; lampe à
 huile (616)

argiak, kale- —, karrika-argiak: alumbrado público; éclairage public (1332)
(argiketari), **elektrikari**: electricista; électricien (MI)
argiontzi, **kriseilu**, **lanpa**: lámpara; lampe (591)
argiontzi, **lanpa**: bombilla; ampoule (608)
argitu: iluminar; illuminer (163)
(argizagi), **astro**: astro; astre (64)
argizari, **ezko**: cera; cire (731)
argudio, **argurio**: argumento; argument
argumentu, **arrazoi(n)**: argumento; argument (1210)
ari: ocuparse de; s'occuper de
hari: hilo; fil
harik eta: hasta que; jusqu'à ce que
haril: ovillo; peloton de fil
arina: alma; âme
arim: ligero; léger
haritz: roble; chêne
aristokrazia: aristocracia; aristocratie (1372)
arka: arca; arche
arkabus: arkabuz; arquebuse (1738)
arkatz, **lapitz**: lápiz; crayon (872)
arkatz, **pintura** —, **pintura lapitz**: pintura (barra de lápiz); crayon de couleur (879)
arkitekto: arquitecto; architecte (662)
arkitektura: arquitectura; architecture (661)
(arkitu): aurkitu
arku: arco; arc
arku, **uztai**: arco; arc (1039/A)
arlote: andrajoso, déguenillé
harma: arma; arme
arma, **atomo** —: arma nuclear; arme nucléaire (1758)
armada, **gudaroste**: ejército; armée (1700)
armada sail: cuerpo del ejército; corps d'armée (1701)
armadura, **zuraje**, **burdinaje**: armazón, armadura; charpente, armature (555, 780)
armaiarma: araña; araignée
armategi: arsenal; arsenal (1759)
armatu, **polizia** —: policía armada; police armée (1697)
arnas hartze, **hatsartze**: respiración; respiration (283)
arnasa, **hats**: respiración; respiration (369)

arnasbotatze, **hats-botatze**: espiración; expiration (370)
arnas putzu: pozo de ventilación; puits d'aération (757)
arnegatu, **(ernegatu)**: blasfemado; blasphémé
(arno): ardo
(h)aro: tiempo; temps
(h)arotz: carpintero; charpentier
harpoin: arpón; harpon
arrabita, **biola**: viola; viole (1159/A)
arrabot(a), **marrusket(a)**: cepillo, garlopa; rabot, varlope (798)
arrai: alegre; gai
arrai(n), **arran**—: pescado; poisson
arai(n): pez, pescado; poisson (264, 451)
arrai(n) **baltsa**, **sarda**: banco (pesc.); banc (291)
arrain baltsa, **sarda**: banco de pesca; banc de poissons (748)
arrainki: carne (de pescado) (265/A)
arraisaltzaille: pescadero; poissonnier, -ière (MI)
harramaska: rasguño; éraflure
arran: **arrai** (comp.)
arrandegi: pescadería; poissonnerie (MI)
arrano: cuervo; corbeau
arrano: águila; aigle (322)
arrantza, **arraste** —: pesca de arrastre; pêche au chalut (750/A)
arrantza, **baxurako** —, **itsas bazterreko arrantz**: pesca de bajura; pêche côtière (751)
arrantza, **uranditako** —, **itsas zabaleko arrantz**: pesca de altura; pêche de hauturière (750)
arrantzale: pescador; pêcheur (MI)
harrapatu: capturado; capturé
arras: muy; très
arraspa (zur), **karraska** (burdin), **lima**: lima; lime (806)
arraste arrantz: pesca de arrastre; pêche au chalut (750/A)
arrastelu: rastrillo; râteau
arrastelu, **eskuare**: rastrillo; herse (685)
arrastera, **herresta**: arrastre; à la traine (749)
arrats: anochecer; soir
arrau(l)tza, **arrau(l)tze**: huevo; oeuf
arrau(l)tza, **-tze**: huevo; oeuf (280)

- arraultzadenda:** huevería; boutique de marchand d'oeufs (1268) (MI)
- arraultzari, arraultze-saltzaille:** huevero; marchand d'oeufs (MI)
- arraultzeak, (arraultze salketa):** huevos (venta de); oeufs (vente de) (MI)
- arrau(n):** remo; rame
- arraxin, erre(t)xin:** resina; résine (199)
- arraza:** raza; race
- arrazoi(n):** razón; raison
- arrazoi(n), argumentu:** argument (1210)
- arrazo(i)namendu:** razonamiento; rasoinement (1209)
- arrazoi(n)keta:** argumentación; argumentation (1211)
- arriba:** hermana; soeur
- arregaketa, ureztamen:** riego (operación de regar); arrosage (703)
- arren:** por favor; s'il vous plait
- arrenkura, arregura:** cuidado; souci
- harri:** piedra; pierre
- arriamatu:** ordenado; agencé
- arriku, (irriku):** riesgo; risque
- arriku zehaztugabe:** peligro indefinido; danger (1485)
- harro:** orgulloso; orgueilleux
- arro, (h)ibai:** cuenca; bassin (15)
- arroka:** roca; rocher
- arropa:** ropa; vêtement
- arrosa:** rosa; rose
- arrosario:** rosario; chapelet
- arrotz:** extranjero; étranger
- arrotzain:** hospedero; hôtelier (MI)
- arroz, irris:** arroz; riz (219, 449)
- arroztegi:** hospedería; pension (1306) (auberge) (MI)
- arrubi:** salamandra; salamandre (300)
- arunt:** muy; très
- art:** argi, ardi (comp.)
- arta:** arte, arto (comp.)
- artailu, lauki:** cuadro; tableau (583)
- artalde:** rebaño; troupeau (de moutons) (290)
- arte:** intervalo; intervalle
- arte-apaingarriak:** arte y decoración; art et décoration (MI)
- arte areto, (ederti-areto):** sala de arte; salle d'exposition (MI)
- artelatz, tortotxondo:** alcornoque; chêne-liège (247)
- arte:** directamente; directement
- artikulu:** artículo; article
- artile:** lana; laine (500)
- artilleria:** artillería; artillerie (1706)
- arto, arta-:** maíz, maïs
- hartu:** tomado; pris
- hartz:** oso; ours
- artzai(n), artzan-:** pastor; berger
- asaldatu:** inquietado; inquiété
- ase:** hartar; rassasier
- aseguro:** seguro; assurance (1497)
- aseguro, eri- —:** seguro de enfermedad; assurance maladie (411)
- aseguro-pagu:** cuota del seguro; cotisation (412)
- haserre:** enfado; ire
- hasi:** empezado; commencé
- aska:** pesebre; crèche
- aski:** bastante; assez
- asko:** muchos; beaucoup
- asmakizun, igarkizun:** adivinanza; devinette (1649)
- asmatu:** inventado; inventé
- aspaldi:** hace tiempo; il y a long-temps
- aspertu:** aburrido; ennuyé
- aspil:** gamella; seau
- asta:** asto (comp.)
- asti:** tiempo libre; temps libre
- astigar:** arce; érable
- asto, asta-:** burro; âne
- astro, (argizagi):** astro; astre (64)
- astronomi urte, izar urte:** año astronómico. année astronomique (86)
- asu(i)n, ausin:** ortiga; ortie
- asenzore, igogailu:** ascensor; ascenseur (565)
- ata-:** ate
- atabal:** tambor; tambour
- atabal:** atabal; timbale (1144/B)
- atal, sail:** sección, departamento; section (MI)
- ate, ata-:** puerta; porte

atera: sacar; sortir
atera (dirua): extraer (dinero); décaisser (1077/A)
atertu: escampado; éclairci
atezai(n): portero; concierge (1312)
atlas: atlas; atlas (895)
atoi: remolque; remorque (véhicule) (1439)
atoiuntzi, atoiontzi: remolcador; remorqueur (1551)
atomo-arma: arma nuclear; arme nucléaire (1758)
atomo-bomba: bomba atómica; bombe atomique (1757)
atorra: camisa; chemise
hats: aliento; haleine
atsegin: placer; plaisir
atsekabe: aflicción; affliction
atso: vieja, vieille
atsotitz, errefrau, esaera zahar: refrán; pro-
 verbe (1104)
atun: atún; thon
atxakia, (aitzaki): pretexto; pré-
 texte
atxuridin, marmola: mármol; marbre (672)
hatz: dedo; doigt
atzapar, (aztapar): garra; serre
atzapar, (aztapar), erpe: garra; serre, griffe (271)
atze: extranjero; étranger
atzo: ayer; hier
hau: éste; celui-ci
ahul: débil; faible
a(u)lki: banco; banc
a(u)lki, kadira: silla; chaise (598)
(aunatu): unatu
(haundi): handi
ahuntz: cabra; chèvre
ahur: palma; paume
haur: niño; enfant
aurekako, aitziko, kontrako: contrario; con-
 traire (1215/A)
aurrekitu, (arkitu): encontrado; ren-
 contré
aurregi: cara; face (1033)
aurrekalde, aitzinalde: fachada, façade (552)
aurreratu: adelantar, pasar; doubler (1489)

aurreratze oker: adelantamiento indebido;
 dépassement dangereux (1495)
aurten: este año, cette année
aurtiki, jaurtiki: lanzar, jeter
ausart: atrevido; osé
ausiki: morder; mordre
(hausko): *hauspo*
(h)ausnar, (h)ausnaur: rumiar; ru-
 miner
hauspo, (hausko): fuelle; soufflet
ausposoinu, akordeoi: acordeón; accordéon (1153)
hautatu: elegido. choisi
auto, urezta —, *urezta beribil*: ragadera au-
 tomóvil; arroseuse municipale (1331)
(auto)argi, fero: fero (de coche); phare
 (d'automobile) (1452)
autobide: autopista; autoroute (1470)
(auto)bus: autobús; autobus (1349, 1436)
(auto)bus, hiri —: autobús urbano; autobus
 urbain (1350)
autobusak: autobuses; autobus (MI)
(auto)busen geltoki: parada de autobuses;
 arrêt d'autobus (1338)
autoeskola: autoescuela; auto-école (MI)
autogidari, gidari: conductor; conducteur
 (1441)
auto(mobil), beribil: automóvil; automobile
 (1343, 1434).
automotore: automotor; autorail (1504)
autozale: automovilista; automobiliste (1442)
hauts: ceniza; cendre
hautsi: quebrado; cassé
auzapez, alkate, mera: alcalde; maire (1386)
hauzi: pleito; procès
(h)auzo: vecino; voisin
axola: cuidado; sollicitude
axuri: corderito; agnelet
aza: berza; chou
azal: corteza; croûte
azal: superficie (forma geométrica de di-
 mensión dos); surface (988)
azalak: tapas; couvertures (854)
azalera: área; aire (990)
azaletiko: (respiración) cutánea; (respira-
 tion) cutanée (284)
azalpen, soluzio: solución; solution (910)

azaro: noviembre; novembre
azentu: acento; accent (1094)
azeri: zorro; renard
hazi: semilla; semence
(h)azienda: ganado; bétail
azkar: fuerte; fort
azken, (bazkal) azken: postre; dessert (560)
azkon: dardo; dard
azoka, merkatu: mercado; marché, halle (1256) (MI)
azote: látigo; fouet
azpantarrak, polainak: polainas; guêtres (527)
azpi: inferior; inférieure
azpibide: paso inferior; passage inférieur (1477)
azpil: fuente de mesa; plat (639)
azpildura: orillo; lisière (522/A)
azpimarratu: subrayar; soulligner (1122)
azpimultzo, zati: parte o subconjunto; sous-ensemble (925)
aztal: pantorrilla; mollet
(aztapar): atzapar
(aztapar), atzapar, erpe: garra; serre, griffe (271)
(h)aztatu: palpar; palper
azterketa, etsamina: examen; examen (912)
azti: adivino; devin
aztore: buitre; vautour
aztura: costumbre; habitude
azukre: azúcar; sucre

B

ba-: sí; oui (verb.)
ba-: sí; si (condit.)
baba: haba; fève
babes-lerro: línea defensiva; ligne de défensive (1730)
babor, ezker: babor; bâbord (1570)
bada: pues; donc
bahe: criba; crible
baga: ola; vague
baga uso: paloma torcaz; palombe (329)

bago: *baga-:* haya; hêtre
bagoi: vagón, coche; wagon (1507)
bagoi, litera —: coche litera; voiture-couchettes (1511)
bahe: criba; crible
bahi: prenda; gage
bai: sí; oui
bahi: prenda; gage
baina: pero; mais
baino: que; que (compar.)
bainu: baño; bain
bainugela: cuarto de baño; salle de bains (577)
baizik: sino; que
bakan: raro; rare
bakanqueta, mehazketa, murrizketa: entresaca; éclaircie (710)
bakar: único; seul
bakar, norabide —: dirección única; sens unique (1491)
bake: paz; paix
bake-itun: tratado de paz; traité de paix (1769)
bakoitz: cada; chaque
bala: (trigo; blé)
balaku: caricia; caresse
balantza: balanza; balance
balantza: balanza; balance (130)
baldres: desarrapado; loqueteux
baldin: sí; si
balea: ballena; baleine
balezta: ballesta; arbalète
baliatu: utilizado; employé
balio: valor; valeur
balio: valor; valeur (957)
balio absoluto, balio erlatibo: valor absoluto, valor relativo; valeur absolu, valeur relatif (958)
baliokilde: equivalente; équivalent (956)
baliokidetasun: equivalencia (propiedad de); equivalence (propriété) (954/A)
balixa, maleta, pardel: maleta; valise (1536)
balloi: balcón; balcon (568)
baloi: balón; ballon (1665)
baltsa: compañía; compagnie
baltsa, arrai(n) —, sarda: banco (pesc.); banc (291)

baltsa, arrai(n) —, **sarda**: banco de pesca; banc de poissons (748)

baltsamo: bálsamo; baume

balus(a), ileguri: terciopelo; velours (483)

banatzaille, butano —, **saltzaille**: repartidor de butano (MI)

-banda, -saldo: bandada; bande (288)

banda, musika banda: banda; fanfare (1163)

bandera: bandera; drapeau

bankari, (bankulari): empleado de banco; employé de banque (MI)

banku: banco; banque (1319) (MI)

banku (t)xartel, (t)xartel: billete; billet de banque (1067)

bankuburu: director de banco; directeur de banque (MI)

bankujabe: propietario de banco; banquier (MI)

(bankulari), bankari: empleado de banco; employé de banque (MI)

bapore: barco; bateau

bapore, lurrin: vapor; vapeur (105)

bar, taberna: bar; bar (1303), café (MI)

baranda: balaustrada; balustrade

baratxuri: ajo; ail

baratza, baratze: huerto; jardín

bar(a)ur: ayuno; jeune

barbarin: salmoneo; rouget (316, 453)

bare: bazo; rate

bare: limaco; limace

(bargizon), tabernari: tabernero; tavernier (MI)

baritono: barítono; baryton (1171)

barkatu: perdonado; pardoné

barne luzegoa: nave; nef (558)

barne, metro —: metro cúbico; mètre cube (1061)

barnera, (boluma): volumen; volume (991)

barra: risa; rire

barrabil: testículo; testicule

barreiatu: desperdigado; éparpillé

barren: inferior; inférieur

barrena: hacia; vers

barrengo, pribatu: privado; privé (1390)

barrika: barrica; barrique

bart: anoche; hier soir

bartz: liendre; lente

basa- baso (comp.)

basa-: (planta) silvestre; (plante) sauvage. silvestre (188)

basabere: (animal) salvaje; (animal) sauvage (254)

basakatu: gato montés; chat sauvage (328)

basamendu: basamento; soubassement (586)

(basa)mortu, desertu: desierto; désert (10)

basapitzia: fiera; fauve, bête féroce (257)

baskula: báscula; bascule (129)

baso, basa-: bosque; forêt

baso, edalontzi: vaso; verre (641)

bat: uno; un

bataiatu, bateiatu: bautizado; baptisé

bataila, gudu: batalla; bataille (1720)

batailoi: batallón; bataillon (1704)

bateiatu, bataiatu: bautizado; baptisé

bateko, ale: unidad (objeto unitario); unité (objet unitaire) (933/A)

batel: lancha; barquette

batu: unificado; unifié

batuketa: suma o adición (operación); addition (964)

batugai: sumando; partie d'une somme (965)

batura: resultado de la suma; somme, total (966)

(batzoki, bazkun), klub: club; club (MI)

batzu, batzuek: varios; plusieurs

baxo, ahots-behera: bajo; basse (1172)

baxurako arrantza, itsas bazterreko arrantza: pesca de bajura; pêche côtière (751)

bazka: pasto; pacage

(bazkal) azken: postre; dessert (460)

bazkari, bazkal-: comida; diner

Bazko: Pascua; Pâques

(bazkun, batzoki), klub: club; club (MI)

bazter: rincón; coin

behar: deber; devoir

beharri, belarri: oreja; oreille

behatz: dedo; doigt

behaftopa: tropiezo; trébuchement

behazun: hiel; fiel

bedei(n)katu, benedikatu: bendecido; béni

bederatz: nueve; neuf

bedere(n): por lo menos; au moins
behe, behere: abajo; en bas
begi, bet-: ojo; oeil
begi, ernarzuin: yema; bourgeon (206)
begi-midiku, — sendagile, okulista: oculista; oculiste (385)
beginini: pupila; pupille (357)
begira: mirar; regarder
begiratzaille: revisor; controleur (1526)
beharri, belarri: oreja; oreille (359)
beharribarren, belarribarren: oído (interno); ouïe (358)
behatoki: mirador; belvédère (567)
behor: yegua; jument
behor: yegua; jument (325)
behi: vaca; vache
beila: peregrinación; pèlerinage
behin: una vez; une fois
behintzat: al menos; au moins
beira: vidrio; verre (675, 767)
beireria: cristalera; verrière (566)
beirategi: vidriería (objetos de vidrio); verrerie (lieu de vente d'objets en verre) (MI)
beirinalari: vidriero; vitrier (MI)
beirinategi: vidriería (de vidrios). De vidrios de ventana; vitrerie (de vitres de fenêtre) (MI)
beita: cebo; appât
beita: cebo; appât (743)
bekain: ceja; sourcil
bekain: ceja; sourcil (355)
bekaitz: envidia; envie
bekatu: pecado; péché
bekoki: frente; front
bela: vela; voile
belaki, esponja: esponja; éponges (292)
belaki sailekoak, esponjiari: espongiario; spongiaires (293)
belar, bela-: hierba; herbe
belarri, beharri: oreja; oreille
belarri, beharri: oreja; oreille (359)
beharribarren, beharribarren: oído (interno); ouïe (358)
belaun: rodilla; genou
beldur, (bildur): miedo; peur
bele: cuervo; corbeau
bele: cuervo; corbeau (324)

belodromo: velódromo; vélodrome (1263)
beltz: negro; noir
bemol: bemol; bemol (1135)
benda, lotura: venda; bande (393)
benedikatu, bedei(n)katu: bendecir; béni
benta: venta; vente
benturaz, menturaz: tal vez; peut-être
bentzutu: vencido; vaincu
behor: yegua; jument
ber-, bir-: re-; re-
bera, beratz: tierno; tendre
berandu, berant-: tarde; tard
beraska, (breska): panal; rayon de miel
beraz: por consiguiente; par conséquent
berde, (ferde): verde; vert
berde, orlegi, musker: verde; vert (1176)
berdin: igual; égal
berdin (=): signo de igualdad (igual); signe d'égalité (égal) (930)
berdintasun: igualdad (propiedad); égalité (propriété) (955/A)
berdintza: igualdad (relación de); égalité (rapport) (955)
(bere): ere
berehala: enseguida; de suite
berezi: separar; séparer
berezko eskualde, eskualde natural: región natural; région naturelle (3)
beribil, auto(mobil): automóvil; automobile (1345, 1434)
beribil, urezta —, urezta auto: regadera automática; arroseuse municipale (1331)
ber-irratsaio: retransmisión; retransmission (1621)
berniz: barniz; vernis (603)
bero: caliente; chaud
bero (izen): calor; chaleur (153)
bero (izenlagun): caliente; chaud (153/A)
bero, klima —: clima cálido; climat torride; — chaud (61)
beroaalde: zona tórrida; zone torride (83)
bero-eragile: calefacción; chauffage (621)
berogailu, labexka: estufa; poêle (622)
beroki, soingaineko: abrigo; pardessus (474)

- berotasun:** caliente (cualidad de ser); chaud (qualité d'être) (153/B)
- berretu:** potenciar; élever à la puissance (975/A)
- berretura:** potencia (resultado de la potenciación); puissance (975/B)
- berretura, bigarren —, karratu:** cuadrado (de un núm.); carré (d'un nombre) (978)
- berretura, hirugarren —, kubo:** cubo (de un núm.); cubo (d'un nombre) (979)
- berri:** nuevo; nouveau
- berri agentzia:** agencia de prensa; agence de presse (1638)
- berri, informazio:** información (los servicios de información en general); information (1628)
- berriemale, informatzaile:** informador; informateur (1634)
- berrikari:** corresponsal; correspondant (1635)
- bertso, bertsu:** verso; vers
- bertsu, bertso:** estrofa; strophe (1127/A)
- bertute, (birtute):** virtud; vertu
- bertute, (onbide):** virtud; vertu (1222)
- bertz, pertz:** caldero; chaudron
- bertze, beste:** otro; autre
- beruin, muztio:** mosto; moût (711)
- berun:** plomo; plomb (744)
- berunkari:** linternero; plombier (804)
- besa, beso:** brazo; bras
- besarkatu:** abrazado; embrassé
- besa(u)lki:** sillón, butaca; fauteuil (599)
- bet, begi:** ojo; oeil
- beso, besa:** brazo; bras
- besta:** fiesta; fête
- beste, bertze:** otro; autre
- betaurrekoak:** gafas; lunettes (413)
- betazal:** párpado; paupière (353)
- bẽte:** llenar; remplir
- beti:** siempre; toujours
- betile:** pestaña; cil (354)
- bezain:** como; que
- bezala:** como; comme
- bezero:** cliente; client (1311/A)
- bezpera:** víspera; veille
- beztitu:** amortajado; enseveli
- bi, bida:** dos; deux
- bihar:** mañana; demain
- biharamun:** al día siguiente; le lendemain
- biblia paper:** papel biblia; papier bible (864)
- biblioteka, liburutegi:** biblioteca; bibliothèque (M1)
- biibliotekari, liburuzain:** bibliotecario; bibliothécaire (M1)
- bida-: bide (comp.)**
- bida, bi:** dos; deux
- bidai-ontzi, bidai-untzi:** barco de pasajeros; bateau de voyageurs (1543)
- bidaizorro, maleta:** saco de viaje, maleta; valise (531/533)
- bidalgailu, (onda) —, hedagailu:** emisor; poste émetteur (1610)
- bidal:** enviado; envoyé
- bidaritren:** tren de viajeros; train de voyageurs (1514)
- bidarte, bidebieta:** bifurcación; bifurcation (1473)
- bidaztiak, ontzi- —, untzi- —:** pasaje (pasajeros); passagers (1558)
- bide, bida-:** camino; chemin
- bide, distantzia:** distancia; distance (987)
- bide-argiak:** señales luminosas; feux, signaux lumineux (1340)
- bidebieta, bidarte:** bifurcación; bifurcation (1473)
- bidegurutze:** cruce; croisement (1472)
- bidegurutze, eskuzko —:** cruce con prioridad; croisement avec priorité (1484)
- bider:** vez; fois
- biderkadura:** producto; produit (975)
- biderkagaiak:** factores; facteurs (974/A)
- biderkaketa:** multiplicación; multiplication (972/A)
- biderkakizun:** multiplicando; multiplicande (973)
- biderkatu:** multiplicar; multiplier (972)
- biderkatzaile:** multiplicador; multiplicateur (974)
- bide seinaleak:** señales de circulación; signalisation routière (1339)
- bidesinale, sinale:** indicador; panneau de signalisation (1478)
- bidezain:** guardia de circulación; agent de ville (1326)
- biga:** ternera; génisse
- bigarren berretura, karratu:** cuadrado (de un n.); carré (d'un nombre) (978)

bigizta: lazo; lacet (521)
bihí: grano; grain
bihar: mañana; demain
biharamun: al día siguiente; le lendemain
bihí: grano; grain
bihur: torcido; tordu
bihurgune txar: curva peligrosa; tournant dangereux (1481)
bihurkin: destornillador; tournevis (801)
bihurri: travieso; indocile
bihurtu, itzuli (dirua): reembolsar; rembourser (1077/B)
bikain: excelente; excellent
bikario: vicario; vicaire
bike: pez; poix
bike: pez (materia); poix (829)
bikoitz: doble (múltiple: producto por dos); double (produit par 2) (948)
bikor: simiente; semence
biku, piko: higo; figue
bikun: doble (compuesto de dos); double (composé de deux parties) (948/A)
bil-: bildu (comp.)
bilatu: buscado; cherché
bilau(n): villano; déloyal
bilbe: trama; trame (489)
bildots: cordero; agneau
bildu, bil-: recoger; ramasser
bilduma egin: coleccionar; collectionner (1205)
(bildur): *beldur*
bildura: reunión (conjunto); réunion (ensemble) (923/A)
bili-: birigarro
billioi: billón; billion (938)
bilketa: reunión (operación); réunion (opération) (923)
bilo: crin; crin
biloba: nieto; petit-enfant
bilaz: ligadura; lien
biluzi: desnudado; mis à nu
bimotoreko, hirutoreko: bimotor, trimotor; bimoteur, trimoteur (1594)
biola, arrabita: viola; viole (1159/A)
bionbo: biombo; paravent (588)
bihotz: corazón; coeur

biper: pimienta; piment
bipi: polilla; mite
bipildu: depilar; épiler (545)
bipildu, larrua —, uldu: depilar (una piel); épiler (832)
birá: vuelta; tour
birabarki: berbiquí; vilebrequin (799)
birao: blasfemia; imprécation
biri, birika: pulmón; poumon (286, 348)
biribil: redondo; rond
birigarro, bili-: malviz; grive
birika, biriki: pulmon; poumon
birika, biri: pulmón; poumon (286, 348)
birixi: mellizos; jumeaux
birjabeketa: reconquista; reconquête (1724)
birjina: virgen; vierge
birjorra: bina; binage (701)
birla: (bolo; quille)
(birtute): bertute
biru: hebra; filament
bisoi: visión; vision (339)
bisonte: bisonte; bison (332)
bista: vista; vue
bitamina: vitamina; vitamine (399)
bitarte: intermedio; intermède
bitika, pitika, pitina: cabrito; chevreau
bitsadera: espumadera; ecumoire (646)
bitxi: curioso; curieux
bitxi: joya; bijou (535)
bitxiak, harri —, harri preziatu: piedras preciosas; pierreries (536)
bitxigile, -saltzaila: joyero; bijoutier (joaillier) (MI)
bitxitegi, (bitxidenda): joyería; bijouterie (1279) (MI)
bihur: torcido; tordu
bihurri: travieso; indocile
bixika: vejiga; vessie
bizar: barba; barbe
bizargile: barbero; barbier (542/A)
bizargin, bizargile: barbero; coiffeur (MI)
bizar labanatz: hojas de afeitar; lames de rasoir (428)
bizar, luma —: barbas (de pluma); barbes (de plume) (279)
bizarmakina: máquina de afeitar; rasoir (mécanique), (électrique) (427)

bizarra egin, bizarra kendu: afeitarse; se raser (426)

bizartegi: peluquería, barbería; salon de coiffure (1297); peluquería de caballeros (MI)

bizi: vivo; víf

bizi, ehun —: tejido vivo; tissu vivant (18)

bizidun: ser vivo; être vivant (177)

bizikleta, motordun —: bicicleta con motor; cyclomoteur (1348)

bizikleta, (t)xirringa: bicicleta; bicyclette (1346, 1431, 1664)

bizileku: domicilio; adresse (domicile) (MI)

bizio: vicio; vice

bizio, jaidura gaizto: vicio; vice (1323)

bizitza: vivienda; demeure (548)

bizkailu, pizkailu, almurtxa: fulminante; fulminant (1753)

bizkar: espalda; dos

bizkargune: cambio de rasante; dos d'âne (1487)

bizkor: ágil; agile

bizkotxa: bizcocho; biscuit (467)

biztu, piztu: resucitado; réssuscité

blok: block; block (893)

bobina, elektra —, **elektra haril:** bobina; bobine (174)

bohatsu, bu(h)a-: soplado; soufflé

boil, lur —, **lur estera:** esfera terráquea; globe terrestre (79)

bokeroi: boquerón; anchois (317, 454)

bola: bola; boule

bolada: período; période

bolajoko: juego de bolos; jeu de quilles (1658)

bolaluma: bolígrafo; stylo-bille (874)

bolanta: volante; volant (1456)

bolatoki: bolera (1658/A)

(bolkan), sumendi: volcán; volcan (52)

boltsa: bolsa; bourse

(boluma), barnera: volumen; volume (991)

bomba: bomba; bombe (1756)

bonba, atomo —: bomba atómica; bombe atomique (1757)

bonbil(a): botella; bouteille

borda: cuadra; écurie

borla: borla; houppe

borondate: voluntad; volonté

borragoma, ezabagoma: goma de borrar; gomme (881)

borrai(n)a, borroina: borraja; bourrache

borrero: verdugo; bourreau

borroka, burruka: lucha; lutte

bort: bastardo; bâtard

bortitz: duro; dur

bortxa: violencia; violence

bortu: puerto; col

bost, bortz: cinco; cinq

bota: arrojar; jeter

botak: botas; bottes (513)

botila, botoil: botella; bouteille (636)

botika, farmazia: farmacia; pharmacie (1272)

boto, boza: voto; vote (1402)

botoil, botila: botella; bouteille (636)

botoi(n): botón; bouton

(bo(t)z): *poz*

boutique: boutique; boutique (MI)

boz(a): voto; voix

boza, boto: voto; vote (1402)

bozgorailu: altavoz; haut-parleur (611, 1623)

bozkata: votación; vote (1493)

branka: proa; proue

branka: proa; proue (1568)

brankia, zakatz: branquia; branchie (285)

(breska): *beraska*

brida: brida; bride

bronki: bronquio; bronche (347)

brontze: bronce; bronze (148)

broxa: broche; brosse (840)

budin: flan; flan (465)

bufalo: búfalo; buffle (333)

bu(h)a-: *bohatsu*

buia: boya; bouée (1574)

bular: pecho; poitrine

bulego: oficina; bureau (1318) (MI)

bulkatu, bultzatu: empujado; poussé

burasoak, gurasoak: padres; parents

burdina, burdin-: hierro; fer

burdinaje, armadura, zuraje: armazón, armadura; charpente, armature (555, 780)

burdinbide: ferrocarril; chemin de fer (1498)

burdindegi: ferretería; quincaillerie (1278)

(burdingorri), kobre: cobre; cuivre (144)

burdin-xafia: lámina de hierro; lame de fer (126)

burdinizel(ak): cortafrios; coupoir, tranché à froid (809)

burla: burla; moquerie

burruka, borroka: lucha; lutte

burrunba: fragor; grondement

burrnzali: cucharón; louche

burruntzali: cucharón; louche (644)

buru: cabeza; tête

buru, errepublika —, errepublika lehendakari: presidente de la república; président de la république (1369)

buru haustailu: rompecabezas; puzzle (1648)

buru, tuberkulo: tubérculo; tubercule (203)

bur(u)muin, garun: cerebro; cerveau (349)

bururdi: edredón; édredon

buruz erran, buruz esan: recitar; réciter (1124)

buruzagi: jefe; chef

bus, (auto)—: autobús; autobus (1349, 1436)

busen, (auto)— geltoki: parada de autobuses; arrêt d'autobus (1338)

busti: mojado; mouillé

butano-banatzaille, saltzaille: repartidor de butano (MI)

butanotegi: butano (almacén de) (MI)

(butz): putz

(butzu): putzu

buztan: rabo; queue

(b)uztarrri: yugo; joug

buztin: arcilla; argile

buztin, lur: barro (mat. para alfarería); boue, argile (824)

buztin moldatzaille, eltzegile: alfarero; potier (819)

buztingintza: alfarería; poterie (824/A)

C

«**couché**» **paper:** papel couché; papier couché (865)

D

damatxo: azafata; hôteesse (1601)

damu: arrepentimiento; repentir

danba: disparo; détonation

danbolin: tamboril; tambourin (1144/A)

danbor: tambor; tambour (1144)

dantza: danza; danse

dantzatoki, dantzaleku: sala de fiestas; boite (dancing) (MI)

daraturu: taladro; tarière

dardai: flecha; flèche

dardara: temblor; tremblement

dardo: dardo; dard

dardo, lantza: lanza; lance (1737)

dastaleku: degustación (lugar de); dégustation (lieu de) (MI)

dastamen: gusto; goût (363)

dastatu: probado; goûté

deabru: diablo; diable

debekatu, norabide —: dirección prohibida; sens interdit (1492)

debeku: prohibición; interdiction

debequaldi: veda; fermeture (chasse ou pêche) (1689)

dedukzio: deducción (operación lógica); déduction (opération logique) (1212)

defendatzaille, aldeko abokatu: defensor; défenseur (1416)

definizio, (mugapen): definición; définition (1207)

dei: llamada; appel

dei(h)adar: grito; cri

deitura: apellido; nom

dekagrama: decagrama; décagramme (1045)

dekametro: decámetro; décamètre (1054)

delineatzaille: delineante; dessinateur (664)

denbora: tiempo; temps

denda: tienda; boutique

denda, kanpaina —: tienda de campaña; tente de champagne (1762)

denda, saltoki, saltegi: tienda, comercio (establecimiento); magasin (1265) (MI)

dendari, merkatari: tendero; commerçant (1311), (comerciante); marchand (MI)

dentifriko, hortz-ore: dentífrico; dentifrice (425)

dentista, hortz-midiku: dentista; dentiste (386)

departamendu: departamento; département (1362)

desegin: deshacer; défaire
desertu, (basa)mortu: desierto; désert (10)
desinfektakin: desinfectante; désinfectant (418)
desiratu: deseado; désiré
deus: algo; quelque chose
dezilitra: decilitro; décilitre (1051)
dezimetro: décimetro; décimètre (1057)
diagonal: diagonal; diagonale (1019)
diamant(e): diamante / brillante; diamant (539/540)
dibisio: división; division (1702)
diesel olio, olio lodi, diesel: aceite pesado; huile lourde (774)
difteria, (pintzelde): difteria; diphtérie (375)
diktaketa: dictado; dictée (905)
dilindaka, dilindan: colgado; sus-pendu
dina: tanto; autant
dinamita: dinamita; dynamite (848, 1755)
dinamo: dinamo; dynamo (172)
diplomazi-gizon: diplomático (persona); diplomate (1775)
diplomazi harremanak: relaciones diplomáticas; relations diplomatiques (1776)
diputatu: diputado; député (1381)
diputazio, probintziako —: diputación provincial (1387)
diru: dinero; argent
diru: dinero; argent (1062)
diru agiri: recibo; reçu (1076)
diru, metal —, txanponak: metálico; monnaie, espèce (1068)
(dirua) atera: extraer (dinero); décaisser (1077/A)
(dirua) itzuli, bihurtu: reembolsar; rembourser (1077/B)
(dirua) jaso, kobratu: cobrar; toucher, recouvrer (1074)
(dirua) sartu: ingresar (dinero); encaisser (1077)
dirua trukatu, trukatu: cambiar (dinero); changer (1072)
diru xehe: cambios; change (1069)
dirutruke, nazioarteko —: cambio monetario internacional; change monétaire international (1779)
diruzain: cajero; cassier (MI)
diruzaintza, -goa: caja (cargo); caisse (emploi) (MI)
diruzorro: portamonedas; porte-monnaie (530)
diskategi: discoteca; discothèque (MI)

diskoak: discos; disques (MI)
diskodenda, diskoetxe: casa de discos; magasin de disques (MI)
distantzia, bide: distancia; distance (987)
distira: brillo; éclat
distira, fluor —: fluorescencia; fluorescence (159/A)
diti, titi: pezón; mamelon
dohai(n), doha-: don; don
dobera: bóveda; voûte
doha-, dohai(n): don; don
dogma: dogma; dogme (1234)
doitu, soinua —: afinar; affiner (1142)
doi: justo; juste
doilor, cruel: cruel
dolare: lagar; pressoir
dolare: lagar; pressoir (712)
dolare: dolor; douleur
dolu: luto; deuil
domino: dominó; dominos (jeu de) (1651)
done: santo; saint
dorpe: pesado; lourd
dorre: torre; tour
dorre erloju, dorre oren: reloj de torre; horloge (89)
dotore: elegante; élégant
dozena, hamabiko: docena; douzaine (939)
drogeria: droguería; droguerie (1271)
dromedari: dromedario; dromadaire (337)
duda: duda; doute
dukat: ducado; ducat
duke: duque; duc (1376)
dupa: tonel; tonneau
dupina: marmita; marmite
dutxa: ducha; douche (578)

E

ea: interj.
eha-: eho
hebaindu: rendirse; s'éreinter (partic.)
ebaketa: intersección (operación); intersection (operation) (924)

ebaketa, operazio: operación quirúrgica; opé-
 ration chirurgicale (390)
ebaki: cortado; coupé
ebakidura: intersección (conjunto); inter-
 section (ensemble) (924/A)
ebanjelio: evangelio; évangile
ebatsi: robado; volé
(ebili): ibili
edalontzi, baso: vaso; verre (641)
edan: beber; boire
edariak: bebidas; buvette (MI)
hedatu: extendido; étendu
hede: correa; courroie
eder: hermoso; beau
(ederti-areto), arte areto: sala de arte; salle
 d'exposition (MI)
edifizio, etxe: edificio; édifice, bâtiment
 (547)
ediren, idoro: encontrar; trouver
edo: o; ou
(hedoi): hodei
ed(duki): poseer; tenir
edukiera: capacidad; capacité (992)
hega-: hegal
hegal, ((h)ego): ala; aile
egarri: sed; soif
hegazi(n): ave; oiseau
hegi: ladera; versant
egia: verdad; vérité
egin: hacer; faire
((h)ego): hegal
hegoa: sur; sud
egokitu, aire —: aire acondicionado; air con-
 ditionné (627)
egon: permanecer; rester
egongela: sala de espera; salle d'attente
 (409, 574)
egosi: cocido; cuit
egosi: cocer; cuire (431)
(egosi), liseritu: digerir; digérer (366)
egotzi: lanzado; lancé
egun, egu-: día; jour
egunkari: diario; journal, quotidien (1630)
egur: leña; bois
(eguzki): iguzki

eguzkiorratz: reloj de sol; cadran solaire
 (90)
eguzki sistema: sistema solar; système so-
 laire (65)
eha-: eho
(ei(h)ar): ihar
ehizaldi, ihizaldi: batida; battue (737)
ehizi, ihizi: caza; chasse
ehizi, ihizi: caza; chasse (733)
ehizketa, ihizketa: cacería; partie de chasse
 (736)
(ei(h)ar): ihar
eho: moler; moudre
eho: moler; moudre (435)
eho: tejer; tisser (511)
ehortzi: enterrado; enterré
ehun: lienzo; tissu
ehun: tela; étoffe (477)
ehun bizi: tejido vivo; tissu vivant (180)
ehunak, puntuzko —, (puntuzkoak): tejidos
 de punto; jersey (487)
ehuneko: centena; centaine (935)
ehunen: centésima; centième (942)
ehun landare: (planta) textil; (plante) tex-
 tile (189)
ehun prestaera: apresto (telar); apprêt (490)
ehuntegi: telar; métier à tisser (491)
ekai, materia: materia; matière (94)
ekaitz: temporal; tempête
ekaitz: tempestad; tempêt (43)
ekarri: traído; apporté
ekialde, sortalde: este; est (74)
ekin: mantener; soutenir
ekadore, lurgerri: ecuador; équateur (84)
hel-: heldu
elaberrri, nobela: novela; roman (1126)
elastiko: elástico; élastique (106/A)
(elbar): herbal
elder: baba; bave
heldu: llegado; arrivé
ele: ganado; bétail
elefante: elefante; éléphant
elektra-, elektrikazko: eléctrico (adj.); élec-
 trique (167/A)
elektra bobina, elektra haril: bobina (elé-
 ctica); bobine (174)
elektra gaiak: material eléctrico; materiel
 électrique (MI)

elektra energia, elektra indar: energia eléctrica; energie électrique (176)

elektra hari: hilo eléctrico, línea conductora; fil électrique, ligne électrique, ligne conductrice (169/A, 1627)

elektra kable: cable eléctrico; cable électrique (169)

elektra korronte, elektra indar: corriente eléctrica; courant électrique (168)

elektra langai: material eléctrico; matériel électrique (175)

elektra motore: motor eléctrico; moteur électrique (171)

elektra tresnak: aparatos eléctricos; appareils électriques (M1)

elektargi: luz eléctrica; lumière électrique (607)

elektatren: electrotren; train électrique (1505)

elektrika, (indar): electricidad; électricité (167)

elektrikari, (argiketari): electricista; electricien (M1)

elektrikazko, elektra-: eléctrico (adj.); électrique (167/A)

element(u): elemento; élément

(elgar): *elkar*

(elger): *ergel*

eli: tropel; foule

eliza: iglesia; église

eliza: iglesia; église (M1)

elizkizun: culto (acto eclesiástico); culte (oficié divin) (1230/A)

elkar, (elgar, alkar): recíprocamente; à la réciproque

elkarren kontrako: contradictorio; contradictoire (1215)

elkarrizketa: interviú; interview (1637)

elkarte: asociación; association (1393)

elkarzutak, zuzen —: rectas perpendiculares; droites perpendiculaires (999)

elkor: estéril; stérile

elorri: espino; épine

(eltzar), larba: larva; larve (258)

eltxo: mosquito; moustique

eltzaur, (intzaur): nuez; noix

eltzaur, intzaur: nuez; noix (217)

eltzaurrondo, intzaurrondo: nogal; noyer (244)

eltzaurtinta: nogalina; brou de noix (604)

eltze: olla; pot-au-feu

eltze, lapiko: puchero; pot, pot-au-feu (631)

eltzegile, buztin moldatzaile: alfarero; potier (819)

elur: nieve; neige

elurmallo, elurmaluta, elurluma: copo (nieve); flocon (neige) (54)

ema-: *eme* (comp.)

emaizta: resultado; résultat (962)

eman: dar; donner

eman: dato; donnée (961)

eman, ur —, ur etorri: caudal (de un río); débit d'un fleuve, d'une rivière (14)

emankizun, irratsaio: emisión; émission (1620)

emazte: esposa; épouse

eme, ema-: hembra; femelle

hemen: aquí; ici

hemeretzi: 19

enara, ainara: golondrina; hirondelle

enbata: vendabal; vent de tempête (43)

enbaxada: embajada; ambassade (1771)

enbaxadore: embajador; ambassadeur (1773)

enbor, -ondo: tronco; tronc (195)

ene: mío; mon

energia, elektra —, elektra indar: energia eléctrica; energie électrique (176)

enfokatu, heineratu: enfocar (fotografía); viser, centrer (1192)

enga(i)natu: engañado; trompé

enparantza, plaza: plaza; place (1244)

enperadore: emperador; empereur

enperadore: emperador; empereur (1371)

enperio: imperio; empire (1370)

enplegatu: empleado; employé

enplegatu: empleado; employé (1307)

entseiatu, saiatu: ensayado; essayé

entzun: oír; entendre

entzungailu: auricular; écouter (612, 1624)

eho: moler; moudre

ehortzi: enterrado; enterré

epai: sentencia; sentence (1427)

epaile: juez; juge (1413)

epe: plazo; délai

epel: templado; tiède

epel, klima —: clima templado; climat tempéré (59)

epelalde: zona templada; zone tempérée (82)

- eper*: perdiz; perdrix
erabaki: decidir; décider
erabili: utilizado; utilisé
eragiketa: operación; opération (960)
eragin: promover; promouvoir
eragotzi: prohibido; défendu
eraiki: construir; construire
eraiki, muntatu, lotu: montar una máquina; monter (783)
(erakatsi): irakatsi
erakunde: organismo; organisme (1388)
Erakundea, Nazio Batuen —: Organización de Naciones Unidas; Organisation des Nations Unies (1770)
erakuspen: demostración; démonstration (1208)
(erakustetxe), museo: museo; musée (MI)
erakustoki: escaparate; devanture (1266)
erakutsi: enseñado; montré
eraman, (eroan): llevar; porter
erantsi: añadido; ajouté
era(u)ntzi: desnudado; (se) déshabillé
era(u)si: hablar; parler
erauntsi: chubasco; averse
erautsi, ontziz-aldatu: trasegar; transvaser (713)
erauzi: arrancado; arraché
erazi, arazi: hecho...; fait...
eraztun: anillo; bague
eraztun: sortija; bague (538)
herbal, (elbar): débil; faible
erbi: liebre; lièvre
erdera, erdal-: lengua no vasca; langue non basque
erdi: medio; demi
erdi: mitad; moitié (951)
erdigune, zentru: centro; centre (1040)
erdikari: bisectriz; bissectrice (1013)
erdiugarte, península: península; péninsule presqu'île (24)
herdoil: roña; rouille
ere: también; aussi
eredu: modelo; modèle
erein: sembrar; semer
eremu: desierto; désert
herenegun: anteaier; avant-hier
herensuge: dragón; dragon
eresi: poema; poème
er(e)tz: borde; bord
ergel, (elger): tonto; stupide
eri: enfermo; malade
eri-aseguro: seguro de enfermedad; assurance maladie (411)
herio: muerte; mort
heriotze, heriotza: muerte; mort
eritegi: centro sanitario; maison de santé (MI)
(eritzi): iritzi
erizain: enfermero, -a; infirmier, -ère (MI)
erlakume: enjambre; essaim (287)
erlategi: colmenar; rucher (730)
erlatzo, balio —: valor relativo; valeur relatif (958)
erlauntza: colmena; ruche (729)
erlazkuntza (erle hazkuntza): apicultura; apiculture (728)
erle: abeja; abeille
erle: abeja; abeille (296)
(erle hazkuntza), erlazkuntza: apicultura; apiculture (728)
erloj, erloju: reloj; horloge
erlojari, erloju-konpontzaile: relojero; horloger, -ère (MI)
erloju, erloi: reloj; horloge
erloju, dorre —, *dorre oren*: reloj de torre; horloge (89)
erloju, pare —, *horma oren*: reloj de pared; pendule (88)
erloju, sakel —: reloj bolsillo; montre (87)
erlojotegi: relojería; horlogerie (1288) (MI)
ermitau(n): ermitaño; ermite
ernari: bestia preñada; bête pleine
erne: despierto; éveillé
(ernegatu): arnegatu
ero: loco; fou
(eroan): eraman
eroetxe: manicomio; asile d'aliénés, hôpital psychiatrique (405)
erori: caído; tombé
erosi: comprado; acheté
erostetxe haundiak: grandes almacenes; grands magasins (1292) (MI)
ernamuin, begi: yema; bourgeon (206)

erpe, atzapar, (aztapar): garra; serre, griffe (271)

erpin: vértice; sommet (1011)

errabia: cólera; colère

erradiadore: radiador; radiateur (624)

erraiak: las entrañas; les entrailles

errail: carril, riel; rail (1499)

errain, (errein): nuera; bru

errainak: riñones; reins

erramu: laurel; laurier

erran, esan: decir; dire

errape: ubre; mamelle

herratu; vagar; errer

erraz: fácil; facile

erre: quemar; brûler

erre: quemar; brûler (123/B)

erre: asar; griller (430)

erre: cocer (alfarería); cuire (825)

erreal: real; real

errebal, (h)auzune: barriada, arrabal; faubourg (1241)

errediza, haltzari: mueble; meuble (587)

(erredizak), haltzariak: muebles; meubles (MI)

errefain, errefau: rábano; rave

errefrau, atсотitз, esaera zahar: refrán; proverb (1104)

erregai (izenlagun): combustible; combustible (112)

erregai: combustible (material); combustible (775)

erregaitz: incombustible; incombustible (113)

errege, erret-: rey; roi

errege: rey; roi (1365)

erregea(u)lki, tronu: trono; trône (602)

erregina: reina; reine

errekin (izen): combustible; combustible (112)

(errein): errain

erreinu, erresuma: reino; royaume (1364/A)

errejimendu: regimiento; régiment (1703)

erreka: arroyo; ruisseau

erremedio: remedio; remède

errementaldegi, sutegi: fragua, forge (811)

errementari, [(h)arotz]: herrero; forgeron (803)

errenta: renta; rente

errepide: carretera; route (1469)

errepublika: república; république (1368)

errepublika buru, errepublika lehendakari: presidente de la república; président de la république (1369)

erresinul, urretxindor: ruiñeñor; rossignol (318)

errespetatu: respetado; respecté

erresuma, erreinu: reino; royaume (1364/A)

erresumin: dolor; douleur

erret: *errege* (comp.)

erretor(e): párroco; curé

erretatu, (portret): retrato; portrait (MI)

erre(t)xin, arraxin: resina; résine (199)

errezeta, agindu: receta; ordonnance (388)

errezibitu: recibido; reçu

herri: pueblo; peuple

erritmo: ritmo; rythme (1132)

erro: raíz; racine

erro, zain, sustrai: raíz; racine (204)

erro karratu: raíz cuadrada; racine carrée (980)

erroitz: precipicio; précipice

erromeria: peregrinación; pèlerinage

erronbo: rombo; losange (1028)

errot: molino; moulin

errotta, gaio —: noria; noria (698)

errotatxo: molinillo; moulin à café (649)

(erruki): urriki

errumes: mendigo; mendiant

errun: poner huevos; pondre

errun: poner huevos; pondre (726)

errute: desove; frai (282)

hertsu, itxi: cerrado; fermé

he(r)stu, estu: estrecho; étroit

ertz: borde; bord

ertz: arista; arête (1032)

ertz, kantoí, izkina: esquina; coin de la rue (1252)

ertz, ertzapaindura: orla; bordure (1088)

hertze, este: intestino; intestin

esaera zahar, atсотitз, errefrau: refrán; proverb (1104)

esaldi, frase: frase; phrase (1103)

esan, erran: decir; dire

esfera: esfera; sphère (1043)

esfera, lur —, lur boíl: esfera terráquea; globe terrestre (79)

hesi: muralla; enceinte

eska(i)lerak: (la escalera; les escaliers)

eskaini: ofrecido; offert

eskalada: escalada; escalade (1671)

eskalapoi(n): choclo; sabot

eskalapoinak: chanclos (de madera), zuecos; sabots (517/A)

eskas: corto; court

eskatima: disputa; dispute

eskatu: pedido; demandé

eskeleto, *hezurdura*: esqueleto; squelette (340)

eskema: esquema; schéma, plan (1082)

esker: gracia; grâce

eskilara: escalera; escalier (562)

eskilara biribil: escalera de caracol; escalier à vis (563)

eskilara, *esku* —, *esku zurubi*: escalera de mano; échelle (656)

eskola: escuela; école

eskola: escuela; école (MI)

eskola lanak, *etxerakoak*: deberes; devoirs (911)

eskola liburu: libro escolar; livre de classe (914)

eskola zaku, *kartoizorro*: cartapacio; cartable (870)

eskolazain: bedel; appariteur (921)

eskopeta, *zizpa*: escopeta (de caza); fusil de chasse (1687, 1742)

eskorga: carretilla; brouette (682, 758)

esku: mano; main

eskuaira: escuadra; équerre (679, 795)

eskualde: comarca; contrée (1363)

eskualde natural, *berezko eskualde*: región natural; région naturelle (3)

eskuare, *arrastelu*: rastrillo; herse (685)

eskubideak, *politik* —: derechos políticos; droits politiques (1400)

eskudel: barandilla; main courante (569)

esku eskilara, *esku zurubi*: escalera de mano; échelle (656)

eskuilatu: cepillar; brosser (507)

eskui(n): derecha; droite

eskuin, *istribor*: estribor; tribord (1571)

eskulangintza: artesanía; artisanat (762)

eskularruak: guantes; gants (524)

eskultura: escultura; sculpture (584)

eskultura: escultura (objeto); sculpture (obj.) (1195)

eskultura, *eskulturgintza*: escultura (arte); sculpture (art) (1194)

eskumuturreko: pulsera; bracelet (537)

eskuzapi: toalla; serviette de toilette, es-
suie-main (580)

eskuzerra: sierra de mano; scie (657)

eskuzko bidegurutze: cruce con prioridad; croisement avec priorité (1484)

esne: leche; lait

esnedenda, *esnetegi*: lechería; laiterie (1283)

esneketari, *esnesaltzaile*: lechero; laitier (crémier) (MI)

esnetegi, *esnedenda*: lechería; laiterie (1283), crémérie, (laiterie) (MI)

espal: gravilla; gerbe

espaloi: acera; trottoir (1250)

espaloi: andén; quai (1530)

esparapuru: esparapuru; sparadrap (392)

espartzu: esparto; sparte

esperantza: esperanza; espoir

espezialista: (médico) especialista; spécia-
liste (383)

espingarda: espingarda; fusil arabe (1741)

esponja, *belaki*: esponja; éponges (292)

esponjiari, *belaki sailekoak*: esponjiario; spongiaires (293)

esportazio: exportación; exportation (1781)

esposatu: casado; marié

estakuru: pretexto; prétexte

estali: cubierto; couvert

estalki: tapadera; couvercle (632)

estanpatu, *irarri*: estampar; estamper (859)

estatu: estado; état

estatu: estado; état (1359)

este, *hertze*: intestino; intestin

este, *zintzur* —, *trakea*, *zintzurkorda*: trá-
quea; trachée (346)

estegorri: esófago; oesophage (345)

estilo, *iturluma*: pluma estilográfica; stylo (878)

estimatu: agradecido; remercié

estre(i)na: inauguración; inaugura-
tion

estu, *he(r)stu*: estrecho; étroit

estugune: paso estrecho; passage rétréci (1482)

estuko: estuco; stuc (605)

eta: y; et

eten(du): interrumpir; interrompre
etorri: venido; venu
etorri, ur —, ur eman: caudal (de un río);
débit d'un fleuve, d'une rivière (14)
etsai: enemigo; ennemi
etsamina, azterketa: examen; examen (912)
etsenplu, exenplu
etsi: ceder; céder
etxa, etxe: casa; maison
etxabere: (animal) doméstico; (animal) do-
mestique (255)
etxagile: constructor; entrepreneur, construc-
teur (662/B)
etxagintza: construcción (actividad de la);
bâtiment (661/B)
etxagintza: construcción (de viviendas);
construction (MI)
etxagintza-joko: construcción (juguete); cons-
truction (jeu de) (1646)
etxalde: granja; ferme (690)
etxe, etxa-: casa; maison
etxe, edifizio: edificio; édifice, bâtiment
(547)
etxe-erraldoi: rascacielos; cratte-ciel (550)
etxegile, (-gile): constructor; constructeur
(MI)
etxeko midiku: médico de cabecera; médecin
de famille (384)
etxerakoak, eskola lanak: deberes; devoirs
(911)
etxetresnak, etxerako tresnak: electrodomés-
ticos; électroménagers (MI)
etxetxori, kurloi, (t)xolarre: gorrión; moineau
(320)
-etxola, zainetxola: garita; guérite (1733)
etzin, (etzin): acostarse; se cou-
cher
etzauntza, soldadu —: campamento militar;
campement militaire (1761)
etzi: pasado mañana; après-demain
etzidamu: el día siguiente de pa-
sado mañana; le surlendemain
(etzin): etzan
euki, eduki: tener; avoir
euli: mosca; mouche
eultzi: parva; airée
ehun: lienzo; tissu

huri, (uri): lluvia; pluie
eurikapusai: impermeable; imperméable (473)
euritako, (guardasol, parasol): paraguas;
parapluie (526)
euritako-konpontzaile, -saltzaile: paraguero;
marchand de parapluies (MI)
euritakodenda: paraguera; magasin de para-
pluies (MI)
euritakogile: paraguero; fabricant de para-
pluies (MI)
euritakontzi: recipiente de paraguas; porte-
parapluies (MI)
exenplu, etsenplu: ejemplo, exem-
ple
expres: expreso; train express (1516)
ezabagoma, borragoma: goma de borrar; gom-
me (881)
ez: no; non
ezagun, ezagutu: conocido; connu
ezantza, gasolina: gasolina; essence (135)
ezarri: puesto; mis
(ezbehar), istripu: accidente; accident (1463)
heze: húmedo; humide
ezer: algo; quelque chose
hezi: domado; dompté
ezin: imposible; impossible
ezkaratz: recibidor; parloir
ezkata: escama; écaille
ezkel: bizco; bigle
ezker: izquierdo; gauche
ezker, babor: babor, bâbord (1570)
ezki: tilo; tilleul
ezkila: campana; cloche
ezko: cera; cire
ezko, argizari: cera; cire (731)
ezkondu: casado; marié
ezkur: bellota; gland
ezkutari: astuto; astucieux
ezkutu: escondido; caché
ezpain: labio; lèvres
ezpain pintura, hatzazal pintura: pintura
(uñas, labios); rouge à lèvres, vernis à
ongles (544)
ezpal: astilla; copeau
ezpata: espada; épée
ezpel: boj; buis

ezponda: talud; talus, falaise
eztainu: estaño; étain
eztainu: estaño; etain (142)
eztanda motore: motor de explosión; moteur à explosion (785)
eztari: garganta; gorge
eztari, larinje: laringe; larynx (343)
ezteiak: las bodas; les nocēs
ezten: lezna; alène
ezten: lezna; alène (807/A)
eztera, geztera: muela; meule
eztu: miel; miel
eztul: tos; toux
eztul egin: toser; tousser (372)
hezur: hueso; os

F

fabore: favor; faveur
fabrika, ola, usina: fábrica, factoría; usine (760)
fabrika, ola: fábrica; usine (fabrique) (ola: más propiamente «ferrería», «ferronerie» y por extensión «fábrica») (MI)
(fabrikadun, nagusi), ugazaba: amo, patrono; propriétaire, patron (MI)
fabrikatzaile: fabricante; fabricant (MI)
fabrikazioera: proceso de fabricación; procédé de fabrication (764)
faktura, zorkontu: factura; facture (1075)
falta: falta; faute
faltsu: falso; faux
fama: rumor; rumeur
familia: familia; famille
fanatiko, itsu, amorratu: fanático; fanatique (1235)
fundango: fandango; fandango
fantasia: fantasía; fantasie
fardel: paquete; paquet
farinje, zintzur: faringe; pharynx (344)
farmazia, botika: farmacia; pharmacie (1272)
faro, (auto)argi: faro (de coche); phare (d'automobile) (1452)
fede: fe; foi
farol: farol; lampion (618)

fede haustle, herexe, heretiko: hereje; hérétique (1237)
fededun: fiel (Iglesia); fidèle (eglise) (1236)
(ferde): berde
feria, peria: feria, foire
ferra: herradura; ferrure
fidatu: confiado; confié
fier, (pier): orgulloso; fier
filme: película; film (MI)
fin: fin; fin
fin: delgado; mince
finantza ministergoa: ministerio de hacienda; ministère de finances (1407)
finkatu: determinado; déterminé
fisiko, gorputz —: cuerpo físico; corps physique (99)
(fiskal), inperkadore: fiscal; procureur (1415)
fits: mota; bourrier
flako: débil, flasque
flasko: frasco; flacon (132)
fluido, jariogai: fluido; fluide (104)
fluor argi: luz fluorescente; lumière fluorescente (159)
fluorargidun: fluorescente; fluorescent (117)
fluor distira: fluorescencia; fluorescence (159/A)
foto, argazki: fotografía (obj.); photographie (1189)
fotogintza: fotografía (arte); photographie (1188) (MI)
fotografi denda, argazki denda: tienda de objetos fotográficos; maison d'appareils photographiques (MI)
fotografi etxe, argazki etxe: establecimiento de retratos; maison de photo (MI)
foto(grafia), argazki: fotografía; photographie (MI)
fotoresna: máquina fotográfica; appareil photographique (1190)
fraide, fraile: fraile; moine
franela: franela; franelle (484)
frango, franko: bastantes; beaucoup
frantses arbi, zerri arbi: remolacha; betterave (227)
frase, esaldi: frase; phrase (1103)
fresko: fresco; frais
frijitu: frito; frit
frijitu: freir; frire (434)
froga: prueba; épreuve

froga, frogantza: prueba; preuve (1208/A)
froga: prueba de una operación; preuve (967)
frogantza, froga: prueba; preuve (1208/A)
frogeta: probeta; éprouvette (133)
(fruitadenda), fruitategi: frutería; fruiterie (1284)
fruitari, (fruitusaltzaille): frutero; fruitier (MI)
fruitategi, (fruitadenda): frutería; fruiterie (1284) (MI)
fruitu: fruto; fruit
fruitu: fruto; fruit (212)
fruitu: fruta; fruit (213, 463)
fruitu mamitsu: fruto carnoso; fruit charnu (214)
fruituak: frutas; fruits (MI)
(fruitusaltzaille), fruitari: frutero; fruitier (MI)
fueraketa, kanporaketa: eliminatória; éliminatoire (1682)
funikular: funicular; funiculaire (1354)
funts: (peso; poids)
furia: furor; fureur
fuselaia: fuselaje; fuselage (779)
fusil: fusil; fusil
fusil: fusil; fusil (1746)
futbol: foot-ball; football (1666)
futbol zelai: campo de fútbol; terrain de football (1260)

G

gabarra: gabarra; péniche (1550)
gabe: sin; sans
gabi: martinete; martinet
gabi, (mazo): mazo; maillet (686, 797, 838)
gai, (gei): materia; matière
gai, lehen —: materia prima; matière première (763)
gaiak, elektra —: material eléctrico; matériel électrique (MI)
gaiak, kimika —: productos químicos; produits chimiques (MI)
gaiak, kirol —: objetos deportivos; objets pour le sport (MI)
gaiak, liturgi —: objetos litúrgicos; vêtements liturgiques (MI)

gailur: cumbre; sommet
gain: cumbre; sommet
gainbide: paso superior; passage supérieur (1476)
gaio errota: noria; noria (698)
gaizt: enorme; énorme
gaizt kutsakor: enfermedad contagiosa; maladie contagieuse (380)
gaizt(a), gaizki(a), txar(ra): (el) mal; mal (sust.) (morale) (1220)
gaizturu, gaizteru: celemin; boisseau
gaixo, gaizo: pobre, pauvre
gaizki: mal; mal
gaizki(a), txar(ra), gaizt(a): (el) mal; mal (sust.) (morale) (1220)
gaizo, gaixo: pobre; pauvre
gaiztakeria: maldad (acto malo); méchanceté (action) (1218/A)
gaizto: malo; méchant
gaizto, kaltekor: ik. animalia
gaiztotasun: maldad (calidad de ser malo); méchanceté (penchant) (1218)
gako: gancho; crochet
gal-, gari: trigo; blé
galant: amable; aimable
galdatu: pedido; demandé
galdeikur, galdemarka: signo de interrogación; point d'interrogation (1090)
galdetu, ikasgaia —, ikasgaia hartu: tomar la lección; faire réciter la leçon (916)
galdu: perdido; perdu
galdu, hondoratu: hundirse; couler, sombrer (1581)
galeper: codorniz; caille
galeriak: galerías; galleries (1293)
galerna: viento brusco; tempête
galga: nivel; niveau
galga: gramil; trusquin (678/A)
galga: freno; frein (1457)
galkatu: apisonado; piétiné
galkor, hosto —: hoja caduca; feuille caduque (201/A)
galtzada: calzada; chaussée (1251)
galtzak: pantalones pantalons
galtzapen: naufragio; naufrage (1580)
galtzarbe: sobaco; aisselle
gamelu: camello; chameau
gamelu: camello; chameau (336)

ganbara, ganbera: habitación; pièce
ganibet: navaja; couteau
gantz: manteca; graisse
gantzutu: ungir; oindre
gapiro: viga; poutre
gapoi(n): capón; chapon
gar: llama; flamme
gara: tallo; tige (195/A)
garabi, grua: grúa; grue (845)
garagar: cebada; orge
garagar: cebada; orge (221, 723)
garagar: cebada; bière (441)
garai: época; époque
garaipe: victoria; victoire (1725)
garaje: garaje; garage (1460)
garaje, (kotxetegi): garaje; garage (MI)
garba: fajo; fagot
garbi: limpio; propre
garbiketa zerbitzu: servicio de recogida de
basuras; service de ramassage des ordu-
res, ménagères (1329)
garbitzaille, kale —: barrendero; balayeur,
éboueur (1328)
garden: transparente; transparent (115)
garden, paper —: papel transparente; papier
transparent (885)
gardu: cardo; chardon
garesti: caro; cher
gari, gal-: trigo; blé
garizuma: cuaresma; carême
garondo: cerviz; cou
garraino: transporte; transport
garrainoak: transportes; transports (MI)
garraiolari: transportista; transporteur (MI)
garranga: (marca; marque, collier)
garrasi: grito; cri
garraska: ruido; bruit
garratz: agrio; âcre
gartzela: cárcel; prison
garun, bur(u)muin: cerebro; cerveau (348)
gas: gas; gaz (103)
gas sukalde: cocina de gas; cuisinière à
gaz (655)
gasa: gasa; gaze (394)
gasoil: gasoil; gasoil (773)
gasolina, ezantza: gasolina; essence (135)
gastatu: limar; gâter

gatibu, (katigu): cautivo; captif
gatilu: escudilla; bol
gatilu, kikara: taza, tazón; tasse (640)
gatu, (katu): gato, chat
gatz: sal; sel
gatzaga: salinas; salines (21)
gatzaga, gatzobi: salina; salines (753)
gatzagi: cuajo; présure
gatzatu: cuajar; cailler, coaguler (119)
gatzatu, (mamitu): cuajar (la leche); cailler
(429)
gatzatu, gaztanbera, (mami): cuajada; cai-
llé (462)
gatzobi, gatzaga: salina; salines (753)
gau: noche; nuit
gaur: (hoy; aujourd'hui)
gauza: cosa; chose
gazela: gacela; gazelle (334)
gazi: salado; salé
gazta, (gazna), gaztan-: queso; fro-
mage
gaztain, gaztain-kolore: castaño (color); châ-
tain (1175/B)
gaztaina: castaña; châtaigne
gaztainondo: castaño; châtaignier, marronnier
(243)
gaztan-, gazta, (gazna): queso; fro-
mage
gaztanbera, gatzatu, (mami): cuajada; cai-
llé (462)
gatzandegi: quesería; crèmerie (MI)
gatzangin, (gatzangile): quesero (fabri-
cante); crèmier (MI)
gatzasaltzaille: vendedor de queso; marchand
de fromages (MI)
gazte: joven; jeune
gatzelu: castillo; château
gatzelu: fortaleza; forteresse (1729)
gatzteria: juventud; jeunesse
gastigu: aviso; message
gedar, gedarre: clamor; clameur
(gei): *gai*
gehi (+): signo + (para indicar la ope-
ración de sumar); signe + (pour indi-
quer l'addition) (928/A)
gehiago: más; plus
gehieneko: superlativo; superlatif (1120)
gehigarri: aumentativo; augmentatif (1118)

gela: cuarto; pièce
gela, kontsulta —: sala de consulta; cabinet médical (408)
gela, ontzi —: camarote; cabinet (1557)
gela, tren gela: departamento de tren; compartment (1512)
gelatxo: alvéolo (de colmena); alvéole (732)
gelbera: soso; inepte
geldi: quieto; tranquilo
geldialdi: (acto de) parada; arrêt, halte (1533)
geldialdi egin: hacer escala; faire escale (1577)
geltoki: estación; gare (1257, 1529)
geltoki: estación; gare, station (métro) (MI)
geltoki-buru: jefe de estación; chef de gare (1528)
geltoki, itsas —: estación marítima; gare maritime (1578)
geraleku, (tren)—: apeadero (lugar de parada); arrêt, halte (1532)
gereta: jaula; cage, et porte rustique
gerezi: cereza; cerise
geriza: sombra; ombre
geriza, talka —: parachoques; pare-chocs (1454)
gerla, gerra: guerra; guerre
gerla, gerra(te): guerra; guerre (1719)
gerlagile, gerra(te)gile: beligerante; belligerant (1722)
gero: luego; après
gero, geroaldi: futuro; futur (1113)
gerra, gerla: guerra; guerre
gerra harma, gerla harma: arma de guerra; arme de guerre (1735)
gerra(te), gerla: guerra; guerre (1719)
gerra(te)gile, gerlagile: beligerante; belligerant (1722)
gerrauntzi: barco de guerra; vaisseau de guerre, bâtiment de guerre (1763)
gerrena: asador; broche
gerri: cintura; ceinture
gerriko: cinturón; ceinture (525)
(gerruntzedenda), kortsetegi: corsetería; boutique de corsets (MI)
(gerruntzegile), kortsegile, (-saltzaille): corsetero; corsetier, -ière (MI)
gertatu: sucedido; arrivé
gertu: cerca; près

gesal: nieve derretida; neige fondante
geza: dulce; doux
geztera, eztera: muela; meule
giharre, ginarra: músculo; muscle
gezi: flecha; flèche (1736)
gezur: mentira; mensonge
gibel: hígado; foie
gidabaimen: permiso de conducir; permis de conduire (1496)
gidari, autogidari: conductor; conducteur (1441)
gidatu: conducido; conduit
gider: mango; manche
giharre, ginarra: músculo; muscle
giharre, muskulo: músculo; muscle (182, 350)
(-gile), etxegile: constructor; constructeur (MI)
gili, kili: cosquilla; chatouillement
giltz(a): llave; clé
giltzurin, giltzurrun: riñón; rein
gimnasia: gimnasia; gymnastique (1695)
gimnasileku: gimnasio; gymnase (1696)
(ginarra): giharre
ginbalet: barreno; vrille
ginbelet(a): barreno; tarière (800)
ginda, ginga: guinda; cerise
-gintza: construcción (en general); construction (MI)
giñol: guiñol; guignol (1644)
giro, (h)aro: temperatura (ambiente); température (de l'air ambiant) (53)
girotu, areto —: sala climatizada; salle climatisée (MI)
girtain, girten: mango; manchon
gisa: manera; manière
giza: gizon (comp.)
gizarte, lagunarte: sociedad; société (1394)
gizen: gordo; gros
gizon, giza: hombre; homme
glizerina: glicerina; glycérine (137)
globo: globo; ballon (1595)
gloria, loria: gloria; gloire
(goardia) zibil, zibilak: guardia civil; garde civile (1698)
gobernadore, gobernari: gobernador; gouverneur (1384)

governatu: gobernado; gouverné
gobernu: gobierno; gouvernement (1377)
gogo, goga:- deseo; désir
gogoeta egin, (h) ausna(u)rtu: reflexionar; réfléchir (1202)
gogor: duro; dur
goi: alto; haut
goibel: plumizo; gris
goiera: altura; hauteur (995)
goilare, koilare: cuchara; cuiller
goilare, zalixka: cuchara; cuillère (642)
goipe, koipe: manteca; graisse
goiz: mañana; matinée
golde: arado; charrue
golko: seno; sein
golko: golfo; golfe (27)
gomazkoak, (zatak): chanclos [de goma]; chaussure en caoutchouc (517)
gomazkoak, (zatak): chanclos de goma (6)
gona: falda; jupe
gonbidatu: convidado; convié
gopor: recipiente; récipient
gor: sordo; sourd
gora: arriba; en haut
gorraintzi: recuerdos; salutations
gorde: escondido; caché
gordin: crudo; cru
gorbata: corbata; cravate (523)
gori: incandescente; incandescent
gorgoin: colupio; balançoire (1656)
(goroldio): oroldio
gorosti: acebo; houx
gorotz: excremento; excrément
gori: al rojo; au rouge (814)
gorputz: cuerpo; corps
gorporazio: corporación; corporation (1392)
gorputz: cuerpo; corps (98)
gorputz fisiko: cuerpo físico; corps physique (99)
gorputz kimiko: cuerpo químico; corps chimique (100)
gorputz zentzu, zentzu: sentidos corporales; sens corporels (360)
gorputzadar: extremidades; extrémités (342)
gorputzenbor, soinenbor: tronco; tronc (341)
gorri: rojo; rouge

gorringo: yema; jaune d'oeuf
gorte: corte; cour
gosari: desayuno; déjeuner
gose: hambre; faim
gozo, goxo: dulce; doux
gozodenda, gozotegi: pastelería; pâtisserie (1287)
gozogile, gozosaltzaila: pastelero; pâtissier (MI)
-gozoki: dulce (sust.); sucrerie (469)
gozotegi, gozodenda: pastelería; pâtisserie (1287)
gozotegi, gozodenda: pastelería, bombonería, confitería; pâtisserie (MI)
goxo, gozo: dulce; doux
grama: gramo; gramme (1044)
gramatika: gramática; grammaire
grazia: gracia; grâce
grina: pasión; passion
grina: pasión; passion (1223/A)
gripe: gripe; grippe (378)
grua, garabi: grúa; grue (845)
gu: nosotros; nous
(guardasol, parasol), euritako: paraguas; parapluie (526)
gubia: gubia; gouge (794)
gudaletxe, kuartel, kaserna: cuartel; caserne (1760)
gudari, soldadu: soldado; soldat (1718)
gudaroste, armada: ejército; armée (1700)
gudu: guerra; guerre
gudu, bataila: batalla; bataille (1720)
gudu-gurdiak, tankeak: tanques; tank (1709)
guduoin: frente de batalla (1734/A)
gupida: compasión; compassion
gura: deseo; désir
gurasoak, burasoak: los padres; les parents
gurbitz: madroño; arbousier
gurdi, orga: carro; charrette (1343)
gurdi, orga: carruaje; charrette (1433)
(gurdi abere), gurtabere: animales de tiro; animaux de trait (717)
gurdiak, gudu- —, tankeak: tanques; tank (1709)
guri: lozano; douillet
(gurin): urin
gurpil: rueda; roue (1449)

gurtabere, (gurdi abere): animales de tiro; animaux de trait (717)

gurterria, karrozeria: carrocera; carrosserie (1448)

gurtu: venerado; vénéré

gurutzatu: cruzar; croiser (1490)

gurutze: cruz; croix

gurutzegrama: palabras cruzadas; mots croisés (1650)

gurutzeria: crucero; transept (557)

gurtzeru: crucero; croiseur (1767)

gustu: gusto; goût

guti, gutxi: poco; peu

guz(t)i: todo; tout

H

haatik: sin embargo; cependant

habaila: honda; fronde

habe: viga; poutre

habe: viga; poutre (556)

habia (kabia): nido; nid

haga: percha; perche

hagin: diente; dent

hagin: tejo; if. (bot.)

hagoan: en equilibrio; en équilibre

hain: tan; aussi

haitz: peña; rocher

haitz-lerro: sierra; sierra (7)

(h)aitzur: azada; bêche

(h)aize: viento; vent

(h)aizemaile: ventilador; ventilateur (626, 813)

(h)aizesoinu, (h)aizesoinu-tresna, (h)aizemu-sika-tresna: instrumento de viento; instrument à vent (1138)

(h)aizetako: parabrisa; pare-brise (1453)

(h)aizkora: hacha; hache

hala: de aquella manera; de cette façon là

halaber: así mismo; de même

haltz: aliso; aulne

haltzari, errediza: mueble; meuble (597)

haltzari-saltzaile: mueblero; marchand de meubles (MI)

haltzariak, (erredizak): muebles; meubles (MI)

haltzaridenda: mueblería; magasin de meubles (1294) (MI)

hama-: hamar

hamabiamabiko: gruesa; grosse (940)

hamabiko, dozena: docena; douzaine (939)

hamabiren: doceavo (doceava parte); douzième (953)

hamar: diez; dix

hamarreko: decena; dizaine (934)

hamarren: décima; dixième (941)

hamarren-zenbaki: número decimal; nombre decimal (947)

(h)amu: anzuelo; hameçon

(h)amu: anzuelo; hameçon (738, 1692)

han: allí; là-bas

handi, (haundi): grande; grand

hangareak: hangares; hangars (1599)

(h)anitz: muchos; beaucoup

hanizkoitz: múltiplo (producto por n); multiple (produit par n) (950)

hanizkun: múltiplo (compuesto de n partes); multiple (compuesto de n parties) (950/A)

hanka: (pierna; jambe)

har: gusano; ver

har: gusano; ver (259)

har: tomar; prendre

(h)aragi, (h)arat: carne; chair

harakin: carnicero; boucher (MI)

haran: valle; vallée

(h)arat-: haragi (comp.)

harategia: carnicería; boucherie (1285) (MI)

harbel: tablero, pizarra, encerado; tableau noir (898)

(h)arbi: nabo; navet

harea: arena; sable

hargailu, (onda) —: receptor; poste récepteur (1609)

hargin: cantero; tailleur de pierres (666/B)

hari: hilo; fil

hari: hilo; fil (499)

hari: cuerda; corde (1156)

-hari, alambre: alambre; fil de fer (127)

haría sar(tu), haristatu: enhebrar una aguja; enfiler une aiguille (506)

harik eta: hasta que; jusqu'à ce que

haril: ovillo; peloton de fil

haril, elektra —, elektra bobina: bobina; bobine (174)

harilkatu, harildu: devanar; dévider (510/A)

haril(ko): ovillo; pelote (505)

harisoinu: instrumento de cuerda; instruments à cordes (1139)

haristatu, haria sar(tu): enhebrar una aguja; enfiller une aiguille (506)

haritz: roble; chêne

haritz: roble; rouvre, chêne (242)

harma: arma; arme

harma, gerra —, gerla harma: arma de guerra; arme de guerre (1735)

harmadenda: armería (establecimiento de venta); armurerie (MI)

harmagin: armero (obrero); armurier (ouvrier) (MI)

harmagintza: armería (fabricación); armurerie (fabrication) (MI)

harmailak: escalinatas; perron (562/A)

harmasaltzaille: armero (vendedor); armurier (marchand) (MI)

harmategi: armería (almacén); armurerie (dépot) (MI)

harmatu, apo —: tortuga; tortue (298)

harmatu, ziment —: cemento armado; béton armé (671)

harmonika, ahosoinu, musukitarra: filarmónica; harmonica (1152)

(h)armonio: armonio; harmonium (1154)

(h)aro: tiempo; temps

(h)aro, giro: temperatura (ambiente); température (de l'air ambiant) (53)

(h)arotz: carpintero; charpentier

[(h)arotz], errementari: herrero; forgeron (803)

[(h)arotz], zurgin: carpintero, ebanista; menuisier, ébéniste (788)

(h)arpa: arpa; harpe (1158)

harpoín: arpón; harpon

harpoi(n): arpón; harpon (1693)

harramaska: rasguño; éraflure

harrapari: (ave) rapaz; oiseau de proie (267)

harrapatu: capturado; capturé

harraska: fregadera; evier (653)

harreman hauste: ruptura de relaciones; rupture de relations (1777)

harremanak, diplomazi —: relaciones diplomáticas; relations diplomatiques (1776)

harresi: muralla; muraille (1731)

harri: piedra; pierre

harridura-ikur: signo de admiración; point d'exclamation (1091)

harri-irudi, imajina: estatua; statue (585)

harri bitxiak, harri preziatu: piedras preciosas; pierres (536)

harro: orgulloso; orgueilleux

harro: esponjoso; spongieux (108)

hartu: tomado, pris

hartu, su —, suak —: inflamarse (fis.); s'enflammer (120)

hartz: oso; ours

hartz, arnas —, hatsartze: respiración; respiration (283)

haserre: enfado; ire

hasi: empezado; commencé

hats: aliento; haleine

hats, arnasa: respiración; respiration (369)

hats-botatze, arnasbotatze: espiración; expiration (370)

hatsartze: inspiración; inspiration (371)

hatsartze, arnas hartze: respiración; respiration (283)

hatz: dedo; doigt

hatzazal pintura, ezpain pintura: pintura (uñas, labios); rouge à lèvres, vernis à ongles (544)

hatu, pardeleria: equipaje; bagages (1534)

hau: éste; celui-ci

(haundi): handi

haur: niño; enfant

haur jostaleku, ume jostaleku: parque infantil; parc pour enfants (1247)

(hausko): hauspo

(h)ausnar, (h)ausnaur: rumiar, ruminer

(h)ausnartzaille: rumiante; ruminant (269)

(h)ausna(u)rtu, gogoeta egin: reflexionar; réfléchir (1202)

hauspo, (hausko): fuelle; soufflet

hauspo: fuelle; soufflet (812)

haustailu, buru —: rompecabezas; puzzle (1648)

hauste, harreman —: ruptura de relaciones; rupture de relations (1777)

hauste, lege —: delito; délit (1423)

hautatu: elegido; choisi
hauts: ceniza; cendre
hautsi: quebrado; cassé
hautsi, lerro —: línea quebrada; ligne brisée (1007)
hauteskundek: elecciones; elections (1404)
hauzi: pleito; procès
hauzi: pleito; procès (1424)
hauzitan sartu: procesar, encausar; instruire un procès (1425/B)
hauzitegi: juzgado; tribunal, palais de justice (1320, 1418) (MI)
hauzitegi, herrialde —: audiencia territorial; cour d'appel (1419)
hauzitegi nagusi: tribunal supremo; cour de cassation (1420)
hauzitegi, probintzia —: audiencia provincial; tribunal de grande instance (1418/A)
hauzitegi, udal —, *herriko hauzitegi*: juzgado municipal; justice de paix (1321)
(h)auzo: vecino; voisin
(h)auzo, (h)auzotegi: barrio, quartier (1240)
hauzo lanak: trabajos comunitarios; travaux communautaires (MI)
(h)auzune, errebal: barriada, arrabal; faubourg (1241)
hazi: semilla; semence
(h)azienda: ganado; bétail
(h)azienda, abelgorri: ganado vacuno; bétail bovin (719)
(hazkuntza, erle —), *erlaskuntza*: apicultura; apiculture (728)
hazkuntza, hegazi(n) —: avicultura; aviculture (724)
hazpantarrak, polainak: polainas; guêtres (527)
(h)azta, pisu: peso; poids (96)
(h)aztatu: palpar; palper
hebaindu: rendirse; s'éreinter (partic.)
hedadura: extensión; étendue (989)
hedadura, hedamen: propagación (ffis.); propagation (phis.) (154)
hedagailu, (onda) bidalgailu: emisor; poste émetteur (1610)
hedamen, hedadura: propagación (ffis.); propagation (phis.) (154)
hedatu: extendido; étendu
hede: correa; courroie

hedexuri, jandarma: gendarme; gendarme (1699)
(hedoi): *hodei*
(hedoi), hodei: nube; nuage (62)
hega: *hegal*
hegada, hegaldi: vuelo; vol (1586)
hegal, ((h)ego): ala; aile
hegal, (hego): ala; aile (273)
hegaldi, hegada: vuelo; vol (1586)
hegats: aleta; petite aile, aile (274, 1451)
hegazkin, abioi, aireko: avión; avion (1591)
hegazi-saltzaille, oilasko-saltzaille: pollero, vendedor de aves; marchand de volailles (MI)
hegazi(n): ave; oiseau
hegazi(n): ave; oiseau (266)
hegazi(n) hazkuntza: avicultura; aviculture (724)
hegazitindenda, oilaskodenda: pollería; chez le marchand de volailles (*hegazitindenda* es más propiamente «establecimiento de venta de aves en general») (MI)
hegi: ladera; versant
((h)ego): *hegal*
(hego), hegal: ala; aile (273)
hegoa: sur; sud
hegoa: sur; sud (73)
hei, ukuilu: establo; étable (720)
hein, itsas —, *itsas maila*: nivel del mar; niveau de la mer (39)
heineratu, enfokatu: enfocar (fotografía); viser, centrer (1192)
hektograma: hectogramo; hectogramme (1046)
hektolitra: hectolitro; hectolitre (1052)
hektometro: hectómetro; hectomètre (1055)
hel-: *heldu*
heldu: llegado; arrivé
helmuga: meta; ligne d'arrivée (1674)
hemen: aquí; ici
hemeretzi: 19
herbal, (elbar): débil; faible
herdoigaitz: inoxidable; inoxydable (114)
herdoil: roña; rouille
heren: tercio; tiers (952)
herenegun: anteayer; avant-hier
herensuge: dragón; dragon
herexe, fede hauste, heretiko: hereje; hérétique (1237)

herio: muerte; mort
heriotze, heriotza: muerte; mort
herratu: vagar; errer
herrasta, arrastera: arrastre; à la traine (749)
herrestari, narrasti: reptil; reptile (262)
herri: pueblo; peuple
herri lanak: obras públicas; travaux publics (MI)
herrialde: región; région (1360)
herrialde-hauzitegi: audiencia territorial; cour d'appel (1419)
herriko, ageriko, agiriko: público; public (1391)
herriko etxe, udaletxe: ayuntamiento (casa); hôtel de ville (1254), mairie (MI)
herriko hauzitegi, udal hauzitegi: juzgado municipal; justice de paix (1321)
herriko osasun zerbitzuak: servicios municipales de sanidad; services municipaux de santé (1327)
herri lorategi: jardín público; jardin public (1248)
hersti, itxi: cerrado; fermé
he(r)stu, estu: estrecho; étroit
hertze, este: intestino; intestin
hesi: muralla; enceinte
heze: húmedo; humide
hezi: domado; dompté
hezur: hueso; os
hezurdura, eskeleto: esqueleto; squelette (340)
hi: tú; toi
(h)ibai: río; fleuve
(h)ibai, arro: cuenca; bassin (15)
(h)ibaia: afluente; affluent (16)
(h)ibaiaho, uhaio: desembocadura; embouchure (13)
(h)ibaibide: curso (de un río); cours d'un fleuve, d'une rivière (12)
hidoi: fango; fange
higatu: gastado; usé
higiene, (osasunbide): higiene; hygiène (420)
higitu: movido; bougé
higuin: hastío; dégoût
hil: morir; mourir
hil, hilabete: mes; mois

hildo: surco; sillon
hiltegi: matadero; abattoir (MI)
hiltzaila, abere- —: matarife; toueur ou moucher d'abattoir (MI)
hiri, (uri): ciudad; ville
hiri (auto)bus: autobús urbano; autobus urbain (1350)
hiribide, (uribide): avenida; avenue (1242)
hirierdi, (urierdi): centro de la ciudad; centre ville (1239)
hirigintza: urbanismo; urbanisme (669)
hiri liburutegi, (uri liburutegi): biblioteca pública; bibliothèque municipale (1255)
hiritar, (uritar): ciudadano; citoyen (1396)
hirizain, (urizain): guardia municipal; garde municipal (1324)
hiru: tres; trois
hirualdekide, triangelu aldekide: triángulo equilátero; triangle équilatéral (1022)
hirugarren berretura, kubo: cubo (de un n.); cube (d'un nombre) (979)
hirukoitz: triple (producto por 3); triple (produit par 3) (949)
hirukun: triple (compuesto de 3 partes); triple (composé de trois parties) (949/A)
hirumotoreko, bimotoreko: trimotor, bimotor; trimoteur, bimoteur (1594)
hitz: palabra; mot
hitz neurtuz: verso (en verso); en vers (1127)
(hizki), letra: letra; lettre (1099)
(hizki nagusi), letra nagusi: mayúscula; majuscule (1100)
[hizki (t)xipi, (t)xiki], letra (t)xipi, (t)xiki: minúscula; minuscule (1101)
hobe: mejor; meilleur
hoben: falta; faute
hobi: foso; fossé
hobi, lesuin: foso; fossé (1732)
hodei, (hedoi): nube; nuage
hodei, (hedoi): nube; nuage (62)
hoge: veinte; vingt
hogerleko: duro; dour (1066)
hondamen: derrota; dérouté (1726)
hondar: arena; sable
hondar: poso; lie (715)
hondar: resto o diferencia (resultado de la sustracción); reste ou différence résultat de la sustraction (971)
hondar: resto o residuo (de la división); reste (985)

hondartza: playa; plage (38)
hondo: fondo; fond
hondoa jo, zola jo: encallar; échouer (1582)
hondoratu, galdu: hundirse; couler, sombrer (1581)
hontz(a), huntz: lechuza; mouette
hor: ahí; là
hordi: borracho; saouù
hori: ese; celui-là
hori: amarillo; jaune
horma: hielo; glace
horma, paret: pared; mur (560)
horma oren, paret erloju: reloj de pared; pendule (88)
horma, lei, izotz: hielo; glace (150)
hormapaper: papel (de pared); tapisserie (606)
hormatu, izotza egin: helar; geler (55)
hormatu, izoztu, leitu: helarse; geler (122)
hornitegi: estación de servicio; station-service (771)
hornitegi: gasolinera, surtidor; poste d'essence (M1)
hornitu: abastecido; muni
horrela: así; comme ça
horts: diente; dent
hortseskui(a): cepillo de dientes; brosse à dents (424)
hortzorde: dentadura artificial; dentier (416)
hortz-midiku, dentista: dentista; dentiste (386)
hortz-ore, dentifriko: dentífricos; dentifrice (425)
hosto: hoja; feuille
hosto, orri: hoja; feuille (200)
hosto galkor: hoja caduca; feuille caduque (201/A)
hosto iraunkor: hoja perenne; feuille persistante (201)
hotel: hotel; hôtel (1305) (M1)
hots: ruido; bruit
hotz: frío; froid
hotz, klima —: clima frío; climat froid, — glacé (60)
hozitu: germinado; germé
hozkailu: frigorífico; réfrigérateur (652)
(h)ubide, kanale: canal (artif.); canal (artificiel pour navig.) (30)
(h)umil: humilde; humble

hun, muin: savia; sève
huntz: hiedra; lierre
(h)ur, u-, uh-: agua; eau
(h)ur, zumo: zumo; ius (437)
(h)ur-laster, korronte: corriente (río); courant (sust.) (18)
[(h)ur-lehorreko], anfibio: anfibio; amphibie (263)
hura: aquel; celui-là
hurbil: cerca; près
hurbilkor: convergente; convergent (1001)
hurren: próximo; prochain
huts: vacío; vide
huts, (multzo) —: conjunto vacío; ensemble vide (926)

I

hi: tú; toi
ia: casi; presque
ihar, (eihar): seco; sec
iharduki, ihardun, jardun: conversar; parler
iharrausi: sacudido; secoué
ihaurri: esparcido; répandu
ihaute, inaute: carnaval; carnaval
(h)ibai: río; fleuve
ibar: valle; vallée
ibeni, imini, ipini: colocado; placé
ibigailu: vehículo; véhicule (1342, 1430)
ibili, (ebili): andado; marché
ibili: circular; circuler (1488)
ibiltoki, pasealeku: paseo; promenade (1243)
idatzi: redactar; rédiger (1121)
idatziz ipini: redactar; rédiger (904/B)
idazkari: secretario, -ia; secrétaire (M1)
idazkaritza: secretaría; secrétariat (M1)
idazketa: redacción (ejercicio de); rédaction (904)
ide, kide: compañero; collègue
ideia: idea; idée
ideia: idea; idée (1206)

idi, it-: buey; boeuf
hidoi: fango; fange
idor: árido; aride
idoro, ediren: encontrado; trouvé
idulki: pedestal; piédestal (587)
iduri, irudi: imagen; image
idurimen, irudimen: imaginación; imagination (1201)
ihes: huída; fuite
ifernu: infierno; enfer
igan, igo: subir; monter
igande: domingo; dimanche
igarkizun, asmakizun: adivinanza; devinette (1649)
igar, iragan: pasar; passer
higatu: gastado; usé
i(g)az, (jaz): el año pasado; l'année dernière
igel: rana; grenouille
igeltsero, zuritzaille: albañil; maçon (666, 833)
igeltsu: yeso; plâtre
igeri: nadar; nager
igeriketa: natación; natation (sport) (1667)
igerileku: piscina; piscine (MI)
igitai, igitei: hoz; faucille
higitu: movido; bougé
igo, igan: subir; monter
igogailu, aszensore: ascensor; ascenseur (565)
higuin: hastío; dégoût
(iguzki): eguzki
ihar, (ei)har: seco; sec
iharduki, ihardun, jardun: conversar; parler
iharrausi: sacudido; secoué
ihaurri: esparcido; répandu
ihaute, inaute: carnaval; carnaval
ihes: huída; fuite
ihi: junco; jonc
ihintz: rocío; rosée
ihizi, ehizi: caza; chasse
ihi: junco; jonc
ihintz: rocío; rosée

ikara: temblor; tremblement
ihizaldi, ehizaldi: batida; battue (737)
ihizi, ehizi: caza; chasse
ihizi, ehizi: caza; chasse (733)
ihizketa, ehizketa: cacería; partie de chasse (736)
ikasgaia galdetu, ikasgaia hartu: tomar la lección; faire réciter la leçon (916)
ikagela: clase (local); classe (901)
ikasi: aprendido; appris
ikaskide: condiscípulo; condisciple (919)
ikastaldi: clase (tiempo); classe, cours (902)
ikastaro, kurtso: curso (tiempo); cours (903)
ikastola: ikastola; école basque (MI)
ikatz: carbón; charbon
ikergoa, udal —: inspección municipal; inspection municipale (1322)
ikur, harridura —: signo de admiración; point d'exclamation (1091)
(ikur), marka: signo; signe (1089)
(ikur), zeinu: signo; signe (927)
ikusi: visto; vu
ikusmen: vista; vue (361)
ikuspegi: paisaje; paysage (8)
ikuzgailu: lavadora; machine à laver la lin-g (651)
ikuzgailu, plater —: lavaplatos; machine à laver la vaisselle (650)
ikuzi: lavado; lavé
hil: morir; mourir
hil, hilabete; mes; mois
ilar: (guisante; petit pois)
ilargi: luna; lune
ilaun: efímero; éphémère
hildo: surco; sillon
ile: pelo; cheveu
ilea apaindu: arreglar el pelo; (se) coiffer (546/A)
ilea moztu: cortar el pelo; couper les cheveux (546)
ileapaindegi, (orraztegi): peluquería de señoras; salon de coiffure pour dames (1296) (MI)
ileapaintzaile, ilemoztaille: peluquero; coiffeur (542)
ileapaintzaile, (orraztaile): peluquero, -a de señoras; coiffeur, -euse (MI)
ileguri, balus(a): terciopelo; velours (483)

ilemoztaile, ileapaintzaile: peluquero; coiffeur (542)

ilendi, ileti: tizón; tison

iloba: sobrino; neveu

(iltze): itze

ilun: oscuro; obscur

imajina: estatua; statue

imajina, harri-irudi: estatua; statue (585)

iman: imán; aimant (164)

imanorratz: aguja imantada; aiguille aimanté (165)

inarrantzi: brasero; brasero (623)

inausi: podar; tailler (197)

inauskai; podadera; serpe (687)

inauste, inausketa: poda; élagage (709)

inaute, ihaute: carnaval; carnaval

imini, ibeni, ipini: puesto; placé

inbidia: envidia; jalousie

indar: fuerza; force

(indar), elekrika: electricidad; électricité (167)

indar, elektra —, elektra korronte: corriente eléctrica; courant électrique (168)

indar, elektra —, elektra energia: energía eléctrica; energie électrique (176)

indizio, xiringada: inyección; piqûre (395)

indukzio: inducción; induction (1212/A)

industria: industria; industrie (759)

infanteria, oinezkoak: infantería; infanterie (1707)

informatzaile, berriemale: informador; informateur (1634)

informazio, berriak: información (los servicios de información en general); information (1628)

ingude: yunque; enclume

ingude: yunque; enclume (805)

inguma, ximeleta, pinpirin: mariposa; papillon (297)

ingurrazti: cuaderno; cahier (892)

inguru: vuelta; tour

inguruko, satelite: satélite; satellite (68)

ingurutren: tren de cercanías; train de banlieu (1522)

injektore: inyector; injecteur (756)

ino-; neho-

inperkadore, (fiskal): fiscal; procureur (1415)

inportazio: importación; importation (1780)

inprimatu: impreso; imprimé

inprimatzaile, (moldizkin): impresor; imprimeur (857)

inprimatzaile, moldizgin: impresor; imprimeur (M1)

insektizida: insecticida; insecticide (419, 707)

insektu, mamutx: insecto; insecte (260)

inspektore: inspector; inspecteur (920)

instituto: instituto; lycée (institut, centre) (M1)

instituzio: institución; institution (1388/A)

intsentsu: incienso; encens

(intxaur): eltzaur

intxaur, eltzaur: nuez; noix (217)

intxaurrondo, eltzaurrondo: nogal; noyer (244)

intziri(na): chillido; glapissement

(inude): unide

inurri, txindurri: hormiga; fourmi

ipar: norte; nord

ipar: norte; nord (72)

ipar orratz, orratz: brújula; boussole (166)

iparriz: estrella polar; étoile polaire (63)

ipini, ibeni, imini: puesto; placé

ipuin: cuento; conte (1125)

ipurdi: culo; cul

ira, iratze: helecho; fougère

irabazi: ganado; gagné

iragabide, pasabide: pasillo; couloir (407, 573)

iragabide, pasabide: pasarela; passerelle (1336)

iragan, igaro: pasar; passer

iragan, lehenaldi: pasado; passé (1112)

iragazi, irazi: filtrado; filtré

ira(ga)zi: colar; passer, filtrer (436)

iragazki: colador; tamis (647)

iragaztegi: refinería; raffinerie (770)

irakasle: profesor, -ora; professeur (M1)

irakin: hervir; bouillir (433)

irakin: fermentar (el mosto); fermenter (714)

irarri, estanpatu: estampar; estamper (859)

iratze, ira: helecho; fougère

iraulketa: vuelco; capotage (1466)

iraunkor, hosto —: hoja perenne; feuille persistante (201)

irazeki, piztu: encender; allumer (123/A)

irazki: urdimbre; chaîne (d'un tissu) (488)

- ireki*: abrir; ouvrir
ire(n)tsi: tragado; avalé
ire(n)tsi: tragar; avaler (367)
hiri, (uri): ciudad; ville
irin: harina; farine
iritzi, (eritzi): opinión; opinion
irla, isla: isla; île
irla, ugarte: isla; île (25)
irradi: radio («la radio», análogo a «la prensa»); radio (1613)
irradi-telefonía, irradi-telefonkintza: radio telefonía; radiotéléphonie (1616)
irradi-telegrafía: radiotelegrafía; radiotélégraphie (1615)
irradi-telegrama: radio (telegrama) (1619)
irratigailu: radio (el aparato receptor doméstico); poste de radio (1611)
irratsaio, emankizun: emisión; émission (1620)
irri: risa; rire
irrintzi(na): grito; cri
irris, arroz: arroz; riz (219, 449)
(irrisku): arrisku
irristaketa, patinaketa: patinaje; patinage (1672)
irristakor, zola —, zoru —, zola lerrakor: piso deslizante; route glissante (1483)
irtenbide: salida (de un lugar, autopista, etcétera); sortie (MI)
irtenleku: salida (de un edificio); sortie (MI)
hiru: tres; trois
irudi, iduri: imagen; image
irudi, apaingarri: grabado, ilustración; gravure, illustration (897)
irudi, harri —, imajina: estatua; statue (585)
irudimen, idurimen: imaginación; imagination (1201)
irun: tejer; filer
isats, (jats): escoba; balai
isil: callado; silencieux
isla, irla: isla; île
isladatu: reflejarse (fis.); se réfléchir (157)
isladatze: reflexión (fis.); réflexion (158)
isozele, triangelu —: triángulo isósceles; triangle isocèle (1023)
istil: charco; mare
istribor, eskuin: estribor; tribord (1571)
istripu, (ezbehar): accidente; accident (1463)
isun, multa, amanda: multa; amende (1341, 1493)
isuri: derramar; verser
isurkari (izen), isurkor (izen nahiz izenlagun): líquido; liquide (101)
it-: idi (comp.)
itaizur: gotera; gouttière
ito: abrogar; étouffer
itsas bazterreko arrantza, baxurako arrantza: pesca de bajura; pêche côtière (751)
itsas geltoki: estación marítima; gare maritime (1578)
itsas hein, itsasmaila: nivel del mar; niveau de la mer (39)
itsas korronte, itsas-laster: corriente (marina); courant (marin) (36)
itsas txango: crucero marítimo; croisière maritime (1555)
itsas zabaleko arrantza, uranditako arrantza: pesca de altura; pêche hauturière (750)
itsasaldi, marea: marea; marée (33)
itsasandi, ozeano: océano; océan (23)
itsasarte: canal (mar); chenal, canal (29)
itsasarte: estrecho; détroit (28)
itsasbehera, mareabehera: marea baja; marée basse (35)
itsasegi, kosta: costa; côte (37)
itsasgora, mareagora: marea alta; marée haute (34)
itsasizar: estrella de mar; étoile de mer (295)
itsaslore, polipo: pólipo; polype (294)
itsasmaila, itsas hein: nivel del mar; niveau de la mer (39)
itsasmaitatik gora: altitud sobre el nivel del mar; altitude au dessus de niveau de la mer (40)
itsaso, itsas-: mar; mer
itsaso: mar; mer (22)
itsasoratu: amarar; amerrir (1589)
itsu: ciego; aveugle
itsu, fanatikiko, amorratu: fanático; fanatique (1235)
(itsu), opaku: opaco; opaque (116)
itsusi: feo; vilain
itun, bake-: tratado de paz; traité de paix (1769)
itun, nazioarteko —: tratado internacional; traité international (1768)

iturluma, estilo: pluma estilográfica; stylo (878)

iturri: fuente; fontaine

itxi, herts: cerrado; fermé

itxura: aspecto; aspect

hitz: palabra; mot

itzal: prestigio, prestige

itzarri: despertado; éveillé

itze, (iltze): clavo; clou

itzuli: vuelto; revenu

itzuli, bihurtu (dirua): reembolsar; rembourser (1077/B)

itzuri: huido; enfui

izan: ser; être

izar: estrella; étoile

izar urte, astronomi urte: año astronómico; année astronomique (86)

izar-la(i)no, nebulosa: nebulosa; nébuleuse (70)

izar-sail, konstelazio: constelación; constellation (69)

izarbel, planeta: planeta; planète (67)

izeba: tía; tante

izei: abeto; sapin (248)

izeki: arder; allumer

izeki, sutan egon: arder; brûler (123)

izen: nombre; nom

izen, sustantibo: sustantivo; substantif, nom (1105)

izenak hartu: pasar lista; faire l'appel des élèves (915)

izenlagun, adjetibo: adjetivo; adjectif (1107)

izenlagun kalifikatzaile, nolakotzaile: adjetivo calificativo; adjectif qualificatif (1108)

izenorde: pronombre; pronom (1106)

izerdi: sudor; sueur

izerdi: savia; sève (198)

izi, izu: terror; terreur

izkina, ertz, kantoi: esquina; coin de la rue (1252)

izkutu: secreto; secret

izoki(n): salmón; saumon

izoki(n): salmón; saumon (309)

izorra: preñada; enceinte

izotz: escarcha; givre

izotz, horma, lei: hielo; glace (150)

izotza egin, hormatu: helar; geler (55)

izozkiak: helados; glaces (MI)

izozkigile, izozki-saltzaile: heladero; glacier (MI)

izozkitegi, (izozkidenda): heladería; magasin de glacier (MI)

izoztu, hormatu, leitu: helarse; geler (122)

izpi: brizna; brin

izpiritu: espíritu; esprit

(izpiritu), alkohol: alcohol; alcool (134)

itzer: muslo; cuisse

itzupa: estopa; étoupe

izu, izi: terror; terreur

izur: pliegue; repli

izurri: peste; peste

izurri: plaga; plaie (706)

J

ja: ya; déjà

jabe: dueño; maître

jabeketa: conquista; conquête (1723)

jai, (jei): fiesta; fête

jaidura gaizto, bizio: vicio; vice (1323)

jaiki: levantarse; se lever

Jainko: Dios; Dieu

jaio: nacer; naître

jaitsi, (jatsi, jeitsi): bajado; descendu

jaka: chaqueta; veston

jakin: saber; savoir

jakitegi: despensa; dépense (575)

jaldi, jalki: salir; sortir

jalgune, lur —: relieve (terrestre); relief (2)

jalki, jalgi: salir; sortir

jan: comer; manger

janariak: comidas; restaurant (MI)

janaridenda: tienda de ultramarinos; épicerie (1281)

janaridenda: alimentación, ultramarinos; alimentation (MI)

bandarra, hedexuri: gendarme; gendarme (1699)

jangaiaik: alimentos; alimentation (MI)

jantzi: vestido; vêtu

jantziak: vestidos; prêt-à-porter, robes (MI)
jantzigintza: confecciones; confection (MI)
ja(n)zki, soineko: traje, vestido; costume (472)
jardun, ihardun, iharduki: conversar; parler
jarío: **jaríatu**: manar; s'écouler
jaríogai, fluido: fluido; fluide- (104)
jarleku: asiento; place (1540)
jarrai, jarrei-: seguir; suivre
jarri: puesto; placé
jasan, jaso: soportar; supporter
jaso (dirua), kobratu: cobrar; toucher, recouvrer (1074)
jatetxe: restaurante; restaurant (1304) (MI)
(jats): isats
(jatsi): jaitsi
jaun: señor; Monsieur
Jaungoiko: Dios; Dieu
jauregi: palacio; palais
jaurtigai, projektíl: proyectil; projectile (1751)
(j)aurtiki: lanzar; lancer
jauzi: salto; saut
jauzi, soka- —, **sokasalto**: comba; corde (pour sauter) (1655)
(jaz): i(g)az
jazarri: perseguido; persécuté
(jei): jai
(jeitsi): jaitsi
jende: gente; monde
jeneral: general; général (1711)
jeneral, kontseilu —: conseil général (1387/A)
jerlse: jersey; tricot (476)
jo: pegar; frapper
jo (musika tresna): tocar (un instrumento musical); jouer (1141)
joan: ir; aller
joare: cencerro; sonnette
jokaera, portaera: conducta; conduite (1221)
jokatu: jugado; joué
joko: juego; jeu (1639)
joko, etxagintza —: construcción (juguete); construction (jeu de) (1646)
joko, xake- —: ajedrez; échecs (1654)
jokoak: juegos (sitio de); jeux (lieu de). Vid. **jolasak** (MI)

(jolas): solas

jolas, jostaketa: esparcimiento (1639/A)
jolasak: diversiones; lieu de diversion (MI)
jorra: escarda; sarclair, sarclage (700)
jorrai: escardillo; sarclair
josi: cosido; cousu
josta(ga)ilu: juguete; jouet (1640)
jostailuak: juguetes; jouets (MI)
jostailudenda: juguetería; magasin de jouets (1289) (MI)
jostaketa, jolas: esparcimiento (1639/A)
jostaldi: recreo; récréation (917)
jostaleku, haur —, **ume jostaleku**: parque infantil; parc pour enfants (1247)
jostatu: divertido; amusé
jostun: modista; couturière (518)
jostun: modisto; tailleur (519)
jostun: sastre; tailleur (MI)
jostundegi: sastrería; atelier de tailleur (1275)
jostundegi: taller de confecciones; maison de couture (520)
jostundegi, moda —, **modak**: taller de modista; atelier de couturière (1276)
judizio: juicio; jugement (1425/C)
judizio, ageriko —: juicio público; audience publique (1426)

K

kabarra: gabarra; chaland
(kabia): habia
kable: cable; câble
kable, elektra —: cable eléctrico; cable électrique (169)
kablegrama: cable (telegrama); câble (1618)
kabo, kaporal: cabo; caporal (1717)
kabotaia, kosterrasketa: cabotaje; cabotage (1556)
kadira, a(u)lki: silla; chaise (598)
kafe: café; café
kafe, (akeita): café; café (443)
kafetegí: cafetería; snack-bar (1302). **cafetéria** (MI)
kafetxe: café (local); café (1301)
kafetxe: café (establecimiento); café (établissement) (MI)

kai: puerto; port
kai: muelle; quai (marit.) (1575/A)
kaiku: cuezo; terrine
kainoi, *kanoi*: cañón (de un arma de fuego); canon (1743)
kainoi, *kanoi*: cañón; canon (1750)
kaio: mallón; goëland
kaiola: jaula; cage
kaiola: jaula; cage (590)
kaka: mierda; merde
(kakotx), *koma*: coma; virgule (1093)
kalamu: cáñamo; chanvre
kale-argiak, *karrika-argiak*: alumbrado público; éclairage public (1332)
kale plakak, *karrika plakak*: placas (de las calles); plaques (des rues) (1253)
(kale)garbitzaille: barrendero; balayeur, éboueur (1328)
kalifikatzaile, *izenlagun* —, *izenlagun nola-kotzaille*: adjetivo calificativo; adjectif qualificatif (1108)
kalte: perjuicio; préjudice
kaltekor, *gaizto*: ik. *animalia*
kamaina: camastro; hamac
kamamila: manzanilla; camomille
kamastra: camastro; hamac
kamioi: camión; camion (1437)
kamioizale: camionero; camionneur (1445)
kamuts: embotado; émoussé
kamuts, *angelu* —: ángulo obtuso; angle obtus (1016)
kana: vara; vare
kanabera: cañavera; roseau sauvage
kanabera: caña (de pescar); canne à pêche (740, 1688)
kanale, *(u)bide*: canal (artif.); canal (artificial pour navig.) (30)
kanale, *ubide*: canal, acequia (para el riego); canal d'irrigation, rigole (695/696)
kanari (t)xori: canario; canari (319)
kandela: vela; bougie
kandela: vela; chandelle; bougie (613)
kandil: candil; lumignon (614)
kanoi, *kainoi*: cañón (de un arma de fuego); canon (1743)
kanoi, *kainoi*: cañón; canon (1750)
kanpaina denda: tienda de campaña; tente de campagne (1762)

kanpo: exterior; extérieur
kanporaketa, *fueraka*: eliminatoria; éliminatoire (1682)
kantaritalde, *abestalde*: coro, masa coral; chorale (1165)
kantatu: cantado; chanté
kantoi, *ertz*, *izkina*: esquina; coin de la rue (1252)
kaoba: caoba; acajou (245)
kapa: marraga; serge
kapa: capa; manteau (475)
kapar: garrapata; tique
kapare: hidalgo; hidalgo (1373/A)
kapelu: gorra; bonnet
kapitain: capitán; capitaine (1562, 1714)
kaporal, *kabo*: cabo; caporal (1717)
(kar): *gar*
karamelo: caramelo; caramel (471)
kardinalak, *puntu* —, *ortzaldeak*: puntos cardinales; points cardinaux (71)
karga, *zama*: carga; chargement (1565)
karneta, *nortasun-karneta*: documento de identidad; carte d'identité (1399)
karpa, *zamo*: carpa; carpe (310)
karraska (burdin), *arraspa* (zur), *lima*: lima; lime (806)
karratu: cuadrado; carré (1029)
karratu, *bigarren berretura*: cuadrado (de un n.); carré (d'un nombre) (978)
karratu, *erro* —: raíz cuadrada; racine carrée (980)
karratu, *metro* —: metro cuadrado; mètre carré (1060)
karrika-argiak, *kale-argiak*: alumbrado público; éclairage public (1332)
karrika plakak, *kale plakak*: placas (de las calles); plaques (des rues) (1253)
karroi(n): hielo; glace
karrosa, *kotxe*: coche; voiture (1344)
karrozeria, *gurteria*: carrocería; carrosserie (1448)
karrusel: carrusel; carrousel (1661)
karta: carta; carte
kartak: naipes; cartes (1653)
kartoi: cartón; carton (851, 890)
kartoifin: cartulina; bristol (852, 891)
kartoizorro, *eskola zaku*: cartapacio; cartable (870)
kartuxa, *kartutxo*: cartucho; cartouche (1694)
kaserna, *gudaletxe*, *kuartel*: cuartel; caserme (1760)

- kaskail*: desmalazado; déforme
kaskar: ruín; vil
kasket: (fantasía; fantaisie)
kasko: cráneo; crâne
kasta: casta; caste
kasu: cuidado; attention
kataloxa, largabista: catalejo; longue-vue (162)
katarro, mafrundi: catarro; rhume (373)
kate(a): cadena; chaîne
(katigu): *gatibu*
(katu), gatu: gato; chat
katu, zakur: gatillo; détente (1744)
kausa: causa; cause
kausa, kausa kriminal: proceso; cause criminelle (1425)
kautxu: caucho; caoutchouc-pneu (776)
kaxa: caja; caisse
kaxa: culata; crosse (1745)
kaxa, kutxa: caja; caisse (1267)
(kaxa), kutxa: caja (lugar); caisse (lieu) (MI)
kaxoi, tiradera: cajón; tiroir (596)
kazetagile: redactor; rédacteur (1632)
kazetari: periodista; journaliste (1631)
kazetateria, prentsa: prensa; presse (1629)
kazola: cazuela, cacerola; casserole (629 633)
kazola, lurezko —: cazuela de barro; terrine (630)
ke: humo; fumée
keinu: guiño; guignement
kendu: quitado; enlevé
kenka: crisis; crise
kenketa: sustracción; soustraction (968)
kenkizun: minuendo; premier terme d'une soustraction (969)
kentzaile: sustraendo; nombre à soustraire (970)
kexatu: enfadado; fâché
kide, ide: compañero; compagnon
(k)idekatu, sailkatu: clasificar; classer (1204)
kikara, gatilu: taza, tazón; tasse (640)
kili-, gili-: cosquilla; chatouillement
kilometro: kilométre; kilomètre (1056)
kimika gaiak: productos químicos; produits chimiques (MI)
- kimiko, gorputz* —: cuerpo químico; corps chimique (100)
kinke: quinqué; quinquet (615)
kinkiladenda: mercería; mercerie (1274) (MI)
kintal: quintal; quintal (1048)
kiosko: kiosko; kiosque (MI)
kiosko, (aldizkarién) —: quiosco (de periódicos); kiosque (1298)
kirats: hedor; puanteur
kiribil, lerro —: línea espiral; ligne spirale (1009)
kirika: atisbando; guettant
kirio, nerbio, zainzuri: nervio; nerf (183, 352)
kirofano: quirófano; salle d'opérations (410)
kirol gaiak: objetos deportivos; objets pour le sport (MI)
kirol zelai: campo de deportes, stadium; terrain de sports, stade (1261)
kirola: deporte; sport (1641)
kirolak: deportes; sports (MI)
kirolari: deportista; sportif (sportsman) (MI)
kirrinka: chirrido; grincement
kirurgia: cirugía; chirurgie (389)
kiskali: tostado; brûlé
kitarra: guitarra; guitare
kitarra: guitarra; guitare (1157)
kitatu: cancelar; solder
klakegin: disparar; déclencher (1191)
klarinete: clarinete; clarinette (1150)
klera: tiza; craie (899)
klima: clima; climat (58)
klima bero: clima cálido; climat torride. — chaud (61)
klima epel: clima templado; climat tempéré (59)
klima hotz: clima frío; climat froid, — glacé (60)
klinika: clínica; clinique (MI)
klinika, ospitale, sendategi: clínica, hospital, sanatorio, residencia; clinique, hôpital, sanatorium, résidence (402)
klub, (batzoki, bazkun): club; club (MI)
kostratu, (dirua) jaso: cobrar; toucher, recouvrer (1074)
kobla: verso; vers
kobre, (burdingorri): cobre; cuivre (144)
kofau, kofoin: colmena; ruche
koilare, goilare: cuchara; cuiller

koinata, koinatu: cuñado; beau frère
koipaketa, urinketa: engrase; graissage (772, 1462)
koipe, goipe: manteca; graisse
kokots: barbilla; menton
kolaztatu: encolar; collar (855)
koloka: movedizo; mouvant
kolore: color; couleur
kolore: color; couleur (156, 1173)
kolore, laranja —, **laranja**: anaranjado; orange (1177)
koloregai: colorante; colorant (831)
kolpe: golpe; coup
koma, (kakotx): coma; virgule (1093)
komandante: comandante; commandant (1713)
komentu: convento; couvent (MI)
kometa: cometa; comète (66)
komisario: comisario; commissaire (1410)
komisartegi: comisaría; commissariat (1323, 1411)
komunak, (zerbitzuak): retretes; cabinet de toilettes (MI)
komunikabideak: comunicaciones; communications (MI)
konde: conde; comte (1375)
condena: condena; condamnation (1428)
konketa: lavabo; lavabo (579)
konklusio: conclusión; conclusion (1213)
konkor: jiba; bosse
kono: cono; cône (1041)
konpainia: compañía; compagnie (1705)
konponketa: reparación; réparation (1461)
konponketak: reparaciones (en general); réparations (MI)
konpontzaile, erloju —, **erlojari**: relojero; horloger, -ère (MI)
konpontzaile, euritako —, **-saltzaile**: paraguero; marchand de parapluies (MI)
konposatzaile, musikagile: compositor; compositeur (1169)
konstelazio, izar-sail: constelación; constellation (69)
kontatu: contado; compté
kontinente, zertan: continente; continent (1)
kontra: contra; contre
kontrabando, kontrabanda: contrabando; contrabande (1784)
kontrabaxo: violón; contre-basse (1161)
kontrako, aitziko, aurkako: contrario; contraire (1215/A)
kontseilu jeneral: conseil général (1387/A)

kontseilu, udal: ayuntamiento (corporación municipal); (comme), municipalité (1385)
kcntsigna: consigna; consigne (1535)
kontsinatze: consignación; consignation (1567)
kontsul: cónsul; consul (1774)
kontsuletxe: consulado; consulat (1772)
kontsulta gela: sala de consulta; cabinet médical (408)
kontu: cuenta; compte
kontuak: cuentas; calcul (908)
kontularitza: contaduría; comptabilité (1078)
kontzertu, musikaldi: concierto; concert (1166)
kontzientzia: conciencia; conscience
kopa-txapelketa: copa; coupe (1681)
kcpeleta, tortilla, omeleta: tortilla; omelette (466/A)
kopeta: frente; front
kopia, aldaki: copia; copie (906)
kopiatu, aldatu: copiar; copier (1123)
korapilo, orapilo: nudo; noeud
korda: cuerda; corde
korda, soka: cuerda; soga; corde (128)
kordokatu: vacilado; ébranlé
koroa: corona; couronne
korola: corola; corolle (208)
koronel: coronel; colonel (1712)
korroko(i)n: corcón; muge
korronka: ronquido; ronflement
korronte, (h)ur-laster: corriente (río); courant (sust.) (18)
korronte, elektra —, **elektra indar**: corriente eléctrica; courant électrique (168)
korronte, itsas —, **itsas-laster**: corriente (marina); courant (marin) (36)
kortsegile, (-saltzaile, (gerruntzegile, -saltzaile): corsetero; corsetier, -ière (MI)
kortsetegi, (gerruntzedenda): corsetería; boutique de corsets (MI)
koska: mella; encoche
(k)eskol, kusk: cáscara; coquille (216)
kosta, itsasegi: costa; côte (37)
kosterrasketa, kabotaia: cabotaje; cabotage (1556)
koioi(n): algodón; coton (226, 501)
kotoi(n) landare: algodnero; cotonnier (225)
kotxe, karrosa: coche; voiture (1344)
(fo)txetegi, garaje: garage; garage (MI)
kozko: ruín; petit

kraskatu: quebrado; brisé
kretona: cretona; cretonne (480)
kriminal, arazo —: asunto criminal; cause criminelle (1422)
kriminal, kausa —, **kausa:** proceso; cause criminelle (1425)
kriseilu: candil; lumignon
kriseilu, argiontzi, lanpa: lámpara; lampe (591)
kristal, leihar: cristal (min.); cristal (50)
kristal, leihar: cristal; carreau de fenétre (674)
kristal, leihar: cristal; carreau (766)
kristalari: cristalero; verrier (MI)
kristaldegil: cristalería; cristallerie (MI)
krocodilo: cocodrilo; crocodile (304)
kronometro: cronómetro; chronomètre. (91)
krozka: estado; état
krustaz, oskoldun: crustáceo; crustacé (261)
kua: cuna; berceur
kuartel, gudaletxe, kaserna: cuartel; caserne (1760)
kubo: cubo; cube (1034)
kubo, hirugarren berretura: cubo (de un n.); cube (d'un nombre) (979)
kuku: cucú; coucou
kukula, kukulu: cáliz; corolle
(kulatz), puntu: punto; point (1092)
(kulatzak), puntuak: puntos suspensivos; points de suspension (1095)
kulto: culto (sentido genérico); culte (véneration) (1230)
kulubiz, mundil: flotador (para pesca); bouchon, flotteur (742, 1691)
kuluska: cabezada; dodelinement
kurloi, etxetxori, (t)xolarre: gorrión; moineau (320)
kurrikak, trukesak: tenaza; tenailles (660, 808)
kurrinka: gruñido; grognement
kurtsu, ikastaro: curso (tiempo); cours (903)
kusku: cáscara de huevo; coquille
kusku, (k)oskol: cáscara; coquille (216)
kutsakor, gaitz —: enfermedad contagiosa; maladie contagieuse (380)
kutsu: rastro; trace
kutxa: arca; arche
kutxa, kaxa: caja; caisse (1267)
kutxa, (kaxa): caja (lugar); caisse (lieu) (MI)

L

lahar: zarza; ronce
labaki: artiga; guéret
labain: resbaladizo, glissant
laba(i)na: navaja; couteau
labanatxo, bizar —: hojas de afeitar; lames de rasoir (428)
labe: horno; four
labe: horno; four (654, 810)
labe, ogi labe: horno de hacer pan; four pour cuire le pain (786)
labe handiak: altos hornos; hauts-fourneaux (815)
labekada: hornada; fournée (787)
labexka, berogailu: estufa; poêle (622)
laborantza: tierra de labor; terre arable (691)
laborari: labrador; agriculteur
laborategi: laboratorio; laboratoire (125, 401)
labore: cereal; céréale (192)
labur: corto; bref
lagun: compañero; collègue
lagunarte, gizarte: sociedad; société (1394)
lahar: zarza; ronce
laia: laya; fouilleur
laido: afrenta; affront
la(i)no: niebla; brouillard
la(i)no: niebla; brouillard (57)
la(i)no, izar —, **nebulosa:** nebulosa; nébuleuse (70)
laka: maquila; mouture
laket: agradable; agréable
laket ontzi, laket untzi, yate: yate; yacht (bateau de plaisance) (1547)
lakio: lazo; filet
lakio, segada, zepo: trampa (para cazar); piège (735)
laku, aintzira: lago, laguna; lac, lagune (19/20)
lamikatu: lamer; lécher
lami(n)a: lámina; sirène
lan: trabajo; travail
lan, albiste —: reportaje; reportage (1636)
lanabesak, tresnak: aperos de labranza; instruments aratoires, outils agricoles (699)

lanak, herri —: obras públicas; travaux publics (MI)

lanbro: bruma; brume

landa: campo; lande

landare: planta; plante

landare: planta; plante (187)

landare: vegetal; végétal (186)

landare, kotoi(n) —: algodónero; cotonnier (225)

landare, olio —: (planta) oleaginosa; (plante) oléagineuse (191)

landaretegi: plantación (lugar); plantation (694)

landaretza, zuhaitz landare: vegetación; végétation (9)

landatu: plantado; planté

lander: pobre; pauvre

landu: tallar; tailler (791)

landu: tallar; sculpter (1197)

landu: esculpir; sculpter (1198)

lanerako abereak: animales de trabajo (o labranza); animaux de trait (717/A)

langai, elektra —: material eléctrico; matériel électrique (175)

langak: barreras; barrières (1475)

langela: despacho (oficina); bureau (MI)

langile: obrero; ouvrier (MI)

lanpa, argiontzi: bombilla; ampoule (608)

lanpa, argiontzi, kriseilu: lámpara; lampe (591)

lantegi: taller; atelier (761, 1459) (MI)

lantegi, larru —: tenería; tannerie (498)

lantza, dardo: lanza; lance (1737)

lantzaile, larru —: peletero; fourreur (496)

lapa: pala; patelle

lapiko, eltze: puchero; pot, pot-au-feu (631)

lapitz, arkatz: lápiz; crayon (872)

lapur: ladrón; voleur

laranja: naranja; orange

laranja: naranja; orange (231)

laranja, laranja-kolore: anaranjado; orange (1177)

laranjaondo: naranjo; oranger (230)

lartz: llar; crémaillère

larba, (eltzar): larva; larve (258)

largabista, kataloxa: catalajo; logue-vue (162)

larga: librar; relâcher

larinje, extarri: laringe; larynx (343)

larra, larre: pastizal; pâturage

larrain: era; aire

larre, larra-: pastizal; pâturage

larr: apurado; angoissé

larru: piel; peau

larru: cuero; cuir (493)

larru: piel; peau (495)

larru lantegi: tenería; tannerie (498)

larru lantzaile: peletero; fourreur (496)

larru ontzaile: curtidor; tanneur (497)

larrua bipildu, uldu: depilar (una piel); épiler (832)

larruak: pieles; fourrures (MI)

larruki-saltzaile: marroquinería; maroquinier (MI)

larrukitegi, larrukidenda: marroquinería; marroquinerie (MI)

larruola: fábrica de curtidos; tannerie (494, 826)

larruontzaile, larrusaltzaile: peletero; pelle-tier (MI)

larrutegi, larrudenda: peletería; pelleterie; magasin de fourrures (MI)

larunbat: sábado; samedi

lasta, lasto: paja; paille

laster: rápidamente; vite

laster, tren laster: rápido; train rapide (1515)

lasterketa: carrera; course (1673)

lasterketa, txanda —, **alda** —: carrera por relevos; course de relais (1675)

lastergailu: acelerador; accélérateur (1458)

lasto, lasta-: paja; paille

lata: listón; latte

lata, pote: lata; pot (635)

latz: áspero; âpre

lau: cuatro; quatre

laudorio: elogio; éloge

lauki: cuadrilátero; quadrilatère (1026)

lauki: pintura (cuadro); tableau (1184)

lauki, artailu: cuadro; tableau (583)

lauki zuzen: rectángulo; rectangle (1027)

lausengu: lisonja; flatterie

lauza: losa; dalle

laxo: relajado; relâché

lehen: anterior; antérieur

leher: reventar; éclater

legar: gravier; caillou

legatz: merluza; merlus

lege: ley; loi

lege hauste: delito; délit (1423)

legegizon, abokatu: abogado; avocat (1414)
legen: lepra; lèpre
 lehen gai: materia prima; matière première (763)
 lehenaldi, iragan: pasado; passé (1112)
lehendakari, errepublika —, **errepublika** buru: presidente de la república; président de la république (1369)
lehen: anterior; antérieur
leher: reventar; éclater
 lehergai: explosivo; explosif (1752)
leheratu, zapartatu: explotar; exploser (118)
 lehiaketa: torneo; tournoi (1680)
leial: leal; loyal
lehiatu: empeñado; entêté
lehoi(n): león; lion
 lehoinar: leopardo; léopard (330)
lehor, seco, sec
lehorki, solido: sólido; solide (102)
lehorreratu: desembarcar; débarquer (1553)
lehorreratze leku: desembarcadero; débarcadere (1576)
 lei, horma, izotz: hielo; glace (150)
 leihar, kristal: cristal; cristal (50)
 leihar, kristal: cristal; carreau de fenêtré (674)
 leihar, kristal: cristal; carreau (766)
 leihatila: ventanilla; guichet (MI)
 (leihatila), txarteldegí: taquilla; guichet (MI)
lehiatu: empeñado; entêté
leinu: linaje; lignée
lei(h)o: ventana; fenêtré
leitu, hormatu, izotzu: helarse; geler (122)
le(i)ze: sima; abîme
leka: vaina; gousse
leku: sitio; place
leku, lehorreratze —: desembarcadero; débarcadere (1576)
leku, ontziratze —: embarcadero; embarcadere (1576/A)
lelo: sonsonete; ritournelle
lema: timón; gouvernail
 lemazain: timonel; timonier (1563)
lengoradu, zola: lenguado; sole (458)
lehoi(n): león; lion
lehor: seco; sec
lepo, lepa: cuello; cou
 ler, pinu: pino; pin (239)

lera: trineo; traîneau
lerden: esbelto; svelte
lerrakor, zola —, **zoru irristakor, zoru irristakor**: piso deslizante; route glissante (1483)
lerro: línea; ligne
lerro: línea; ligne (996)
lerro, babes- —: línea defensiva; ligne de défense (1730)
lerro hautsi: línea quebrada; ligne brisée (1007)
lerro kiribil: línea espiral; ligne spirale (1009)
lerro makur: línea curva; ligne courbe (1005)
lerro zuzen: línea recta; ligne droite (997)
lesuin, hobi: foso; fossé (1732)
letoi(n): latón; laiton (149)
letra: letra; lettre
letra: letra (de cambio); lettre (de change) (1070)
letra, (hizki): letra; lettre (1099)
letra nagusi, (hizki nagusi): mayúscula; majuscule (1100)
letra (t)xipi, (t)xiki, [hizki (t)xipi, (t)xiki]: minúscula; minuscule (1101)
leun: suave; lisse
leundu: pulimentar; polir (792, 1196)
(leze): *le(i)ze*
lezoi(n), pezoi(n): trinchera, tranchée
libera: franco; franc (1064)
libratu: liberado; libéré
liburu: libro; livre
liburu: libro; livre (894, 1081)
liburu, eskola —: libro escolar; livre de classe (914)
liburu zorro, paper zorro: cartera; serviette (871)
liburuak: libros; livres (MI)
liburudenda: librería; librairie (1299) (MI)
liburujosle: encuadernador; relieur (849)
liburusaltzaile: librero; libraire (MI)
liburutegi, biblioteka: biblioteca; bibliothèque (MI)
liburutegi, hiri —, **(uri liburutegi)**: biblioteca pública; bibliothèque municipale (1255)
liburuzain, bibliotekari: bibliotecario; bibliothécaire (MI)

liga-txapelketa, liga: liga; championnat (1679)

liho, linu: lino; lin

liho, linu: lino; lin (223, 502)

lihoazi, linazi: linaza; linette (semence) (224, 830)

likits: puerco; sale

lilitegi: jardín de infancia; jardin d'enfants (900)

lilura: ilusión; illusion

lima, karraska (burdin), arraspa (zur): lima; lime (806)

limurtu: resbalado; glissé

linazi, lihoazi: linaza; linette (semence) (224, 830)

lingirda: mancha; tache

linotipia: linotipia; linotype (858)

linotipiatu: escribir en linotipia; composer à la linotype (858/A)

linotipiatzaile: linotipista; linotypiste (858)

linu, liho: lino; lin (223, 502)

liho, linu: lino; lin

lisatu: planchar; repasser (508)

liseriketa: digestión; digestion (368)

liseritu, (egosi): digerir; digérer (366)

liskatsu: viscoso; visqueux (109)

litera bagoi: coche litera; voiture-couchettes (1511)

litra: litro; litre (1050)

liturgi gaiak: objetos litúrgicos; vêtements liturgiques (MI)

liturgia: liturgia; liturgie (1232)

lizar: fresno; frêne

liztor: avispa; guêpe

lizun: obsceno; obscène

lo: dormir; dormir

lodi: gordo; gros

lodi, olio —, diesel olio, diesel: aceite pesado; huile lourde (774)

lodiera: grosor; grosseur (995/A)

logela: dormitorio, alcoba; dortoir, chambre à coucher (571/572)

lohi: barro; vase

loka: (gallina; poule)

lora-, lore: flor; fleur

loradenda: flores (tienda de); magasin de fleurs (1290), floristería; id. (MI)

lorategi: jardín; jardin (681)

lorategi, herri —: jardín público; jardin public (1248)

lore, lora-: flor; fleur

lore-ezti, nektar: néctar, nectar (207)

(lore hauts), polen: polen; pollen (211)

(lore-orratz), pistilo: pistilo; pistil (210)

lore-zil: estambre; estame (209)

loreak: flores; fleurs (MI)

loreontzi: maceta; pot à fleurs (589)

loresaltzaile: florista; fleuriste (MI)

loria, gloria: gloria; gloire

lot-: lotu (comp.)

lotenat, teniente: teniente; lieutenant (1715)

lotsa: vergüenza; honte

lotu, lot-: atado; attaché

lotu, eraiki, muntatu: montar una máquina; monter (783)

lotura, benda: venda; bande (393)

lu-: lur (comp.)

luebaki, pezoin: trinchera; tranchée (1728)

lukainka: chorizo; saucisse

lukainka: longaniza; saucisse (448/Å)

lukuru: usura; usure

luma: pluma; plume

luma: pluma; plume (275, 875)

luma bizar: barbas (de pluma); barbes (de plume) (279)

luma orratz: cañón; tuyau, canon (de la plume) (277)

luma zuzter: raquí:s; rachis (278)

lumatxa: plumón; duvet (276)

lupa: lupa; loupe (160)

lupi(n)a: lubina; loubine

lupu: lobanillo; loupe

lur, lu-: tierra; terre

lur, buztin: barro (mat. para alfarería); boue, argile (824)

lur, zoru (lokatibo), solairu (egurrezkoa): piso (pavimento); plancher (551)

lur esfera, lur boil: esfera terráquea; globe terrestre (79)

lur jalgune: relieve (terrestre); relief (2)

lur, sekain —: tierra de secano; terre sèche (692)

lurgerrí, ekuadore: ecuador; équateur (84)

lurburu, polo: polo; pôle (85)

lurburualde, polo inguru: casquete polar; calotte glaciaire (80)

lurkapa, lurmaila: capas (geol.); couches (geol.) (51)
lurmatur: cabo; cap (26)
lurpebide: paso subterráneo; passage souterrain (1337)
lurreratu, lurreratze: aterrizar, aterrizar; aterissage (1588)
lurrezko kazola: cazuela de barro; terrine (630)
lurrikara: terremoto; tremblement de terre (41)
lurrin: vaho; vapeur
lurrin, bapore: vapor; vapeur (105)
lurrin, ur —: vapor de agua; vapeur d'eau (151)
lurrindegi: perfumería; parfumerie (MI)
lurrindu: evaporarse; s'évaporer (124)
lurrin makina: máquina de vapor; machine à vapeur (784)
luze, luza-: largo; long
luze: longitud; longitude (966)
luzegoa, barne —: nave; nef (558)
luzera: largura; longueur (993)

M

mahai(n): mesa; table
mahats: uva; raisin
madari: pera; poire
madarikatu: maldecido; maudit
mafrundi, katarro: catarro; rhume (373)
magi(n)a: vaina; fourreau
magistratu: magistrado; magistrat (1412)
mahai(n): mesa; table
mahai(n), zurgin —: banco de carpintero; établi (802)
mahasti, ardantze: viña; vigne, vignoble (236)
mahats: uva; raisin
mahats: uva; raisin (238)
mahatsondo: vid; vigne (plante) (235)
mahuka: manga; manche
maiatz: mayo; mai
maila: escalón; marche
maila: peldaño; marche (564)
mailegu: préstamo; emprunt (1071)

mailu: martillo; marteau
mailu: martillo; marteau (658, 796)
maina: mimo; gâterie
maingu: cojo; boíteux
maira: artesa; huche
mairu: moro; maure
maistra: maestra; institutrice (MI)
maisu: maestro; maître, instituteur (MI)
maite, maita-: amar; aimer
maiz: con frecuencia; fréquemment
maizter: inquilino; locataire
makal: chopo; peuplier
makal, zurzuri: chopo, álamo; peuplier (240/241)
makila: bastón; bâton
makina: (multitud; foule)
makina, lurrin —: máquina de vapor; machine à vapeur (784)
makina, puntu —: máquina de punto; machine à tricoter (492)
makina, tren makina: locomotora; locomotive (1506)
makinari: maquinista; mecánico (1523)
mako: paréntesis; parenthèse (1096)
makulu: muleta; béquille (415)
makur: errado; trompé
makur, lerro —: línea curva; ligne courbe (1005)
malda: cuesta; pente
maleta, balixa, pardel: maleta; valise (1536)
maleta, bidaizorro: maleta, saco de viage; valise (531/533)
malezia: malicia; malice
malgu: flexible; flexible (106)
maltzur: astuto; malin
mami: (carne; chair)
mami: pulpa; pulpe (218, 438)
(mami), gatzatu, gaztanbera: cuajada; caillé (462)
mamitsu, fruitu —: fruto carnoso; fruit charnu (214)
(mamitu), gatzatu: cuajar (la leche); cailler (429)
mamorro, zomorro: bicho; bestiole (252)
mamu: fantasía; épouvantail
mamutx, insektu: insecto; insecte (260)
mana-: manu (comp.)
manda-, mando: mulo; mulet

- mandatagoa:** recadería; mensajería; livraison (a domicile) (MI)
- mandatari:** recadista; livreur (MI)
- mandatu:** recado; message
- mando, manda-:** mulo; mulet
- mando:** mulo, mula; mule (326/327)
- maneatu, apailatu:** guisar; cuisiner (432)
- manu, mana-:** orden; ordre
- mapa:** mapa; carte (78)
- mapa mundi:** mapa mundi; mappemonde (896)
- marea, itsasaldi:** marea; marée (33)
- mareabehera, itsabehera:** marea baja; marée basse (35)
- mareagora, itsagora:** marea alta; marée haute (34)
- margokuntza, pintura:** pintura (arte); peinture (art) (1183)
- (margola), tindategi:** tintorería; teinturerie (1273), teinturier (MI)
- marina, merkatal —:** marina mercante; marine marchande (1545)
- marinel:** marinero; marin
- marinel:** marinero; marin (1561)
- marioneta:** marioneta; marionette (1643)
- marka:** marca; marque
- marka, (ikur):** signo; signe (1089)
- markes:** marqués; marquis (1374)
- markesa:** marquesa; marquise (1374/A)
- marmar(io):** murmuración; murmure
- marmelada:** mermelada; confiture (468)
- marmola, atxurdin:** mármol; marbre (672)
- marra:** línea; ligne
- marra:** raya; raie, trait (1097)
- marraka, marraska:** berrido; glapissement
- marratxo:** guión; trait d'union (1098)
- marrazki, marratu:** dibujo, dibujar; dessin, dessiner (907)
- marroi:** marrón; marron (1175)
- marruskatu:** sobado; frotté
- marrusket(a), arrasot(a):** cepillo, garlopa; rabot, varlope (798)
- martxo:** marzo; mars
- masa:** masa; masse (95)
- masta:** mástil; mât
- mataza:** ovillo; écheveau
- mataza:** madeja; écheveau (504)
- materia, ekai:** materia; matière (94)
- mahuka:** manga; manche
- (mazo), gabi:** mazo; maillet (686, 757, 838)
- mea:** mineral; minéral (48)
- mehar:** delgado; mince
- meatze:** mina; mine (49, 752)
- mediku:** médico; médecin (MI)
- mehar:** delgado; mince
- mehazketa, bakanketa, murrizketa:** entresaca; éclaircie (710)
- mekanika:** mecánica; mécanique (MI)
- mekanikari:** mecánico; mécanicien (1444) (MI)
- mekanikategi:** establecimiento de objetos mecánicos; établissement d'objets mécaniques (MI)
- mekano:** mecano; mécano (1645)
- memento:** momento; moment
- (memorio), oroimen:** memoria; mémoire (1200)
- menda:** menta; menthe
- mende:** siglo; siècle
- mendebal:** oeste; ouest
- mendebal, sartalde:** oeste; ouest (75)
- mendekatu:** vengado; vengé
- men(d)eko:** dependiente; commis (1308)
- Mendekoste:** Pentecostés; Pentecôte
- mendi:** monte; montagne
- mendi multzo, (multzu):** sistema montañoso; système orographique (5)
- mendilerro, mendikate(a):** cordillera; chaîne de montagnes (4)
- mendizaletasun, alpinismo:** alpinismo, montañismo; alpinisme (1669/1670)
- meningitis:** meningitis; méningite (379)
- menturaz, benturaz:** por azar; par hasard
- mera, alkate, auzapez:** alcalde; maire (1386)
- merezi:** merecer; mérite
- merkantzi tren:** tren de mercancías; train de marchandises (1513)
- merkatal marina:** marina mercante; marine marchande (1545)
- merkatalgo, salerosketa:** comercio (actividad); commerce (1264)
- merkatalgoa, nazioarteko —:** comercio internacional; commerce international (1778)
- merkataria, dendari:** tendero; commerçant (comerciante); marchand (MI)

merkatu: mercado; marché
merkatu, azoka: mercado; marché, halle (1256) (MI)
merke: barato; bon marché
merkurio, (zilarbizi): mercurio; mercure (145)
mero: mero; mérou (315, 452)
meta: montón; tas
metal: metal; métal (139)
metal diru, txanponak: metálico; monnaie. espèce (1608)
metro: metro; mètre (1053)
metro: metro (ferrocarril urbano); metro (1356)
metro barne: metro cúbico; mètre cube (1061)
metro karratu: metro cuadrado; mètre carré (1060)
metxa: mecha; mèche (769)
metxa, mitxa: mecha; mèche (1754)
meza: misa; messe
mezu: mensaje; message
mezulari, mutil: ordenanza; appariteur (1313)
midiku: médico; médecin
midiku, sendagile: médico; médecin (382)
midiku, etxeko —: médico de cabecera; médecin de famille (384)
midikuntza, orotako —: medicina general; médecine générale (387)
midizina, sendagai: medicina (medicamento); médicament (397)
mihí: lengua; langue
mihise: (tela; tissu)
mihise: lienzo; toile (477/A)
mihisedenda: lencería; lingerie (MI)
mihura: muérdago; gui
(mika): pika
mikrobio: microbio; microbe (250, 381)
mikrobus: microbús; microbus (1351)
mikrobusak: microbuses; «microbus» (MI)
mikrofono: micrófono; microphone (1622)
mikroskopa: microscopio; microscope (161)
mila: mil; mille
milako: millar; millier (936)
milaren: milésima; millième (943)
milikatu: lamido; léché
milimetro: milímetro; millimètre (1059)
milioi: millón; million (937)
min: daño; douleur
mindegi: semillero; pépinière

ministergoa: ministerio; ministère (1379)
ministergoa, finantza —: ministerio de hacienda; ministère de finances (1407)
ministro: ministro; ministre (1378)
mintz paper: papel cebolla; papier pelure (866)
mintzatu: hablado; parlé
minus (Ex: -4 «minus lau») [Ex: 3-(-4): «hiru ken minus lau»]: signo menos (para indicar un número negativo); signe - (moins) pour indiquer un nombre négatif (929/B)
minutu: minuto; minute (92)
mira: admiración; admiration
miraku(i)lu: milagro; miracle
miru: milano; milan
misterio: misterio; mystère
mitrailusa: ametralladora; mitrailleuse (1748)
mitxa: mecha; mèche
mitxa, metxa: mecha; mèche (1754)
mihura: muérdago; gui
mizpira: nispero; nèfle
modu: modo; mode
moda jostundegi, modak: taller de modista; atelier de couturière (1276)
moko: pico; bec
moko: pico (ave); bec (272)
mokor: terrón; motte de terre
moldatau: moldear; mouler (820)
molde, molda-: manera; façon
molde: molde; moule (821)
mol dizgin, inprimatzaile: impresor; imprimeur (MI)
(mol dizkin), inprimatzaile: impresor; imprimeur (857)
mol diztegi: imprenta; imprimerie (MI)
monarkia: monarquía; monarchie (1364)
monasterio: monasterio; monastère (MI)
monumentu, oroitarri: monumento; monument (1249)
more, ubel: violeta; violet (1174)
morroil(o): cerrojo; verrou
morroil(n): criado; serviteur
mortairu: mortero; mortier (1749)
mortu, (basa)mortu, desertu: desierto; désert (10)
mosaiko: mosaico; mosaïque (673)
moskete: mosquete; mousquet (1739)

mota: clase; type
motel, mutil: muchacho; garçon
moto: moño; chignon
moto, motozikleta: motocicleta; motocyclette (1347, 1432)
motordun bizikleta: bicicleta con motor; cyclomoteur (1348)
motore: motor; moteur (778, 1455)
motore, elektra —: motor eléctrico; moteur électrique (171)
motore, eztanda —: motor de explosión; moteur à explosion (785)
n.otozale: motorista; motocycliste (1443)
motozikleta, moto: motocicleta; motocyclette (1347, 1432)
motxila: mochila; havresac (532)
motz: corto; court
mozketa, soilketa: tala; taille (708)
moztu: talar; couper (arbres) (196)
muga: frontera; frontière
(mugapen), definizio: definición; définition (1207)
mugazain: guardia fronterizo (1783/A)
mugitu: movido; bougé
muino, muno: colina; colline
mukuru: pleno; débordant
multa, amanda, isun: multa; amende (1341, 1493)
multzo, multzu: conjunto; ensemble
multzo: conjunto; ensemble (922)
(multzo) huts: conjunto vacío; ensemble vide (926)
multzo, mendi —, (multzu): sistema montañoso; système orographique (5)
multzoki: elemento (de un conjunto); élément (925/A)
multzu, multzo: conjunto; ensemble
mundil, kulubiz: flotador (para pesca); bouchon (742), flotteur (1691)
mundu: mundo; monde
muno, muino: colina; colline
munatu, eraiki, lotu: montar una máquina; monter (783)
murrizt: despojado; dépouillé
murrizketa, bakanketa, mehazketa: entresaca; éclaircie (710)
murre: muro; mur (559)
murtzikatu: masticar; mâcher (365)

mus: mus; muss
muselina: muselina; mousseline (481)
museo, (erakustetxe): museo; musée (MI)
musika: música; musique (MI)
musika banda, banda: banda, fanfare (1163)
musikagile, konposatzaile: compositor; compositeur (1169)
musikaldi, kontzertu: concierto; concert (1166)
musikari: músico; musicien (1168)
musikatesna, soinutresna: instrumento; instrument (1136)
musikatesnak: instrumentos musicales; instruments de musique (MI)
musikazale: melómano; mélomane (1168/A)
musker: lagarto; lézard
musker: lagarto; lézard (301)
musker, berde, orlegi: verde; vert (1176)
muskulo, giharre: músculo; muscle (182, 350)
musu: beso; baiser
musukitarra, harmonika, aho-soinu: filarmónica; harmonica (1152)
mutil, motel: muchacho; garçon
mutil, mezulari: ordenanza; appariteur (1313)
mutil, zamamutil: maletero; poteur (1527)
mutu: mudo; muet
mutur: extremo; extrémité
muztio, beruin: mosto; moût (711)

N

nahasi: revuelto; mélangé
nabar: abigarrado; tacheté
nabari: notorio; notoire
nabigazio: navegación; navigation (1541)
nagi: torpe; lourd
nagusi: patrón; patron
(nagusi, fabrikadun), ugazaba: amo; patrono; propriétaire, patron (MI)
nagusi, hauzitegi —: tribunal supremo; cour de cassation (1420)
nagusi, letra —, (hizki nagusi): mayúscula; majuscule (1100)
nahasi: revuelto; mélangé
nahi: (querer; vouloir)

naiz: soy; suis
nahiz: aunque; malgré
narrasti, herrestari: reptil; reptila (262)
natural, eskualde —, berezko eskualde: región natural; région naturelle (3)
nautika: náutica; nautique (1542)
nazio: nación; nation (1358)
Nazio Batuen Erakundea: Organización de Naciones Unidas; Organisation des Nations Unies (1770)
nazioarteko dirutruke: cambio monetario internacional; change monétaire international (1779)
nazioarteko itun: tratado internacional; traité international (1768)
nazioarteko merkatalgoa: comercio internacional; commerce international (1778)
nektar, lore-ezti: néctar; nectar (207)
nebulosa, izar-la(i)no: nebulosa; nébuleuse (70)
negar, (nigar): lágrima; larme
negar-: lacrimal; lacrymal (356)
negu: invierno; hiver
neke, neka-: fatiga; fatigue
nektar, lore-ezti: néctar; nectar (207)
nerbio, kirio, zainzuri: nervio; nerf (183, 352)
neska: chica joven; jeune fille
neumatiku: neumático; pneumatique (1450)
neurri: medida; mesure
neurri: compás; mesure (mus.) (1131)
neurtitz: verso (línea); vers (1127/B)
neutral: neutral; neutre (1721)
neutraltasun: neutralidad; neutralité (1727)
ni: yo; moi
nibel: nivel; niveau (678, 836)
nibelbide: paso a nivel; passage à niveau (1474)
(nigar): negar
nikel: níquel; nickel (143)
nikelezlatu: niquelar; nickeler (816)
nini: niña del ojo; prunelle
nitroglicerina: nitroglicerina; nitroglycérine (138)
nobela, elaberri: novela; roman (1126)
noble, aitonenseme: noble, noble (1373)
noiz: cuando; quand
nola: cómo; comment

nolakotzaiie, izenlagun —, izenlagun kalifikatzaile: adjetivo calificativo; adjectif qualificatif (1108)
 non, (nun): dónde; où
 nor: quién; qui
 norabide bakar: dirección única; sens unidirectionnel (1491)
 norabide bakar: dirección única; sens unique (1491)
 norabide debekatu: dirección prohibida; sens interdit (1492)
 norgehiagoka: concurso (1678/A)
 nortasun-karneta, karneta: documento de identidad; carte d'identité (1399)
 nota: nota; note (1130)
 notak: notas; notes (913)
 (nun): non
 nylon: nylon; nylon (486)

Ñ

ñabardura: matiz; nuance (1187, A)

O

oha-: ohe (comp.)
ohar: observación; remarque
hobe: mejor; meilleur
obeditu: obedecido; obéi
hoben: falta; faute
hobi: foso; fossé
obramaisu: encargado; contre-maitre (665)
hodei, (hedoi): nube; nuage
odi, tutu: tubo; tuyau, tube (781)
odieria, tutuak: tubería; tuyauterie (782)
odol: sangre; sang
odolodi: vaso sanguíneo; vaisseau sanguin (184, 351)
ohe, oha-: cama; lit
ofizial: oficial; officiel (1389)
ofiziale: oficial (obrero); ouvrier
hoge: veinte; vingt

ogi, ot-: pan; pain
ogi labe, labe: horno para hacer pan; four pour cuire le pain (786)
(ogisaltzaile), *okin*: panadero; boulanger (MI)
oha-: *ohe* (comp.)
ohar: observación; remarque
ohe, oha-: cama; lit
ohébagoi: coche cama; wagon-lit (1508)
oi: (interj.)
ohi: acostumbrado; (d')habitude
ohitura: costumbre; habitude
ohol: tabla; planche
ohore: honor; honneur
oi(h)al: tejido; tissu
oihal: paño; drap (485)
oi(h)an: selva; forêt
oi(h)u: grito; cri
oila-, oilo: gallina; poule
oilar: gallo; coq (459)
oilasko-saltzaile, hegazti-saltzaile: pollero, vendedor de aves; marchand de volailles (MI)
oilaskodenda, hegazitidenda: pollería; chez le marchand de volailles (*hegazitidenda*: más propiamente «establecimiento de venta de aves en general») (MI)
oilategi: corral (de gallinas); basse-cour (725)
oilo, oila-: gallina; poule
oin: pie; pied
oin: base; base (1024)
oin: piso, planta de un edificio; étage (553)
oinaze: dolor; douleur
oinetakoak: calzado; chaussure (512)
oinetakoak, (oskiak): zapatos, calzado; chaussures (MI)
oinezko: peatón; piéton (1446)
oinezko pasabide: paso para peatones; passage clouté (1335)
oinezkoak, infanteria: infantería; infanterie (1707)
oinohal: alfombra; tapis (592)
ohitura: costumbre; habitude
oi(h)u: grito; cri
oka: vómito; vomissement
okela: carne; viande

oker: torcido; tordu
oker, aurreratze —: adelantamiento indebido; dépassement dangereux (1495)
okin, (ogisaltzaile): panadero; boulanger (MI)
okindegí: panadería; boulangerie (1282) (MI)
okulista, begi-midiku, -sendagile: oculista; oculiste (385)
ola: ferrería; usine
ola-: *olo* (comp.)
ola, fabrika, usina: fábrica, factoría; usine (760)
ola, fabrika: fábrica; usine, (fabrique) (*ola*: más propiamente «ferrería», «ferronnerie» y por extensión «fábrica») (MI)
olatu, uhin: ola; vague (31)
oldar: impulso; impulsion
olerkí, poema: poesía (composición poética); poésie, poème (1128)
olerti, poesia: poesía (arte); poésie (1128/A)
oliba: aceituna; olive (fruit) (229, 447)
olibondo: olivo; olivier (228)
olio: aceite; huile
olio: aceite; huile (439)
olio: óleo; huile (peinture à l'—) (1181)
olio argi: lámpara de aceite; lampe à huile (616)
olio landare: (planta) oleaginosa; (plante) oléagineuse (191)
olio lodi, diesel olio, diesel: aceite pesado; huile lourde (774)
olo, ola-: avena; avoine
olo: avena; avoine (221/A)
omeleta, tortilla, kopazarre: tortilla; omelette (466/A)
omen: se dice; on dit
omnibus: omnibus; train omnibus (1519)
on: bon; bueno
on(a), ongi(a): (el) b'en; bien (sust.) (morale) (1219)
(onbide), bertute: virtud; vertu (1222)
(onda) bidalgailu, hedagailu: emisor; poste émetteur (1610)
(onda) hargailu: receptor; poste récepteur (1609)
hondar: arena; sable
ondeagailu: excavadora; excavatrice (844)
hondo: fondo; fond

ondo: árbol; arbre
-ondo, enbor: tronco; tronc (195)
ondozkatu, ordenatu: ordenar; ordonner (1203)
ongarri: abono (materia); engrais (705)
ongarriketa: abono (labor); fumage, fumaison (704)
ongi(a), on(a): (el) bien; bien (sust.) (morale) (1219)
ontasun: bondad; bonté (1217)
hontz(a), huntz: lechuza; mouette
ontzaile, larru —: curtidor; tanneur (497)
ontzi: recipiente; récipient
ontzi: vasija; vase (628, 822)
ontzi, bidai-ontzi, bidai-untzi: barco de pasajeros; bateau de voyageurs (1543)
ontzi, laket —, **laket untzi, yate**: yate; yacht (bateau de plaisance) (1547)
ontzi-bidaztiak, untzi-bidaztiak: pasaje (pasajeros); passagers (1558)
ontzi-gela: camarote; cabine (1557)
ontzi-txartel, untzi-txatel: pasaje (billete); passage (1559)
ontzian, untzian: a bordo; à bord (1554)
ontzidun, ontzijabe: naviero; armateur (1560)
ontzijabe, ontzidun: naviero; armateur (1560)
ontziratu, untziratu: embarcar; embarquer (1552)
ontziratze leku: embarcadero; embarcadère (1576/A)
ontzitegi, arasa: aparador (armario); buffet, dressoir (594)
ontziz-aldatu, erautsi: trasegar; transvaser (713)
ohol: tabla; planche
ohore: honor; honneur
opari, sakrifizio: sacrificio (ritual); sacrifice (offrande) (1233)
opaku, (itsu): opaco; opaque (116)
operazio, ebaketa: operación quirúrgica; opération chirurgicale (390)
opil: torta; tarte
opor: gamella; gamelle
opor: vacación; vacances (918)
optika: óptica; optique (MI)
optikari: óptico; opticien (MI)
hor: ahí; là
orai(n): ahora; maintenant
orain(n), orainaldi: presente; présent (1111)

orapilo, korapilo: nudo; noeud
orbain: cicatriz; cicatrice
ordain: sustituto; remplaçant
ordaindu, pagatu: pagar; payer (1073)
ordea: por el contrario; par contre
ordenatu, ondozkatu: ordenar; ordonner (1203)
ordezkari: delegado; délégué (MI)
ordezkaritza: delegación; délégation (MI)
hordi: borracho; saouil
ordu: hora; heure
ore: pasta; pâte
ore, hortz —, **dentifriko**: dentífricos; dentifrice (425)
orein: ciervo; cerf
orein: ciervo; cerf (335)
oren, dorre —, **dorre erloju**: reloj de torre; horloge (89)
oren, horma —, **paret erloju**: reloj de pared; pendule (88)
orga, gurdi: carro; charrette (1343)
orga, gurdi: carruaje; charrette (1433)
organdi: organdi; organdi (479)
organismo: organismo; organisme (178)
organo: órgano; organe (185)
organo: órgano; orgue (1155)
hori: ese; celui-là
hori: amarillo; jaune
orquestra: orquesta; orchestre (1164)
orlegi, berde, musker: verde; vert (1176)
horma: hielo; glace
hornitu: abastecido; muni
oro: todos; tous
orobat: igualmente; également
oroimen, (memorio): memoria; mémoire (1200)
oroitarri, monumentu: monumento; monument (1249)
oroitu: recordado; rappellé
oroldio, (goroldio): musgo; mousse
orotako midikuntza: medicina general; médecine générale (387)
orratz: aguja; aiguille
orratz, ipar orratz: brújula; boussole (166)
orratz, luma —: cañón; tuyau, canon (de la plume) (277)
orratz, trenorratz: aguja; aiguille (ch. de fer) (1502)
orratzain: guardagujas; aiguilleur (1525)

orrazi: peine; peigne
(orraztatzaile), ileapaintzaile: peluquero, -a de señoras; coiffeur, -euse (MI)
(orraztegi), ileapaindegi: peluquería de señoras; salon de coiffure pour dames (1296) (MI)
horrela: así; comme ça
orri: hoja; feuille (1085)
orri: hoja; feuille
orri, hosto: hoja; feuille (200)
orrialde: página; page (1086)
orriaurden: cuartilla; feuillet (886, 1083)
orroa: mugido; mugissement
ortodoxo: ortodoxo; orthodoxe (1238)
ortopedigailu: aparato ortopédico; appareil orthopédique (414)
hortz: diente; dent
ortz-, ost-: (cielo; ciel)
ortzaldeak, puntu kardinalak: puntos cardinales; points cardinaux (71)
ortzegun, ostegun: jueves; jeudi
ortzirale, ostiral(e): viernes; vendredi
osa, oso: entero; entier
osaba: tío; oncle
osagari: complemento; complément (1117)
osasan, herriko — zerbitzuak: servicios municipales de sanidad; services municipaux de santé (1327)
(osasunbide), higiene: higiene; hygiène (420)
osin, (usin): pozo; puits
oski: calzado; chaussure
oskiak, zapatak: zapatos; souliers (514)
(oskiak), oinetakoak: zapatos, calzado; chaussures (MI)
(oskigile), zapatagin: fabricante de calzado; fabricant de chaussures (MI)
oskitxoak: zapatillas; pantoufles (515)
oskoldun, krustaz: crustáceo; crustacé (261)
oso, osa-: entero; entier
oso, zenbaki oso: número entero; nombre entier (945)
ospe: fama; renommée
ospel: sabañón; engelure
ospitale, klinika, sendategi: hospital, clínica, sanatorio, residencia; hôpital, clinique, sanatorium, résidence (402)
ospitale: hospital; hôpital (MI)

ostadar: arco iris; arc-en-ciel (47)
ost-, ortz-: (cielo; ciel)
ostalari: hostelero; hôtelier, -ière (MI)
ostatu: hotel; hôtel
ostatu: hostelería, hostel; hostellerie (1305/A) (MI)
ostegun, ortzegun: jueves; jeudi
ostiral(e), ortzirale: viernes; vendredi
ostiko: patada; coup de pied
hosto: hoja; feuille
ot-, ogi: pan; pain
ota-, ote: argoma; ajonc
otarrain: langosta; langouste (305, 455)
otarrainska: langostino; bouquet, crevette (306, 456)
otarre: cesto; panier
ote, ota-: argoma; ajonc
ote: quizá; peut-être
otoi: ruego; supplique
otoitz: oración; prière
hots: ruido; bruit
otsa- otso (comp.)
otsail: febrero; février
otsa, otsa-: lobo; loup
hotz: frío; froid
oxigeno: oxígeno; oxygène (152)
ozeano, itsasandi: océano; océan (23)
ozen: sonoro; sonore
hozitu: germinado; germé
ozka: onda; onde
ozpin: vinagre; vinaigre
ozpin: vinagre; vinaigre (440)

P

padera: sartén; poêle
pagatu: pagado; payé
pagatu, ordaindu: pagar; payer (1073)
pagu, aseguro —: cuota del seguro; cotisation (412)
pakebote: paquebote; paquebot (1548)

- pala:** pala; palette
pala: pala; pelle (683)
palasta: chapaletéo; clapotement
palatxo: paleta; petite pelle (684)
paleta, paraxka: paleta (pintura); palette (peint.) (1179)
palmondo: palmera; palmier (249)
palote, plaunki: llana; truelle (676)
panpiña, andrakilla: muñeco, muñeca; poupée (1642)
panpoxa: elegante; élégant
pantaila: pantalla; écran (1626)
papar(o): buche; jabot
paper: papel; papier
paper: papel; papier (862)
paper, biblia —: papel biblia; papier bible (864)
paper, «couché» —: papel couché; papier couché (865)
paper garden: papel transparente; papier transparent (885)
paper, mintz —: papel cebolla; papier perlure (866)
paper pintatuak: papeles pintados; papiers peints (décoration) (MI)
paper, plastiko —: plástico (papel); papier plastique (889)
paper zorro, liburu zorro: cartera; serviette (871)
paperdenda: papelería (tienda); papeterie (MI)
paperfabrika: papelera (fábrica); papeterie(s) (MI)
paperlodi: papel de barba; papier non rogné (887)
papertegi: almacén de papel; dépôt de papier (MI)
papo: buche; jabot (270)
paradisu: paraíso; paradis
paralelak, zuzen —: rectas paralelas; droites parallèles (998)
paralelogramo: paralelogramo; parallélogramme (1030)
(parasol, guardasol), euritako: paraguas; parapluie (526)
paraxka, paleta: paleta (pintura); palette (peint.) (1179)
pardel, balixa, maleta: maleta; valise (1536)
pardeleria, hatu: equipaje; bagages (1534)
pare: par; paire
paret erloju, horma oren: reloj de pared; pendule (88)
pareta, horma: pared; mur (560)
parke: parque; parc (1246)
(parking), aparkaleku: aparcamiento; parking (MI)
parlamendu: parlamento; parlement (1380)
parrasta: porción; portion
parte: parte; partie
pasabide, iragabide: pasillo; couloir (407, 573)
pasabide, iragabide: pasarela; passerelle (1336)
pasabide, oinezko —: paso de peatones; pas-sage clouté (1335)
pasaia: pasaje; passage (1538)
pasaporte: pasaporte; passeport (1398)
pasealeku, ibiltoki: paseo; promenade (1243)
pastel, pastiza: pastel; gâteau (466)
patinak: patines; patins (1662)
patinaketa, irristaketa: patinaje; patinage (1672)
pats: orujo; marc
patxada: calma; calme
paua pista: pista de aterrizaje; piste d'atterrissage (1598)
pegar: cántaro; cruche
pelatu: calado; trempé
pena, zigor: pena; peine (1429)
peninsula, erdiugarte: península; péninsule, presq'île (24)
pentsu: pienso; fourrage (722)
peoi(n), peon: peón; manoeuvre
peria, feria: feria; foire
perimetro: perímetro; périmètre (1020)
perla: perla; perle (541)
perra: herradura; fer à cheval (818)
pertika: lanza; timón
perzona: persona; personne (1216)
pertz, bertz: caldera; chaudron
petral: revoltoso; turbulent
petrolio: petróleo; pétrole (136)
petxa: tributo; tribut
pezeta: peseta; peseta (1063)
pezo(i)(n), lezo(i)(n)
pezoin, luebaki: trinchera; tranchée (1728)
piano: piano; piano (1162)

(pier): fier
pika, mika: picaza, pie
pikatu: cortado; coupé
pike: piqué; piqué (482)
piko, biku: higo; figue
pikotx: pico de mano; pic (755, 843)
pila: pila; tas
pilda: andrajos, haillons
pilota: pelota; balle
pilotu: piloto; pilote
pilotu: piloto; pilote (1600)
pilotu, portu —: práctico; pilote (1564)
pilpira: palpación; palpitation
pinaburu: piña; ananas (232)
pinpirin, inguma, ximeleta: mariposa; papillon (297)
pinatuak, paper —: papeles pintados; papiers peints (décoration) (M1)
pintura, margokuntza: pintura (arte); peinture (art) (1183)
pintura, ezpain —, hatzazal pintura: pintura (labios, uñas); rouge à lèvres, vernis à ongles (544)
pintura lapitz, pintura arkatz: pintura (barra de lápiz); crayon de couleur (879)
pintzel: pincel; pinceau (841, 1178)
(pintzelde), difteria: difteria; diphtérie (375)
pinu, ler: pino; pin (239)
pipa: pipa; pipe
pipita: pepita; graine
piramide: pirámide; pyramide (1035)
piru, zuntz: fibra; fibre (181)
pista, alda: pista; piste (1471)
pista, pausa —: pista de aterrizaje; piste d'atterrissage (1598)
pistilo, (lore-orratz): pistilo; pistil (210)
pistola, zipzoleta: pistola; pistolet (1747)
pisu: peso; poids
pisu, (h)azta: peso; poids (96)
pisuak: pesas; poids (131)
pitar: (sidra, cidre)
pitika, pitina, bitina: cabrito; chevreau
pits: migaja; miette
pitxer: jarro; pot
pix(a): orina; urine
pixar: pitxer

pixka: un poco; un peu
pizkailu, bizkailu, almurtxa: fulminante; fulminant (1753)
piztu, biztu: resucitado; ressuscité
piztu, irazeki: encender; allumer (123/A)
plakak, karrika —, kale plakak: placas (de las calles); plaques (des rues) (1253)
plama: plana; page (1084)
planeta, izarbel: planeta; planète (67)
plano: plano; plan (667)
plastiko paper: plástico (papel); papier plastique (889)
plater: plato; assiette
plater: plato; assiette (638)
plater ikuzgailu: lavaplatos; machine à laver la vaisselle (650)
plaunkai: plana; truelle (834)
plaunkí, palote: llana; truelle (676)
plaza: plaza; place
plaza, enparantza: plaza; place (1244)
plaza, zezen —: plaza de toros; arènes (1262)
plazatxo, xabalko: plazuela; plazaleta; petite place (1245)
plebizio: plebiscito; plébiscite (1405)
pleita: flete; fret (1566)
plomada, plomu: plomada; fil à plomb (677)
plomo: plomada; fil à plomb (835)
plural: plural; pluriel (1114)
plus (Ex.: + 4 = «plus lau»): signo + (para indicar un número positivo); signe + (pour indiquer un nombre positif) (928/B)
pneumonia, alborengo: pulmonía; pneumonie (377)
poema, olerki: poesía (composición poética); poésie, poème (1128)
poesia, olerti: poesía (arte); poésie (1128/A)
polainak, hazpantarrak: polainas; guêtres (527)
polen, (lore-hauts): polen; pollen (211)
poliedro: poliedro; polyèdre (1031)
poligono: poligono; polygone (1017)
poliomielitis, polio: polio; poliomyélite (374)
polipo, itsaslore: pólipo; polype (294)
polit: bonito; beau
politik eskubideak: derechos políticos; droits politiques (1400)
polizia: policía; police (1408)
polizia armatu: policía armada; police armée (1697)

polo, lurburu: polo; pôle (85)
polo inguru, lurburualde: casquete polar; calotte glaciaire (80)
polo inguru, lurburualde: zona polar; zone polaire (81)
popa: popa; poupe
poro, xularme: poro; pore (97)
porrokatu: desmenuzado; émietté
porru: puerro; poireau
portaera, jokaera: conducta; conduite (1221)
(potret), erretratu: retrato; portrait (MI)
portu: puerto; port
portu: puerto; port (1575)
portu-pilotu: práctico; pilote (1564)
portu, yate —: port de plaisance (1579)
porturatzte: arribada; arrivage (1583)
pospolin: codorniz; caille
posta: correos; poste (MI)
postari: cartero; facteur (1314) (MI)
postatren: correo (tren); train postal (1520)
postetxe: correos (oficina de); bureau de poste (1315); casa de correos (MI)
pote, lata: lata; pot (635)
potolo: regordete; gros
poz, (bo(t)z): alegría; joie
pozoi(n): veneno; poison
prefeta: prefet; préfet (1384/A)
premia: necesidad; nécessité
prentsa, kazetateria: prensa; presse (1629)
presente, orai(n), orainaldi: presente; présent (1111)
presondegi: cárcel; prison
prest: dispuesto; prêt
prestu: honrado; honorable
preziatu, harri —, harri bitxiak: piedras preciosas; pierreries (536)
pribatu, barrengo: privado; privé (1390)
printze: príncipe; prince (1366)
printzesa: princesa; princesse (1367)
prisma: prisma; prisme (1036)
probintzia: provincia; province (1361)
probintzia-hauzitegi: audiencia provincial; tribunal de grande instance (1418/A)
probintziako diputazio: diputación provincial (1387)
problema: problema; problème (909, 959)
propano-banatzaille, -saltzaille: livreur de bouteilles de propane (MI)
propanotegi: depósito de propano; propane (dépôt de) (MI)

projektil, jaurtigai: proyectil; projectile (1751)
pu(i)es: (interj.)
pulunpatu: zambullido; submergé
punpuila, xaboi —: pompas de jabón; bulles de savon (1647)
punta: punta; pointe
puntu: punto; point
puntu, (kulatz): punto; point (1092)
puntu kardinalak, ortzaldeak: puntos cardinales; points cardinaux (71)
puntu makina: máquina de punto; machine à tricoter (492)
puntuak, (kulatzak): puntos suspensivos; points de suspension (1095)
puntuzko ehunak, (puntuazkoak): tejidos de punto; jersey (487)
puntzoi, zikai: punzón; poinçon (807)
puregailu: prensa-puré; presse-purée (648)
purga: purga; purge
purgatorio: purgatorio; purgatoire
purrust: mofa; moquerie
puska: trozo; tronçon
puta: puta; putain
putre, sai: buitre; vautour (323)
soia: soja; soja (222)
putz (butz): soplar; souffler
putzu, (butzu): pozo; puits
putzu, arnas —: pozo de ventilación; puîts d'aération (757)
puzzle: puzzle; puzzle (1648/A)

R

rito: rito; rite (1231)
rulota: roulotte; roulotte (1440)

S

sahats: sauce; saule
sabai: pajar; pailler

sabel: vientre; ventre
sabelune, zulo, zilo: bache; ornière, nid de poule (1480)
sagailo: oleaje; houle (32)
sagar: manzana; pomme
sagara: consagración; consécration
sagu, sat: ratón; souris
sahats: sauce, saule
sai: buitre; vautour
sai, putre: buitre; vautour (323)
saiatu, entseiatu: ensayado, essayé
saihets: costado; flanc
sail, atal: sección, departamento; section (MI)
sail, armada —: cuerpo de ejército; corps d'armée (1701)
sailkatu, (k)idekatu: clasificar; classer (1204)
saindu: santo; saint
(sakan): *sakon*
sakangune: badén; cassis (1479)
sakel erloju: reloj de bolsillo; montre (87)
sakoneru: profundidad; profondeur (995/B)
sakratu: sagrado; sacré
sakrifizio, opari: sacrificio (ritual); sacrifice (offrande) (1233)
sakristau: sacristán; sacristain (MI)
sala: cortijo; métairie
salabagai: coche salón; voiture-salon (1509)
salatu: denunciado; dénoncé
salbatu: salvado; sauvé
salda: caldo; bouillon
saldo: grupo; groupe
-saldo, -banda: bandada; bande (288)
saldo, zerri —, *urdalde*: piara; troupeau de porcs (289)
saldu: vendido; vendu
salerosketa, merkatalgo: comercio (actividad); commerce (1264)
salgaiak: artículos de venta; articles à vendre, de vente (1269)
(salketa, arraultze —), arraultzeak: huevos (venta de); oeufs (vente de) (MI)
salmahai: mostrador; comptoir (1268)
saltagailu: trampolín; tremplin (1657)
saltegi, saltoki, denda: tienda, comercio (establecimiento); magasin (1265)
salto: salto; saut
saltoki: puesto en el mercado; stand-etal (1295)

saltoki, denda: tienda; magasin (MI)
saltoki, denda, saltegi: tienda, comercio (establecimiento); magasin (1265)
saltsa: salsa; sauce
saltzaille: vendedor; vendeur (1309) (MI)
saltzaille, butano —, *banatzaille*: repartidor de butano (MI)
samar: brizna; brin
samin: amargo; amer
samur: tierno; tendre
sandaliak: sandalias; sandales (516)
sandalo: sándalo; santal (246)
sandia: zutano; (machin)
sapa: bochorno; temps lourd
sarbide: entrada (acceso a un lugar, autopista, etc.); entrée (MI) (291)
sarda, arrain baltsa: banco de pesca; banc de poissons (748)
sarde: rastro; râteau
sardexka: tenedor; fourchette (645)
sardina: sardina; sardine
sardina: sardina; sardine (314)
sare: red; filet
sare: red; filet (746)
sari: precio; prix
sarjento, sarjant: sargento; sergent (1716)
sarleku: entrada (a un edificio); entrée (MI)
saroe: majada; bergerie
sarraski: matanza; carnage
sarrera: entrada (en general); entrée (MI)
sarri: enseguida; tout de suite
sartalde, mendebal: oeste; ouest (75)
sartu: entrado; rentré
sartu (dirua): ingresar (dinero); encaisser (1077)
sasi: zarza; ronce
sasi: seudo-; pseudo-
saski: cesto; panier
sasoi(n): forma; forme (et saison)
sat: *sagu* (comp.)
satelite, inguruko: satélite; satellite (68)
sator: topo; taupe
satsu: sucio; sale
saxofoi: saxofón; saxophone (1151)
sehaska: cuna; berceau
seda: seda; soie

- sega:** guadaña; faux
segada, lakio, zepo: trampa (para cazar); piège (735)
segail: esbelto; svelte
segitu: seguido; suivi
segundo: segundo; seconde (93)
segur: seguro; sûr
segurantz: garantía; assurance
sehaska: cuna; berceau
sei: seis; six
sehi, sein: criado; serviteur
seiko, xorte: dados; dés (1652)
seinale: señal; signal
seinaleak, bide —: señales de circulación; signalisation routière (1339)
sekain lur: tierra de secano; terre sèche (692)
sekula: jamás; jamais
seme: hijo; fils
senar: marido; mari
senatore: senador; sénateur (1383)
senatu: senado; sénat (1382)
senda-: *sendo* (comp.)
sendagai, midizina: medicina (medicamento); médicament (397)
sendagile, midiku: médico; médecin (382)
sendategi, ospitale, klinika: sanatorio, hospital, clínica, residencia; sanatorium, hôpital, clinique, résidence (402)
sendo, senda-: sano; sain
senti(tu): sentido; senti
serora: monja; nonne
seska: caña; roseau
seta: obsesión; obsession
silaba: sílaba; syllabe (1102)
simaur: abono; fumier
sinale, bidesinale: indicador; panneau de signalisation (1478)
sindikatu: sindicato; syndicat (1395)
sinetsi: creído; cru
sinfonia: sinfonía; symphonie (1167)
singular: singular; singulier (1115)
sistema, eguzki —: sistema solar; système solaire (65)
sobera: demasiado; trop
sofa: sofá; sofa (601)
soñritu, (sufritu): sufrido; souffert
soil: calvo; chauve
soilketa, mozketa: tala; taille (708)
soin: hombro; épaule
soineko, ja(n)zki: traje, vestido; costume (472)
soinenbor, gorputzenbor: tronco; tronç (341)
soingaineko, beroki: abrigo; pardessus (474)
soinu: sonido; son
soinu-uztai: arco (de violín); archet (1159)
soinua doitu: afinar; affiner (1142)
soinubat: unísono; unisson (1133)
soinutresna, musikatresna: instrumento; instrument (1136)
soka: cuerda; corde
soka, korda: cuerda, soga; corde (128)
sokasalto, soka-jauzi: comba; corde (pour sauter) (1655)
sokorritu: socorrido; secouru
solairu (egurrezkoa), **zoru, lur** (lokatiibo); piso (pavimento); plancher (551)
solas, (jolas): entretenimiento, amusement
soldadu: soldado; soldat
soldadu, gudari: soldado; soldat (1718)
soldadu etzauntza: campamento militar; campement militaire (1761)
soldaketa: soldadura; soudure (817)
soldatu: soldar; souder (817)
solfa: solfeo; solfège (1129)
solido, lehorki: sólido; solide (102)
(solo): *soro*
solomo: solomillo; filet
solugaitz: insoluble; insoluble (111)
solugarri: soluble; soluble (110)
solukoi: delicuescente; déliquescent (110 A)
soluzio, azalpen: solución; solution (910)
sonatu: famoso; célèbre
soprano: soprano; soprano (1170/A)
sor: insensible; insensible
soraio: indolente; indolent
sorbalda: hombro; épaule
sorgin: bruja; sorcière
soro, (solo): campo; champ
sorta: colección; collection
sortalde, ekialde: este; est (74)
sorterri, aberri: patria; patrie (1357)
sortu: creado; créé

sos: dinero; argent
sosegu: tranquilidad; tranquillité
sostengatu: soportado; supporté
sostengatu, sostenidu: sostenido; dièse (1134)
sotil: equilibrado; équilibré
soto: bodega; cellier
soto, upelategi: bodega; cave (576)
su: fuego; feu
su hartu, suak hartu: inflamarse (fis.); s'enflammer (120)
suhar: fogoso; fougueux
sudexpres: sudexpres; sud-express (1517)
sudur: nariz; nez
sufre: azufre; soufre
(sufritu): sufritu
sugandila: lagartija; petit lézard
suge: serpiente; serpent
suge: serpiente; serpent (302)
suge: culebra; couleuvre (303)
suhar: fogoso; fougueux
suhi: yerno; gendre
suil: herrada; seau
sujeto: sujeto; sujet (1116)
sukalde: cocina; cuisine
sukar: fiebre, fièvre
sumatu: barruntado; soupçonné
sumendi, (bolkan): volcán; volcan (52)
sumin: furor; fureur
suntsitu: aniquilado; annihilé
supermerkatu: supermercado; supermarché, hypermarché (MI)
supersoniko: supersónico; supersonique (1587)
sustantibo, izen: sustantivo; substantif, nom (1105)
sustrai, erro, zain: raíz; racine (204)
sutan egon, izeki: arder; brûler (123)
sutegi, errementaldegí: fragua; forge (811)

T

tabako: tabaco; tabac
tabakotegi, tabakodenda: estanco; débit de tabac (1280)

taberna, bar: bar; bar (1303)
tabernari, (bargizon): tabernero; traversier (MI)
(tailu): taxu
(talde): alde
talka: choque; choc (1467)
talka-geriza: parachoques; pare-chocs (1454)
talo: torta; galette
tankeak, gudu-gurdiak: tanques; tank (1709)
tanta: gota; goutte
tantai: (árbol; arbre)
tanu: tanino; tanin (777)
tapatu: tapado; bouché
tarrapata: alboroto; tumulte
tarrat(a): rasgón; accroc
tarte: distancia; distance
taula: tabla (de cálculo); table (d'opérations) (963)
taxu, (tailu): orden; ordre
te: te; thé (442)
teatro, antzoki: teatro; théâtre (1258) (MI)
tegi: cuadra; écurie
teila: teja; tuile
telebista: televisor; téléviseur (1607)
telebista: televisión (el aparato receptor doméstico); poste de télévision (1612)
telebista: televisión; télévísion (1614)
teleferiko: teleférico; téléphérique (1355)
telefonetxe, urrutizkinetxe: central telefónica; central téléphonique (1317)
telefonetxe, (urrutizkinetxe): central telefónica; bureau des télécommunications (MI)
telefonía, irrati —, irrati-telefonkintza: radio telefonía; radiotéléphonie (1616)
telefono, (urrutizkin): teléfono; téléphone (1610, 1605) (MI)
telegrafetxe, urrutidaztetxe: telégrafos (oficina de); bureau de poste (1316) (MI)
telegrafía, irrati —: radiotelegrafía; radiotélégraphie (1615)
tegrafo, (urrutidazkin): telégrafo; télégraphe (1606) (MI)
tegrama: telegrama, despacho; télégramme (1617)
tegrama, irrati —: radio (telegrama) (1619)
telekomunikabide: telecomunicación; télécommunication (1604)

tema: obsesión; obsession
teniente, lotenant: teniente; lieutenant (1715)
tenka, zaparda: tenca; tanche (313)
tenor, ahots-zoli: tenor; ténor (1170/B)
tenore: momento; moment
temperatura: temperatura; température (155)
tentatu: tentado; tenté
terraza: terraza; terrasse (570)
tigre: tigre; tigre
tina: tinaja; grande cruche, cuve (823)
tinbalak, zaparda: timbales; timbales (1145)
tindalari: tintorero; teinturier (MI)
tindategi, (margola): tintorería; teinturerie (1273) (MI)
tindatu: teñir; teindre (506)
tindu: pintura (material); peinture (matière) (1180)
tink(a): compacto; tassé
tinkagoma: goma (para sujetar); elastique (884)
tinta: tinta; encre (876)
tintontzi: tintero; encrier (877)
tiple: tiple; soprano (1170)
tipula: cebolla; oignon
tiradera, kaxoi: cajón; tiroir (596)
tira(tu): estirar; tirer
tirria: inclinación; penchant
tirrin: timbre; sonnette (609)
titi, diti: pezón; mamelon
to: toma; tiens
tobera: tolva; trémie
toil: tollo, (poisson)
toki: sitio; site
toles(ta)tu: plegar; plier (856)
tona: tonelada; tonne (1049)
tontor: cumbre; sommet
tontor: pico; pic (6)
topa: brindo; brindis
toreatu, txuliatu: torrear; toréer, taureaux (combattre les) (1684)
toreatzaile: torero; toréador (1683)
torlojo: tornillo; vis (801/A)
tormenta: tormenta; orage (42)
torpedo untzi: torpedero; torpilleur (1766)
tortilla, omeleta, kopazarre: tortilla; omelette (466/A)
tortotxondo, artelatz: alcornoque; chène-liège (247)
toska: caolín; kaolín

total: tartamudo; bégue
toxa: bolsa de cuero; sac en cuir
trabatu: estorbado; gêné
trabes: de través; en travers
trabesa: traviesa; traverse (1501)
trabesa egin, apustu egin, apostu egin: apostar; parier (1676)
trabuko: trabuco; tromblon (1740)
trafiko: tráfico; trafic (1334)
trafikozain: policía de tráfico; police de la route (1447)
traidore: traidor; traître
trakea, zintzurkorda, zintzur-este: tráquea, trachée (346)
trakets: torpe; maladroit
traktore: tractor; tracteur (1438)
tranbia: tranvía; tranway (1353)
trasatlantiko: trasatlántico; transatlantique (1546)
tratu: trato; contrat
trebe: hábil; habile
tren: tren; train (1503)
tren gela, gela: departamento (de tren); compartiment (1512)
tren laster, laster: rápido; train rapide (1515)
tren makina: locomotora; locomotive (1506)
tren, merkantzi —: tren de mercancías; train de marchandises (1513)
tren, zuzeneko —, *zuzen*: directo; train direct (1518)
trenak: trenes; trains (MI)
trenbide: vía; voie (1500)
trenbide: ferrocarril; chemin de fer (MI)
(tren) geraleku: apeadero (lugar de parada); arrêt, halte (1532)
trenkada: tabique; cloison (561)
trenorratz, orratz: aguja; aiguille (ch. de fer) (1502)
trenzain: encargado del tren; chef de train (MI)
tresna: herramienta; outil
tresna: aparato; appareil (1608)
tresna, (h)aizesoinu —, *(h)aizemusika-tresna, (h)aizesoinu*: instrumento de viento; instrument à vent (1138)
tresnak, elektra —: aparatos eléctricos; appareils électriques (MI)
tresnak, etxerako —, *etxetresnak*: electrodomésticos; électroménagers (MI)

tresnak, etxerako —, **etxetresnak**: electrodo-
truments aratoires, outils agricoles (699)
triangelu: triángulo; triangle (1021)
triangelu aldeide, hirualdeide: triángulo
equilátero; triangle équilatéral (1022)
triangelu isozele: triángulo isósceles; trian-
gle isocèle (1023)
trikatu: detenido; arrêté
txintxa, zizel: formón; ciseau de menuisier
(793)
tripa: tripa; tripe
triste: triste; triste
triziklo: triciclo; tricycle (1663)
trolebus: trolebús; trolley, bus (1352)
tronpeta: trompeta; trompette
tronu, erregea(u)lki: trono; trône (602)
troxa(k): pañales; langes
trukatu: intercambiado; interchangé
trukatu, dirua trukatu: cambiar (dinero);
changer (1072)
truke: (cartas; cartes)
trukesak, kurrikak: tenaza; tenailles (660)
trukesak, kurrikak: tenazas; tenaille (808)
tuberkulo, buru: tubérculo; tubercule (203)
turismo: turismo (1435)
turroi: turrón; touron (470)
turuta: trompeta; trompette
turuta, tuta: trompeta; trompette (1149)
tut: (rastros; traces)
tutu: tubo; tube
tutu, odi: tubo; tuyau, tube (781)
tutu, urezta —: manga de riego; tuyau d'arro-
sage (689, 1330)
tutuak, odieria: tubería; tuyauterie (782)
(t)xahal: ternero; jeune veau
(t)xalupa: lancha; barque
txalupa: lancha; barque (1549)
(t)xamantxa
(t)xamar: chaqueta; veste
(t)xanda, xainda: turno; tour
txanda lasterketa, alda lasterketa: carrera
por relevos; course de relais (1675)
txango, itsas —: crucero marítimo; croisière
maritime (1555)
(t)xano: gorro; béret
txanponak, metal diru: metálico; monnaie,
espèce (1068)
txapel dun: campeón; champion (1677)

txapelketa: campeonato; championnat (1678)
txapelketa, kopa —: copa; coupe (1681)
txapelketa, liga —, **liga**: liga; championnat
(1679)
(t)xar: malo; mauvais
txar, bihurtune —: curva peligrosa; tournant
dangereux (1481)
(t)xara: jaro; haillier
(t)xaratila, (t)xirrika: carrete; bobine (745)
txar(ra), gaizki(a), gaitz(a): (el) mal; mal
(sust.) (morale) (1220)
(t)xarrantxa: carlanca; collier chiens
(t)xartel: billete; ticket
(t)xartel: billete; billet (1537)
(t)xartel, banku (t)xartel: billete; billet de
banque (1067)
txartel, ontzi —, **untzi** —: pasaje (billete);
passage (1559)
(t)xarteldegi: taquilla; guichet (1531)
txarteldegi, (leihatila): taquilla; guichet
(MI)
txelo: violoncelo; violoncelle (1161/A)
(t)xerri, zerri: cerdo; cochon
(t)xertatu: inyectado; injecté
(t)xerto: vacuna; vaccin (396)
txiki, (t)xipi: pequeño; petit
(t)xilibitu: silbo; sifflet (1146)
(t)ximi(n)o: mono; singe
(t)ximist: relámpago; éclair
(t)ximitx, zimitx: chínche; punaise
(t)xingar: jamón; jambon
(t)xintak, (t)xindak: platillos; cymbales
(1143)
txintxina: triángulo; triangle (mus) (1143/A)
(t)xipa: bermejuela; goujon
(t)xipi, txiki: pequeño; petit
(t)xipi, letra —, **(t)xiki** [hizti (t)xipi, (t)xi-
ki]: minúscula; m'nuscule (1101)
(t)xipigarri, (t)xikigarri: diminutivo; dimi-
nutif (1119)
(t)xirio: cirio; c'erge (619)
(t)xirla: concha; coquille
(t)xirla: almeja; clovisse (307, 457)
(t)xirribita: violín; violon (1160)
(t)xirrika, (t)xaratila: carrete; bobine (745)
(t)xirrika: carrete; maoulinet (1690)
txirindulari: ciclista (1668/A)
(t)xirringa, bizikleta: bicicleta; bicyclette
(1346, 1431, 1664)

txirrista: tobogán; toboggan (1659)
(t)xirula: flauta; flûte (1147)
(t)xistu, zistu: silbido; sifflement
(t)xistu egin, (t)xistu jo, zistu egin, zistu jo: silbar (con la boca); siffler (1140)
(t)xit: muy; très
(t)xita, ((t)xito): polluelo; poussin
(t)xitalabe: incubadora; couveuse (727)
(t)xoil: completamente; complètement
(t)xokolate: chocolate; chocolat (444)
txokolategi, (txokolatedenda): chocolatería; chocolaterie (établissement de vente) (MI)
(t)xolarre, etxetxori, kurloi: gorrión; moineau (320)
(t)xopa: popa; poupe
txopa: popa; poupe (1569)
(t)xori: pájaro; oiseau
(txori), kanari —: canario; canari (319)
(t)xoridenda: pajarería; oisellerie (MI)
(t)xorisaltzaille, (t)xorizain: pajarero; oiseller:e (MI)
txorixo, ziztor: chorizo (448)
(t)xukatu: enjugar; essuyer
txuliatu, toreatu: torear; toréer, taureau x (combattre les) (1684)
txurrodenda: churrería; créperie (MI)
txurrogile, (-saltzaille): churrero; marchand de crêpes (MI)

U

(u-), (uh-): (h)ur, (comp.)
uhal: correa; courroie
ubel: amoratado; livide
ubel, more: violeta; violet (1174)
ubide, kanale: canal, acequia (para riego); canal d'irrigation, rigole (695/696)
uda: verano; été
udal, kontseilu: ayuntamiento (corporación municipal); (comme), municipalité (1385)
udal hauzitegi, herriko hauzitegi: juzgado municipal; justice de paix (1321)
udal ikergoa: inspección municipal; inspection municipale (1322)

udaletxe, herriko etxe: ayuntamiento (casa); hôtel de ville (1254); mairie (MI)
udare: pera; poire
ugari, ugal-: abundante; abondant
ugarte, irla: isla; île (25)
ugatz, ugaz-: mama; mamelle
ugazaba, (fabrikadun, nagusi): amo, patrono; propriétaire, patron (MI)
ugaztun: mamífero; mammifère (268)
(uh-), (u-): (h)ur (comp.)
uhal: correa; courroie
uhal: correa; courroie (768)
uhao, (h)ibaiaho: desembocadura; embouchure (13)
uharka: cauce; lit d'une rivière (11)
uhin: ola; vague
uhin, olatu: ola; vague (31)
uholde: inundación; inondation
uka-: (comp.)
ukaldi: golpe; coup
ukatu: negado; nié
ukendu: ungüento; onguent
ukimen: tacto; toucher (364)
ukitu: tocado; touché
ukondo: codo; coude
ukuilu, hei: establo; étable (720)
uldu, larrua bipildu: depilar (una piel); épiler (832)
uma-: *ume*
ume, xume: minúsculo; minuscule
ume jostaleku, haur jostaleku: parque infantil; parc pour enfants (1247)
(h)umil: humilde; humble
umo: maduro; mûr
umore: humor; humour
hun, muin: savia; sève
unai(n): pastor; berger
unatu: (*aunatu*)
une: instante; instant
unibertsitari: estudiante universitario; étudiant universitaire (MI)
unibertsitate: universidad; université (MI)
unide, (inude): nodriza; nourrice
unitate: unidad (de medida); unité (de mesure) (933)
huntz: hiedra; lierre

untzi, ontzi: barco; bateau
untzi, bidai- —, bidai-ontzi: barco de pasaje-
ros; bateau de voyageurs (1543)
untzi-bidaztiak, ontzi-bidaztiak: pasaje (pa-
sajeros); passagers (1558)
untzi, laket —, laket ontzi, yate: yate; yacht
(bateau de plaisance) (1547)
untzi, torpedo —: torpedero; torpilleur (1766)
untzi-txartel, ontzi-txartel: pasaje (billete):
passage (1559)
untzi, urpeko —: submarino; sous-marin
(1764)
untzian, ontzian: a bordo; à bord (1554)
untziratu, ontziratu: embarcar; embarquer
(1552)
uholde: inundación; inondation
upa: tonel; tonneau
upelategi, soto: bodega; cave (576), (cava)
(MI).
(h)ur, u-, uh-: agua; eau
ur etorri, ur eman: caudal (de un río);
débit d'un fleuve, d'une rivière (14)
ur lurrin: vapor de agua; vapeur d'eau (151)
hura: aquel; celui-là
uranditako arrantza, itsas zabaleko arrantza:
pesca de altura; pêche hauturière (750)
urai, uraikola: engrudo; cole de pâte (883)
hurbil: cerca; près
urdai: tocino; lard
urdail: estómago; estomac
urdaitegi: charcutería; charcuterie (MI)
urdatle, zerri saldo: piara; troupeau de porcs
(289)
urdan-: *urde* (comp.)
urde, urdan-: cerdo; cochon
urdin: azul; bleu
urduri: inquieto; inquiet
uregazkin: hidroavión; hydravion (1592)
urezta auto, urezta beribil: regadera auto-
móvil; arroseuse municipale (1331)
urezta tutu: manga de riego; tuyau d'arro-
sage (689, 1330)
ureztabide: riego (sistema de); irrigation
(système) (697)
ureztaluru: tierra de regadío; terre irriguée
(693)
ureztamen, arregaketa: riego (operación de
regar); arrosage (703)
ureztontzi: regadera; arrosoir (688)
urgarri: licuable; liquéfiable (110/B)

urgatzi: ayudado; aidé
urguilu: orgullo; orgueil
(uri): *hiri*
(uri): *euri*
(uri liburutegi), hiri liburutegi: biblioteca
pública; bibliothèque municipale (1255)
(uribide), hiribide: avenida; avenue (1242)
(urierdi), hirierdi: centro de la ciudad; cen-
tre ville (1239)
urin, (gurin): manteca; beurre
urinketa, koipaketa: engrase; graissage (772,
1462)
(uritar), hiritar: ciudadano; citoyen (1396)
(urizain), hirizain: guardia municipal; garde
municipal (1324)
urkatu: ahorcado; pendu
urki: abedul; bouleau
urko: próximo; proche
urko: fundente; fondant (110/C)
urlia: fulano; quelqu'un
urmargo, akuarela: acuarela; aquarelle
(1182)
urpeko untzi: submarino; sous-marin (1764)
urratu: desgarrado; déchiré
urrats: paso; pas
urre: oro; or
hurren: próximo; prochain
urretxindor, erresinul: ruiseñor; rossignol
(318)
urri: escaso; rare
urriki, (erruki): compasión; compas-
sion
urrin, lurrin: vaho; vapeur
urritz: avellano; coudrier
urrixa, urruxa: cerda; truie
urrunkor: divergente; divergent (1002)
urruiti: lejos; loin
(urrutidazkin), telegrafo: telégrafo; télégra-
phe (1606) (MI)
urrutidaztetxe, telegrafetxe: telégrafos (ofi-
cina de); bureau de poste (1316) (MI)
(urrutizkin), telefono: teléfono; téléphone
(610, 1605) (MI)
urrutizkinetxe, telefonetxe: central telefó-
nica; central téléphonique (1317), bureau
des télécommunications (MI)
urruxa, urrixa: cerda; truie

urte, urta: año; an
urtu: fundirse; fondre (121)
usaimen, usna: olfato; odorat (362)
usai(n), usan-: olor; odeur
usai(n) gozo: perfume; parfum (421)
usatu: habituado; habitué
(usin): osin
usina, ola, fabrika: fábrica, factoría; usine (760)
usna: olfato; odorat
usna, usaimen: olfato; odorat (362)
uso, бага —: paloma torcaz; palombe (329)
uste: opinión; opinion
ustel: podrido; pourri
usu: frecuente; fréquent
huts: vacío; vide
uxatu: ahuyentado; épouventé
utzi: dejado; laissé
uzker: pedo; pet
uzki: trasero; séant
uzkur: remolón; rétif, récalcitrant
uzta: cosecha; récollection
uzta: recolección; récolte (702)
uztai: arco; arc
uztai, arku: arco; arc (1039/A)
uztal, soinu —: arco (de violín); archet (1159)
uztarri, buztarri: yugo; joug

W

whiskitegi: whiskería; whisky. Club (MI)

X

xabalko, plazatxo: plazuela, plazoleta; petite place (1245)
xaboi: jabón; savon (422, 581)
xaboi punpuila: pompas de jabón; bulles de savon (1647)

xaboi(n): jabón; savon
xafila, burdin —: lámina de hierro; lame de fer (126)
xafiakor: maleable, malléable (107)
xahu: limpio; propre
xainda, (t)xanda: turno; tour
xake-joko: ajedrez; échecs (1654)
xahu: limpio; propre
(xehe): zehe
xentimo: céntimo; centime (1065)
(xerrenda): zerrenda
ximeleta, inguma, pinpirin: mariposa; papillon (297)
xiringada, indizio: inyección; piqûre (395)
xixa, ziza: seta; champignon
xixare, zizare: lombriz; ver
xoko, zoko: rincón; coin
xorte, seiko: dados; dés (1652)
xukapaper: papel secante; papier buvard (869)
xularme, poro: poro; pore (97)
xume, ume: minúsculo; minuscule

Y

yate, laket ontzi, laket untzi: yate; yacht (bateau de plaisance) (1547)
yate-portu: port de plaisance (1579)

Z

zahagi: odre, outre
zahar: viejo; vieux
zabal: ancho; large
zabalera: anchura; largeur (994)
zabar: abandonado; lambin
zabor: residuo; résidu
zaflatu: abofeteado; giflé
zahagi: odre; outre
zahar: viejo; vieux
zahi: salvado; son

zail: difícil; difficile
zain: nervio; nerf
zain, erro, sustrai: raíz; racine (204)
zaindu: cuidar; soigner
zainetxola, -etxola: garita; guérite (1733)
zainzuri, nerbio, kirio: nervio; nerf (183, 352)
zakar: desabrido; désagréable
zakatz, brankia: branquia; branche (285)
zakil: pene; pénis
zaku: saco; sac
zaku, eskola —, *kartolozorro*: cartapacio; cartable (870)
zakur: perro; chien
zakar, katu: gatillo; détente (1744)
zaldar: divieso; furoncle
zaldi: caballo; cheval
zalditxoak: tiovivo; chevaux de bois (1660)
zalduneria, zaldizkoak: caballería; cavalerie (1708)
zale: aficionado; amateur
zali: cuchara; cuiller
zalixka, goilare: cuchara; cuillère (642)
zalka: arveja; vesce
zalu, (zauli): ágil; agile
zama: carga; charge
zama, karga: carga; chargement (1565)
zama-untzi, zama-ontzi: barco mercante; bateau de commerce (1544)
zamautil, mutil: maletero; porteur (1527)
zamar: lana; toison
zamariak: animales de carga; bêtes de somme (717/B)
zamau: mantel; nappe (637/A)
zamazain: factor; facteur (1524)
zamo, karpa: carpa; carpe (310)
zango: pierna; jambe
zapaketa: atropello; collision (1468)
zan(n)patu: oprimido; opprimé
zapalgailu, alper: apisonadora; rouleau compresseur (847)
zaparda, tenka: tenca; tanche (313)
zapart(a): estallido; éclat
zapartatu, lehertu: explotar, exploser (118)
zapata: zapato; soulier
zapatagin, (oskigile): fabricante de calzado; fabricant de chaussures (MI)
zapatak, oskiak: zapatos; souliers (514)
zapatari: zapatero remendón; savatier (MI)

zapatalsaltzaille: zapatero (vendedor); marchand de chaussures (MI)
zapategi: zapatería; magasin de chaussures, cordonnerie (1277) (MI)
zapurrak, zulatzaileak: zapadores; sapeurs (1710)
zapelatz: cernícalo; épervier
zarbo: mujarra; queuenoire
zare: cesto; panier
zarpa: andrajo; haillon
zarrastatu: desgarrado; déchiré
zartagi(n)a: sartén; pêle
zartatu: rajado; fendu
(zatak, gomazkoak: chanclos (de goma); chaussure en caoutchouc (517)
zati: parte; partie
zati, azpimultzo: parte o subconjunto; sous-ensemble (925)
zatidura: cociente; quotient (984)
zatikizun: dividendo; dividende (982)
zaitu: dividir; diviser (981)
zaitu, zenbaki —: número fraccionario; nombre fractionnaire (946)
zaitzaille: divisor; diviseur (983)
(zauli): zalu
zauri: herida; blessure
zazpi: siete; sept
zehir: a través; à travers
zeharrak, zuzen —: rectas oblicuas; droites obliques (1000)
zehatu: triturar; triturer
zehaztugabe, arrisku —: peligro indefinido; danger (1485)
zehe, (xehe): menudo; menu
zein: cuál; lequel
zeinatu: signado; signé
zeinu: mueca; grimace
zeinu (ikur): signo; signe (927)
zekale: centeno; seigle
zekale: centeno; seigle (220)
zeken: avaro; avare
zekor: ternero; veau
zelai: llanura; plaine
zelai: llano; plat
zelai, futbol —: campo de fútbol; terrain de football (1260)
zelai, kirol —: campo de deportes, stadium; terrain de sports, stade (1261)

- zelata*: acecho; affût
zelula: célula; cellule (179)
zenbait: varios; plusieurs
zenbaki: número; nombre (944)
zenbaki, hamarren —: número decimal; nombre decimal (947)
zenbaki oso, oso: número entero; nombre entero (945)
zenbaki zatitu: número fraccionario; nombre fraccionario (946)
zenbat: cuántos; combien
zenbera: requesón; fromage blanc
zenbera: requesón; fromage blanc (461)
zentimetro: centímetro; centimètre (1058)
zentru, erdigune: centro; centre (1040)
zentzatu: formalizado; formalisé
zentzu: sentido común; sens commun
zentzu, gorputz zentzu: sentidos corporales; sens corporels (360)
zentzugabeko, absurdo: absurdo; absurde, absurdité (1214)
zepa: escoria; scorie
zepo: tronco; tronc
zepo, segada, lakio: trampa (para cazar); piège (735)
zer: qué; quoi
zerba: acelga; bette
zerbieta: servilleta; serviette (637)
zerbitzari: servidor; serviteur
zerbitzu, garbiketa —: servicio de recogida de basuras; service de ramassage des ordures, ménagères (1329)
zerbitzuak: servicios; services (MI)
(zerbitzuak), komunak: retretes; cabinet de toilettes (MI)
zerbitzuak, herriko osasun —: servicios municipales de sanidad; services municipaux de santé (1327)
zerga: impuesto; impôt
zerga: impuesto, contribución; impôt (1406)
zero: cero; zéro (932)
zerra: rebanada; tranche
zerra, zerrote: sierra, serrucho; scie, égoïne (789)
zerraldo: de bruces; sur la face
zerramakina: sierra mecánica; scie mécanique (790)
zerrenda, (xerrenda): rebanada; tranche
zerri, (t)xerri: cerdo; porc
zerri saldo, urdalde: piara; tropeau de porcs (289)
zerri arbi, frantses arbi: remolacha; betterave (227)
zerritegi: pocilga; étable de porcs (721)
zerrote, zerra: serrucho, sierra; égoïne, scie (789)
zertu: efectuado; effectué
zeru: cielo; ciel
zeta: mancha; tache
zeta, (ziriku): seda; soie (478)
zetabe: tamiz; tamis
zezen: toro; taureau
zezen plaza: plaza de toros; arènes (1262)
zezenak, zezenlaster: corrida, lidia; course de taureaux (1686)
zezenketa: tienta (1686/A)
zezenlaster, zezenak: corrida, lidia; cours de taureaux (1686)
zezentoki: toril; toril (1685)
zihatu: cubierto; couvert
ziba: trompo; toupie
zibil, arazo —: asunto civil; cause civile (1421)
zibilak, (goardia) zibil: guard'a civil; garde civile (1698)
zidor: sendero; sentier
zifra: cifra; chiffre (931)
zigar: arador; ciron
zigilu: sello; sceau
zigoina: cigüeña; cigogne
zigor: látigo; fouet
zihatu: cubierto; couvert
zihi, ziri: cuña; cheville
zigor, pena: pena; peine (1429)
zikai, puntzoi: punzón; poinçon (807)
zikin: sucio; sale
zikiro: carnero; mouton
ziklismo: ciclismo; cyclisme (1668)
zikloi: ciclón; cyclone (46)
zikoitz: avaro; avare
zilar: plata; argent
(zilarbizi), merkurio: mercurio; mercure (145)

(zilardenda), zilargindeg: platería; orfèverie (MI)
zilargin: platero; orfèvre (MI)
zilargindeg, (zilardenda): platería; orfèverrie (MI)
zilegi: lícito; licite
zilindro: cilindro; cylindre (1042)
zilo, zulo, sabelune: bache; ornière, nid de poule (1480)
zilueta: silueta; silhouette (1185)
zimel: pálido; pâle
zimendu: cimientu; fondation
zimendu, zimentarri: cimientu; fondations (554)
zimentarmatu: cemento armado; béton armé (671)
zimentarri, zimendu: cimientu; fondations (554)
zimitx, (t)ximitx: chinche; punaise
zimur: arrugado; chiffonné
zin: juramento; serment
zinema: cinema (arte); cinéma (art) (MI)
zine(ma)gela, zine(ma)leku, zine(ma)areto: cine; cinéma (1259), (sala de); salle de cinéma (MI)
zink: zinc; zinc (140)
zintz: sonarse; se moucher
zintzarri: cencerro; clochette
zintzur: garganta; gorge
zintzur, farinje: faringe; pharynx (344)
zintzur-este, trakea, zintzurkorda: tráquea; trachée (346)
zirau(n): culebra; couleuvre
ziri: cuña; cheville
(ziriku), zeta: seda; soie (478)
zirin: excrementu; excrément
zirkunferentzia: circunferencia; circonférence (1037)
zirkunferentzierdi: semicircunferencia; demi-circonférence (1039)
zirimarra: apunte, boceto; esquisse (1186/1187)
zirritu: rendija; fente
zirtzil: pingajo; loque
zital: malo; méchant
zizare, xixare: gusano; ver
zizeilu: banco; banc
zizel, trintxa: formón; ciseau de menuisier (793)

zizelatu: cincelar; ciseler (1198/A)
zizka-mizka: entremés; hors d'oeuvre (446)
zizpa: fusil; fusil
zizpa, eskopeta: escopeta (de caza); fusil de chasse (1687, 1742)
zizpoleta, pistola: pistola; pistolet (1747)
ziztatu: punzado; piqué
ziztor, txorizo: chorizo (448)
ziztu egin, ziztu jo, (t)xistu egin, (t)xistu jo: silbar (con la boca); siffler (1140)
zohi: maduro; mûr
zoko: rincón; coin
zola: fondo; fond
zola, lengoradu: lenguado; sole (458)
zola irristakor, zoru irristakor, zola lerra-kor: piso deslizante; route glissante (1483)
zola jo, hondoa jo: encallar; échouer (1582)
zolda: costra; croûte
zomorro, mamorro: bicho; bestiole (252)
zopa: sopa; soupe
zor: deuda; dette
zori: suerte; chance
zorkontu, faktura: factura; facture (1075)
zorne: pus; pus
zoro: loco; fou
zorri: piojo; poux
zorro: vaina; gousse
zorrio: zurrón; sac (534)
zorro, paper —, liburu zorro: cartera; serviette (871)
zorrotz: agudo; aigu
zorrotz, angelu —: ángulo agudo; angle aigu (1015)
zorrozkailu: sacapuntas; aiguise-crayon (873)
zorte: suerte; chance
zortziko
zoru, lur (lokati)bo, solairu (egurrezkoa): piso (pavimento); plancher (551)
zoru irristakor, zola irristakor, zola lerra-kor: piso deslizante; route glissante (1483)
zotin: hipo; hoquet
zotz: paliillo; bâtonnet
zozo: tonto; sot
zu: usted; vous
zuh-: zur (comp.)
zuhaitz: árbol; arbre

zuhar: olmo; orme
zubi: puente; pont
zubi (ontzi baten): puente (de un barco); pont (d'un bateau) (1572)
zubi altxakor: puente levadizo; pont-levis (1734)
zubigile: pontonero (1710/A)
zuh-: zur (comp.)
zuhain: (planta) forrajera; (plante) fourragère (190)
zuhaitz: árbol; arbre
zuhaitz, arbola: árbol; arbre (194)
zuhaitz landare, landaretza: vegetación; végétation (9)
zuhaixka, zuhamuxka: arbusto; arbuste (193)
zuhar: olmo; orme
zuin: trazado; ébauche (topog.)
zuku: caldo; bouillon
zulagailu: perforadora; perforatrice (754, 846)
zulatu: pinchar; crever (1464)
zulatzaileak, zapurrak: zapadores; sapeurs (1710)
zulo, zilo, sabelune: bache; orniera, nid de poule (1480)
zulo: agujero; trou
zume: mimbre; osier
zumitz: fleje; verge
zumo, (h)ur: zumo; ius (437)
zuntz, piru: fibra; fibre (181)
zur: madera; bois
zuraje, armadura, burdinaje: armazón, armadura; charpente, armature (555, 780)
zurgin [(h)arotz]: carpintero, ebanista; menuisier, ébéniste (788)
zurgin: carpintero; menuisier (M1)
zurgin mahai(n): banco de carpintero; établi (802)
zurgindegi: carpintería; menuiserie (M1)
zuri: blanco; blanc
zuritu: cuajar (nieve); tenir (neige) (56)
zuritzaile, igeltsero: albañil; maçon (666, 833)

zurratu: zurrar; rosser
zurrun: rígido; rigide
zurrunbilo: tromba; trombe (44)
zurrunga: ronquido; ronflement
zurrupatu: sobrido; absorbé
zurtz: solitario; solitaire
zurzuri, makal: chopo, álamo; peuplier (240/241)
zurubi, esku —, esku eskilara: escalera de mano; échelle (656)
zut, zuzen —: recta perpendicular; droite perpendiculaire (999/A)
zutik: en pie; debout
zutoitarte: nave (de una fábr.ca); nef, hall (765)
zuhur: prudente; sage
zuzen: justo; juste
zuzen, angelu —: ángulo recto; angle droit (1014)
zuzen elkarzutak: rectas perpendiculares; droites perpendiculaires (999)
zuzen, lauki —: rectángulo; rectangle (1027)
zuzen, lerro —: línea recta; ligne droite (997)
zuzen paralelak: rectas paralelas; droites parallèles (998)
zuzen, zuzeneko tren: directo; train direct (1518)
zuzen zeharrak: rectas oblicuas; droites obliques (1000)
zuzen zut: recta perpendicular; droite perpendiculaire (999/A)
zuzendari: director; directeur (M1)
zuzendaritza: dirección (cargo); direction (M1)
zuzeneko tren, zuzen: directo; train direct (1518)
zuzentzaile: corrector; correcteur (861)
zuzi: tea; flambeau
zuzi: tea; torche (620)
zuzter, luma —: raquis; rachis (278)

«Merkatalgo Izendegia»ren GEHIGARRIA

Algunas frases usuales

Aberto
 Agua no potable
 Agua potable
 Cerrado
 Cerrado por descanso del personal
 Cerrado por vacaciones
 Cierre la puerta con cuidado
 Cuidado
 Cuidado con el perro
 Cuidado con el tren
 Días festivos
 Días laborables
 Frágil
 Horario
 Horario de invierno
 Horario de verano
 Horas de oficina
 Horas de trabajo
 Horas de visita
 No funciona
 No se admiten propinas

 No tocar, peligro de muerte
 Pase Vd. sin llamar
 Prohibido cantar y hacer ruido
 Prohibido el paso
 Prohibido el paso a la fábrica
 Prohibido fijar carteles
 Prohibido fumar
 Prohibido hablar con el conductor
 Prohibido jugar a la pelota
 Pulse el botón
 Recién pintado
 Respetad las flores
 Sea breve

 Se alquila

 Se habla vasco
 Servicio a domicilio

Quelques expressions usuelles

Ouvert
 Eau non potable
 Eau potable
 Fermé
 Fériér

 Congé vacances
 Fermer la porte doucement.
 S. V. P.
 Attention
 Chien méchant
 Attention au train
 Jours fériers
 Jours ouvrables
 Fragile
 Horaire
 Horaire d'hiver
 Horaire d'été
 Heures de bureau
 Heures de travail
 Heures de visite
 Panne
 Pourboire compris

 Défense de toucher.
 Danger
 Rentrez sans frapper
 Défense de chanter et de faire du bruit
 Entrée interdite
 Défense d'entrer à l'usine

 Défense d'afficher
 Défense de fumer
 Défense de parler au conducteur
 Défense de jouer à la balle
 Appuyez ici
 Attention à la peinture
 Respectez les fleurs
 Soyez bref

 À louer

 On parle basque
 Livraison à domicile

Zenbait esaldi erabilgarri

Irekirik. Zabalik
 Edateko ur txarra
 Edateko ur ona
 Hertsirik
 Atsedena eguna

 Oporretan
 Hertsazu atea poliki, mesedez
 Kontuz!
 Kontuz zakurratz!
 Kontuz trenaz!
 Jaiegunak
 Lanegunak. Astegunak
 Hauskor
 Orduak
 Neguko orduak
 Udako orduak
 Bufego orduak
 Lanorduak
 Bisitorduko. Bisita orduak
 Ez dabil
 Ez da eskupekorik onhar-tzen
 Ez uki! Hiltzeko arriskua

 Sar deitu gabe
 Ez kanta ez zaratarik egin

 Ezin sar. Ezin pasa
 Ezin sar fabrikataraz

 Ezin ezar kartelik
 Ez erre hemen, mesedez
 Ez mintza xoferrarekin, mesedez
 Ez ibil hemen pilotan!

 Eragin botoiari
 Pintatu berri
 Errespetatuz loreak
 Ez luza, mesedez. Ez egon luzaro, mesedez
 Alokatzeko. Alokatu egiten da
 Euskaraz egiten da
 Etxerainoko zerbitzua

Se vende
Silencio, por favor
Téngame en pie
Toque el timbre
Conserve su billete hasta
el final

En vente
Silence S. V. P.
Gardez-moi debout!
Sonnez
Gardez votre billet jusqu'à
l'arrivée

Salgai
Isilik, mesedez
Zutik, mesedez!
Jo txirrira. Jo tinbrea
Gorde zeure txartela az-
keneraino

Slogans

Ahora más barato
¡Apresúrese!
¡Aproveche la ocasión!

Bien venido
Buen viaje

Compre ahora y pague luego

¡Compre en nuestra casa!
¡Consúltenos!

Descuentos especiales
Elegancia y distinción
Facilidades de pago
Felicidades
Feliz Año Nuevo

Feliz Navidad
Grandes facilidades
Grandes rebajas
Gran surtido
¡Hasta la próxima!

¡Hasta pronto!
La primavera ha llegado
Le atenderemos mejor

Listas de boda
Lo mejor

Lo mejor a los mejores
precios

Los precios más baratos
del mercado

Modas

Más barato donde nos-
otros

Slogans

Aujourd'hui meilleur mar-
ché!
Dépêchez-vous!
Profitez de l'occasion

Bienvenu
Bon voyage

Achetez de suite, vous
paierez plus tard

Achetez dans notre ma-
gasin!
Venez nous consulter!

Décomptes. Articles soldés
Élégance et chic!
Payez quand vous voudrez

Bonne Année. Heureuse
Année

Joyeux Noël
Facilités dans le règlement
Soldes. Grands soldes
Grand choix
A bientôt!

À bientôt!
Le printemps est arrivé
Notre service s'occupera de
vous

Listes de noces
Les meilleurs produits
(articles)

Vous achèterez mieux pour
moins d'argent

Prix innégables

Modes

Chez-nous, meilleur mar-
ché

Esloganak

Orain merkeago!

Zatoz lehenbailehen!
Probetxa zaituz aukera ho-
netaz! Lot zakizkio honi!
Ongi etorri!
Ongi ibil! Ondo ibil! Bi-
de on!

Erosazu orain eta ordain
geroago. Erosazu orain
eta geroago ordain

Erosazu gurean! Erosazu
gure etxean!

Eritzia eska zaguzu! Za-
toz eritzi eske!
Beharpen bereziak
Dotore eta apain!
Ordaintzeko erraztasunak
Zorionak
Urte Berri On!

Eguberri On
Erraztasun haundiak
Beharpen haundiak
Aukera haundia
Hurrengorarte! Aurki ar-
te!

Laster arte!
Udaberria etorri da
Ezin hobeki hartuko zai-
tugu
Eztei zerrendak
Onena! Hoberena!

Onena preziorik onenean!
Hoberena preziorik one-
nean!

Merkatuko preziorik mer-
keenak

Modak

Gurean merkeago. Gure
etxean merkeago

Más barato imposible

Más barato sí, mejor no

Más barato por menos dinero

No lo piense más

¿No nos conoce todavía?

No se arrepentirá

Nos tiene a su disposición

¡Novedad!

¡Pague a plazos!

Precios sin competencia

Prêt-à-porter

Queremos serles útiles

Rapidez en el servicio

Rebajas

Retales

Siempre a su disposición

Trato cordial

Últimos días

¡Venga a nosotros!

Ventas a plazos

Ventas de invierno

Ventas de otoño

Ventas de verano

Visítenos

Muchas gracias

Le meilleur marché

Vous ne trouverez pas la même qualité à ce prix!

Au même prix, nous vous donnons davantage

N'hésitez pas!

Avez-vous visité notre magasin? Vous ne regretterez pas de la faire

Vous ne le regretterez pas
Nous restons à votre disposition

Nouveautés

Crédit

Prix réduits

Prêt-à-porter

Nous voulons vous aider

Service rapide

Décomptes

Coupons

Nous restons à votre disposition

Vous serez bien reçu

Derniers jours!

Venez nous visiter

Crédit

Soldes d'hiver

Ventes de fin de saison

Soldez d'été

Venez nous visiter

Merci beaucoup

Merkeagorik ezin! Ezin merkeago!

Merkeagorik bai, baina hoherik ez Gehiago diru guttiagoz

Ez gehiagorik pentsa!

Ez gaitzu oraindik eza-gutzen?

Ez duzu damurik edukiko Zeure zerbitzuan gaituzu. Zure zerbitzuan beti.

Beti zeure zerbitzuan.

Berririk. Gauza berriak! Ordain epeka!

Paregabeko prezioak

Janzteko prest

Lagundu nahi zaitugu

Zerbitzu arina! Zerbitzua arinki!

Beherapenak

Txatalak. Azken zatiak

Beti zure zerbitzuan

Harrera atsegina

Azken egunak!

Zatoz guregana!

Epeka saltzen da. Eros epeka!

Neguko salmentak

Udazkeneko salmentak

Udako salmentak

Egiguzu bisita!

Eskerrik asko. Mila esker!